

KALENDARZ uczniowski na rok 1949-50

KSIĄŻKA i WIEDZA

KALENDARZ UCZNIOWSKI

NA ROK SZKOLNY

1949-50

·KSIĄŻKA i WIEDZA·
WARSZAWA 1949

»KSIĄŻKA I WIEDZA«, WARSZAWA
Printed in Poland
Październik 1949 rok

B-83047
Tłoczono 50.000 egzemplarzy
Zakłady Graficzne »Prasa Wojskowa«, Warszawa
Obj. 24 ark. Pap. druk. sat. kl. V, 70 g. 70x100

OBLICZANIE CZASU

W ciągu wieków ludzie rozmaicie dzielili i oznaczali jednostkę czasu. Były różne systemy liczenia lat i miesięcy. Zależały one od pomiarów astronomicznych, często od tradycji, wierzeń religijnych, zwyczajów czy warunków miejscowych.

Początkowo przyjmowano, że długość roku równa się 360 dniom. Już jednak w starożytnym Egipcie astronomowie obliczyli na podstawie obserwacji słońca, że rok powinien mieć 365 dni. W Egipcie też na podstawie obserwacji odmian księżyca podzielono rok na 12 miesięcy po 30 dni; 5 dni liczono oddzielnie nie łącząc ich z żadnym miesiącem.

W starożytnej Grecji i starożytnym Rzymie różnie obliczano czas. Każde państewko helleńskie miało inną rachubę miesięcy i w innym czasie wypadał początek roku. Rzymianie, których rok liczył 355 dni, wprowadzili 13 miesiąc, aby wyrównać różnicę, jaka powstawała między tak zwanym rokiem zwrotnikowym (stanowiącym okres czasu upływający pomiędzy dwoma kolejnymi przejściami słońca przez punkt równonocy wiosennej) a zwyczajową miarą ich roku.

Juliusz Cezar (101 — 44 rok przed naszą erą) przeprowadził zasadniczą zmianę kalendarza. Na jego polecenie astronom egipski Sosigenes opracował nowy projekt kalendarza. Na podstawie obserwacji słońca Sosigenes przyjął za podstawę obliczeń długość roku równą 365,25 dnia i podział na 12 miesięcy. Projekt ten wprowadzono w życie w 44 roku przed naszą erą pod nazwą „kalendarza juliańskiego", używano go aż do roku 1582, kiedy sprawą kalendarza zajął się papież Grzegorz XIII. Wprowadził on „nowy styl", tak zwany „kalendarz gregoriański", który do dziś obowiązuje w Polsce. W wielu państwach używają jeszcze „kalendarza juliańskiego".

Kalendarz juliański (starego stylu), liczy dni średnich 365,25.

Kalendarz gregoriański (nowego stylu) za podstawę rachuby czasu przyjmuje długość roku dni średnich 365,2425, a więc zaledwie o 0,0003 dnia większą od długości roku zwrotnikowego (rok zwrotnikowy liczy dni średnich 365,2422).

Kalendarze juliański i gregoriański posiadają rok o 12 miesiącach liczących (za wyjątkiem lutego) po 30 lub 31 dni. Normalna długość roku wynosi 365 dni (luty liczy wtedy 28 dni).

Lata, których liczba jest podzielna przez 4, czyli tak zwane lata przestępne, liczą 366 dni i wtedy luty ma 29 dni. W kalendarzu gregoriańskim nie odnosi się to do lat zakończonych dwoma zerami, których to lat nie można podzielić przez 400. I tak rok 1600 jest przestępny, gdyż dzieli się przez 400. Nie są zaś przestępne lata 1700, 1800, 1900, gdyż nie dzielą się przez 400. Dlatego też między kalendarzem juliańskim a gregoriańskim w okresie 400 lat powstaje różnica trzech dni, po następnych czterystu latach różnica wynosi sześć dni, po następnych czterystu — 9 dni itd. Do roku 1900 różnica między kalendarzami wynosiła 12 dni, od roku 1900 wynosi 13 dni, a od roku 2100 wyniesie 14 dni.

PROJEKTY NOWYCH KALENDARZY

W ostatnich dziesiątkach lat kalendarz gregoriański ma wielu przeciwników. Przyznają oni, że długość roku jest odpowiednio uzgodniona z rokiem zwrotnikowym i nie można tego podważyć, ale są niezadowoleni z podziału roku na miesiące i tygodnie. Zarzucają oni kalendarzowi „nowego stylu", że miesiące mają różną liczbę dni powszednich i świątecznych i różną długość, np. luty 28 lub 29 dni, styczeń 31, kwiecień 30 dni itd. Taki podział roku stwarza wielkie trudności i niepotrzebne a wielkie koszty przy badaniach statystycznych. Zrównanie długości kwartałów i miesięcy, związanie dat miesięcy ze stałymi dniami tygodnia ułatwiłoby obliczenia i pozwoliłoby na oszczędność czasu, papieru, ludzi.

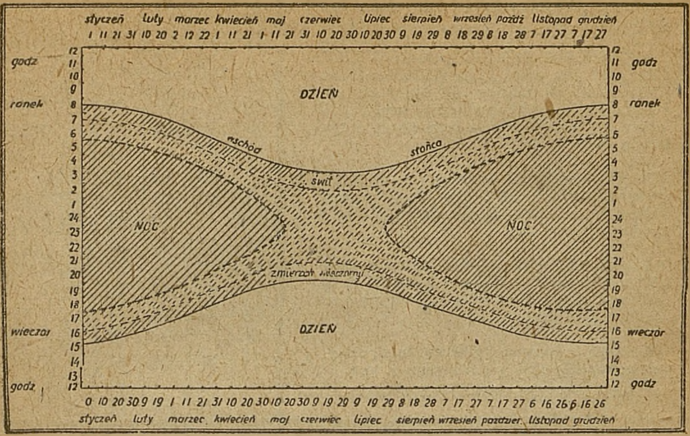
W okresie międzywojennym zajęła się reformą kalendarza specjalna komisja Ligi Narodów. Wybuch wojny przerwał te prace. Teraz znów podjęła je Organizacja Narodów Zjednoczonych.

Jakież są te projekty?

Jeden z nich przewiduje podział roku na 13 miesięcy po 28 dni. Wszystkie miesiące zaczynałyby się, np. od poniedziałku lub od niedzieli. Poszczególne dni tygodnia wypadałyby w ściśle oznaczonych datach. Należałoby tylko wprowadzić 1 lub 2 dni dodatkowe nie należące do żadnego miesiąca ($13\times28=364+1(+1)=$ $=365$ dla roku zwykłego i 366 dla roku przestępnego).

Drugi projekt godząc się na zachowanie 12 miesięcy w roku zwraca uwagę na konieczność podziału roku na 4 kwartały. Każdy kwartał liczyłby 91 dni, w tym pierwszy miesiąc — 31 dni, a dwa następne — po 30 dni. Cztery kwartały więc po 13 pełnych tygodni każdy, razem 52 tygodnie. Dwa lub jeden dzień dodatkowy należałoby umieszczać na końcu drugiego kwartału w latach przestępnych i na końcu czwartego kwartału w latach zwykłych. Te dwa dni dodatkowe trzeba by przyjąć bez daty.

DŁUGOŚĆ DNIA I NOCY W WARSZAWIE

Długość dni w różnych szerokościach geograficznych od równika do równoleżnika 66° 32'

Szerokość geograficzna	Długość dnia	
	najdłuższego	najkrótszego
0	12 g	12 g
5	22 ., 17 m	11 ,, 43 m
10	12 ,, 35 ,,	11 ,, 25 ,,
15	12 ,, 53 ,,	11 ,, 7 ,,
20	13 ,, 13 ,,	10 ,, 47 ,,
25	13 ,, 34 ,,	10 ,, 26 ,,
30	13 ,, 56 ,,	10 ,, 4 ,,
35	14 ,, 22 ,,	9 ,, 38 ,,
40	14 ,, 51 ,,	9 ,, 9 ,,
45	15 ,, 26 ,,	8 ,, 34 ,,
50	16 ,, 9 ,,	7 ,, 51 ,,
55	17 ,, 7 ,,	6 ,, 53 ,,
60	19 ,, 30 ,,	5 ,, 30 ,,
65	21 ,, 9 ,,	2 ,, 51 ,,
66° 32'	24 ,,	0

Dla szerokości powyżej 66° 32' liczba dni, podczas których Słońce wcale nie zachodzi i nie wschodzi, powiększa się, im bardziej zbliżamy się do bieguna.

Szerokość geograficzna	Słońce nie zachodzi w ciągu dni	Słońce nie wschodzi w ciągu dni
66° 32'	1	1
70°	65	60
75°	103	97
80°	134	127
85°	161	153
90°	186	179

WIECZNY KALENDARZ

Dnia 22 lipca 1944 r. ogłoszony został Manifest PKWN. Jaki to był dzień tygodnia?

1. Rok 1944 dzielę na stulecia — „19" i lata „44". Na tablicy „IA Wieki" szukam linii 19-tki, na tablicy „IB lata" szukam kolumny z 44-ką. Zapamiętuję liczbę „1" leżącą na skrzyżowaniu linii 19-tki z kolumną 44-ki,

2. Na tablicy II — w pierwszej kolumnie odnajduję „1". Na skrzyżowaniu linii „1" z kolumną miesiąca „lipiec" znajduję liczbę „0".

3. Na tablicy III — skrzyżowanie linii „0" z pierwszej kolumny z kolumną daty „22" wskazuje mi szukany dzień tygodnia: „So" — Sobota.

4. Dla roku przestępnego luty oznaczony jest na tablicy II literami r. prz.

A teraz poszukaj dnia twych urodzin.

IB LATA

00	01	02	03		04	05
06	07		08	09	10	11
	12	13	14	15		16
17	18	19		20	21	22
23		24	25	26	27	
28	29	30	31		32	33
34	35		36	37	38	39
	40	41	42	43		44
45	46	47		48	49	50
51		52	53	54	55	
56	57	58	59		60	61
62	63		64	65	66	67
	68	69	70	71		72
73	74	75		76	77	78
79		80	81	82	83	
74	85	86	87		88	89
90	91		92	93	94	95
	96	97	98	99		

IA WIEKI

	Juliański do 14.X. 1582 r.			Gregoriański od 15.X. 1582 r.										
	0	7	14		17	21	25	6	0	1	2	3	4	5
	1	8	15					5	6	0	1	2	3	4
I	2	9			18	22	26	4	5	6	0	1	2,	3
	3	10						3	4	5	6	0	1	2
	4	11		15	19	23	27	2	3	4	5	6	0	1
	5	12		16	20	24	28	1	2	3	4	5	6	0
	6	13						0	1	2	3	4	5	6

MIESIĄCE / DATY

II	Maj	Luty r. prz. sierpień	Luty, marzec listopad	Czerwiec	Wrzesień grudzień	Styczeń kwiec. lipiec	Styczeń, październik	III	1 8 15 22 29	2 9 16 23 30	3 10 17 24 31	4 11 18 25	5 12 19 26	6 13 20 27	7 14 21 28
1	2	3	4	5	6	0	1	1	N	Po	W	Ś	C	Pi	So
2	3	4	5	6	0	1	2	2	Po	W	Ś	C	Pi	So	N
3	4	5	6	0	1	2	3	3	W	Ś	C	Pi	So	N	Po
4	5	6	0	1	2	3	4	4	Ś	C	Pi	So	N	Po	W
5	6	0	1	2	3	4	5	5	C	Pi	So	N	Po	W	Ś
6	0	1	2	3	4	5	6	6	Pi	So	N	Po	W	Ś	C
0	1	2	3	4	5	6	0	0	So	No	Po	W	Ś	C	Pi

ILE JEST DNI OD JEDNEJ DATY DO DRUGIEJ?

Miesiące	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Styczeń	—	31	59	90	120	151	181	212	243	273	304	334
Luty	334	—	28	59	89	120	150	181	212	242	273	303
Marzec	306	337	—	31	61	92	122	153	184	214	245	275
Kwiecień	275	306	334	–	30	61	91	122	153	183	214	244
Maj	245	276	304	335	—	31	61	92	123	153	184	214
Czerwiec	214	245	273	304	334	—	30	61	92	122	153	184
Lipiec	184	215	243	274	304	335	—	31	62	92	123	153
Sierpień	153	184	212	243	273	304	334	—	31	61	92	122
Wrzesień	122	153	181	212	242	273	303	334	—	30	61	91
Październ.	92	123	151	182	212	243	273	304	335	—	31	61
Listopad	61	92	120	151	181	212	242	273	304	334	—	30
Grudzień	31	62	90	121	151	182	212	243	274	304	335	—

Sposób obliczania:

Daty podobne: np. — ile jest dni od 3 maja do 3 września? W pierwszej kolumnie znajdź miesiąc „maj". Na linii tego miesiąca w prawo jest szereg cyfr. Znajdź tę, która jest pod miesiącem „IX". Jest 123. Tyle dni jest od 3 maja do 3 września.

Daty różne: należy najpierw obliczyć ilość dni dla dat podobnych. Potem dodać lub odjąć pozostałe dni. Np.: ile jest dni od 22 lipca do 15 sierpnia? Od 22 lipca do 22 sierpnia byłoby 31 dni, natomiast do 15 sierpnia jest o 7 dni mniej czyli 24 dni.

Albo: ile jest dni od 15 sierpnia do 24 grudnia? 122 + 9 = 131 dni. Dla roku przestępnego, dla dat po 29 lutego należy do wyniku dodać 1 dzień.

Moje oceny w roku szkolnym 1949-50

Mam ukończyć klasę ....

		Zachowanie	Języki			Matematyka		Historia	Geografia	Przyroda	Fizyka	Chemia	Rysunki	Roboty	Wych. fiz.
			polski												
Stopnie ostateczne w ubiegłym roku															
Bieżący rok szkolny	Okr. I														
	Okr. II														
	Okr. III														
	Okr. IV														
	Ocena roczna														

Moje wyniki w sporcie

Rodzaj konkurencji	Najlepszy wynik 1949 r.	Uzyskałem						
		Wynik	Data	Wynik	Data	Wynik	Data	
Biegi 60 m								
„ 100 m								
„ .... m								
Skoki w dal								
„ wzwyż								
„ o tyczce								
Rzutu kulą								
„ dyskiem								
Pływanie 50 m								
„ 100 m								

Dni, o których nie wolno mi zapomnieć w r. 1949-50

Dzień Mies.	ROK 1949				ROK 1950							
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1			S		NS				S			
2		N				S		N			N	
3												
4	N			N						N		
5						N	N					
6			N		S							N
7									N			
8				S	N					S		
9		N						NS	S		N	
10								S				
11	N			N				N		N		
12						N	N					
13			N									N
14									N			
15					N							S
16		N						N			N	
17												
18	N			N						N		
19						N	N					
20			N									N
21									N			
22					N						S	
23		N						N			N	
24												
25	N			NS						N		
26				S		N	N					
27			N									N
28									N			
29					N					S		
30		N						N			N	
31												

N – oznacza niedzielę. S — święto W kratkach zaznacz. np. X — imiona rodziców. Y — rodzeństwa itp.

ROZKŁAD STAŁYCH MOICH ZAJĘĆ NA I PÓŁROCZE

Chcesz mieć na wszystko czas — rozplanuj dobrze zajęcia w ciągu dnia!

G.	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							

ROZKŁAD STAŁYCH MOICH ZAJĘĆ NA II PÓŁROCZE

Zaplanuj dobrze rozkład dnia, będziesz miał czas na pracę i zabawę!

G.	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							

ROK MOICH DOCHODÓW I WYDATKÓW

DOCHODY	Kwota		IX	X	XI	XII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1. Własny zarobek														
2. Od rodziców														
3. Inne														
WYDATKI:														
1. Opłaty szkolne														
2. Prenumeraty														
3. Składki														
4. Książki														
5. Zeszyty														
6. Sport														
7. Rozrywki														
8. Listy														
9.														
10.														
11.														
12.														
Saldo (+ lub —)														

W roku szkolnym 1949/50 wydałem zł.................... gr........

UWAGA: Każdą uzyskaną i wydaną kwotę zapisz dla pamięci w dniu wypłaty w kalendarzu terminowym. W końcu miesiąca oblicz, ile wydałeś — na jakie cele i wpisz jak wyżej.

ALFABETYCZNY SPIS NIEKTÓRYCH IMION

1. Adama 24.12.
2. Adolfa 17.6.
3. Agaty 5.2.
4. Agnieszki 21.1.
5. Albiny 16.12.
6. Albina 1.3.
7. Aleksandra 26.2.
8. Aleksego 17.2, 17.7.
9. Alfreda 14.12.
10. Alfonsa 2.8.
11. Aliny 16.6.
12. Alojzego 21.6.
13. Ambrożego 7.12.
14. Anastazego 22.1, 1.5.
15. Anastazji 15.4.
16. Anatola 20.3, 3.7.
17. Andrzeja Boboli 16.5.
18. Anieli 30.3, 31.5, 18.11.
19. Anny 26.7.
20. Antoniego z Padwy 13.6.
21. Anzelma 18.3, 21.4.
22. Apolinarego 21.7.
23. Apolonii 9.2.
24. Arkadiusza 12.1.
25. Augustyna 28.5, 28.8.
26. Albiny 31.3.
27. Barbary 4.12.
28. Bartłomieja 24.8.
29. Bazylego 14.6.
30. Benedykta 21.3, 16.4, 12.11.
31. Bernarda 20.8.
32. Bogumiła 13.1, 18.4, 10.6.
33. Bogusława 22.3, 23.9.
34. Bogdana 6.2.
35. Bonawentury 14.2
36. Bonifacego 14.5, 15.6.
37. Bronisława 18.8, 1.9.
38. Brygidy 1.2, 8.10.
39. Cecylii 22.11.
40. Cezariusza 25.2.
41. Cypriana 16.6 26.9.
42. Czesława 12.1, 20.7.
43. Dominika 4.8.
44. Doroty 6.2.
45. Dionizego 8.4, 26.12, 9.10.
46. Edmunda 16.11, 30.10.
47. Edwarda 13.10.
48. Eleonory 21.2.
49. Elżbiety 8.7, 5.11, 19.11.
50. Emila 15.9, 6.10, 22.5.
51. Eugenii 25.12, 13.9.
52. Eugeniusza 4.1, 4.3, 2.5.
53. Eustachego 16.6, 20.9, 20.10.
54. Ewy 24.12.
55. Feliksa 14.7, 19.7, 14.1.
56. Filipa 1.5, 26.5.
57. Florentyny 20.6.
58. Floriana 4.5.
59. Franciszka Sal. 21.1.
60. Franciszka à Paulo 2.4.
61. Franciszki Rzym. wd. 9.3.
62. Genowefy 3.1.
63. Grzegorza 12.3.
64. Heleny 2.3, 22.5.
65. Henryka 19.1.
66. Hieronima 30.9.
67. Hilarego 14.1.
68. Hipolita 2.12, 3.2, 13.8.
69. Huberta 3.11.
70. Ignacego 31.7.
71. Ireneusza 28.6.
72. Ireny 5.5, 20.10.
73. Izabeli 3.9.
74. Izydora 4.4.
75. Jacka 10.2.
76. Jadwigi 15.10.
77. Jakuba 25.7.
78. Jana Złot. 27.1.
79. Jana Nepom. 16.5.
80. Jana Chrzciciela 24.6.

81. Jana Kantego W. 20.10
82. Jerzego 19.4, 23. 5
83. Józefa 19.3.
84. Juliana 7.1.
85. Julianny 16.2.
86. Julii 22.5.
87. Justyna 14.4.
88. Justyny 7.10, 30.11
89. Karola 4.11.
90. Katarzyny 30.4.
91. Kazimierza 4.3.
92. Kazimiery 21.8.
93. Konrada 19.2.
94. Konstantego 11.3, 29.1.
95. Kornela 15.9.
96. Leokadii 9.12.
97. Leona 20.2.
98. Leonarda 6.11, 27.11.
99. Leopolda 5.11.
100. Lucjana 7.1.
101. Ludwika 25.8.
102. Łukasza 18.10.
103. Macieja 24.2.
104. Małgorzaty 22.2.
105. Marcina 11.11.
106. Marka 25.4.
107. Marty 29.7.
108. Mariana 19.8.
109. Marii Oczysz. 2.2.
110. Marii Narodz. 8.9.
111. Marii Ofiar. 21.11.
112. Marii Niepok. 8.12.
113. Marii Magdal. 22.7.
114. Mateusza 21.9.
115. Michała 29.9.
116. Mieczysława 1.1.
117. Natalii 27.7, 1.12.
118. Nikodema 3.8.
119. Pankracego 12.5.
120. Pelagii 11.3.
121. Piotra 29.6.
122. Rafała 24.10.
123. Roberta 7.6.
124. Rocha 16.8.
125. Romana 28.2.
126. Romualda 7.2.
127. Rozalii 7.9.
128. Róży 6.3, 30.8.
129. Sabiny 27.10.
130. Salomei 17.11.
131. Seweryna 8.1.
132. Stanisława 8.5.
133. Stanisława Kostki 13.11.
134. Stefana 2.9.
135. Szczepana 26.12.
136. Szymona Ap. 27.10.
137. Szymona Słupn. 3.9.
138. Tadeusza 28.10.
139. Tekli 26.3.
140. Teodora 7.2.
141. Teofila 28.2, 5.3, 22.7.
142. Teresy 3.10.
143. Tomasza Ap. 21.12.
144. Tomasza z Akw. 7.3.
145. Tytusa 6.2, 4.1.
146. Urszuli 21.10.
147. Wacława 15.4.
148. Walentego 14.2
149. Walentyny 25.7.
150. Walerego 28.1.
151. Waleriana 14.4.
152. Walerii 28.4.
153. Wandy 23.6.
154. Wawrzynca 22.7.
155. Weroniki 13.1.
156. Wiesława 22.5.
157. Wiktora 25.2.
158. Wincentego m. 22.1.
159. Wincentego â Paulo 19.7.
160. Władysława 27.6.
161. Włodzimierza 15.7.
162. Wojciecha 23.4.
163. Zachariasza 6.9.
164. Zbigniewa 1.4.
165. Zdzisława 29.1, 28.11, 16.12.
166. Zofii 15.5.
167. Zuzanny 11.8.
168. Zygmunta 2.5.

CZAS URZĘDOWY I MIEJSCOWY

Czasem urzędowym w Polsce jest czas środkowo-europejski. Czas środkowo-europejski odpowiada czasowi średniemu słonecznemu południka przechodzącego o 15° na wschód od Greenwich, a więc przez tereny polskie. Wszystkie miejscowości polskie leżące więc na wschód od tego południka (15^0 na wschód od Greenwich) będą miały czasy miejscowe większe od czasu środkowo-europejskiego.

Różnice pomiędzy czasem urzędowym a miejscowym są ujemne:

np. dla	Poznania	różnica	ta	wynosi	— 8	minut
„	Torunia	„	„	„	— 14	„
„	Katowic	„	„	„	— 16	„
„	Krąkowa	„	„	„	— 20	„
„	Łodzi	„	„	„	— 18	„
„	Warszawy	„	„	„	— 24	„
„	Lublina	„	„	„	— 30	„
„	Białegostoku	„	„	„	— 33	„

Rząd Ludowego Państwa Polskiego otacza młodych obywateli troskliwą opieką otwierając przed nimi wszystkie drogi do awansu, wszystkie możliwości do pełnego umysłowego i fizycznego rozwoju.

Niech żyje przyjaźń młodzieży polskiej i radzieckiej!

SKROCONY KALENDARZ NA ROK SZKOLNY 1949-50

Wrzesień					
Niedz.		4	11	18	25
Poniedz.		5	12	19	26
Wtorek		6	13	20	27
Sroda		7	14	21	28
Czwar.	1	8	15	22	29
Piątek	2	9	16	23	30
Sobota	3	10	17	24	

Październik						
Niedz.		2	9	16	23	30
Poniedz.		3	10	17	24	31
Wtorek		4	11	18	25	
Sroda		5	12	19	26	
Czwar.		6	13	20	27	
Piątek		7	14	21	28	
Sobota	1	8	15	22	29	

Listopad					
Niedz.		6	13	20	27
Poniedz.		7	14	21	28
Wtorek	1	8	15	22	29
Sroda	2	9	16	23	30
Czwar.	3	10	17	24	
Piątek	4	11	18	25	
Sobota	5	12	19	26	

Grudzień					
Niedz.		4	11	18	25
Poniedz.		5	12	19	26
Wtorek		6	13	20	27
Sroda		7	14	21	28
Czwar.	1	8	15	22	29
Piątek	2	9	16	23	30
Sobota	3	10	17	24	31

Styczeń 1950						
Niedz.	1	8	15	22	29	
Poniedz.	2	9	16	23	30	
Wtorek	3	10	17	24	31	
Sroda	4	11	18	25		
Czwar.	5	12	19	26		
Piątek	6	13	20	27		
Sobota	7	14	21	28		

Luty					
Niedz.		5	12	19	26
Poniedz.		6	13	20	27
Wtorek		7	14	21	28
Sroda	1	8	15	22	
Czwar.	2	9	16	23	
Piątek	3	10	17	24	
Sobota	4	11	18	25	

Marzec					
Niedz.		5	12	19	26
Poniedz.		6	13	20	27
Wtorek		7	14	21	28
Sroda	1	8	15	22	29
Czwar.	2	9	16	23	30
Piatek	3	10	17	24	31
Sobota	4	11	18	25	

Kwiecień						
Niedz.		2	9	16	23	30
Poniedz.		3	10	17	24	
Wtorek		4	11	18	25	
Sroda		5	12	19	26	
Czwar.		6	13	20	27	
Piątek		7	14	21	28	
Sobota	1	8	15	22	29	

Maj					
Niedz.		7	14	21	28
Poniedz.	1	8	15	22	29
Wtorek	2	9	16	23	30
Sroda	3	10	17	24	31
Czwar.	4	11	18	25	
Piątek	5	12	19	26	
Sobota	6	13	20	27	

Czerwiec					
Niedz.		4	11	18	25
Poniedz.		5	12	19	26
Wtorek		6	13	20	27
Sroda		7	14	21	28
Czwar.	1	8	15	22	29
Piątek	2	9	16	23	30
Sobota	3	10	17	24	

Lipiec						
Niedz.		2	9	16	23	30
Poniedz.		3	10	17	24	31
Wtorek		4	11	18	25	
Sroda		5	12	19	26	
Czwar.		6	13	20	27	
Piątek		7	14	21	28	
Sobota	1	8	15	22	29	

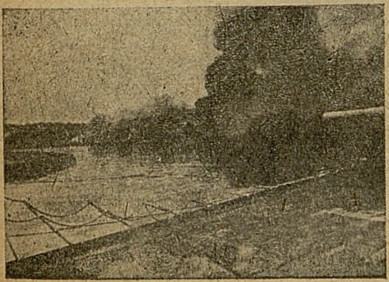
Sierpień					
Niedz.		6	13	20	27
Poniedz.		7	14	21	28
Wtorek	1	8	15	22	29
Sroda	2	9	16	23	30
Czwar.	3	10	17	24	31
Piątek	4	11	18	25	
Sobota	5	12	19	26	

KALENDARZ terminowy

ROK 1949-50

WRZESIEŃ 1949

	Wsch. sł. 5,46 — Zach. sł. 19,25
CZWARTEK 1 Idziego Bronisł.	1939 — Początek II wojny światowej. Napaść hitlerowskich Niemiec na Polskę.
PIĄTEK 2 Stefana Kr., Jul.	1945 — Kapitulacja Japonii. 1943 — Zginął Jan Krasicki, współzałożyciel ZWM.
SOBOTA 3 Szymona, Eufemii	1866 — Pierwszy Kongres I Międzynarodówki w Genewie.

Straty II wojny światowej:

Zginęło ludzi na polach bitew 14,5 miliona. Hitlerowcy wymordowali 5,5 miliona.

Od bombardowań zginęło 2,8 miliona.

W obozach koncentracyjnych — 11 milionów.

Razem 33,8 miliona zabitych.

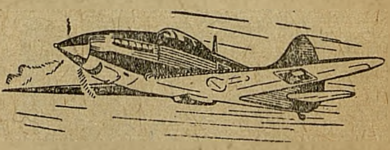
LUDZIE PRACY CAŁEGO ŚWIATA WALCZĄ O POKÓJ!

WRZESIEŃ 1949

NIEDZIELA **4** Rozalii, Róży	Wsch. sł. 5,51 — Zach. sł. 19,18 1809 — Urodził się Juliusz Słowacki. Święto Lotnictwa Polskiego.
PONIEDZIAŁEK **5** Wawrzyńca	
WTOREK **6** Zachariasza	1944 — Dekret PKWN o reformie rolnej.
ŚRODA **7** Reginy, Melchiora	1939 — Padło bohaterskie Westerplatte. Międzynarodowy Dzień Młodzieży.
CZWARTEK **8** Narodzenie NMP	
PIĄTEK **9** Sergiusza, Piotra	Święto narodowe Bułgarii.
SOBOTA **10** Mikołaja, Łucji	1828 — Urodził się wielki pisarz rosyjski Lew Tołstoj. 1939 — Śmierć Mariana Buczka, długoletniego bojownika o prawa klasy robotniczej.

„W cztery lata po pogromie wrześniowym, 1 września 1943 r. ruszył na front sformowany na ziemi radzieckiej pierwszy pułk lotnictwa myśliwskiego „Warszawa"... Na wszystkich pobojowiskach, gdzie odznaczył się żołnierz polski, nie zbrakło polskiego lotnictwa".

Z rozkazu Marszałka Roli-Żymierskiego.

WRZESIEŃ 1949

	Wsch. sł. 6.03 — Zach. sł. 19.02
NIEDZIELA **11** Prota, Jacka	1905 — Strajk powszechny w Warszawie z powodu stracenia M. Kasprzaka.
PONIEDZIAŁEK **12** Imienia NMP	
WTOREK **13** Filipa	
ŚRODA **14** Pod. Krzyża św.	1944 — Wyzwolenie prawobrzeżnej Warszawy od Niemców.
CZWARTEK **15** NMP. Boles.	1883 — Ukazał się pierwszy numer polskiego pisma robotniczego „Proletariat".
PIĄTEK **16** Kornela, Edyty	
SOBOTA **17** Stygm. św. Franc.	

Jednym z twórców i przywódców pierwszej partii socjalistycznej w Polsce „Proletariat" był Ludwik Waryński (1856 — 1889). Partia „Proletariat", założona w 1882, kładła nacisk na międzynarodowy charakter ruchu robotniczego i na społeczne wyzwolenie klasy robotniczej.

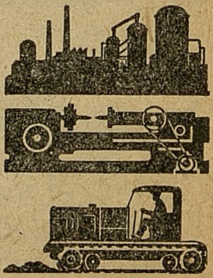
WRZESIEŃ 1949

NIEDZIELA **18** Józefa	Wsch. sł. 6.14 — Zach. sł. 18.45
PONIEDZIAŁEK **19** Konstancji	1939 — Zakończenie bohaterskich walk w obronie Gdyni. Oddziały polskie broniące wybrzeża, po wyczerpaniu amunicji składają broń.
WTOREK **20** Eustachego	1946 — KRN uchwala Trzyletni Plan Odbudowy.
ŚRODA **21** Mateusza	
CZWARTEK **22** Tomasza, Maur.	
PIĄTEK **23** Tekli	1513 — Hiszpan Balboa odkrył Ocean Spokojny.
SOBOTA **24** NMP	1934 — Odkrycie przez Irenę Joliot-Curie metody sztucznego wytwarzania radu.

W wyniku wykonania Planu Trzyletniego produkcja przemysłowa wzrośnie o 25 procent w dziedzinie produkcji maszyn i urządzeń fabrycznych — o 150 procent w rolnictwie — o 10 procent w stosunku do poziomu z roku 1938.

Klasa robotnicza Polski rozumie znaczenie planu — robotnik polski plan wykona.

Plan na 1949 r. przewiduje wzrost produkcji w całym przemyśle metalowym w stosunku do wykonania w 1948 r. o 12 procent.

WRZESIEŃ 1949

NIEDZIELA **25** Aurelii	Wsch. sł. 6.26 — Zach. sł. 18.29
PONIEDZIAŁEK **26** Cypriana i Justyny	
WTOREK **27** Kosmy i Damiana	1825 — Otwarcie pierwszej na świecie linii kolejowej w Anglii. 1943 — Bojowa akcja Gwardii Ludowej w całej Polsce, zmierzająca do zdezorganizowania hitlerowskiej komunikacji kolejowej.
ŚRODA **28** Wacława	1895 — Zmarł Ludwik Pasteur, znakomity uczony francuski.
CZWARTEK **29** Michała Arch.	
PIĄTEK **30** Hieronima, Zofii	1937 — Rozpoczął się antysanacyjny strajk nauczycielski.
SOBOTA **1** Remigiusza	PAŹDZIERNIK 1949 r. 1946 — Wyrok na zbrodniarzy hitlerowskich w Norymberdze.

PAŹDZIERNIK 1949

Wsch. sł. 5.37 — Zach. sł. 17.13

NIEDZIELA **2** Aniołów Stróżów	Międzynarodowy Dzień Walki o Pokój.
PONIEDZIAŁEK **3** Gerarda, Teresy	
WTOREK **4** Franciszka z As.	1669 — Zmarł sławny malarz holenderski Rembrandt.
ŚRODA **5** Placyda	1713 — Urodził się Diderot, wielki pisarz i filozof francuski.
CZWARTEK **6** Brunona	
PIĄTEK **7** NMP, Marka	
SOBOTA **8** Brygidy, Pelagii	1848 — Urodził się Degeyter, muzyk, twórca „Międzynarodówki".

Denis Diderot (1713 — 1784) — słynny filozof francuski, syn ślusarza z Langres, propagator idei filozoficznych XVIII w., jeden z twórców „Encyklopedii". Myśliciel, pisarz, krytyk, artysta. Talent niezwykle płodny. Diderot jest najlepszym wyrazicielem dążeń społecznych i filozoficznych XVIII wieku. W jego listach do różnych osób zawarty jest najdoskonalszy i najwierniejszy obraz ruchu umysłowego XVIII w. Diderot jest autorem słynnej powieści „Kubuś Fatalista".

PAŹDZIERNIK 1949

NIEDZIELA **9** Dionizego	Wsch. sł. 5.49 — Zach. sł. 16.57
PONIEDZIAŁEK **10** Franciszka, Paulina	
WTOREK **11** Brunona, Emila	
ŚRODA **12** Eustachego, Maks.	1492 — Krzysztof Kolumb odkrył Amerykę. 1943 — Bitwa pod Lenino.
CZWARTEK **13** Edwarda	
PIĄTEK **14** Kaliksta	1773 — Utworzenie Komisji Edukacji Narodowej.
SOBOTA **15** Teresy, Jadwigi	

Dnia 12 października 1943 r. 1 Polska Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki stoczyła ciężką walkę z Niemcami pod wsią Lenino, zakończoną wielkim naszym zwycięstwem. Wspólnie przelana w tej bitwie krew żołnierzy polskich i radzieckich związała naród polski z narodami ZSRR.

Obecnie walczymy wspólnie ze Związkiem Radzieckim o pokój światowy, aby wszyscy ludzie pracy mogli budować lepsze życie ludzkości.

PAŹDZIERNIK 1949

	Wsch. sł. 6.02 — Zach. sł. 16.41
NIEDZIELA **16** Jadwigi, Ambroż.	1942 — Niemcy powiesili w Warszawie 50 bojowników podziemia, członków PPR.
PONIEDZIAŁEK **17** Małgorzaty	1817 — Zmarł w Solurze, w Szwajcarii Tadeusz Kościuszko. 1849 — Zmarł w Paryżu Fryderyk Szopen.
WTOREK **18** Łukasza Ewang.	1931 — Zmarł wielki wynalazca Tomasz Edison.
ŚRODA **19** Piotra	
CZWARTEK **20** Ireny, Jana K.	
PIĄTEK **21** Urszuli, Hilarego	1783 — Pierwszy lot balonem braci Montgolfier.
SOBOTA **22** Filipa, Korduli	

...Szopen czerpał z nieprzebranej skarbnicy twórczości ludowej z motywów i melodii ludowych...

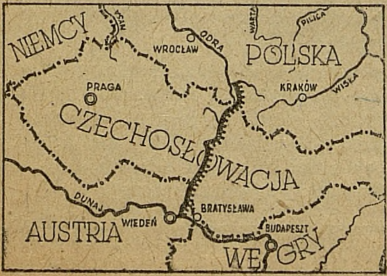
... Dziś, gdy losy te lud polski ujął w swe mocarne dłonie, twórczość Szopena powinna stać się własnością milionów prostych ludzi w Polsce, powinna się stać łącznikiem najszlachetniejszego braterstwa ludów.

Z przemówienia Prezydenta Rzeczypospolitej Bolesława Bieruta wygłoszonego na otwarcie Roku Szopenowskiego.

PAŹDZIERNIK 1949

NIEDZIELA **23** Teodora, Igacego	Wsch. sł. 6.14 — Zach. sł. 16.26
PONIEDZIAŁEK **24** Marcina Rafała	1942 — Odwet Gwardii Ludowej za 50 powieszonych: akcja na Café Club, Kawiarnię Dworcową i Nowy Kurier Warszawski. Dzień Narodów Zjednoczonych.
WTOREK **25** Darii, Hilarego	
ŚRODA **26** Ewarysta, Lucjana	
CZWARTEK **27** Sabiny	
PIĄTEK **28** Szymona, Tadeusza	Święto państwowe Czechosłowacji.
SOBOTA **29** Narcyza	1945 — Międzynarodowa Konferencja Młodzieży w Londynie.

Naród Polski i narody Czechosłowacji związane są sojuszem i przyjaźnią ze Związkiem Radzieckim, który jest orędownikiem naszej niepodległości.

Coraz bardziej też rozwijają się stosunki gospodarcze między bratnimi narodami, czego dowodem jest projekt budowy Kanału Odra — Dunaj oraz budowa nadbrzeża czeskiego w Szczecinie.

PAŹDZIERNIK 1949

NIEDZIELA **30** Alfonsa, Marcela	1835 — W Anglii, w koszarach Portsmouth zawiązała się pierwsza socjalistyczna grupa na emigracji. Grupa ta złożona z chłopów — żołnierzy 1831 r., znana jest pod nazwą „Gromada Grudziąż — Lud Polski".
PONIEDZIAŁEK **31** Antoniego	
WTOREK **1** Wszystkich Św.	LISTOPAD 1949 r. 1893 — Zmarł Jan Matejko, wielki malarz polski.
ŚRODA **2** Dzień Zaduszny	
CZWARTEK **3** Huberta, Sylwii	
PIĄTEK **4** Karola Boremeusza	
SOBOTA **5** Zachariasza, Elż.	1893 — Zgon wielkiego kompozytora rosyjskiego Piotra Czajkowskiego.

Z odezwy wydanej w Portsmouth 30 października 1835 r. przez „Lud Polski — Gromada Grudziąż".

„Bólem polskiego ludu jest głód, zimno, choroby, chłosta, wzbronienie umysłowego wzrostu. Nędzę sprowadzają posiadacze, cierpią nie-posiadacze. Ażeby ustalić równość, znieść nędzę i pojedynczych tyranów chcęi zbezsilić, należy dążyć do tego, by ludzie nie dzielili się na mających własność i na obóz bez ziemi, na naród półbogów i na naród stadniczych istot, w ludzkie przyodziany rysy".

LISTOPAD 1949

NIEDZIELA **6** Leonarda	Wsch. sł. 6.40 — Zach. sł. 15.59 1890 — Śmierć ks. Ściegiennego, rewolucyjnego obrońcy chłopskich interesów.
PONIEDZIAŁEK **7** Adolfa, Florentyny	1917 — Rocznica Wielkiej Rewolucji Listopadowej — święto państwowe ZSRR.
WTOREK **8** Sewera i Wiktor.	
ŚRODA **9** Teodora i Ursyna	
CZWARTEK **10** Andrzeja	
PIĄTEK **11** Marcina	1918 — Koniec pierwszej wojny światowej.
SOBOTA **12** Mateusza	

Wielka Socjalistyczna Rewolucja Listopadowa otworzyła nową epokę w dziejach ludzkości. Dała władzę klasom pracującym, zniosła wyzysk człowieka przez człowieka.

Rewolucja Listopadowa uznała prawo Polski do niepodległości, wyciągnęła do narodu polskiego bratnią dłoń współpracy i pokojowego budownictwa lepszego jutra ludzi pracy.

LISTOPAD 1949

Wsch. sł. 6.52 — Zach. sł. 15.48

NIEDZIELA **13** Stanisława Kostki	1924 — Przyznanie nagrody literackiej Nobla Władysławowi Reymontowi za „Chłopów".
PONIEDZIAŁEK **14** Józefata	
WTOREK **15** Gertrudy	1916 — Zmarł Henryk Sienkiewicz.
ŚRODA **16** Edmunda	
CZWARTEK **17** Salomei, Hugona	
PIĄTEK **18** Romana	
SOBOTA **19** Elżbiety Węg.	1942 — Początek ofensywy Armii Czerwonej pod Stalingradem.

Nad Stalingradem świt
Jak popiół nieostygły leży,
Ruiny mgłami dymią,
Cierniem w niebo wbite.

Chcieli z tej ziemi wolność
Pazurami wyszarpać.
Szli w dymie brodząc,
Czołgami walili do bram.

Szybciej niż pancerne dywizje
Od schylonych grzbietów Karpat
parł znad zatoki Biskajskiej
okrzyk:
No pasaran!
No pasaran! Czy słyszysz!

Kark ugięty prostuj!
Towarzyszu z Warszawy, Oslo,
Paryża, Pragi —
Dziś lud wydziera z historii
Przemocy zczerniałą kartę.
Nad Stalingradem świt.
I świt nad Europą.

Helena Jaworska

LISTOPAD 1949

NIEDZIELA **20** Feliksa, Walerego	Wsch. sł. 7.05 — Zach. sł. 15.38 1910 — Zmarł Lew Tołstoj. 1925 — Zmarł Stefan Żeromski.
PONIEDZIAŁEK **21** Ofiar. NMP	1892 — Utworzenie Polskiej Partii Socjalistycznej.
WTOREK **22** Cecylii, Marka	
ŚRODA **23** Klemensa	
CZWARTEK **24** Jana od Krzyża	
PIĄTEK **25** Katarzyny	
SOBOTA **26** Sylwestra	1855 — Zmarł w Konstantynopolu Adam Mickiewicz.

Adam Mickiewicz — wyjątek z „Trybuny Ludów":

„Położenie Europy jest tego rodzaju, iż niepodobieństwem jest na przyszłość, by jakiś naród mógł w odosobnieniu od innych kroczyć po drodze postępu, jeśli nie chce sam siebie narazić na zgubę i przez to zaszkodzić sprawie ogólnej".

LISTOPAD 1949

NIEDZIELA **27** Jakuba, Maksymil.	Wsch. sł. 7.16 — Zach. sł. 15.31
PONIEDZIAŁEK **28** Waleriana	1820 — Urodził się Fryderyk Engels, współtwórca Manifestu Komunistycznego. 1907 — Zmarł Stanisław Wyspiański.
WTOREK **29** Saturnina	1830 — Wybuch powstania listopadowego.
ŚRODA **30** Andrzeja	1942 — Akcja Gwardii Ludowej na KKO w Warszawie.
CZWARTEK **1** Eligiusza	GRUDZIEŃ 1949 r.
PIĄTEK **2** Pauliny, Biblianny	
SOBOTA **3** Franciszka, Ksaw.	

Z Manifestu Komunistycznego:

„Widmo krąży po Europie — widmo komunizmu. Wszystkie potęgi starej Europy połączyły się do świętej nagonki przeciw temu widmu: papież i car, Metternich i Guizot, francuscy radykałowie i niemieccy policjanci".

GRUDZIEŃ 1949

NIEDZIELA **4** Piotra	Wsch. sł. 7.26 — Zach. sł. 15.26 1836 — Ogłoszenie Manifestu Towarzystwa Demokratycznego w Paryżu.
PONIEDZIAŁEK **5** Krystyny	1925 — Zgon Wł. St. Reymonta. 1936 — Uchwalenie Konstytucji ZSRR.
WTOREK **6** Mikołaja, Emila	1945 — Pierwszy zjazd PPR.
ŚRODA **7** Ambrożego	
CZWARTEK **8** Niepok. Pocz. NMP	
PIĄTEK **9** Leokadii	1937 — Zgon Andrzeja Struga (Tadeusza Gałeckiego).
SOBOTA **10** NMP Loret,. Julii	

„Wszyscy ludzie, jako istoty jednej i tejże samej natury, równe mają prawa i równe powinności: wszyscy są braćmi, wszyscy członkami jednej rodziny ludzkości ... bez równości nie ma wolności ... bez równości nie ma braterstwa.

Wszystko dla ludu przez lud: oto najogólniejsza zasada demokracji, cel i formę obejmującą. Wszystko dla ludu, dla wszystkich jest celem; wszystko przez lud, przez wszystkich, jest formą...

...Polska niepodległa i demokratyczna: oto cel stowarzyszenia naszego".

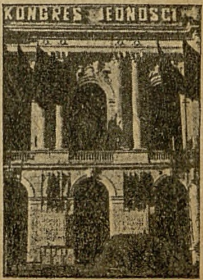
Z manifestu Towarzystwa Demokratycznego w Paryżu.

GRUDZIEŃ 1949

NIEDZIELA **11** Damazego	Wsch. sł. 7.35 — Zach. sł. 15.23
PONIEDZIAŁEK **12** Aleksandra, Konst.	
WTOREK **13** Łucji i Otylii	1867 — Zmarł Artur Grottger, wielki malarz polski.
ŚRODA **14** Izydora, Alfreda	1911 — Amundsen dotarł do bieguna południowego.
CZWARTEK **15** Waleriana, Celiny	1948 — Historyczny Kongres i powstanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.
PIĄTEK **16** Albiny, Euzeb.	
SOBOTA **17** Floriana, Olimpii	1903 — Pierwszy lot samolotem dokonany przez braci Wright. 1918 — Powstanie Komunistycznej Partii Robotniczej Polski.

„Dla każdego z nas, dla partii całej, dla klasy robotniczej, dla mas pracujących i dla całej olbrzymiej większości naszego narodu dni Kongresu — to wielkie, niezapomniane dni, to gorące i niezatarte przeżycia, to głęboka nauka, to niewyczerpane, ożywcze źródło idei i wielkiej niezwyciężonej siły, która z idei tej wypływa".

Z przemówienia Bolesława Bieruta wygłoszonego na zakończenie Kongresu.

GRUDZIEŃ 1949

NIEDZIELA **18** Bogusława	Wsch. sł. 7.41 — Zach. sł. 15.24
PONIEDZIAŁEK **19** Urbana. Dariusza	
WTOREK **20** Dominika, Juliana	
ŚRODA **21** Tomasza, Jana	1879 — Urodził się Józef Stalin.
CZWARTEK **22** Zenona, Honoraty	
PIĄTEK **23** Wiktorii	
SOBOTA **24** Wigilia	1798 — Urodził się Adam Mickiewicz.

Wielki wódz narodu radzieckiego Józef Stalin (Dżugaszwili) urodził się 21 grudnia 1879 r. w mieście Gori w guberni tyfliskiej. Ojciec jego, Wisarion Dżugaszwili, narodowości gruzińskiej, z pochodzenia chłop, był szewcem, następnie robotnikiem w fabryce obuwia w Tyflisie. Matka była córką chłopa pańszczyźnianego Geładze.

GRUDZIEŃ 1949

NIEDZIELA **25** Boże Narodzenie	Wsch. sł. 7.45 — Zach. sł. 15.27 1825 — Spisek dekabrystów w Petersburgu.
PONIEDZIAŁEK **26** Szczepana	1939 — Zamordowanie przez Niemców 107 osób w Wawrze.
WTOREK **27** Jana Apostoła	1918 — Wybuch powstania wielkopolskiego w Poznaniu
ŚRODA **28** Młodzianków	
CZWARTEK **29** Dominika. Tom.	
PIĄTEK **30** Eugeniusza. Sew.	
SOBOTA **31** Sylwestra. Melanii	

Janek: — Mamusiu, co to znaczy: pytanie niedyskretne?

Matka: — Pytania niedyskretne, to takie pytania, na które nie możemy odpowiedzieć.

Janek: — To moi nauczyciele ciągle mi zadają pytania niedyskretne!

STYCZEŃ 1950

NIEDZIELA **1** Nowy Rok - Miecz.	Wsch. sł. 7.44 — Zach. sł. 15.33 1942 — Powstanie Polskiej Partii Robotniczej. 1944 — Powstanie Krajowej Rady Narodowej i Armii Ludowej.
PONIEDZIAŁEK **2** Makarego	
WTOREK **3** Genowefy	1946 — KRN uchwala ustawę o unarodowieniu przemysłu.
ŚRODA **4** Tytusa, Eugeniusza	
CZWARTEK **5** Telesfora, Edwar.	
PIĄTEK **6** 3 Króli K. M. B.	
SOBOTA **7** Lucjana, Juliana	

„...Podpisani przedstawiciele demokratycznych organizacji i ugrupowań społeczno-politycznych i wojskowych... podejmują inicjatywę powołania Krajowej Rady Narodowej jako faktycznej reprezentacji politycznej narodu polskiego...“.

Z manifestu organizacji politycznych, społecznych i wojskowych z grudnia 1943 roku.

STYCZEŃ 1950

NIEDZIELA **8** Seweryna	Wsch. sł. 7.43 — Zach. sł. 15.42
PONIEDZIAŁEK **9** Juliana i Marcjana	1797 — Utworzenie przez Henryka Dąbrowskiego legionów polskich we Włoszech.
WTOREK **10** Jana, Wilhelma	
ŚRODA **11** Honoraty, Hilarego	
CZWARTEK **12** Benedykta, Arkad.	1945 — Początek wielkiej ofensywy wojsk radzieckich i polskich na linii Wisły.
PIĄTEK **13** Weroniki	
SOBOTA **14** Feliksa, Hilarego	

Socjalizm podnosi poziom kulturalny szerokich mas przez: rozbudowę szkolnictwa, radiofonizacje kraju, kinofikację, tworzenie sieci świetlic i bibliotek, tworzenie instytutów i domów kultury, muzeów i wystaw, uspołecznienie instytucji wydawniczych oraz działalność kulturalną związków zawodowych.

Np. obecnie w stadium końcowej realizacji jest 20 tysięcy punktów bibliotecznych; przewiduje się w okresie 6-letniego Planu Gospodarczego dostarczenie bibliotekom publicznym 10 milionów książek

Trzeba pamiętać, że przed wojną 1 książka wypadała na 33 mieszkańców wsi.

W 1949 r. 1 książka wypada już na 8 mieszkańców wsi!

STYCZEŃ 1950

NIEDZIELA **15** Makarego, Izydora	Wsch. sł. 7.39 — Zach. sł. 15.52
PONIEDZIAŁEK **16** Marcelego, Włodz.	
WTOREK **17** Antoniego, Jana	1945 — Wyzwolenie Warszawy.
ŚRODA **18** Kat. św. Piotra	
CZWARTEK **19** Muriusza, Marty	1947 — Blok Demokratyczny zwycięża w wyborach do Sejmu.
PIĄTEK **20** Fabiana, Sebast.	1826 — Zgon Stanisława Staszica, wybitnego myśliciela i demokraty.
SOBOTA **21** Agnieszki	1924 — Zgon Włodzimierza Iljicza Lenina.

„Chłop — ostatniej wzgardy nazwisko mają. Tych żywnością jest chleb z śrótu (razowy z grubej mąki) a przez ćwierć roku samo zielsko, napojem woda i paląca wnętrzności wódka. Tych pomieszkaniem są lochy czyli trochę nad ziemię wyniesione szałasze: słońce tam nie ma przystępu...

W tej dymu ciemnicy dzienną pracą strudzony gospodarz na zgniłym spoczywa barłogu. Obok niego śpi mała, a naga dziatwa... Oto stan rolnika w Polsce".

Stanisław Staszic — „Przestrogi dla Polski".

STYCZEŃ 1950

NIEDZIELA **22** Wincentego	Wsch. sł. 7.32 — Zach. sł. 16.03 1863 — Wybuch powstania styczniowego. 1905 — Krwawa Niedziela w Petersburgu — początek rewolucji 1905 r. w Rosji.
PONIEDZIAŁEK **23** Zaślub. NMP	
WTOREK **24** Tymoteusza	
ŚRODA **25** Pawła	
CZWARTEK **26** Polikarpa	1948 — Podpisanie polsko-radzieckiej umowy gospodarczej, na podstawie której ZSRR udzielił Polsce pożyczki w wysokości 450 milionów dolarów.
PIĄTEK **27** Jana Złotoustego	
SOBOTA **28** Juliana	1886 — Na stokach Cytadeli zginęli przywódcy „Pierwszego Proletariatu". 1819 — Zmarł w Warszawie pułkownik Jan Kiliński, wybitny uczestnik powstania kościuszkowskiego.

Podpisana na okres 4 lat umowa gospodarcza polsko-radziecka pomoże w pracy uprzemysłowienia Polski.

W ramach tej umowy wymieni się towary na sumę jednego miliarda dolarów.

W braterskim współdziałaniu ze Związkiem Radzieckim budujemy lepsze jutro.

STYCZEŃ 1950

	Wsch. sł. 7.23 — Zach. sł. 16.16
NIEDZIELA **29** Franciszka	1826 — Urodził się Romuald Traugutt, naczelnik powstania styczniowego 1863 r.
PONIEDZIAŁEK **30** Martyny	1948 — Uchwalenie ustawy o „Służbie Polsce".
WTOREK **31** Piotra	
ŚRODA **1** Ignacego, Brygidy	LUTY 1950
CZWARTEK **2** Oczyszczenie NMP	1907 — Zmarł wybitny chemik rosyjski Dymitr Mendelejew. 1943 — Klęska Niemców pod Stalingradem.
PIĄTEK **3** Błażeja	1857 — Zmarł Stanisław Worcell, jeden z pierwszych socjalistów polskich.
SOBOTA **4** Andrzeja	1947 — Pierwsze posiedzenie Sejmu Ustawodawczego RP.

Stanisław Gabriel Worcell (1799 — 1857) — jeden z pierwszych działaczy socjalistycznych na emigracji. Był członkiem Sejmu rewolucyjnego w r. 1831 i uczestnikiem powstania. Zmuszony porzucić kraj — przebywał w Anglii, gdzie stał się duszą pierwszej polskiej organizacji socjalistycznej pod nazwą „Lud Polski".

LUTY 1950

NIEDZIELA **5** Agaty, Izydora	Wsch. sł. 7.13 — Zach. sł. 16.28 1947 — Wybór Bolesława Bieruta na Prezydenta RP.
PONIEDZIAŁEK **6** Tytusa, Doroty	
WTOREK **7** Romualda	
ŚRODA **8** Jana, Piotra	
CZWARTEK **9** Cyryla, Apolonii	
PIĄTEK **10** Scholastyki	1837 — Zmarł wielki poeta rosyjski Aleksander Puszkin.
SOBOTA **11** NMP z Lourdes	

Działania wojenne oraz rabunkowa gospodarka hitlerowców spowodowały w rolnictwie naszym olbrzymie straty w łącznej sumie 22.900.000.000 złotych.

W żywym inwentarzu straty są następujące:

Koni	straciliśmy	2	mln	sztuk	wartości	547 mln. zł.
bydła	,,	8,5	,,	,,	,,	1474
świń	,,	6,4	,,	,,	,,	725
owiec	,,	3,2	,,	,,	,,	72
Ogółem straty te wynoszą						2 818 mln. zł.

Wieś polska akcją hodowlaną wyrówna te straty!

LUTY 1950

NIEDZIELA **12** Modesta, Juliana	Wsch. sł. 7.00 — Zach. sł. 16.42 1746 — Urodził się Tadeusz Kościuszko. 1809 — Urodził się Karol Darwin.
PONIEDZIAŁEK **13** Katarzyny	
WTOREK **14** Walentego	1864 — Urodził się Stefan Żeromski. Zmarł w r. 1925.
ŚRODA **15** Faustyna	
CZWARTEK **16** Julianny	1468 — Zmarł wynalazca druku Jan Gutenberg (ur. w 1400 r.).
PIĄTEK **17** Juliana	
SOBOTA **18** Symeona	1564 — Zmarł Michał Anioł, największy rzeźbiarz włoski.

W całym rozwoju ludzkości wynalazek druku to jeden z największych, najbardziej płodnych wynalazków.

Z ciasnych cel klasztornych, gdzie przepisywano rękopisy i z komnat bogaczów, którzy mogli takie księgi nabyć — dzięki drukowi rozlała się oświata szerokim korytem.

W Polsce Ludowej udostępnia się książkę wszystkim ludziom pracy przez:

1. zwalczanie analfabetyzmu
2. otwarcie szkół dla najszerszych mas
3. zakładanie bibliotek i punktów bibliotecznych
4. uspołecznienie instytutów wydawniczych
5. walkę o tanią książkę.

LUTY 1950

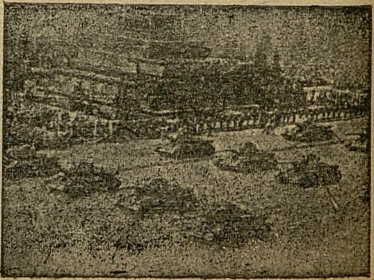
Wsch. sł. 6.42 — Zach. sł. 16.5

NIEDZIELA **19** Konrada	1473 — Urodził się Mikołaj Kopernik. Zmarł w 1543 r.
PONIEDZIAŁEK **20** Leona	
WTOREK **21** Feliksa, Eleonory	
ŚRODA **22** Popielec	1810 — Urodził się Fryderyk Szopen.
CZWARTEK **23** Piotra, Damiana	1918 — Powstanie Armii Radzieckiej.
PIĄTEK **24** Modesta, Macieja	
SOBOTA **25** Wiktora, Cezarego	

„Nasza Armia Czerwona... jest narzędziem wyzwolenia spod jarzma obszarników i kapitalistów... jest armią wyzwolenia mas pracujących".

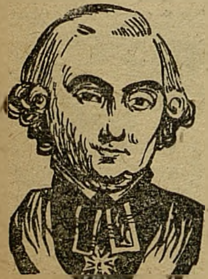
Józef Stalin

Żołnierze Wojska Polskiego złączeni są z Armią Radziecką nierozerwalnym sojuszem — braterstwem broni, ideałów, wspólnoty klasowej.

L U T Y 1 9 5 0

NIEDZIELA **26** Aleksandra	Wsch. sł. 6.31 — Zach. sł. 17.08
PONIEDZIAŁEK **27** Gabriela, Aleksan.	
WTOREK **28** Romana	1812 — Śmierć Hugona Kołłątaja (ur. w r. 1750)
ŚRODA **1** Albina, Antoniego	MARZEC 1950
CZWARTEK **2** Pawła — Heleny	
PIĄTEK **3** Kunegundy	1948 — Ogłoszenie deklaracji ideowej PPR.
SOBOTA **4** Kazimierza	

HUGO KOŁŁĄTAJ (1750 — 1812).

Działacz i pisarz polityczny z końca XVIII wieku. Właściwy twórca Konstytucji 3 Maja 1791 r. W pismach swoich zajmował stanowisko bardzo postępowe i demokratyczne.

Odrodzenie moralne i polityczno-społeczne Polski, jakie dokonało się przy końcu XVIII wieku, to w znacznej mierze zasługa Hugona Kołłątaja i jego „Kuźnicy".

MARZEC 1950

NIEDZIELA **5** Wacława, Euz.	Wsch. sł. 6.15 — Zach. sł. 17.20
PONIEDZIAŁEK **6** Marcjana, Róży	
WTOREK **7** Tomasza z Akwinu	
ŚRODA **8** Wincentego	Międzynarodowy Dzień Kobiet. 1945 — Wojsko Polskie dotarło do Bałtyku.
CZWARTEK **9** Franciszka	
PIĄTEK **10** 40 Męcz., Cypriana	1947 — Układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy pomiędzy Polską a Czechosłowacją. 1894 — Pierwszy Zjazd SDKP i L.
SOBOTA **11** Konstantego	

„Robotnicy"!

Nasza sprawa robotnicza jest święta, nikt jej nie zmoże. Otóż my zebraliśmy się i zjednoczyli, aby walczyć dalej i wspólnymi siłami bronić się i pracować nad wyzwoleniem klasy robotniczej spod jarzma nędzy i niewoli.

Rozpoczęliśmy walkę o wyzwolenie i szczęście pracującego w nędzy ludu roboczego.

Odezwa SDKPiL.

Róża Luksemburg — czołowa działaczka SDKPiL.

MARZEC 1950

NIEDZIELA **12** Grzegorza,	Wsch. sł. 6.00 — Zach. sł. 17.33
PONIEDZIAŁEK **13** Krystyny, Marka	1794 — Urodził się gen. Józef Bem, uczestnik walk o wolność Węgier w r. 1848.
WTOREK **14** Matyldy, Leona	1883 — Zmarł Karol Marks, twórca socjalizmu naukowego (ur. w 1818 r.).
ŚRODA **15** Klemensa, Longina	Święto narodowe Węgier.
CZWARTEK **16** Hilarego, Juliana	
PIĄTEK **17** Gertrudy, Zbig.	
SOBOTA **18** Cyryla, Anzelma	1871 — Powstanie Komuny Paryskiej.

„Ludzie sami tworzą swoją historię, ale nie tworzą jej dowolnie, nie w wybranych przez siebie okolicznościach, lecz w takich, w jakich się bezpośrednio znaleźli, jakie zostały im dane i przekazane".

K. Marks

Karol Marks, twórca socjalizmu naukowego, wódz proletariatu, urodził się w 1818 r. w Trewirze (Niemcy), zmarł w 1883 r. w Londynie.

MARZEC 1950

	Wsch. sł. 5.44 — Zach. sł. 17.45
NIEDZIELA **19** Józefa Obl. NMP	1943 — Bohaterska śmierć założycielki ZWM Hanki Sawickiej.
PONIEDZIAŁEK **20** Anatola, Eugenii	1848 — Wybuch powstania wielkopolskiego.
WTOREK **21** Benedykta	
ŚRODA **22** Katarzyny	
CZWARTEK **23** Pelagii, Feliksa	
PIĄTEK **24** Gabriela, Marka	1794 — Przysięga Kościuszki na Rynku Krakowskim.
SOBOTA **25** Ireneusza	

Hanka Sawicka, pierwsza przewodnicząca Związku Walki Młodych, urodziła się w Warszawie w 1919 roku. Wychowana była w rodzinie rewolucjonistów, gdzie umiłowanie wolności było również wielkie jak nienawiść do wyzysku i niesprawiedliwości. Już jako uczennica pracowała w szkolnych kołach socjalistycznych młodzieży. W czasie wojny pracuje i walczy o sprawiedliwą i ludową Polskę. Organizuje pierwsze koła ZWM.

W marcu 1943 roku ginie w walce z gestapo.

MARZEC 1950

NIEDZIELA **26** Emanuela, Teodora	Wsch. sł. 5.27 — Zach. sł. 17.57 1868 — Urodził się wielki pisarz rewolucyjny Rosji — Maksym Gorki.
PONIEDZIAŁEK **27** Jana Dam., Lidii	
WTOREK **28** Jana Kapistrana	1947 — Zginął, zabity skrytobójczo przez faszystów ukraińskich, gen. Karol Świerczewski — Walter.
ŚRODA **29** Wiktoryna	1848 — Utworzenie legionu Mickiewicza we Włoszech. 1937 — Zgon Karola Szymanowskiego, znakomitego kompozytora polskiego.
CZWARTEK **30** Anieli	1945 — Wyzwolenie Gdańska.
PIĄTEK **31** Balbiny	1727 — Zmarł Izaak Newton, znakomity matematyk i fizyk.
SOBOTA **1** Hugona, Szczepana	KWIECIEŃ 1950

Generał Karol Świerczewski — Walter

Jeszcze w cieniu dziecinnych lat
Karol schylił się nad tokarką.
Uczył go robotniczych prawd
Całodzienny stu maszyn warkot.

Potem w oknie mrok wzdłuż
i wszerz,
Cisza kładła się na tokarce.
A pod bramą warszawski
zmierzch
Stał i gwizdał sobie przez palce.

Sen łapczywy bez żadnych widm
Krótko huczał ponad chłopakiem.
Już pod bramą warszawski świt
Stał i czekał w czapce na bakier.

Karol to był chłopak taki sam,
Z każdej strony taki sam zupełnie
Jak ci, których wciąż hartują nam
Ciche ognie robotniczych dzielnic.

Robert Stiller

KWIECIEŃ 1950

NIEDZIELA **2** Palmowa	Wsch. sł. 5.11 — Zach. sł. 18.10
PONIEDZIAŁEK **3** Ryszarda	1849 — Zmarł w Paryżu Juliusz Słowacki.
WTOREK **4** Izydora	
ŚRODA **5** Wincentego, Zen.	
CZWARTEK **6** Wielki. Celestyna	1520 — Zmarł Rafael, malarz włoski, mistrz Odrodzenia. 1812 — Urodził się Aleksander Hercen, wybitny demokrata rosyjski i przyjaciel Polski.
PIĄTEK **7** Wielki. Rufina	
SOBOTA **8** Wielka. Dionizego	

„Kiedy cała zgraja liberałów rosyjskich odsunęła się od Hercena za jego obronę Polski, kiedy całe „społeczeństwo oświecone“ odwróciło się od „Kołokoła“, Hercena nie wytrąciło to z równowagi. Bronił w dalszym ciągu wolności Polski i chłostał pogromców, siepaczy i katów Aleksandra II. Hercen ocalił honor demokracji rosyjskiej. „Uratowaliśmy honor imienia rosyjskiego — pisał on do Turgieniewa — i ucierpieliśmy za to od niewolniczej większości“.

Włodzimierz Lenin — wyj. z „Pamięci Hercena“.

KWIECIEŃ 1950

NIEDZIELA **9** Wielkanoc	Wsch. sł. 4.55 — Zach. sł. 18.22
PONIEDZIAŁEK **10** Wielkanocny	
WTOREK **11** Leona, Filipa	
ŚRODA **12** Wiktora, Juliusza	1945 — Zmarł prezydent USA, Franklin Delano Roosevelt.
CZWARTEK **13** Hermenegildy	
PIĄTEK **14** Justyna	1930 — Zgon wybitnego poety radzieckiego, Włodzimierza Majakowskiego.
SOBOTA **15** Anastazji	

Każda tona węgla ponad plan, każda zaoszczędzona norma paliwa, każda minuta wykorzystana w czasie pracy, przyczynia się do wzrostu dochodu narodowego, do podniesienia dobrobytu wszystkich ludzi pracy.

Klasa robotnicza Polski bierze udział w wyścigu pracy.

Jaki Ty udział bierzesz w tym wysiłku robotniczym?

Ułóż plan: „Na czym i w jaki sposób mogę oszczędzać: np. czas, cudzą pracę, materiały szkolne“.

KWIECIEŃ 1950

Wsch. sł. 5.40 — Zach. sł. 19.34

NIEDZIELA **16** Benedykta, Julii	1945 — Wojsko Polskie przekracza Odrę i Nysę.
PONIEDZIAŁEK **17** Pawła i Izydora	
WTOREK **18** Apoloniusza	1892 — Urodził się Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bolesław Bierut.
ŚRODA **19** Leona, Jerzego	1882 — Zmarł Karol Darwin, wielki uczony, przyrodnik. 1943 — Wybuch powstania w getcie warszawskim.
CZWARTEK **20** Agnieszki, Teodora	1949 — Otwarcie Kongresu Obrońców Pokoju w Paryżu.
PIĄTEK **21** Anzelma, Feliksa	1945 — Podpisanie układu o przyjaźni i pomocy wzajemnej między Polską a ZSRR.
SOBOTA **22** Jerzego, Wojciecha	

Rosną szybko siły obozu pokoju i postępu, na czele którego kroczy Wielki Związek Radziecki i do którego należy Polska oraz bratnie kraje demokracji ludowej.

Podżegacze wojenni spiskując, intrygując, organizując różnorodne czynniki zainteresowane w grabieży i wojnie, stwarzają warunki sprzyjające wybuchowi wojen...

Dlatego też naczelnym zadaniem partii robotniczych jest mobilizacja mas pracujących do walki o pokój, w którym obok robotników i chłopów skupiają się najwybitniejsi uczeni, pisarze, artyści, ludzie ze wszystkich działów pracy umysłowej i fizycznej.

Z przemówienia Prezydenta RP Bolesława Bieruta z dn. 21.4.1949.

KWIECIEŃ 1950

NIEDZIELA **23** Jerzego, Wojciecha	Wsch. sł. 5.25 — Zach. sł. 19.45 1616 — Zmarł genialny dramaturg angielski — Szekspir. 1870 — Urodził się Włodzimierz Lenin.
PONIEDZIAŁEK **24** Grzegorza	1906 — Wykradzenie z Pawiaka 10 aresztowanych.
WTOREK **25** Marka Ew. Szczep.	1945 — Powstanie Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ).
ŚRODA **26** NMP Dobrej Rady	
CZWARTEK **27** Zyty, Teofila	
PIĄTEK **28** Pawła, Walerii	
SOBOTA **29** Hugona	1929 — Odsłonięcie pomnika Adama Mickiewicza w Paryżu.

Uspołecznienie przemysłu, współzawodnictwo pracy, akcja oszczędnościowa wywołały niebywały dotąd wzrost inicjatywy i twórczości robotników i całego świata pracy.

Plan Sześcioletni zmieni strukturę naszego kraju z rolniczej na przemysłowo-rolniczą.

Plan Sześcioletni podniesie dobrobyt mas, gdyż przeciętna stopa życiowa i indywidualne spożycie będzie w roku 1955 wyższe około 55 do 60 procent w porównaniu z rokiem 1949.

Równolegle ze wzrostem spożycia materialnego nastąpi rozwój kultury, oświaty, ochrony zdrowia i opieki społecznej.

KWIECIEŃ 1950

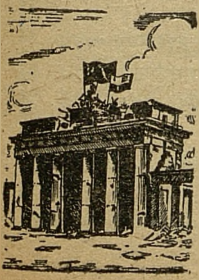
NIEDZIELA **30** Katarzyny	Wsch. sł. 5.09 — Zach. sł. 19.58
PONIEDZIAŁEK **1** Święto Pracy	MAJ 1950 1889 — Uchwała Międzynarodowego Kongresu Socjalistów o świętowaniu dnia 1 maja.
WTOREK **2** Zygmunta	1945 — Zdobycie Berlina przez wojska radzieckie.
ŚRODA **3** Dzień Oświaty	Rozpoczyna się Tydzień Oświaty. Uchwalenie Konstytucji w 1791 r.
CZWARTEK **4** Floriana, Moniki	1819 — Urodził się Stanisław Moniuszko (zm. 1872).
PIĄTEK **5** Ireny, Piusa	1818 — Urodził się Karol Marks.
SOBOTA **6** Jana w Oleju	

„... Postanawia się przeprowadzić wielką manifestację międzynarodową, w raz na zawsze ustalonym dniu... aby jednocześnie we wszystkich krajach i wszystkich miastach dnia tego lud pracujący przedstawił władzom żądanie prawnego ograniczenia dnia pracy do 8 godzin oraz wykonania wszystkich innych żądań Kongresu Międzynarodówki... Wobec tego, że taka manifestacja została już wyznaczona przez Amerykańską Federację Pracy na dzień 1 maja, data ta zostaje przyjęta również dla manifestacji międzynarodowej".

Z rezolucji I Kongresu Drugiej Międzynarodówki w Paryżu.

MAJ 1950

	Wsch. sł. 4.56 — Zach. sł. 20.10
NIEDZIELA **7** Benedykta, Aug.	1794 — Ogłoszenie Uniwersału Połanieckiego.
PONIEDZIAŁEK **8** Stanisława	1945 — Koniec drugiej wojny światowej. Podpisanie w Berlinie aktu bezwarunkowej kapitulacji Niemiec.
WTOREK **9** Dzień Zwycięstwa	
ŚRODA **10** Izydora, Antoniego	
CZWARTEK **11** Franciszka	
PIĄTEK **12** Pankracego	
SOBOTA **13** Serwacego	

Dzień 9 maja 1945 roku był końcem koszmaru wojennego. Hitleryzm, faszyzm, wrogowie ludzkości ponieśli klęskę.

Postępowa młodzież całego świata walczy o pokój, aby budować szczęśliwsze jutro ludzkości!

MAJ 1950

NIEDZIELA **14** Bonifacego	Wsch. sł. 4.44 — Zach. sł. 20.21 1943 — Utworzenie w ZSRR Pierwszej Dywizji im. Tadeusza Kościuszki.
PONIEDZIAŁEK **15** Zofii	1942 — Wymarsz w pole pierwszego oddziału Gwardii Ludowej.
WTOREK **16** Jana Nep., Andrz.	
ŚRODA **17** Weroniki, Brunona	1789 — Początek Wielkiej Rewolucji Francuskiej.
CZWARTEK **18** Wniebowstąpienie	
PIĄTEK **19** Piotra	
SOBOTA **20** Bernarda	

Zjednoczenie polityczne klasy robotniczej jest podstawowym czynnikiem pomyślnego wypełnienia przez nią historycznego zadania, którym jest budowanie socjalizmu jako ustroju sprawiedliwości społecznej.

Bolesław Bierut

MAJ 1950

NIEDZIELA **21** Tymoteusza, Julii	Wsch. sł. 4.34 — Zach. sł. 20.31
PONIEDZIAŁEK **22** Emilii, Heleny	1871 — Upadek Komuny Paryskiej.
WTOREK **23** Michała	1871 — Śmierć dowódcy wojsk Komuny Paryskiej gen. Jarosława Dąbrowskiego.
ŚRODA **24** Joanny, Zuzanny	1543 — Zmarł wielki astronom polski Mikołaj Kopernik.
CZWARTEK **25** Grzegorza, Urbana	
PIĄTEK **26** Filipa	D z i e ń m a t k i.
SOBOTA **27** Jana	1927 — Sprowadzenie do Polski prochów Juliusza Słowackiego.

...Z każdej ulicy, jak z aorty,
upływa krew paryska.

Ale Komuna się nie podda,
Komuna śmiercią gardzi!
Paryżu gniewny, okrzyk podaj!
„Do broni, komunardzi"!

Do broni, ludu roboczy!
Dzieci! Kobiety! Starcy!
Krew ulicami broczy,
Krwi jeszcze dziś wystarczy!

Nim chmary żołdactwa runą,
nim przejdą po naszym ciele,
na barykady. Komuno,
do broni, obywatele!

Władysław Broniewski — Komuna Paryska

MAJ 1950

NIEDZIELA **28** Zielone Święta	Wsch. sł. 4.25 — Zach. sł. 20.40
PONIEDZIAŁEK **29** Marii Magdaleny	1861 — Zmarł w Paryżu wybitny demokrata, historyk i uczony polski Joachim Lelewel.
WTOREK **30** Feliksa	
ŚRODA **31** NMP, Anieli	
CZWARTEK **1** Jakuba, Konrada	CZERWIEC 1950
PIĄTEK **2** Marcelina, Erazma	
SOBOTA **3** Klotyldy	1882 — Śmierć Garibaldiego, patrioty i rewolucjonisty włoskiego.

Joachim Lelewel (1786 — 1861), najznakomitszy historyk polski w. XIX, profesor uniwersytetu warszawskiego i wileńskiego, członek Rządu Narodowego w 1830 — 31, jeden z twórców i teoretyków ideologii demokratycznej polskiej. Członek towarzystw naukowych francuskich, belgijskich i rosyjskich. Po powstaniu listopadowym przebywał w Paryżu a następnie w Belgii. Był wyznawcą postępowych i demokratycznych poglądów społeczno-politycznych.

Ceniony był bardzo przez Karola Marksa i Fryderyka Engelsa.

W imieniu demokracji polskiej podpisał „Manifest Komunistyczny“ opracowany przez Marksa i Engelsa.

CZERWIEC 1950

NIEDZIELA **4** Franciszka, Aleks.	Wsch. sł. 4.20 — Zach. sł. 20.49
PONIEDZIAŁEK **5** Bonifacego	
WTOREK **6** Norberta, Pauliny	
ŚRODA **7** Roberta	1935 — Zmarł Iwan Miczurin, wybitny uczony radziecki.
CZWARTEK **8** Boże Ciało	
PIĄTEK **9** Felicji, Pelagii	
SOBOTA **10** Małgorz., Bogum.	

Iwan Miczurin (ur. 1855 zm. 1935) to jeden z największych biologów świata. Miczurin wyhodował ponad 300 nowych gatunków roślin: na czeremsze wyhodował wiśnie, na jarzębinie słodkie jagody, na tarninie śliwki i tp.

Przez odpowiednie zapylanie i krzyżowanie otrzymał nie tylko zupełnie nowe odmiany roślin, ale i możność ich uprawy w klimacie północnym. Miczurin dowiódł, że człowiek może zmieniać przyrodę i wpływać dzięki pracy i wiedzy na zmianę warunków swojego bytu.

CZERWIEC 1950

NIEDZIELA **11** Barnaby, Feliksa	Wsch. sł. 4.15 — Zach. sł. 20.56
PONIEDZIAŁEK **12** Onufrego	
WTOREK **13** Antoniego, Lucjana	
ŚRODA **14** Bazylego, Waler.	1944 — Początek bitwy AL z Niemcami w lasach janowskich, lipskich i solskich.
CZWARTEK **15** Jolanty, Modesta	
PIĄTEK **16** Aliny, Julity	
SOBOTA **17** Adolfa, Innocen.	

Stawajcie do walki o Polskę, której nigdy już nie zagrozi nawała germańska, której zapewniony będzie trwały spokój i możność twórczej pracy, rozkwitu kraju!

Z manifestu PKWN

CZERWIEC 1950

NIEDZIELA **18** Elżbiety, Marka	Wsch. sł. 4.14 — Zach. sł. 20.59 1948 — Zawarcie układu przyjaźni i współpracy między Polską a Węgrami. 1936 — Zmarł Maksym Gorki.
PONIEDZIAŁEK **19** Gerwazego, Prot.	
WTOREK **20** Florentyny	
ŚRODA **21** Alojzego G., Marty	
CZWARTEK **22** Pauliny	1941 — Napaść Niemców na Związek Radziecki
PIĄTEK **23** Zenona, Wandy	
SOBOTA **24** Nar. Jana Chrzc.	

Maksym Gorki, największy pisarz rewolucyjny świata.

„Jakże smutno i zarazem zabawnie jest wspominać o tym, ile ciężkich upokorzeń, krzywd i strachów przyniosła mi wcześnie rozbudzona miłość do książek! ... Czytałem w szopie, albo na strychu, ale i tu, i tam było tak niewygodnie i zimno.

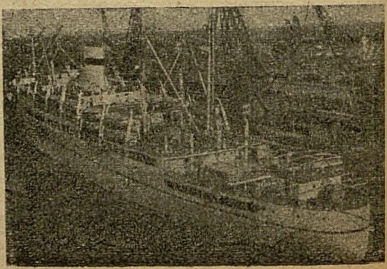
...Raz stara gospodyni pobiegła na strych — znalazła książkę i podarła ją na kawałki. Zmartwiłem się bardzo, ale moja miłość do książek jeszcze się wzmogła".

Ze wspomnień

CZERWIEC 1950

NIEDZIELA **25** Wilhelma, Łucji	Wsch. sł. 4.15 — Zach. sł. 21.01
PONIEDZIAŁEK **26** Jana, Pawła	
WTOREK **27** Władysława	
ŚRODA **28** Ireneusza, Leona	
CZWARTEK **29** Piotra i Pawła	
PIĄTEK **30** Lucyny, Ernesta	
SOBOTA **1** Przenaj. Krwi PJ.	LIPIEC 1950

Porty polskiego obszaru celnego przeładowały w 1948 roku 16,6 mln. ton. Z tego: 1. zespół Gdańsk — Gdynia 12,7 miliona ton, 2. zespół Szczecin — Świnoujście 3,1 miliona ton, 3. Ustka, Kołobrzeg i Darłowo — łącznie około 0,8 miliona ton — co razem stanowi 102 proc. obrotów przedwojennych.

LIPIEC 1950

NIEDZIELA **2** Nawiedzenie NMP	Wsch. sł. 4.19 — Zach. sł. 21.00
PONIEDZIAŁEK **3** Anatola, Jacka	Dzień Spółdzielczości.
WTOREK **4** Elżbiety	
ŚRODA **5** Antoniego	1934 — Zgon Marii Curie-Skłodowskiej.
CZWARTEK **6** Łucji, Dominiki	1415 — Z wyroku Inkwizycji spalenie na stosie Jana Husa.
PIĄTEK **7** Cyryla i Metodego	1937 — Napaść Japonii na Chiny.
SOBOTA **8** Elżbiety, Prokopa	

Górnicy polscy — najlepsi w Europie.

Ile węgla wydobywa przeciętnie jeden górnik w ciągu jednego dnia? W Polsce — 1700 kg, w Holandii — 1641 kg, w Czechosłowacji — 1417 kg, w Anglii — 1400 kg, w Zagłębiu Ruhry — 1230 kg, we Francji — 1022 kg, w Belgii — 871 kg.

Dane z 1948 r. Europejskiej Organ. Węglowej.

LIPIEC 1950

NIEDZIELA **9** Weroniki, Zenona	Wsch. sł. 4.26 — Zach. sł. 20.56
PONIEDZIAŁEK **10** Amelii, Filipa	
WTOREK **11** Pelagii, Piusa	1943 — Akcja ZWM na Café Klub w Warszawie.
ŚRODA **12** Jana Gwalberta	
CZWARTEK **13** Eugeniusza	
PIĄTEK **14** Marcelego	1789 — Zburzenie Bastylii. Święto narodowe Francji
SOBOTA **15** Henryka Ces.	1410 — Bitwa pod Grunwaldem.

Bastylia — forteca w Paryżu. Zbudowana w latach 1370 — 1382. W następnych wiekach stała się więzieniem politycznym. Siedział w niej Wolter. Lud francuski widział w niej symbol ucisku i despotycznej władzy królewskiej.

14 lipca 1789 roku lud paryski zdobył i zburzył Bastylię. Rozpoczęła się Wielka Rewolucja Francuska, która obaliła feudalizm.

Francuzi obchodzą rocznicę wzięcia Bastylii — jako swe święto narodowe.

LIPIEC 1950

NIEDZIELA **16** NMP Szkapl Eust.	Wsch. sł. 4.32 — Zach. sł. 20.51
PONIEDZIAŁEK **17** Bogdana, Marcel.	1936 — Początek wojny domowej w Hiszpanii. 1945 — Konferencja w Poczdamie.
WTOREK **18** Kamila, Szymona	
ŚRODA **19** Wincentego à Paulo	
CZWARTEK **20** Czesława	
PIĄTEK **21** Wiktora, Praksydy	1905 — Stracenie Stefana Okrzei. 1948 — Otwarcie „Wystawy Ziem Odzyskanych".
SOBOTA **22** Święto Odrodzenia	1944 — Powstanie PKWN. Ogłoszenie Manifestu Lipcowego. 1948 — Powstanie Związku Młodzieży Polskiej.

Do Narodu Polskiego! Polacy w kraju i na emigracji! Polacy w niewoli niemieckiej! Rodacy! Wybiła godzina wyzwolenia. Armia Polska u boku Armii Czerwonej przekroczyła Bug. Żołnierz polski bije się na naszej ziemi ojczystej. Nad umęczoną Polską znów biało-czerwone sztandary.

... W imieniu Krajowej Rady Narodowej Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego obejmuje władzę na wyzwolonych terenach Polski.

Z Manifestu PKWN

LIPIEC 1950

NIEDZIELA **23** Apolinarego	Wsch. sł. 4.42 — Zach. sł. 20.42
PONIEDZIAŁEK **24** Krystyny, Kingi	1793 — Drugi rozbiór Polski.
WTOREK **25** Jakuba, Krzysztofa	
ŚRODA **26** Anny, Grażyny	1944 — Śmierć Pawła Findera i Małgorzaty Fornalskiej, współzałożycieli PPR.
CZWARTEK **27** Aurelii, Julii	
PIĄTEK **28** Wiktora, Innocent.	
SOBOTA **29** Flory, Marty	

	1938	1949
Węgla wydobyto	38,1 miliona ton	80 milionów ton
Energii elektrycznej wytw.	3,8 miliarda Kwh	8 miliardów Kwh
Stali	1 400 tysięcy ton	2 000 tysięcy ton
Nawozów sztucznych	422 tysiące ton	1 030 tysięcy ton

Buduje się tysiące mieszkań, wzrasta hodowla zwierząt, zlikwidowało się odłogi, otwiera się nowe szkoły, wzrastają nakłady książek i czasopism.

LIPIEC 1950

	Wsch. sł. 4.52 — Zach. sł. 20.32
NIEDZIELA **30** Rufina, Julity	1941 — Gen. Sikorski zawiera umowę z ZSRR.
PONIEDZIAŁEK **31** Ignacego Lojoli	
WTOREK **1** Piotra w Okow.	SIERPIEŃ 1950 1914 — Wybuch pierwszej wojny światowej. 1944 — Wybuch powstania warszawskiego.
ŚRODA **2** NMP Anielskiej	
CZWARTEK **3** Szczepana	
PIĄTEK **4** Dominika	
SOBOTA **5** NMP Śnieżnej	1895 — Zmarł Fryderyk Engels (ur. 1820 r.). 1908 — Zmarł bohaterski przywódca Komuny Paryskiej gen. Walery Wróblewski.

Rok 1948 zamknięto sumą wydatkowanych 25 miliardów złotych na odbudowę Warszawy. Główne inwestycje to:

1. **Odbudowa mostów, budowa trasy W—Z, przebicie Nowej Marszałkowskiej.**
2. **Odbudowa Nowego Światu, Krakowskiego Przedmieścia i osi saskiej.**
3. **Budowa osiedli mieszkalnych na Mokotowie, Młynowie, Mirowie, Muranowie.**
4. **Budowa wspaniałych gmachów społecznych.**

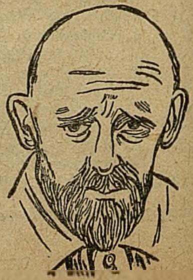
Warszawa dźwiga się z ruin: powstają nowe dzielnice i arterie komunikacyjne. W Warszawie mieszka już ponad 600 tys. ludzi.

SIERPIEŃ 1950

NIEDZIELA **6** Przemien. Pańs.	Wsch. sł. 5.02 — Zach. sł. 20.20
PONIEDZIAŁEK **7** Kajetana	
WTOREK **8** Emiliana	1948 — Międzynarodowa Konferencja Młodzieży Pracującej w Warszawie.
ŚRODA **9** Romana	
CZWARTEK **10** Wawrzyńca, Bogd.	1942 — Zginął z rąk hitlerowskich Janusz Korczak, znakomity pisarz i pedagog.
PIĄTEK **11** Zuzanny	
SOBOTA **12** Klary, Euzebii	1848 — Zgon Jerzego Stephensona — wynalazcy parowozu.

Janusz Korczak, ten lekarz warszawski
Prowadzi poprzez getto dzieci z sierocińca,
Dwoje ich wziął na ręce i wyszedł z dziedzińca.
Jak ten, co na Golgotę krzyż dźwigał mozolnie,
Idzie na miejsce kaźni. Idzie dobrowolnie.

Antoni Słonimski — Z pieśni o Januszu Korczaku.

SIERPIEŃ 1950

Wsch. sł. 5.14 — Zach. sł. 20.06

NIEDZIELA **13** Hipolita, Heleny	
PONIEDZIAŁEK **14** Euzebiusza	
WTOREK **15** Wniebow. NMP	
ŚRODA **16** Joachima, Rocha	
CZWARTEK **17** Jacka	1929 — Pierwszy lot Piccarda do stratosfery.
PIĄTEK **18** Heleny	1919 — Pierwsze powstanie śląskie.
SOBOTA **19** Juliusza	1920 — Drugie powstanie śląskie.

...Oto zbudził się świt krwawo,
Lat pięćset jak cień przeminęło,
Zbudził się górnik i upomniał
O swe człowiecze, święte prawo.

... Wzniósł pięść ku górze, bólem wściekły
Za te lat pięćset krwawej męki,
Za upodlenie, pohańbienie.
...Pogroził młotem z gniewnym gestem...

„Ja śląski Feniks — wiecznie żywy
Z popiołów wstałem — oto jestem!"

A. Chmurny

SIERPIEŃ 1950

NIEDZIELA **20** Samuela, Bern.	Wsch. sł. 5.25 — Zach. sł. 19.53 1847 — Urodził się wybitny pisarz polski Bolesław Prus (Aleksander Głowacki).
PONIEDZIAŁEK **21** Joanny	1942 — Stanisław Dubois stracony w Oświęcimiu.
WTOREK **22** Cezarego, Hipolita	
ŚRODA **23** Filipa	
CZWARTEK **24** Bartłomieja, Jerz.	
PIĄTEK **25** Ludwika, Grzeg.	1925 — Rozstrzelanie Hibnera, Kniewskiego i Rutkowskiego, członków KPP. 1948 — Światowy Kongres Intelektualistów we Wrocławiu.
SOBOTA **26** NMP Częstochow.	1867 — Zmarł Faraday, sławny fizyk angielski. 1944 — Śmierć członków Sztabu AL na Starym Mieście.

„Intelektualiści świata! Podnosimy głos w obronie pokoju, w obronie swobodnego rozwoju kulturalnego narodów, w obronie ich niepodległości narodowej, ich ściślej współpracy i przyjaźni. Wzywamy wszystkich ludzi pracy umysłowej we wszystkich krajach świata do rozważenia naszych wniosków:

— do zorganizowania krajowych kongresów działaczy kultury w obronie pokoju
— do tworzenia wszędzie krajowych komitetów obrony pokoju
— do umocnienia w interesie pokoju międzynarodowych więzów łączących działaczy kultury wszystkich krajów".

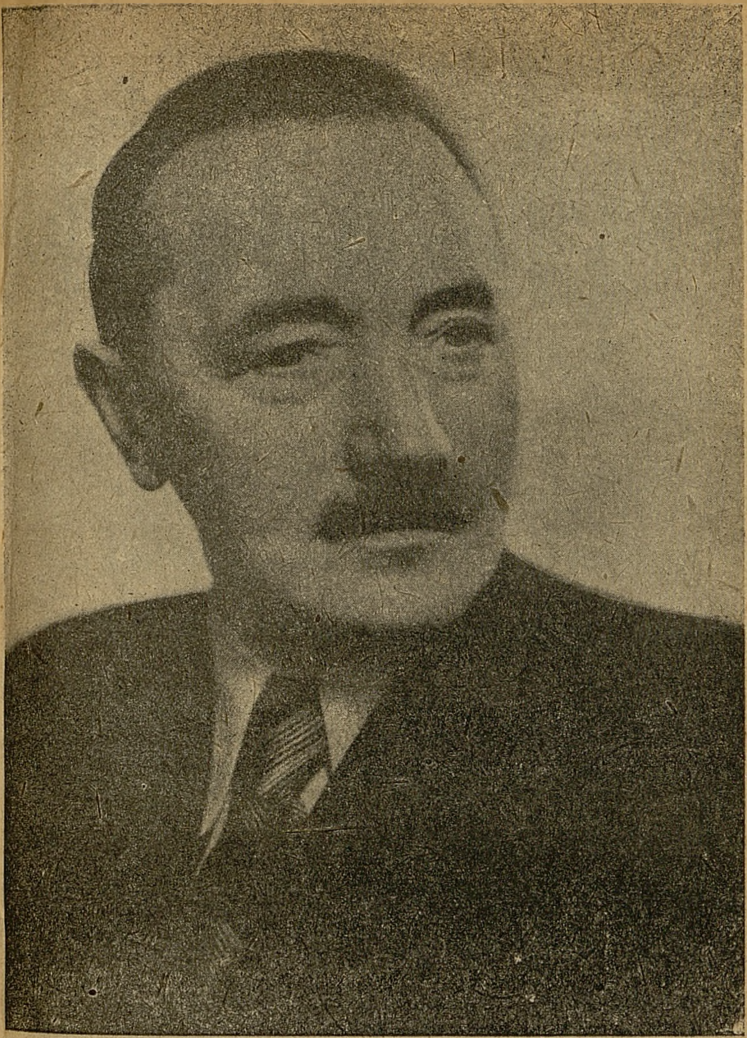
Z Rezolucji Światowego Kongresu Intelektualistów we Wrocławiu.

SIERPIEŃ 1950

NIEDZIELA **27** Józefa, Kalasant.	Wsch. sł. 5.36 — Zach. sł. 19.37
PONIEDZIAŁEK **28** Augustyna	1882 — Opublikowany został program partii „Proletariat".
WTOREK **29** Ścięcie Jana Chrzc.	
ŚRODA **30** Róży	
CZWARTEK **31** Rajmunda, Marka	

Fragment z portretu »Proletariatczycy« Felicjana Kowarskiego

Bolesław Bierut — Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

POLSKA

GODŁO, BARWY, HYMN PAŃSTWOWY

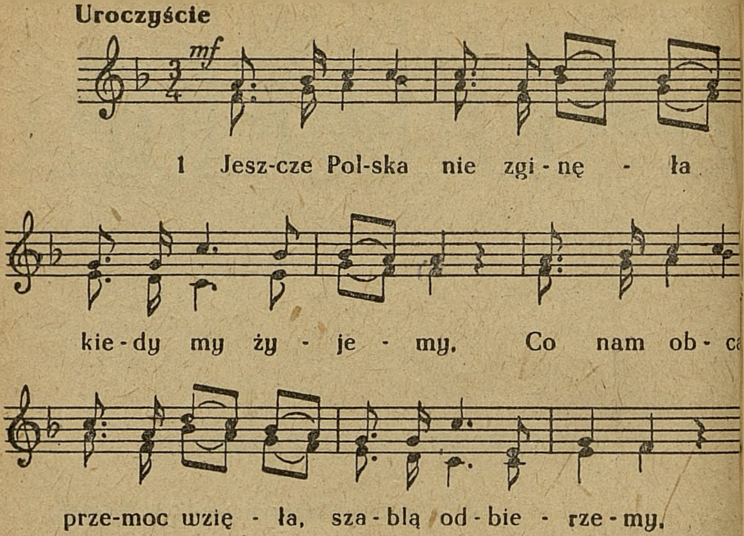

Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest obraz orła białego na czerwonym tle. Kolory biały i czerwony są barwami Polski. Kolory te, równoległe do siebie, równej szerokości, stanowią flagę państwową. Kolor biały jest zawsze u góry. Stosunek długości flagi do szerokości ma się jak 8 : 5.

Hymnem państwowym Polski jest „Mazurek Dąbrowskiego", pieśń, którą napisał Józef Wybicki w roku 1797 we Włoszech, w okresie powstawania Legionów Polskich pod dowództwem gen. Henryka Dąbrowskiego.

HYMN PAŃSTWOWY

Słowa i muzyka Józefa Wybickie

BOLESŁAW BIERUT
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Bolesław Bierut urodził się 18 kwietnia 1892 roku we wsi Rury Jezuickie, powiatu lubelskiego, jako syn ubogiego rolnika.

W młodości uczy się zawodu drukarskiego przeplatając naukę drukarstwa gorączkowym czytaniem książek i kształceniem się o własnych siłach.

Już przed wojną światową 1914 — 1918 pracuje w tajnych organizacjach młodzieżowych. W roku 1905 bierze udział w strajku szkolnym, za co władze carskie wydalają go ze szkoły.

W roku 1911 zostaje członkiem PPS Lewicy. Po jej połączeniu z SDKPiL (Socjaldemokracją Królestwa Polskiego i Litwy) w jedną rewolucyjną partię klasy robotniczej, KPRP, przemianowaną potem na KPP (Komunistyczną Partię Polski), Bolesław Bierut jest czynnym, ofiarnym działaczem tej partii. Piastuje odpowiedzialne stanowiska w kierownictwie partii, działa na terenie robotniczej Łodzi i Zagłębia, oddaje się z zapałem pracy spółdzielczej. Za tę działalność jest kilkakrotnie w latach 1921 — 1927 aresztowany.

Prześladowany bezustannie przez policyjne władze polskie, zmuszony jest w roku 1927 opuścić kraj. Wyjeżdża za granicę, gdzie oddaje się studiom społecznym uzupełniając swoje wykształcenie nauką w Bawarii i Austrii.

W roku 1931 wraca Bolesław Bierut do politycznej pracy w szeregach KPP, za co otrzymuje w roku 1933 siedmioletni wyrok.

Wybuch wojny w roku 1939 otwiera mu bramy rawickiego więzienia. Długoletnia, dotkliwa krzywda nie przeszkadza mu stanąć natychmiast w szeregach obrońców Warszawy.

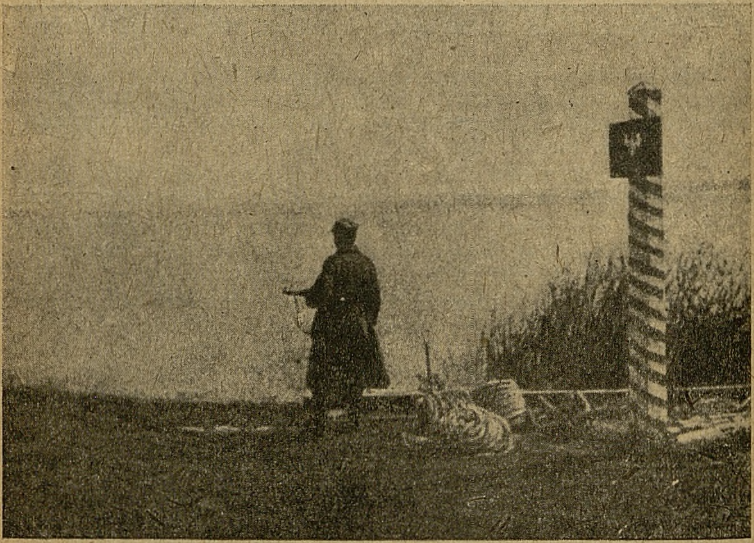
Po zajęciu Polski przez hitlerowskiego okupanta przystępuje Bolesław Bierut w Mińsku, a następnie w Warszawie do konspiracyjnej walki o polityczne i społeczne wyzwolenie Polski. Bierze udział w pracach organizacyjnych Polskiej Partii Robotniczej, która ujmuje w swe ręce ster walki z hitleryzmem i która kreśli nowy program Polski Ludowej.

W oparciu o najlepsze rewolucyjne tradycje polskiej klasy robotniczej i chłopstwa, o szeroki wachlarz demokratycznych ugrupowań polskich, o sojusz ze Związkiem Radzieckim — Bolesław Bierut bierze wybitny udział w budowaniu podwalin pod polityczny, społeczny i gospodarczy ustrój nowej Polski. Organizuje tajną Krajową Radę Narodową (KRN) jako szerokie przedstawicielstwo narodowe. Przewodniczy jej na pierwszym historycznym posiedzeniu w pamiętną noc sylwestrową 1943 — 1944 roku.

W lipcu 1944 roku zostaje Bolesław Bierut wybrany Prezydentem Krajowej Rady Narodowej, która tymczasowo spełnia władzę Sejmu.

5 lutego 1947 roku pierwszy Sejm odrodzonej Polski wybiera Bolesława Bieruta Prezydentem Rzeczypospolitej.

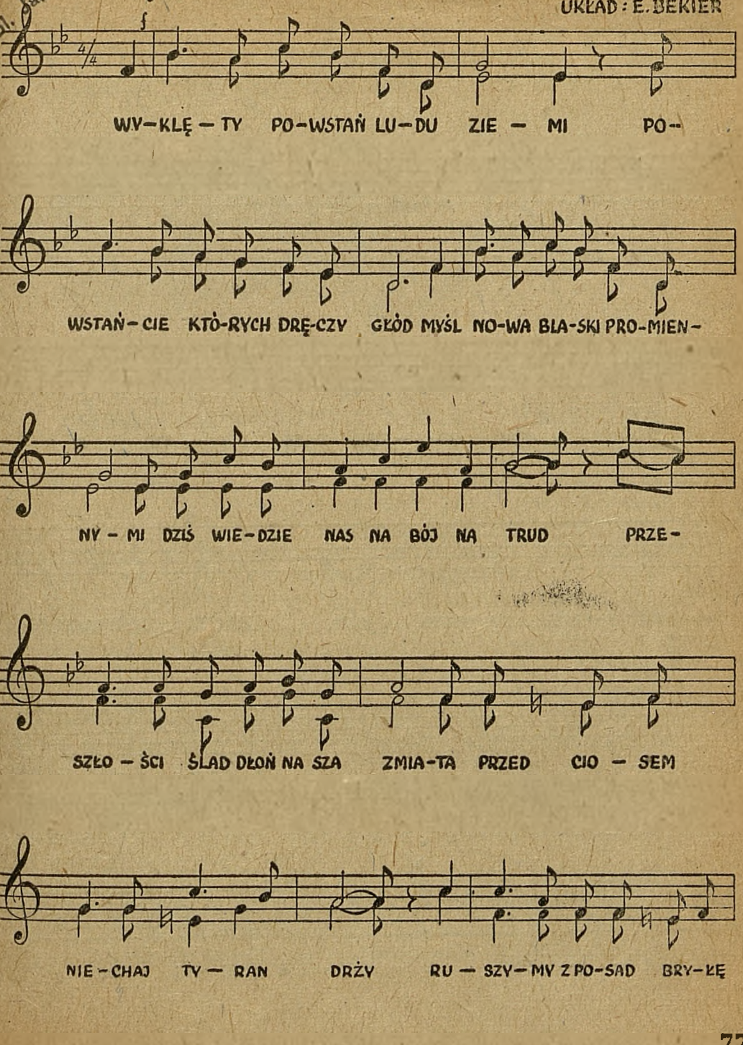
Poza ciężkimi i odpowiedzialnymi obowiązkami Głowy Państwa, Bolesław Bierut potrafi zawsze znaleźć wolny czas, by oddać go umiłowanej od lat pracy politycznej i społecznej. W lipcu 1948 roku Komitet Centralny Polskiej Partii Robotniczej wybiera Go sekretarzem generalnym partii, a grudniowy historyczny Kongres Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w roku 1948 powierza Mu stanowisko Przewodniczącego Komitetu Centralnego.

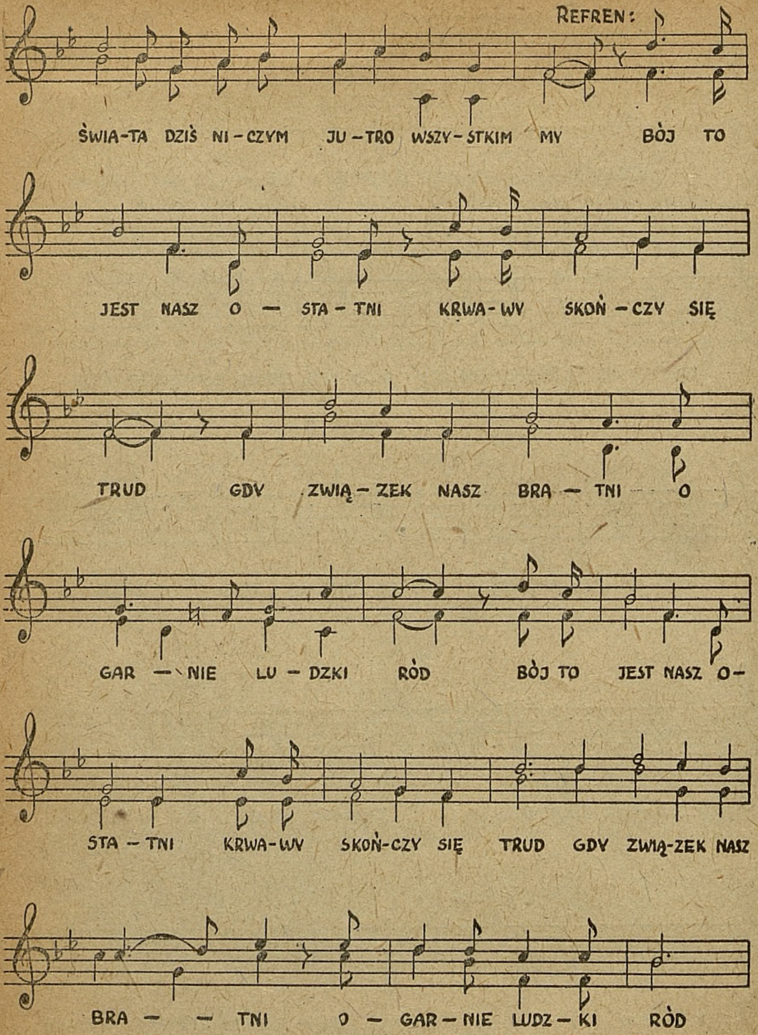

Straż polska czuwa

MIĘDZYNARODÓWKA

SŁOWA: E. POTTIER
MUZYKA: E. DEGEYTER
UKŁAD: E. BEKIER

REFREN:
ŚWIA-TA DZIŚ NI-CZYM JU-TRO WSZY-STKIM MY BÓJ TO
JEST NASZ O — STA-TNI KRWA-WY SKOŃ-CZY SIĘ
TRUD GDY ZWIĄ-ZEK NASZ BRA — TNI O
GAR — NIE LU — DZKI RÓD BÓJ TO JEST NASZ O-
STA — TNI KRWA-WY SKOŃ-CZY SIĘ TRUD GDY ZWIĄ-ZEK NASZ
BRA — — TNI O — GAR-NIE LUDZ-KI RÓD

POLSKA ZJEDNOCZONA PARTIA ROBOTNICZA — PRZODUJĄCA PARTIA NARODU POLSKIEGO

Na historycznym Kongresie w Warszawie w dniu 15 grudnia 1948 roku Polska Partia Robotnicza i Polska Partia Socjalistyczna połączyły się w Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. Półwiekowe z górą rozbicie polskiego ruchu robotniczego na dwa nurty zostało w ten sposób ostatecznie zlikwidowane.

Zjednoczenie to dokonało się na płaszczyźnie nauki Marksa, Engelsa, Lenina i Stalina, na płaszczyźnie socjalizmu naukowego.

Twórcy socjalizmu naukowego pierwsi zrozumieli, że zło ustroju kapitalistycznego, ustroju krzywdy człowieka i wyzysku człowieka, może usunąć jedynie rewolucyjna, zorganizowana klasa robotnicza. Tę teorię wprowadzili w życie bolszewicy, którzy pod wodzą Lenina w zwycięskiej Rewolucji Listopadowej w roku 1917 obalili carat i zbudowali państwo radzieckie, którzy dziś pod wodzą Stalina zbudowali państwo socjalistyczne, państwo bez klas wyzyskiwanych i wyzyskujących i którzy, w dalszym ciągu konsekwentnie i wiernie realizując naukę marksizmu-leninizmu, zdążają do ustroju komunistycznego.

Nauka Marksa i Lenina natrafiła na silny, zorganizowany opór klas posiadających, którym niosła nieuchronną zagładę. Klasy te, posługując się fałszywymi teoriami i obłudną polityką, nie chciały dopuścić przede wszystkim do powstania zjednoczonej, zorganizo-

wanej klasy robotniczej, kierowanej przez rewolucyjną partię. Klasy posiadające rozumiały, że zjednoczenie klasy robotniczej jest podstawowym warunkiem wcielenia w życie naukowego, rewolucyjnego socjalizmu. Dlatego też czyniono wszystko, aby nie dopuścić do jedności robotniczej, aby pogłębiać i poszerzać najmniejsze w tej jedności szczeliny.

W przeciągu pięćdziesięciu przeszło lat wskutek takich właśnie metod był polski proletariat rozbity na dwa nurty.

Nurt pierwszy, rewolucyjny, oparty na nauce marksistowskiej, miał wyraźny cel przed sobą — zmianę ustroju drogą rewolucji socjalistycznej. Nurt ten wyrażała Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy, a później Komunistyczna Partia Polski. Organizacyjnym przedłużeniem tej samej ideologii w okresie okupacji i po ostatniej wojnie była Polska Partia Robotnicza. Niezaprzeczalną zasługą Polskiej Partii Robotniczej był program bezkompromisowej walki z hitlerowskim faszyzmem, zbudowanie zrębów państwowości polskiej, przeprowadzenie gruntownych reform społecznych i gospodarczych, a przede wszystkim sojusz polsko-radziecki.

Przewidywania PPR z okresu okupacji okazały się najzupełniej słuszne. Odzyskaliśmy niepodległość nie dzięki mglistym i zdradzieckim teoriom i koncepcjom londyńskim, ale dzięki Związkowi Radzieckiemu i bohaterskiej Armii Czerwonej.

Drugi nurt polskiego ruchu robotniczego znajdował się pod wpływami ideologii burżuazyjnej i nacjonalistycznej, która znalazła swoich wyznawców i obrońców w prawicowym kierownictwie PPS. Prawicowe kierownictwo PPS, opanowane przez agenturę piłsudczyzny, zaciętego wroga ludu polskiego, było tej ideologii najwymowniejszym wyrazem. Ta sama ideologia występuje w czasie okupacji w antyradzieckim i prolondyńskim programie WRN, którego prowodyrzy zdradziwszy Polskę i polską klasę pracującą, idąc na żołd anglosaskich podżegaczy, jeszcze dzisiaj, na emigracji, nie zrezygnowali z marzeń o władzy.

W ostatnich latach przed wojną i podczas okupacji zdrowe, lewicowe elementy zerwały z prawicowym kierownictwem PPS i poprzez grupy „Płomieni" czy „Dziennika Popularnego", a potem okupacyjnej Robotniczej Partii Polskich Socjalistów (RPPS) znalazły wspólny język z komunistami.

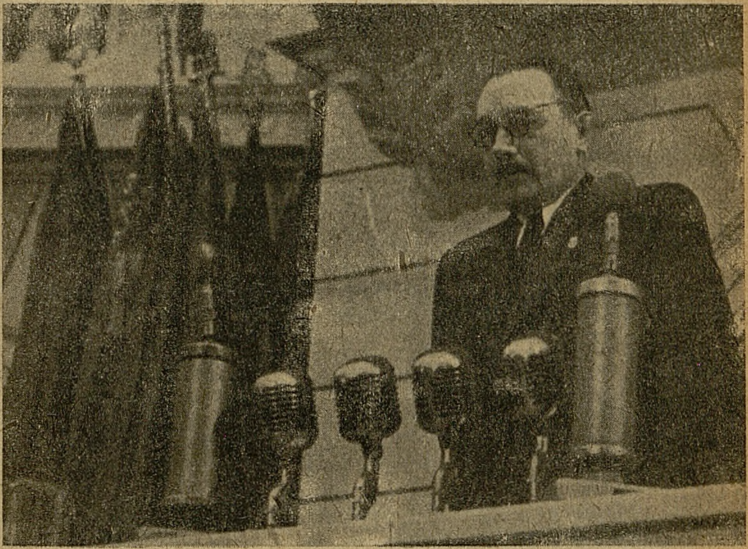
Dzięki temu udało się wreszcie w roku 1948 doprowadzić do zwycięskiego zjednoczenia z Polską Partią Robotniczą w Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą.

W ten więc sposób z najlepszych tradycyj rewolucyjnego ruchu robotniczego, z marksistowsko-leninowskiej oceny sytuacji wewnętrznej i zagranicznej zrodziła się PZPR.

Te rewolucyjne tradycje i naukowy socjalizm są fundamentami gmachu Polski Ludowej. One też, ujęte w polityczny, spo-

łeczny i gospodarczy program polskiego państwa ludowego, utorowały narodowi polskiemu drogę do demokracji ludowej i doprowadzą nasz naród do socjalizmu.

PZPR, przodująca dziś siła w narodzie, ma niezaprzeczalne sukcesy we wszystkich dziedzinach życia, dzierży w swoim ręku historyczną odpowiedzialność za losy narodu i poprowadzi naród do słonecznego jutra, o którym śnili i za które ginęli na szubienicach, w kazamatach więziennych, na barykadach Komuny Paryskiej, w obozach koncentracyjnych i na drogach odrodzonej już Polski Ludowej — Stanisław Worcell, Edward Dembowski, ksiądz Piotr Ściegienny, Jarosław Dąbrowski, Walery Wróblewski, Ludwik Waryński, Marcin Kasprzak, Henryk Baron, Stefan Okrzeja, Marian Buczek, Norbert Barlicki, Marceli Nowotko, Paweł Finder, Karol Świerczewski i tylu, tylu innych — do Polski Socjalistycznej.

Prezydent Bolesław Bierut wygłasza referat na Kongresie Zjednoczeniowym

Mała Konstytucja

Konstytucja jest zasadniczym fundamentem, na którym opiera się cały system rządzenia. Do czasu uchwalenia Konstytucji przez Sejm obowiązują w Polsce następujące ramy prawne:

a) Konstytucja z dnia 17 marca 1921 roku, obowiązująca tylko w niektórych swoich podstawowych założeniach.

b) Ustawa z dnia 11 września 1944 o organizacji i zakresie działania rad narodowych.

c) Ustawa Konstytucyjna z dnia 4 lutego 1947 o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

d) Ustawa Konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej, zwana Małą Konstytucją, będącą obecnie najważniejszym konstytucyjnym aktem ustawodawczym.

Mała Konstytucja, opierając się na wymienionych powyżej aktach prawnych oraz na zasadach Manifestu Lipcowego PKWN z dnia 22 lipca 1944 i na reformach potwierdzonych przez naród w dniu 30 czerwca 1946 w głosowaniu ludowym (referendum), szereguje najwyższe organy w sposób następujący:

Sejm

Sejm jest najwyższą władzą Rzeczypospolitej w zakresie wydawania ustaw.

Sejm obecny wybrany został 19 stycznia 1947 r. na lat pięć, na zasadzie pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego (równe, bezpośrednie, powszechne, stosunkowe i tajne). W dniu tym po raz pierwszy głosowało również Wojsko Polskie.

Sejm liczy 444 posłów.

Na mocy wyników głosowania ludowego (referendum) zniesiony został istniejący w Polsce przed wojną dwuizbowy parlament, zniesiony został senat. Senat był obrońcą interesów burżuazyjno-arystokratycznych i hamował, a nawet wręcz paraliżował niektóre zdrowe, lecz sprzeczne z programem obszarniczo-fabrykanckiej kasty projekty ustaw.

Do zakresu działalności Sejmu należy:

1. Uchwalenie Konstytucji.
2. Uchwalenie wszystkich ustaw po uprzednich trzech czytaniach. Na okresy międzysesyjne Sejm może udzielić Rządowi pełnomocnictw do wydawania dekretów z mocą ustaw. Wyłączone od

takiego dekretowania są ustawy o konstytucji, ordynacji wyborczej, kontroli państwowej, budżecie, narodowych planach gospodarczych, systemie monetarnym, poborze rekruta, ustroju samorządowym i zatwierdzaniu umów międzynarodowych.

3. Kontrola nad działalnością Rządu.

Właściwością obecnego Sejmu, obcą sejmom przedwojennym, jest zdecydowana większość bloku demokratycznego, wyłoniona w wyniku wielkiego zwycięstwa wyborczego. Dawne gołosłowne, jarmarczne utarczki, popisy krasomówcze i daremna walka o przeprowadzenie jakiejkolwiek słusznej ustawy, zastąpione zostały rzeczową pracą parlamentarną, której zawsze przyświeca interes Polski Ludowej.

Na czele Sejmu stoją wybierani przezeń: marszałek i trzej wicemarszałkowie. Marszałek zastępuje nieobecnego Prezydenta Rzeczypospolitej.

Co roku zbiera się Sejm na dwie zwyczajne sesje: jesienną najpóźniej w październiku i wiosenną najpóźniej w kwietniu. Na sesję nadzwyczajną może zwołać Sejm każdorazowo Prezydent według własnego uznania lub na żądanie jednej trzeciej liczby posłów.

Prezydent Rzeczypospolitej

Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym organem władzy wykonawczej, wybranym przez Sejm na lat siedem bezwzględną większością głosów.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje prezesa rady ministrów (premiera) i na jego wniosek — ministrów, sprawuje władzę wykonawczą za pośrednictwem ministrów odpowiedzialnych przed Sejmem, jest najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych, reprezentuje państwo na zewnątrz, przyjmując przedstawicieli państw obcych i wysyłając do nich polskich przedstawicieli dyplomatycznych, zawiera umowy z innymi państwami, rozporządza prawem łaski wobec zasądzonych, jest przewodniczącym Rady Państwa, nadaje odznaczenia, mianuje sędziów i profesorów wyższych uczelni.

Rada Państwa

Rada Państwa została stworzona w wyniku doświadczeń wyniesionych z istnienia Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

W skład Rady Państwa wchodzą: Prezydent Rzeczypospolitej jako przewodniczący, marszałek i trzej wicemarszałkowie Sejmu, prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa oraz — w czasie wojny—

Naczelny Dowódca Wojska Polskiego. Na jednomyślny wniosek Rady Państwa Sejm może uchwalić kooptację dalszych członków.

Rada Państwa:

jest organem zwierzchnim wszystkich terenowych rad narodowych, zatwierdza dekrety rządowe wydane na mocy pełnomocnictw sejmowych;

podejmuje uchwały o wprowadzeniu stanu wyjątkowego lub wojennego i przedkłada je Sejmowi do zatwierdzenia;

rozpatruje i bada sprawozdania Najwyższej Izby Kontroli;

ma prawo zgłaszania projektów ustw i dekretów.

Rząd

Rząd jest naczelnym organem wykonawczym Rzeczypospolitej.

Na czele jego stoi prezes rady ministrów (premier), który równocześnie przewodniczy Radzie Ministrów. Prezesa rady ministrów zastępują wicepremierzy.

Rząd ustala kierunek polityki państwowej i wydaje dekrety z mocą ustawy.

Na czele poszczególnych ministerstw stoją ministrowie, którzy tworzą Radę Ministrów. O ilości ministerstw decydują aktualne potrzeby państwa.

Ministrów zastępują wiceministrowie, zwani także podsekretarzami stanu.

Dla rozpatrzenia spraw wyjątkowej wagi, na życzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, prezes rady ministrów zwołuje Radę Ministrów, której wówczas przewodniczy Prezydent. Jest to tzw. Rada Gabinetowa.

Najwyższa Izba Kontroli

Uchwalona w roku 1949 ustawa powołała do życia Najwyższą Izbę Kontroli, naczelny organ kontrolny, który bada działalność władz i instytucji w dziedzinie administracji publicznej i gospodarki narodowej pod kątem widzenia zgodności z wytycznymi polityki państwowej i planami gospodarczymi.

Najwyższa Izba Kontroli (NIK) jest organem od rządu niezależnym i podlega bezpośrednio Radzie Państwa.

Prezesa Najwyższej Izby Kontroli wybiera i odwołuje Sejm. Za swoją i podległych mu urzędników działalność odpowiada prezes przed Sejmem.

Sprawozdania Najwyższej Izby Kontroli rozpatruje Rada Państwa.

Sądownictwo

Organami Rzeczypospolitej w zakresie wymiaru sprawiedliwości są niezawisłe sądy. Niezawisłe, to znaczy, że na orzeczenia sądów nie może nikt wpływać i nie może ich nikt zmieniać. Podlegają one tylko sądom wyższej instancji.

Sądownictwo w Polsce Ludowej odznacza się poważnym udziałem ludowego, demokratycznego czynnika społecznego w wydawaniu wyroków.

W Polsce istnieją:

1. Sądy powszechne do rozpatrywania spraw cywilnych i karnych. Instancjami sądownictwa powszechnego są: sądy grodzkie, okręgowe, apelacyjne i Sąd Najwyższy.

2. Sądy wojskowe orzekają w sprawach wojskowych, jak również w stosunku do osób ujawniających przestępczą działalność przeciwko interesom państwa i rządu, ustroju, odbudowy itp.

3. Sądy doraźne powołane do rozpatrywania przestępstw szczególnie niebezpiecznych, przeciwko państwu, mieniu publicznemu oraz przestępstw urzędniczych. W sądach tych biorą udział ławnicy delegowani przez wojewódzkie rady narodowe.

4. Najwyższy Trybunał Narodowy rozpatruje przestępstwa z okresu okupacji, bestialstwa hitlerowskie na terenie Polski, przestępstwa osób odpowiedzialnych za faszyzację życia w Polsce przed rokiem 1939 i za klęskę wrześniową. Ławników do Trybunału wyznacza Rada Państwa spośród posłów.

Rady Narodowe

Celem zaspokajania wielu potrzeb miejscowej ludności pracującej, które nie wchodzą w zakres działalności aparatu administracyjnego rządu, istnieje samorząd terytorialny, którego naczelnymi organami są rady narodowe.

Ochrona zdrowia i higiena, podniesienie oświaty i kultury, opieka społeczna, rozbudowa i budowa urządzeń użyteczności publicznej, jak: kanalizacji, wodociągów, komunikacji itp., budowa dróg, przeciwpożarnictwo — oto najistotniejsze zadania samorządu terytorialnego.

Rady Narodowe operują własnymi środkami finansowymi, wzmacnianymi jeszcze obecnie dotacjami państwowymi.

Rady Narodowe podejmują uchwały dotyczące budżetu i gospodarki samorządowej oraz kontrolują całą administrację rządową i samorządową na danym terenie.

Samorząd terytorialny pokrywa się z podziałem administracyjnym państwa. Istnieją więc wojewódzkie, powiatowe, miejskie

i gminne rady narodowe. Rady stopnia niższego podlegają kontroli i nadzorowi rad hierarchicznie wyższych.

Najwyższym organem nad wszystkimi radami jest Rada Państwa.

Organami wykonawczymi rad narodowych są wydziały wojewódzkie, powiatowe oraz zarządy miejskie i gminne.

Rady Narodowe są wielką zdobyczą demokracji ludowej. Składają się bowiem z przedstawicieli najszerszych warstw społeczeństwa: klasy pracującej, przodowników pracy, partii politycznych, związków zawodowych, organizacji rolniczych, oświatowych, młodzieżowych. Są one reprezentacją miejscowego społeczeństwa. W ten sposób stoją na straży spraw tego społeczeństwa, czuwają, by działalność wszystkich miejscowych czynników miała na względzie interesy ludności pracującej i by była zgodna z założeniami polityki Polski Ludowej.

Terenowe władze administracyjne

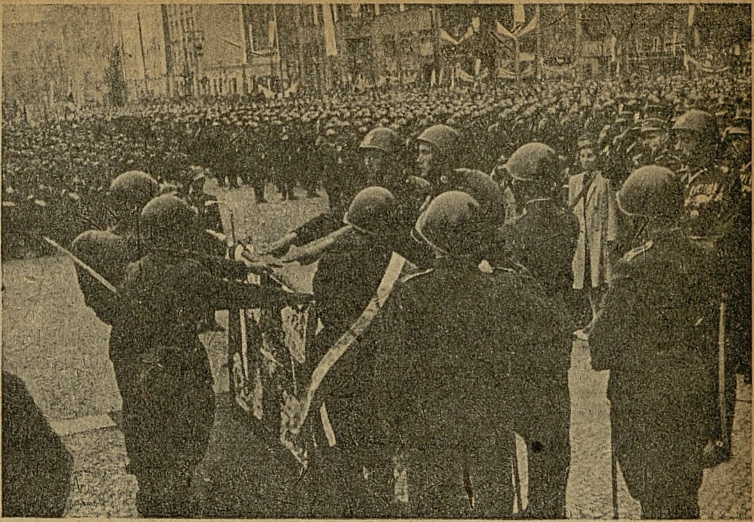
Pod względem administracyjnym podzielona jest Polska na województwa, na czele których stoją wojewodowie, służbowo podlegli ministrowi Administracji Publicznej.

Obecnie istnieje u nas 14 województw: białostockie (Białystok), gdańskie (Gdańsk), kieleckie (Kielce), krakowskie (Kraków), lubelskie (Lublin), łódzkie (Łódź), olsztyńskie (Olsztyn), pomorskie (Bydgoszcz), poznańskie (Poznań), rzeszowskie (Rzeszów), śląsko-dąbrowskie (Katowice), szczecińskie (Szczecin), warszawskie (Warszawa) i wrocławskie (Wrocław) oraz dwa miejskie: Warszawa i Łódź, których wojewodami są prezydenci tych miast.

Województwa dzielą się na powiaty ze starostami na czele. Starostowie podlegają wojewodom.

Niektórym ministerstwom odpowiadają na szczeblach niższych bezpośrednio podległe im urzędy, niezależne od kompetencji administracyjnych wojewody. Np. Ministerstwu Obrony Narodowej podlegają Dowództwa Okręgów Wojskowych, Ministerstwu Oświaty — kuratoria szkolne, Ministerstwu Skarbu — izby skarbowe, Ministerstwu Komunikacji — okręgowe dyrekcje kolei państwowych itd.

POLSKA LUDOWA BUDUJE USTRÓJ PEŁNEJ SPRAWIEDLIWOŚCI SPOŁECZNEJ — SOCJALIZM

ODRODZONE WOJSKO POLSKIE

Początek odrodzonego Wojska Polskiego wiąże się z zaciętą walką narodu polskiego z wrogiem hitlerowskim o pełną niezależność polityczną i społeczną, o ustrój sprawiedliwości społecznej. Walka ta toczyła się dwoma nurtami.

Pierwszy nurt — to konspiracyjne, demokratyczne i postępowe oddziały bojowe, które — wbrew londyńskiemu hasłu „stania z bronią u nogi" — nękały faszystę niemieckiego metodami jawnej, otwartej walki (np. w lasach janowskich), bohaterskimi aktami sabotażu, dywersji, propagandy. To przede wszystkim oddziały Gwardii Ludowej, przekształconej w styczniu 1944 roku w Armię Ludową.

Drugi nurt — to zorganizowane oddziały rozproszonych po całym świecie Polaków. Bohaterska walka żołnierzy polskich, rozproszonych po państwach zachodnich, została zmarnowana. Krew ich dla churchillowskiej propagandy nie była niczym innym jak

tylko gruntem dla złudnych obiecanek i wizji, jakimi karmiono naród polski. Pozostali przy życiu, jeśli ulegli anglosaskim obietnicom, jedzą gorzki chleb emigracji, udziałem ich jest bezrobocie, uleganie wrogiej propagandzie, wreszcie zapomnienie.

Jakże inny przebieg i inne zakończenie miał sojusz żołnierza polskiego z żołnierzem radzieckim! Tu wizja nowej Polski, przyobleczona w kształty najkrótszego szlaku do ojczyzny — tzw. szosy warszawskiej, w nowe ludowe formy ustrojowe — nie była czczą obiecanką.

Te dwa ośrodki wojskowe, konspiracyjny i na terenie ZSRR, dały początek odrodzonemu Wojsku Polskiemu. U podstaw ich leżały te same hasła i ideały, ta sama wola niezłomnej walki z hitlerowcami, ta sama przyjaźń ze Związkiem Radzieckim, to samo pragnienie budowania nowej Polski.

Powstały w roku 1943 w ZSRR Związek Patriotów Polskich niemal od nowa tworzy Armię Polską. Przeszkolona w Sielcach nad Oką rusza 1 Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki na front. „Kościuszkowcy" odbyli swój chrzest bojowy 12 i 13 października 1943 r. pod Lenino na Smoleńszczyźnie. Egzamin bohaterstwa polskiego wypadł celująco. 1 200 Niemców zaległo pobojowisko, miejscowość została utrzymana.

Polacy: Wysocki, Hübner i 18-letnia Aniela Krzywoń otrzymali najwyższe odznaczenie radzieckie — złotą gwiazdę „Bohatera Związku Radzieckiego" i odznaczenia polskie.

W Sielcach szkolą się następne dywizje. Noszą one imiona polskich bojowników: Henryka Dąbrowskiego, generała Bema, Bohaterów Westerplatte, Emilii Plater, Romualda Traugutta, Jana Kilińskiego. W lipcu 1944 roku liczą one już ponad 100 000 ludzi.

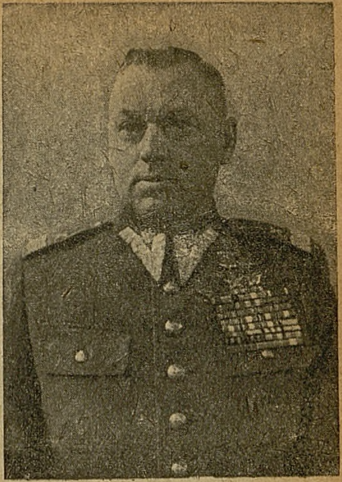
Ramię przy ramieniu z Armią Czerwoną ruszają do największej w historii ofensywy. Forsują Bug, są na ziemi polskiej. Krajowa Rada Narodowa ustawą z dnia 21 lipca 1944 roku łączy Armię Polską przybyłą ze Wschodu z Armią Ludową w kraju w Wojsko Polskie.

Wojsko Polskie, zasilane entuzjastycznym zaciągiem ochotników, dochodzi do Wisły, walczy nad Pilicą w rejonie Warki, a sławna 1 Dywizja Kościuszkowska wkracza 13 września 1944 r. na Pragę — przedmieście stolicy.

17 stycznia 1945 roku potężna ofensywa radziecka wchodzi w ostatni etap. Stolica wyzwolona. Wojska polskie zajmują: Bydgoszcz, Kołobrzeg, Gdynię i Gdańsk. Jesteśmy nad morzem! Pierwsza Armia pod wodzą gen. Popławskiego wbija biało-czerwone słupy graniczne nad Odrą. Druga Armia z gen. Świerczewskim na czele forsuje Nysę. Wracamy na prastare piastowskie granice!

2 maja 1945 roku na ruinach legowiska faszystowskiego, Berlina, obok sztandaru radzieckiego powiewa sztandar polski, niesiony spod Lenino.

Po zakończeniu wojny Wojsko Polskie, zgodnie z rozkazem Naczelnego Dowództwa: „Po wygranej wojnie musimy wygrać i zabezpieczyć pokój“, przystąpiło do realizacji wszystkich zadań objętych programem Polski Ludowej. Odbudowa kraju, ofiarna praca saperów przy rozminowaniu wielkich połaci ziemi i budynków, setki mostów budowanych rękami pionierów, udział w akcjach siewnych i żniwnych, bezpieczeństwo granic, ład wewnętrzny, praca społeczna na wszystkich odcinkach życia — oto kilka wyimków z wielkiego dorobku Wojska Polskiego w okresie powojennym.

Marszałek Polski Konstanty Rokossowski

Dziś jesteśmy pewni, że — inaczej niż za czasów przedwrześniowych, kiedy to używano żołnierza do walki z robotnikiem i chłopem, do tłumienia strajków i rewolucyjnych ruchów chłopskich — Wojsko Polskie stać będzie czujnie na straży interesów najszerszych warstw ludowej Polski. Jest ono bowiem z tym ludem związane, z ludu się wywodzi. 40 procent oficerów — to robotnicy, 38 procent — to synowie chłopscy. To Armia ludu, służąca ludowi, za lud walcząca!

Dnia 7 listopada dowództwo naczelne Wojska Polskiego objął marszałek Konstanty Rokossowski, wielki syn ludu polskiego, jeden z najwybitniejszych dowódców wielkiej wojny przeciwko hitleryzmowi.

PRZYJAŹŃ POLSKO-RADZIECKĄ UTRWALIŁA WSPÓLNIE PRZELANA KREW

Generalissimus Józef Stalin

POLSKA POLITYKA ZAGRANICZNA

Zręby naszej polityki zagranicznej określił wyraźnie Manifest Lipcowy PKWN, zapowiadając „współpracę z wszystkimi demokratycznymi państwami świata".

Najistotniejszym celem tej polityki był i jest nadal pokój. Oręż w walce o pokój — to sojusz z wszystkimi narodami pokój miłującymi. Dlatego też, niby srebrzysta nić, przewija się przez pięciolecie naszej polityki zagranicznej gorąca i serdeczna troska o trwały pokój, o wolność ludów, o prawo do spokojnej pracy i dobrobytu.

Jeszcze w ogniu zapasów z faszyzmem niemieckiem, budowaliśmy fundamenty przyjaźni ze Związkiem Radzieckim jako ostoją i gwarancją światowego pokoju. Jeszcze grzmiały działa, gdy 21 kwietnia 1945 roku zawarliśmy ze Związkiem Radzieckim umowę o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy.

Nasz sojusz ze Związkiem Radzieckim jest sojuszem nowego typu, sojuszem, jaki jest możliwy tylko pomiędzy państwami socjalistycznymi — połączonymi głęboką wspólnotą dążeń do sprawiedliwości społecznej na wewnątrz, a utrwalenia pokoju na zewnątrz.

Gdy działania wojenne ucichły, pierwszym państwem, które pospieszyło nam, krajowi najbardziej zrujnowanemu, z wydatną pomocą, był Związek Radziecki. Pierwsze ziarno siewne, pierwsze kolumny przeciwepidemiczne, pierwsza pomoc techniczna w odbudowie mostów, dróg, sieci telefonicznej, radia — płynęły ze wschodu.

W marcu 1947 roku otrzymujemy od Związku Radzieckiego pożyczkę w wysokości 23 milionów dolarów, niezbędny do uruchomienia komunikacji tabor kolejowy oraz część niemieckiej floty handlowej.

26 stycznia 1948 roku zawieramy w Moskwie umowę, na mocy której otrzymujemy pożyczkę 450 milionów dolarów i planujemy wzajemny obrót handlowy na sumę jednego miliarda dolarów.

Na arenie międzynarodowej Związek Radziecki jest konsekwentnym i nieugiętym obrońcą naszych granic zachodnich, atakowanych przez odradzające się, przy pomocy anglosaskiego imperializmu, rewizjonistyczne siły niemieckie. Generalissimus Stalin, wierny słowom „za krew nie ma zapłaty", ministrowie Mołotow i Wyszyński, przedstawiciele radzieccy w Organizacji Narodów Zjednoczonych — przy każdej okazji twardo potwierdzają, że granice nasze na Odrze, Nysie i Bałtyku są ostateczne i nienaruszalne.

Czynnikiem pokoju jest nasz układ z Czechosłowacją zawarty 10 marca 1947 roku. Sojusz ten jest przezwyciężeniem starych błędów politycznych, jest zwycięstwem zdrowej politycznej myśli bratnich narodów słowiańskich.

Polsko-czechosłowacka Rada Gospodarcza ma już poza sobą widoczne i dla obu krajów korzystne wyniki współpracy. Najwyraźniej zaznacza się to na odcinku handlu morskiego Czechosłowacji, która korzysta z naszych wodnych szlaków komunikacyjnych oraz portów rzecznych i morskich.

Zawarliśmy układy o przyjaźni i wzajemnej pomocy z Węgrami (18 kwietnia 1948), Bułgarią (29 maja 1948). Ze wszystkimi niemal państwami utrzymujemy stosunki handlowe, umowy o współpracy kulturalnej zawarliśmy z Francją, Rumunią, Bułgarią, Czechosłowacją i Węgrami.

Pokojowy również charakter mają wszystkie wystąpienia delegatów Polski na forum ONZ. Każdorazowo sprzeciwiamy się imperialistycznym próbom angloamerykańskich państw i ich zmarshalizowanych satelitów, zmierzających do podważenia i wypaczenia demokratycznych i pokojowych założeń ONZ. Wystarczy tu tylko wymienić zagadnienia ograniczenia zbrojeń, kontroli produkcji bomby atomowej, celu paktu atlantyckiego, stosunków dyplomatycznych i gospodarczych z Hiszpanią frankistowską itp.

Celom pokojowym i wyczerpującej analizie światowych sił pokoju jak również imperializmu poświęcona była, zwołana w Polsce we wrześniu 1947 roku, narada partii marksistowskich i wydana w tej sprawie deklaracja tych partii. Narada ta miała ogromne znaczenie dla mobilizacji narodów Europy do walki przeciwko imperializmowi i podżegaczom wojennym, do walki o suwerenność i demokratyczną drogę rozwiązania trudności powojennych.

Polska była inicjatorem Światowego Kongresu Intelektualistów w Obronie Pokoju, który odbył się w dniach 25 — 28 sierpnia 1948 roku we Wrocławiu. 600 delegatów 45 narodów „podniosło głos w obronie pokoju, w obronie swobodnego rozwoju kulturalnego narodów, w obronie ich niepodległości narodowej, ich ścisłej współpracy i przyjaźni“ (z Manifestu Kongresowego).

Odzew Kongresu Wrocławskiego rozlał się szeroką falą po całym świecie. W wielu krajach odbyły się w roku 1949 kongresowe manifestacje pokojowe, w których wzięli udział przedstawiciele Polski. Punktem kulminacyjnym tej akcji był kwietniowy Kongres Pokoju w Paryżu w roku 1949. Kongres ten, pomimo ordynarnych szykan wizowych ze strony rządu francuskiego, zgromadził przedstawicieli 600 milionów ludzi miłujących pokój i deklarujących walkę o pokój, aż do ostatecznego zwycięstwa.

Wszystkie te nasze wystąpienia zagraniczne, wszystkie sojusze, umowy i układy są logicznym następstwem programu politycznego Polski Ludowej, wypływają z nieugiętej pokojowej woli narodu.

Położenie geograficzne

Polska położona jest w środkowej Europie, w zlewisku morza Bałtyckiego.

Polska zajmuje obszar między Karpatami i Sudetami a Bałtykiem, na zachodzie zaś opiera się o granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej.

Najdalej wysunięta jest granica państwowa:

na północ 54° 50' szerokości geograficznej północnej (w powiecie morskim woj. gdańskiego);

na południe 49° 01' szerokości geograficznej północnej (w pow. leskim woj. rzeszowskiego);

na zachód 14° 05' długości geograficznej wschodniej od Greenwich (w pow. chojeńskim, woj. szczecińskiego);

na wschód 24° 19' długości geograficznej wschodniej od Greenwich (w pow. hrubieszowskim woj. lubelskiego).

Rozciągłość z południa na północ wynosi 5° 50', co odpowiada 649 km.

Rozciągłość z zachodu na wschód wynosi 10° 14', co odpowiada 703 km (liczonym na równoleżniku 52°).

Obszar

Powierzchnia Polski wynosi 311 730 km², z czego przypada na ziemie odzyskane 102 853 km². Granice Polski przesunęły się po ostatniej wojnie o 200 km na zachód, na skutek czego staliśmy się państwem prawie że jednolitym pod względem etnicznym, zyskaliśmy zwartość terytorialną kraju, duże bogactwa kopalniane, dobrze rozwinięty przemysł i dobrze postawione gospodarstwa rolne, zyskaliśmy powiązanie Śląska ze Szczecinem żeglowną Odrą, lepsze położenie strategiczne — co łącznie wziąwszy zapewnia nam szybki rozwój gospodarczy kraju, jego postęp kulturalny i ułatwia obronę kraju, komunikację i administrowanie państwem.

W wyniku zwycięstwa Armii Radzieckiej w wojnie z Niemcami, odzyskaliśmy ziemie Śląska Dolnego, Opolszczyznę i część Śląska Górnego, ziemię Lubuską, ujście Odry z wyspą Wolin i częścią wyspy Uznam, Pomorze Zachodnie, Gdańsk i ziemie Mazurów.

Granice

Ogólna długość granic Polski wynosi 3 566 km, w tym granic: lądowych 3 069 km, co stanowi 86 procent ogólnej długości gra-

nic, morskich — 497 km, co stanowi 14 procent ogólnej długości granic.

Obecna długość granic Polski w porównaniu z latami przedwojennymi

Odcinki granic	Długość granic			
	1938 r.		1948 r.	
	w km	w %	w km	w %
Ogółem	5 529	100,0	3 566	100,0
lądowych granic (razem)	5 389	97,5	3 069	86,0
w tym:				
z Niemcami	1 912	34,5	456	12,8
z Czechosłowacją	984	17,8	1 292	36,2
z ZSRR	1 412	25,5	1 321	37,0
z innymi państwami	1 081	19,7	—	—
morskich granic	140	2,5	497	14,0

W porównaniu z 1938 r. nastąpiło korzystne zmniejszenie długości granic o 1963 km, czyli o 35,5 procent. Szczególny wpływ na takie skrócenie granicy ma kształt terytorium państwa zbliżony do koła, w miejsce dawnego, nieregularnego przebiegu granic, powyginanych w półwyspy.

Na 1 km granicy przypadało przed wojną 70 km², obecnie zaś 87 km² obszaru. Odwrotnie wziąwszy na 1 000 km² powierzchni przypadało granic 14,2 km, a obecnie 11,4 km. W jednym i w drugim wypadku jest to zjawisko bardzo korzystne.

Granica z Niemcami, wytyczona na Odrze i Nysie Łużyckiej, na podstawie uchwały konferencji w Poczdamie w dniu 3 sierpnia 1945 r., uległa przeszło czterokrotnemu zmniejszeniu w porównaniu z r. 1938 (z 1912 km na 456 km). Ma to dla nas duże znaczenie strategiczne, zapewnia nam większe bezpieczeństwo i obronność państwa.

Na północy Polski otwarte jest szeroko wyjście na Bałtyk na długości 497 km (14 proc. ogólnej długości granic) wobec przedwojennych 140 km (2,5 proc.). Dzięki tak długiemu wybrzeżu Polska stała się krajem morskim; porty nadbałtyckie zyskały szerokie i głębokie powiązanie gospodarcze z naturalnym zapleczem w dorzeczu Wisły i Odry, a w przyszłości Dunaju (kanał Odra—Dunaj),

co ma olbrzymie znaczenie dla rozwoju naszych stosunków handlowych i kulturalnych z zagranicą.

Granica polsko-radziecka przeprowadzona jest na podstawie uchwał w Jałcie i umowy przedstawicieli obu rządów z dnia 16 sierpnia 1945 r. Granica ta jest zarazem granicą etniczną i odpowiada istotnym interesom narodu polskiego. Pokrywa się ona z historyczno-etniczną granicą zasięgu plemion polskich i granicą państwa za pierwszych Piastów.

Na południu granica z Czechosłowacją przebiega szczytami Sudetów i Karpat na podstawie układu z marca 1947 r. Najszersza platforma współpracy obu państw, silne więzy gospodarcze, kulturalne i polityczne, gwarantują rozwój stosunków sąsiedzkich z pobratymczym państwem demokracji ludowej.

Granice Polski przebiegają w następujący sposób:

Na wschodzie—od źródlisk Sanu do punktu położonego o 2 km na południe od Soliny, stąd na przestrzeni 120 km w poprzek rzek, zostawiając Przemyśl po naszej stronie, następnie w pobliżu Bełza rzeką Sołokiją do Bugu i dalej ku północy Bugiem do punktu położonego o 1,5 km od Niemirowa, skąd wygina się ku północo-wschodowi na Białowieżę, zostawiając zachodnią część puszczy Białowieskiej po polskiej stronie; dalej granica biegnie ku północy, przecinając wzgórza źródlisk Biebrzy i wchodzi łukiem w rejon jeziora Wysztynieckiego.

Na północy z rejonu wzgórz Szeskich (Gołdapia), równoleżnikowo na zachód w pobliże ujścia Pasłęki do Zalewu Wiślanego, po czym granica przecina zalew i mierzeję Wiślaną na odległość 32 km od jej nasady, dalej brzegiem Zatoki Gdanskiej z półwyspem Helem ku zachodowi na Pomorze Zachodnie aż do wyspy Uznam, którą przecina w pobliżu Świnoujścia. Długość granicy morskiej wynosi 497 km, natomiast w linii brzegowej 581 km, w czym półwysep Hel 71 km.

Na zachodzie — rozpoczyna się od brzegu morskiego na wyspie Uznam o 2 km na zachód od Świnoujścia i pozostawiając wschodnią część wyspy po naszej stronie przechodzi w kierunku południowym na Zalew Szczeciński, przecina go, wchodzi na ląd w zatoce zalewu między Starym i Nowym Warpnem, przebiega w odległości 10 km na zachód od Szczecina, wchodzi na Odrę w pobliżu Gryfina, biegnie w górę Odrą i Nysą Łużycką w krainę sudecką, na pograniczne polsko-czeskie.

Na południu — od Nysy Łużyckiej pasmem sudeckim, okalając kotlinę jeleniogórską i kłodzką, wychyla się granica ku północy,

pozostawiając po stronie czeskiej Sudety Wschodnie (Jesionik), następnie odcinkiem Opawicy biegnie na Bogumin, przecina Odrę i dalej Olzą wchodzi w Beskid Śląski i szczytami Karpat i Tatr zdąża do przełęczy Użockiej w Bieszczadach.

Ukształtowanie pionowe

Polska jest krajem wybitnie niżowym, gdyż około 70 procent jej obszaru leży poniżej 200 m npm. Resztę obszaru zajmują wyżyny (27 proc.) i góry ponad 500 m npm. (3 proc.). Przeciętna wysokość ziem polskich, 196 m, jest niższa o 134 m od przeciętnej (330 m npm.) wysokości Europy.

Charakterystyczną cechą ukształtowania ziem polskich jest pasowy, równoleżnikowy układ krain geograficznych, rozszerzających się w kierunku wschodnim.

Idąc od północy mamy:

1. pas nizin nadbałtyckich wzniesiony od 0 do 50 m npm. z charakterystyczną deltą Wisły i ujściem Odry, depresjami, przybrzeżnymi jeziorami i zalewami;

2. pas wyżyn pojeziernych wzniesiony od 100 do 200 m (najwyższy szczyt Wieżyca 331 m npm.);

3. pas wielkich dolin, wzniesiony od 50 do 150 m npm., opadający ku zachodowi (Podlasie, Mazowsze, Kujawy, Wielkopolska, Ziemia Lubuska);

4. pas starych gór i wyżyn ciągnie się od Sudetów i podzielony jest Odrą i Wisłą na 3 główne człony: człon zachodni — sudecki, człon środkowy z wyżyną śląsko-małopolską i górami Świętokrzyskimi, człon wschodni — wyżyn czarnomorskich z wyżyną lubelską i Roztoczem. W Sudetach wysokości dochodzą do 1 600 m npm. (Śnieżka 1 603 m), w górach Świętokrzyskich do 600 m (Łysica 611 m), w pozostałych zaś częściach wysokość waha się od 200 do 500 m npm.;

5. pas nizin podkarpackich, między Karpatami a pasem wyżyn, wzniesiony 150—250 m npm. Z nizin największa zwana jest Sandomierską lub Nadwiślańską;

6. pas młodych gór — po dolinę Solinki (dopływ Sanu) na wschodzie, a więc Karpaty z podgórzem i Beskidami, Podhale i Tatry. W Tatrach najwyższy szczyt po stronie polskiej — Rysy (2 489 m npm.), po stronie czeskiej — Gerlach (2 663 m), w Karpatach — Babia Góra (1 725 m).

Różnice wysokości względnej są z wyjątkiem gór na ogół małe, stąd też łatwość przejścia z jednego pasa w drugi. Komunikacja między poszczególnymi krainami nie natrafia na przeszkody związane z wysokością.

Budowa geologiczna

Ziemie polskie zbudowane są ze skał osadowych, magmatycznych i przeobrażonych. Skały osadowe tworzyły się przede wszystkim w morzach jakie zalewały nasze ziemie w różnych epokach geologicznych. W krajobrazie północnej i środkowej Polski zaznaczają się głównie skały polodowcowe. Pod nimi leżą prawie wszędzie skały osadowe transgresji górno-kredowej o grubości dochodzącej do 600 m, a składające się z piaskowców i miękkich margli.

Zmianom lądów i mórz towarzyszyły ruchy pionowe, górotwórcze. Obszary starych gór przeżywały kilka faz górotwórczych, a więc począwszy od kaledońskiej w sylurze i hercyńskiej w okresie węglowym. aż do najmłodszych ruchów — spiętrzenia alpejskiego (od środkowej kredy po miocen).

W Karpatach występuje jednostajny utwór tzw. flisz, złożony ze zlepieńców, piaskowców i łupków jako pozostałość po morzu z epoki kreda-oligocen, dziś ograniczonemu do Morza Śródziemnego. Dawne więc zadolinienie kontynentalne tzw. geosynklina została powoli wyniesiona i sfałdowana w alpejskim okresie górotwórczym.

Skały magmatyczne występują w rejonie starych gór. Podobnie jak skały osadowe również i one ulegały przeobrażeniu (łupki krystaliczne, gnejsy). Do najstarszych skał w Polsce należy zaliczyć archaiczne gnejsy w środkowych Sudetach — górach Sowich, ciągnących się na południo-wschód od Wałbrzycha, a zamykających kotlinę Kłodzką od północy. Do najmłodszych natomiast skał należą aluwia, osady nadrzeczne i w deltach rzek, ponadto utwory nawiane.

W Polsce środkowej i północnej warstwy układają się przeważnie poziomo i nie znajdujemy deniwelacji tektonicznych w grubszym zarysie, jakkolwiek niektóre regiony mają odrębną budowę, jak np. zrąb kujawski. W Polsce południowej występuje duże zróżnicowanie tektoniczne, warstwy skalne wychylone są z pierwotnego położenia, występuje budowa fałdowa nawet płaszczowinowa, zrębowa i płytowa, co powoduje urozmaicenie krajobrazu wielkich jednostek geograficznych.

Rzeki, jeziora i kanały

Prawie cała Polska leży w zlewisku Morza Bałtyckiego (99 procent powierzchni), natomiast do zlewiska Morza Czarnego (dorzecze Dunaju) należy zaledwie 0.1 proc., czyli około 300 km^2. Największy obszar Polski leży w dorzeczu Wisły — 174 300 km^2; całe dorzecze Wisły wraz z jego obszarem poza granicami Polski

liczy 193 000 km^2. Na drugim miejscu należy wymienić dorzecze Odry o powierzchni 118 000 km^2, z czego w Polsce znajduje się 89,9 procent, czyli 106.200 km^2. Dorzecze Odry zajmuje $^1/_3$ całej powierzchni Polski (34,1 proc.). Na trzecim z kolei miejscu znajdują się dorzecza rzek uchodzących wprost do Bałtyku (Pasłęka, Piaśnica, Łeba, Słupia, Wieprz, Prośnica, Rega i Ina), czyli rzeki pobrzeża morskiego o łącznej powierzchni dorzeczy 29 000 km^2, co nieomal odpowiada powierzchni województwa szczecińskiego. Do dorzecza Niemna należy w Polsce 1 900 km^2.

Ważniejsze rzeki

Rzeki	Wysokość źródeł w m npm	Długość w km	Dorzecze w tys. km^2
Wisła	1 106	1 092	193
Odra	634	903	118
Bug		814	73
Warta	375	761	54
Narew	158	438	28

Cechą charakterystyczną sieci rzecznej w środkowej i północnej Polsce jest zygzakowaty bieg rzek. Rzeki na odcinkach biegu południkowego płyną w stromych dolinach, niejako przełamują się przez utwory dyluwialne, na odcinkach zaś równoleżnikowych płyną w szerokich pradolinach, wyrzeźbionych przez wody roztopowe lodowca (pradolina warszawsko-berlińska, toruńsko-eberswaldzka i inne). W pradolinach łatwo jest połączyć rzeki przeciwkierunkowe kanałami i przedostać się z jednego systematu rzecznego do drugiego. Jest to wyraźna spójność hydrograficzna ziem polskich, poparta jeszcze jednostronnym rozwinięciem prawych dorzeczy Odry i Wisły (asymetrią dorzeczy), gdzie stosunek obszaru lewego dorzecza Wisły do prawego wyraża się jak 27 : 73, Odry — 30 : 70. Dopływów prawych jest więcej; są one ponadto dłuższe, niosą więcej wody i zbliżając się zaś ku następnej rzece głównej (prawe dorzecze Odry zbliża się asymetrycznie prawie do samego nurtu Wisły), umożliwiają rozwój żeglugowych dróg śródlądowych.

Wspólną cechą Wisły i Odry są ich biegi nizinne. Przeszło 90 procent powierzchni dorzeczy tych rzek położone jest poniżej 300 m npm. Przeciętny spadek Wisły wynosi 1,01$^0/_{00}$, czyli 101 cm spadku na 1 km długości, Odry 0,7$^0/_{00}$, czyli 70 cm na 1 km, ale

w biegach typowo nizinnych, jak np. na Odrze poniżej Kostrzynia, tylko 0,08⁰/₀₀, czyli 8 cm na 1 km.

Jezior jest w Polsce około 5 000. Przeważnie wytworzyły się one pod wpływem działania lodowców. Jedne z nich mają duże powierzchnie, okrągławe albo płytkie, np. jezioro Śniardwy (typowe jezioro moreny dennej), inne zaś wąskie, głębokie, których dno wyżłobiły wody potoków podlodowcowych (jeziora rynnowe), jak np. jezioro Hańcza w Suwalszczyźnie, głębokie na 108 m (najgłębsze na całym pojezierzu środkowej Europy). Na samym wybrzeżu Pomorza Zachodniego występuje szereg bardzo płytkich jezior reliktowych — niegdyś małych zatok morskich odciętych mierzejami, jak np. jeziora Łeba, Gardno, Jamno.

Jeziora powyżej omawiane znajdują się w fazie powolnego zaniku na skutek wzmożonego odpływu i zarastania.

W górach powstały jeziora o małej powierzchni, ale dość głębokie, których dno wyrzeźbiły lodowce w podłożu skalnym (jeziora cyrkowe), np. Morskie Oko o maksymalnej głębokości 50,8 m, powierzchni 0,3 km^2.

Jeziora o powierzchni ponad 20 km^2

Jeziora	Województwa	Powierzchnia w km^2	Głębokość maks. w m
Śniardwy	Olsztyńskie	122	25
Mamry	"	104	38
Łeba	Gdańskie	76	6
Dąb	Szczecińskie	54	8
Miedwie	"	37	42
Jezierzyce	Olsztyńskie	32	12
Niegocińskie	"	27	40
Gardno	Szczecińskie	25	3
Gopło	Pomorskie	24	16
Jamno	Szczecińskie	23	3
Roś	Olsztyńskie	22	28
Wigry	Białostockie	21	58
Ryńskie	Olsztyńskie	21	51

Kanały przeprowadzono w pradolinach i na obszarach dających się powiązać hydrograficznie.

Kanały	Rzeki i jeziora połączone kanałami	Długość w km
Augustowski	Biebrza — Czarna Hańcza	101
Bydgoski	Wisła — Noteć	27
Gliwicki	Odra — Kłodnica	41
Mazurski	Jezioro Mamry — Łyna	172
Warmiński	Zalew Wiślany — Jeziora Mazurskie	141

Klimat — temperatura powietrza i opady

Polska leży w klimacie umiarkowanym. Ziemie zachodnie i północno-zachodnie wraz z wybrzeżem mają klimat nieco łagodniejszy, ziemie wschodnie i góry nieco ostrzejszy (Śnieżka w styczniu średnio —7,1° C).

Temperatura powietrza, opady i zachmurzenie (średnie z lat 1881—1930)

Stacja meteorologiczna	Wzniesienie nad poziom morza w m	Temperatury średnie	Temperatury skrajne: maksimum	Temperatury skrajne: minimum	Amplitudy temperatur skrajnych	Wysokość opadu w mm	Zachmurzenie średnie w stopniach*)
		w stopniach Celsjusza					
Gdańsk—Nowy Port	5	7,5	35,5	— 27,7	63,2	546	6,6
Koszalin	46	7,2	35.1	— 28,4	63,5	737	6,2
Lidzbark	87	6,6	37,7	— 33.6	71,3	634	6,5
Margrabowa	162	5,9	34,0	— 36.4	70,4	658	6,6
Szczecin	26	8,3	36,1	— 26,5	62,6	561	6,4
Bydgoszcz	46	7,8	36 5	— 30,9	67,4	511	6,4
Gorzów	70	7.9	35,9	— 29,2	66,1	564	6,5
Poznań	66	8,5	35,7	— 29,1	64,8	502	6,4
Warszawa	121	7,8	36.8	— 32,6	69,4	541	6,7
Zielona Góra	151	8,2	38,9	— 30,2	69,1	636	6.4
Wrocław	147	8,7	36,8	— 32,0	68 8	592	6,8
Opole	175	8,6	38,0	— 32.3	70,3	649	6.2
Kłodzko	288	7,4	37,2	— 32,3	69.5	599	6,1
Kraków	220	8,2	35 5	— 33,1	68,6	735	7,1
Tarnów	226	8,8	36,8	— 30,9	67,7	730	
Zakopane	833	5,0				1101	6,8

* Stopnie zachmurzenia w skali od 0 do 10 (0 — niebo bezchmurne, 10 — zupełnie zachmurzone).

Opady największe występują w górach (ponad 1 000 mm rocznie), najmniejsze zaś w środkowej Polsce (poniżej 500 mm rocznie). W przeważnej części Polski wysokość opadów waha się od 500—600 mm rocznie, na pojezierzu i w pasie wyżyn południowych od 600 — 800 mm.

Dla rolnictwa, oprócz ilości opadu, ważna jest jego częstotliwość. Częstotliwość opadu jest największa na stokach gór i wybrzeżu.

Na rozwój świata roślinnego większy wpływ w naszych warunkach wywiera jakość gleby aniżeli klimat.

Świat roślinny i zwierzęcy

Na obszarze Polski stykają się z sobą i przenikają się nawzajem wielkie strefy florystyczne Europy, szczególnie strefa lasu liściastego i strefa lasu iglastego. Przez Polskę biegnie granica zasięgu buka, który rośnie w klimacie łagodnym przy średniej temperaturze rocznej niespadającej poniżej 4^0 C i granica jodły, obejmującej wyżyny południowe. Również na naszych ziemiach ma swój północny kres grusza i grab, tytoń, kukurydza i słonecznik, południową zaś granicę znajduje u nas sosna i cis.

W Polsce występuje różnorodność szaty roślinnej, dlatego wyróżnia się trzy główne krainy florystyczne: bałtycką, sięgającą od wybrzeża po Karpaty i Sudety, północną, występującą w płn.-wsch. połaciach kraju i alpejsko-górską.

W górach brak jest sosny i roślinność układa się strefami, zależnie od wysokości:

do 600 m strefa lasów mieszanych o znacznej różnorodności;
od 600 do 900 m strefa lasów mieszanych o charakterze górskim, brak jednak dębów, a jodły i buki przeważają nad świerkami;
od 900 do 1 200 m strefa lasów świerkowych z domieszką jodły i buka;
od 1 200 do 1 500 m strefa lasów wyłącznie świerkowych;
od 1 500 do 1 900 m strefa kosodrzewiny.

Wędrówki zwierząt w związku ze zmianą klimatu i zalesienia spowodowały odejście jednych gatunków i imigrację nowych. W ślad za człowiekiem szły zwierzęta domowe i aklimatyzowały się w nowych warunkach.

Pod względem faunistycznym ziemie nasze należą do części europejskiej strefy paleoarktycznej, ale w tej strefie wyróżnia się szereg krain. W Polsce granicę swego rozmieszczenia znajduje chomik, pliszka górska i ślimak ogrodowy.

Bogactwa kopalne

Bogactwa kopalne i rozwinięty przemysł uwarunkowały przeobrażenie gospodarcze Polski w państwo przemysłowo-rolnicze.

Węgiel kamienny wysuwa się na czoło bogactw kopalnych. Występuje w pokładach 2 — 20 m grubych, uformowanych w erze paleozoicznej w zagłębiu górno-śląskim (Bytom, Zabrze, Katowice), w okolicach Dąbrowy, Sosnowca, Krakowa i na Dolnym Śląsku (Wałbrzych).

Plan sześcioletni przewiduje wydobycie węgla o 250 proc. wyższe aniżeli w 1938 r. Wymaga to jednak inwestycji produkcyjnych, szczególnie unowocześnienia techniki wydobycia, na co w 1949 r. przyznano kredyt w wysokości 19,8 miliarda zł.

Produkcja węgla stanowi 16 procen wartości wszystkich dóbr wyprodukowanych w kraju w 1948 r..

Polska stoi obecnie na trzecim miejscu w Europie pod względem produkcji węgla, a na piątym miejcu na świecie. Czynnych jest u nas 77 kopalń, zatem o 23 więcej niż w 1938 r.

Węgiel górno-śląski poszukiwany jest na rynkach zagranicznych ze względu na jego wysoką wartość opałową i niekruszenie się w transporcie. Znajdujemy się na drugim miejscu wśród europejskich eksporterów węgla (po Niemczech zachodnich).

Węgiel brunatny występuje jako utwór o wiele młodszy od kamiennego (przeważnie wiek trzeciorzędowy — miocen) na obszarze Dolnego Śląska, Wielkopolski, Kujaw, Ziemi Lubuskiej, w okolicach Zawiercia i Gór Świętokrzyskich. Zasoby jego ocenia się na 18 milionów ton.

Ropa naftowa występuje na obszarze krośnieńsko-jasielskim. Poszukiwania nowych złóż ropy naftowej odbywały się na obszarach górskich.

Rudy żelaza wydobywa się w cienkich pokładach na obszarze częstochowsko-wieluńskim, śląsko-olkuskim, kielecko-radomskim i na Dolrym Śląsku. Zasoby rud oblicza się na 187 milionów ton. Rudy te są zazwyczaj nisko-procentowe (28 — 32 procent żelaza), jedynie syderyt i hematyt z obszaru kielecko-radomskiego wykazuje do 45 procent żelaza. Wydobycie rud przekroczyło 600 tysięcy ton. Sprowadzamy rudy wysokoprocentowe z ZSRR i Szwecji i dodajemy do nich nasze rudy jako domieszkę.

Rudy cynku i ołowiu występują głównie na Górnym Śląsku. W produkcji cynku zajmujemy jedno z pierwszych miejsc w świecie.

Sól kamienna występuje w pokładach w Wieliczce, Bochni, Rybniku i w zrębie kujawskim jako tzw. skalna egzema solonośna

(warzonki Inowrocławia). Zasoby soli kamiennej ocenia się na 6 miliardów ton. Produkcja roczna soli przekroczyła obecnie 400 tysięcy ton, co nie tylko w zupełności pokrywa wewnętrzne zapotrzebowanie, ale pozwala również na jej eksportowanie.

Surowce budowlane występują w całej prawie Polsce, największe zaś ich zróżnicowanie znajdujemy na Dolnym Śląsku, w Krakowskiem i w górach Świetokrzyskich. Wydobywamy granity, porfiry, bazalty, diabazy, andezyty, piaskowce, wapienie, marmury — wszystko to dla celów budowlanych i drogowych.

Gleby i ich użytkowanie

W Polsce — gleba w większym stopniu aniżeli klimat decyduje o kierunku gospodarstwa wiejskiego. Bielice stanowiące większość gleb w Polsce, cierpią jednak na brak wapna.

Do najlepszych gleb należą lessy jako typowe gleby pszenne, czarnoziemy stepowe i bagienne, na których udają się pszenica, buraki cukrowe i koniczyna, ponadto dość dobrą glebą jest czarna rędzina.

Procentowe użytkowanie gruntów przedstawia się następująco: grunty orne zajmują 53.4 procent powierzchni, łąki i pastwiska 13.3 procent, lasy 22,5 procent, sady i ogrody 1,1 procent, inne grunty i nieużytki 9,7 procent.

Użytki rolne, stanowiące ponad 70 proc. powierzchni danego rejonu występują na lewym brzegu górnej Odry do linii borów dolno-śląskich na Wyżynie Małopolskiej, w Poznańskiem, na Mazowszu i nad dolną Wisłą; poniżej 25 procent w górach, w rejonie borów dolno-śląskich i nad Odrą w rejonie Zielonej Góry, Krosna i Sulechowa.

Lasy przekraczają 50 proc. powierzchni przede wszystkim tam, gdzie słaba jest uprawa roli, najmniej zaś lasów występuje w rejonach intensywnej gospodarki rolnej.

Powierzchnia zasiewów w 1948 r. w procentach ogólnej powierzchni ziemi uprawnej wykazuje przewagę żyta i ziemniaków (żyto 32.6 proc. — 4.6 mln ha, ziemniaki 16,3 proc. — 2.3 mln ha), z kolei następuje owies, pszenica (9,1 proc.), jęczmień i buraki cukrowe.

Pomimo olbrzymich zniszczeń wojennych w gospodarstwach wiejskich i wytrzebienia pogłowia bydła, zdołano zaorać od 1945 r. 6 milionów ha odłogów i osiągnąć samowystarczalność produkcji rolniczo-hodowlanej.

Stan i struktura ludności

Według spisu ludności z dnia 14 lutego 1946 r. ilość ludności w Polsce wynosiła 23 929 800 mieszkańców. Do końca listopada

Województwo	Powierzchnia w km kw.	Ludność w tysiącach			Gęstość zaludnienia	Ilość powiatów[1])	
		ogółem	w mieście	na wsi		ogółem	w tym grodzkich
M. st. Warszawa	141	478,8	478,8	–	3396	6	6
Warszawskie	28 350	2 114,4	360,6	1 753,8	73	21	–
M. Łódź	212	496,9	496,9	–	2344	3	3
Łódzkie	20 234	1 772,4	364,3	1 408,1	83	15	1
Kieleckie	18 060	1 717,3	364,0	1 353,3	95	14	3
Lubelskie	27 735	1 889,7	304,4	1 585,3	68	16	1
Białostockie	23 201	917,6	168,4	749,2	41	13	1
Olsztyńskie	19 319	351,8	96,0	255,8	18	18	1
Gdańskie	10 725	732,1	366,3	365,8	68	14	3
Pomorskie	20 029	1 406,5	540,3	866,2	70	23	5
Szczecińskie	30 252	892,6	307,6	585,0	30	26	2
Poznańskie	39 244	2 422,1	886,3	1 535,8	62	45	5
Wrocławskie	24 740	1 941,1	732,6	1 208,5	78	38	5
Śląskie	15 369	2 823,4	1172,7	1 650,7	184	32	9
Krakowskie	15 918	2 133,4	579,8	1 553,6	134	16	1
Rzeszowskie	18 201	1 535,4	240,4	1 295,0	84	17	–
Polska	311 730	23 929,8	7 459,4	16 166,1	77	317	46

1) Podział administracyjny z dn. 1.IV.1948

1947 r. repatriowano z Polski Niemców w liczbie 2,1 mln osób. Do Polski natomiast napłynęła po wojnie fala repatriantów (byłych jeńców wojennych, uchodźców i osób deportowanych) i reemigrantów o ogólnej liczbie 1,7 mln osób (licząc do końca 1947 r.). Obecnie zatem stan zaludnienia kraju, po wliczeniu przyrostu naturalnego wynosi około 24 mln mieszkańców.

Gęstość zaludnienia pozostaje ta sama co w roku 1946, czyli 77 ludzi na 1 km^2. Do najgęściej zaludnionych województw należy województwo śląskie (184), krakowskie (134) i kieleckie (95), natomiast do najrzadziej zaludnionych województwo olsztyńskie (18) i szczecińskie (30). Pas najgęstszego zaludnienia wsi (ponad 200 ludzi na 1 km^2) występuje na południe od podgórza Sudeckiego aż po San, a w środkowej Polsce zagęszczenie ludności wiejskiej występuje wyspowo, szczególnie na Mazowszu.

Rozpatrując ludność według płci należy stwierdzić przewagę kobiet (54,2 procent) nad mężczyznami (45,8 proc. ludności Polski).

Z powyższej tabeli, opracowanej na podstawie spisu ludności z 1946 r. wynika, że mamy dużą przewagę ludności wiejskiej (68,2 procent) nad miejską (31,8 proc.) i jedyne województwo gdańskie wykazuję przewagę ludności miejskiej nad wiejską.

Rozwój przemysłu i urbanizacja kraju powodują stałe zmniejszanie się stanu zaludnienia wsi.

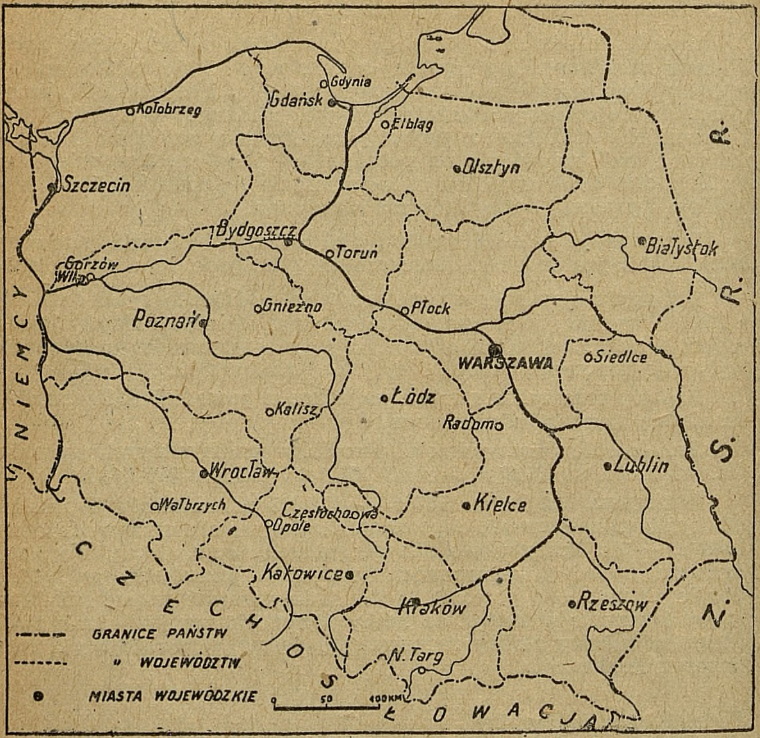
Zaludnienie miast, zagłębi, ośrodków przemysłowych i portów stale wzrasta (w 1949 r. Gdańsk 183 tys., Gdynia 115 tys.).

Warszawa liczyła w 1946 r. — 478 755 mieszkańców i pomimo olbrzymiego zniszczenia doprowadziła stan zaludnienia w kwietniu 1949 r. — do liczby około 610 tys. mieszkańców. Drugim z kolei miastem ponad półmilionowym jest Łódź, jakkolwiek w 1946 r. liczyło to miasto o przeszło 18 tys. mieszkańców więcej niż Warszawa i wzrosło w 1949 r. do liczby ponad 600 tys., to jednak żywe tempo odbudowy stolicy zapewnia jej dalszy, przeważający wzrost liczby mieszkańców.

Podział administracyjny

Polska podzielona jest na 14 województw i 2 miasta wydzielone: Warszawę i Łódź. Województwa są następujące: białostockie, gdańskie, kieleckie, krakowskie, lubelskie, łódzkie, olsztyńskie, pomorskie, poznańskie, rzeszowskie, szczecińskie, śląskie, warszawskie, wrocławskie.

Polska ma ogółem 299 powiatów, w tym grodzkich 29; miast liczy — 703, gmin wiejskich — 3006.

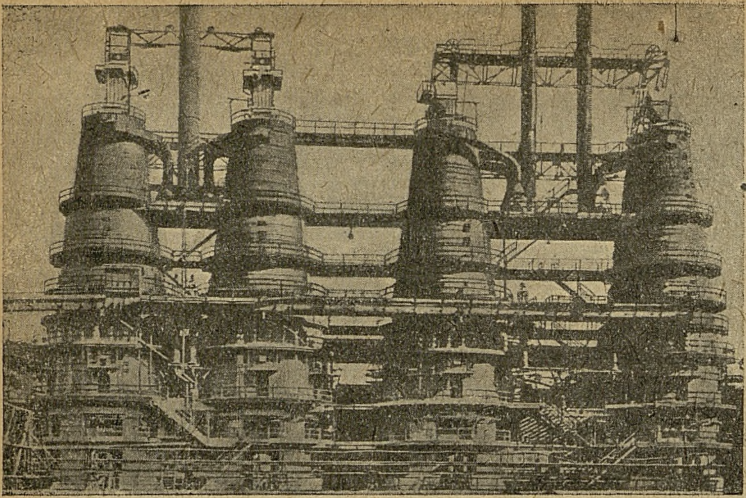

Podział Polski na województwa

ŁUDNOŚĆ MIAST LICZĄCYCH POWYŻEJ 25 000 MIESZK.

(według spisu ludności z 1946 r.)

M. st. Warszawa	478 755	Ostrów	30 508
Łódź	496 929	Pabianice	37 140
Będzin	27 754	Piotrków	40 141
Białystok	56 759	Płock	28 508
Bielsko	25 725	Poznań	267 978
Bydgoszcz	134 614	Pruszków	25 096
Bytom	93 179	Przemyśl	36 841
Chorzów	110 675	Radom	69 455
Częstochowa	101 255	Rzeszów	29 407
Dąbrowa Górn.	28 070	Siedlce	25 562
Gdańsk	117 894	Siemianowice	32 708
Gdynia	77 829	Słupsk	33 948
Gliwice	95 980	Sopot	26 917
Gniezno	30 292	Sosnowiec	77 853
Grudziądz	36 805	Szczecin	72 948
Inowrocław	35 808	Świętochłowice	25 704
Jelenia Góra	39 050	Tarnów	33 108
Kalisz	48 092	Tomaszów	30 255
Katowice	128 290	Toruń	68 085
Kielce	49 960	Wałbrzych	72 976
Kraków	299 396	Włocławek	48 126
Lublin	99 400	Wrocław	170 656
Olsztyn	29 053	Zabrze	104 184
Opole	27 666	Zgierz	21690

Wielkie piece Górnego Śląska

POLSKA W ODBUDOWIE

Górnictwo

Bogate złoża mineralne, które Polska posiada, są dziś własnością całego narodu. Wzrastające z roku na rok ich wydobycie pomnaża bogactwo narodowe.

Najważniejszą gałęzią polskiego górnictwa jest wydobywanie węgla kamiennego. Ze względu na jego zasoby, szacowane na 75 miliardów ton, Polska znajduje się na siódmym miejscu w świecie, a na drugim w Europie.

Złoża węgla kamiennego występują przede wszystkim na obszarze górno-śląskiego Zagłębia Węglowego. Najwięcej kopalni skupia się tam koło Mysłowic, Rybnika, Pszczyny, Dąbrowy Górniczej, Będzina, Bytomia, Gliwic, Zabrza oraz w powiecie krakowskim koło Jaworzna i Sierszy.

Drugie nasze zagłębie węglowe — dolno-śląskie Zagłębie Węglowe stanowią okolice Wałbrzycha i Nowej Rudy w Sudetach Środkowych na Dolnym Śląsku. Stamtąd pochodzą najwyżej cenione gatunki naszego węgla — węgiel koksujący.

Węgiel kamienny stanowi nasze główne bogactwo narodowe, a równocześnie główny przedmiot naszego eksportu zagranicznego. W zamian za węgiel otrzymujemy dewizy, które pozwalają na sprowadzanie z zagranicy potrzebnych nam dóbr, u nas nie produkowanych. Toteż roczne wydobycie węgla w Polsce stale wzrasta. Przed wojną w r. 1938 wynosiło ono 38,1 miliona ton. Obecnie zaś powojenne wydobycie osiągało:

w 1946 — 47.3 mln ton
w 1947 — 59.1 „ „
w 1948 — 67.5 „ „
w 1949 — ponad 77.5 miliona ton, a więc o przeszło 103 proc. więcej niż w 1938 r.

Na tak wspaniały wzrost produkcji węgla wpłynęło:

1. Powiększenie naszych zasobów węgla kamiennego i ilości kopalń, w związku z odzyskaniem całego Śląska.

2. Przejęcie kopalń przez państwo, co umożliwiło wprowadzenie gospodarki planowej.

3. Uwolnienie gospodarki w górnictwie węglowym od wpływu kapitału zagranicznego, który wpływał hamująco na rozwój produkcji.

4. Stosowanie współzawodnictwa pracy w górnictwie.

Ta ostatnia przyczyna jest może najważniejsza. Trzeba pamiętać, że u nas pierwsi górnicy (Pstrowski, Zieliński, Cyron, Bugdołowie) wprowadzili zasady współzawodnictwa pracy drogą racjonalizacji i ulepszeń metod wydobycia węgla, a nie przez zwiększenie wysiłku fizycznego. Zwiększyli oni w nieznanych dotychczas rozmiarach, bo do 700 procent ilość wydobywanego miesięcznie węgla. Pierwsi w Polsce przodownicy pracy wzorowali się przede wszystkim na przykładzie Związku Radzieckiego, gdzie współzawodnictwo pracy stanowi jedną z zasadniczych metod podnoszenia produkcji. Za pierwszymi pionierami współzawodnictwa poszli inni górnicy, przekraczając w coraz większym stopniu normy wydobycia węgla.

Obok węgla kamiennego posiadamy bogate złoża węgla brunatnego na Dolnym Śląsku nad Nysą w Ziemi Lubuskiej, w Wielkopolsce i na Pomorzu Zachodnim. Węgiel ten o wiele mniej wartościowy niż kamienny, znajduje zastosowanie głównie jako opał w gospodarstwach domowych.

Złoża ropy naftowej występują na Podkarpaciu w naftowym zagłębiu Krośnieńskim, Gorlicko-Jasielskim i nad Sanem. Ostatnio dzięki pracom badawczym wykryto nowe źródła, co przyczyni się do wzrostu naszej produkcji ropy naftowej.

Obok ropy w zagłębiu krośnieńskim i jasielskim wydobywa się gaz ziemny, którego produkcja w 1947 r. wynosiła 148,2 tysią-

ca m^3. Gaz ten służący do produkcji gazoliny oraz jako opał dla fabryk i domów, doprowadzany jest rurociągami aż na Górny Śląsk.

Zasoby rud żelaza w Polsce, obliczane na około 165 milionów ton występują w trzech głównych obszarach: śląsko-olkuskim, zawierciańsko-częstochowskim, radomsko-kieleckim, a także w Sudetach koło Krzyżatki. Wydobycie rud żelaza wynosiło:

w 1946 — 423.7 tys. ton
w 1947 — 544,1 „ „

Rudy cynku i ołowiu występują w Polsce bardzo obficie głównie na Śląsku. Złoża ich stawiają Polskę na trzecim miejscu w świecie. Wydobycie ich wyniosło:

w 1946 — 627.8 tys. ton
w 1947 — 811,7 „ „

Polska posiada również bogate złoża soli kamiennej, które oblicza się na blisko 6 miliardów ton. Sól kamienna wydobywana jest koło Krakowa w Wieliczce i Bochni, na Śląsku koło Rybnika i w Wielkopolsce koło Wapna, Inowrocławia i Łęczycy.

Produkcja soli kamiennej warzonej wyniosła w roku:

1946 — 274.1 tys. ton
1947 — 339,1 „ „

Prócz tego występują u nas rudy miedzi na Śląsku, rudy niklu w Sudetach, kruszce arsenu i złota w Sudetach, fosforyty w Raciowie nad Wisłą i koło Radomia. Złoża siarki występują koło Krakowa i na Wyżynie Małopolskiej nad Nidą oraz koło Rybnika na Śląsku. Sól potasowa wydobywana jest w Wielkopolsce koło Łęczycy.

Ważną pozycję stanowią wśród naszych kopalin użytecznych także skały budowlane. Wśród nich należy przede wszystkim wymienić wielkie kamieniołomy, dostarczające granitu na Śląsku (Strzelin, Strzegom, okolice Jeleniej Góry), kamieniołomy bazaltu licznie występujące na terenie Dolnego Śląska, oraz kamieniołomy porfirów i melafirów w okolicach na zachód od Krakowa. Wśród skał użytkowych ważną rolę odgrywają również wapienie, służace do produkcji wapna i cementu. Wydobywa się je w okolicach Krakowa i na Ślasku.

Przemysł

Polska przed rokiem 1939 była krajem rolniczym o stosunkowo słabo rozwiniętym przemyśle, który w dodatku był w rękach prywatnych kapitalistów i zagranicznych trustów. W wyniku przemian społecznych przeważna część przemysłu została unarodowiona.

Uchwalony przez Krajową Radę Narodową Trzyletni Narodowy Plan Gospodarczy na okres od 1.I 1947 do 31.XII 1949 ustalił wytyczne odbudowy i rozbudowy zniszczonej przez wojnę gospo-

darki narodowej. Osiąga się ten cel przez odbudowę naszego przemysłu, budowanie nowych i rozszerzanie starych zakładów przemysłowych, odbudowę zrujnowanych linii komunikacyjnych i taboru przewozowego, odbudowę rolnictwa, zwiększenie ilości surowców przemysłowych i podwyższenie stopy życiowej ludności pracującej. Cele te zostały już osiągnięte i w roku 1950 Polska przystąpi do realizacji nowego, sześcioletniego Planu Gospodarczego, dzięki któremu nasz kraj stanie się krajem przemysłowo-rolniczym o wzrastającej przewadze przemysłu.

Już obecnie przy końcu realizacji planu trzyletniego zaznacza się przewaga produkcji przemysłowej nad rolniczą. Ogólna bowiem wartość produkcji przemysłowej w miliardach zł przedwojennych wyniosła w 1949 r. 8,5, podczas gdy wartość produkcji rolniczej i leśnej wyniosła 5,2.

Przyczyniły się do tego:

1. wielkie reformy społeczne i związane z nimi przejęcie kluczowych gałęzi przemysłu przez państwo, które ma na względzie nie własny zysk, lecz dobro szerokich mas ludności pracującej;

Młodzi górnicy

2. wprowadzenie gospodarki planowej, którą umożliwiły te wielkie reformy i która zapewnia ludności spokojną pracę — bez kryzysów gospodarczych i bez wstrząsów społecznych;
3. przyłączenie ziem zachodnich i szybkie uruchomienie znajdującego się tam przemysłu;
4. wprowadzenie współzawodnictwa pracy, podnoszącego wydajność pracy poszczególnego robotnika i rozwijającego świadomość twórczego wysiłku jednostki nad odbudową Polski.

Nowy plan sześcioletni będzie dalszą realizacją przebudowy gospodarczej Polski.

Główne jego wytyczne streszczają się w powiększeniu dotychczasowej liczby zakładów przemysłowych o nowe 350, które powstaną głównie na słabo lub zupełnie nieuprzemysłowionych obszarach Polski środkowej i wschodniej. Ma to zatrzeć choć w części jaskrawe różnice między silnie uprzemysłowionym zachodem kraju a zaniedbanymi pod tym względem i zacofanymi obszarami wschodnimi. Ma być także rozbudowany przemysł, wytwarzający dobra inwestycyjne oraz te gałęzie przemysłu, które wpływają na rozwój rolnictwa (fabryki traktorów, maszyn rolniczych, nawozów sztucznych, przemysł przetwórczy itp.). Zostanie wprowadzona w szerokim zakresie elektryfikacja wsi. Duży nacisk kładzie plan sześcioletni na unowocześnienie przemysłu i rozbudowę przemysłu chemicznego, przemysłu uszlachetniającego produkowane u nas surowce, oraz nastąpi dalsze unowocześnienie metod produkcji. Wzrośnie produkcja dóbr konsumcyjnych, a w rezultacie stopa życiowa ludności pracującej podniesie się w 1955 r. o 50 procent w stosunku do roku 1949.

W związku z rozbudową poszczególnych gałęzi przemysłu powstały nowe ministerstwa, a mianowicie: górnictwa, energetyki, przemysłu ciężkiego, przemysłu lekkiego, handlu zagranicznego. Celem tej reformy było usprawnienie działania poszczególnych resortów w związku z rozwijającymi się gałęziami naszej gospodarki.

Ministerstwom podlegają Centralne Zarządy poszczególnych gałęzi produkcji, a w skład Centralnych Zarządów wchodzą z kolei Zjednoczenia Przemysłowe, które grupują zakłady przemysłowe tej samej branży.

Najważniejszą gałęzią naszego przemysłu jest przemysł ciężki, obejmujący hutnictwo i przemysł metalowy.

W wyniku wojny hutnictwo było najbardziej zniszczoną gałęzią naszego przemysłu ciężkiego, zwłaszcza w dziedzinie walcowni stali. Dzięki jednak olbrzymiej uwadze rządu i ofiarnej pracy pol-

skich hutników zostało ono szybko odbudowane i już w 1947 r. przekroczyło stan przedwojenny. Ze względu na bliskość węgla hutnictwo skupia się głównie na Górnym Śląsku. Prócz tego potężne huty znajdują się w Polsce środkowej. Przy pomocy Związku Radzieckiego powstaje nowa potężna huta, dzięki której zwiększymy dwukrotnie naszą produkcję stali.

Również przemysł metalowy już w r. 1947 przekroczył w niektórych dziedzinach wielokrotnie poziom przedwojennej produkcji (budowa wagonów, parowozów, traktorów, motocykli, samochodów ciężarowych, okrętów, obrabiarek itp.).

Równolegle z rozwojem przemysłu ciężkiego rozwija się szybko przemysł średni, przekraczając przedwojenny poziom. Główną gałęzią tego przemysłu jest przemysł włókienniczy, który w czasie wojny uległ znacznemu zniszczeniu. Jego najważniejszymi ośrodkami są okręgi łódzki (Łódź, Żyrardów, Zgierz, Pabianice, Zduńska Wola), skupiający prawie cały nasz przemysł bawełniany i 80 proc. wełnianego, oraz śląski (Lubań, Żegań, Jelenia Góra, Zielona Góra, Dzierżoniów, Wałbrzych, Bielawa, Nowa Ruda, okolice Kłodzka).

Wielkie sukcesy ma do zanotowania również przemysł energetyczny produkujący energię elektryczną i gazową. Zwłaszcza na odcinku energii elektrycznej wykonano wiele bardzo ważnych prac, a do najważniejszych osiągnięć należy wybudowanie szeregu nowych linii przemysłowych, m. in. linii wysokiego napięcia Śląsk—Łódź. Szybka rozbudowa przemysłu energetycznego warunkuje dalsze uprzemysłowienie kraju i rychłą elektryfikację wsi.

Szybko rozwija się także przemysł chemiczny, produkujący między innymi potrzebne dla rolnictwa nawozy sztuczne w ilości półtora raza większej niż przed wojną. W oparciu o wielkie obszary leśne, zwłaszcza na Śląsku, w Wielkopolsce i na Pomorzu, rozwija się przemysł drzewny i papierniczy. Jego wyroby w postaci gustownych mebli, papieru itp. nie tylko zaspokajają rynek wewnętrzny, lecz znajdują pokup zagranicą i to nawet w krajach kapitalistycznych (np. nasze meble eksportowane są do Anglii).

W oparciu o rolnictwo podnosi coraz bardziej swą wydajność przemysł spożywczy. Do jego najważniejszych gałęzi należą: cukrownictwo, gorzelnictwo, młynarstwo, przemysł konserwowy i fermentacyjny.

Tak więc w zakresie odbudowy i podniesienia zagospodarowania kraju plan trzyletni doprowadził szybko nie tylko do osiągnięcia poziomu produkcj przedwojennej z lat 1938 — 39, ale i do prześcignięcia wytwórczości przedwojennej prawie we wszystkich dziedzinach tak pod względem ilościowym jak i pod względem coraz bardziej udoskonalonej jakości produktów.

Dowodzi tego wyraźnie poniższa tabela, zestawiająca wytwórczość przemysłu w 1938 r. i w latach planu trzyletniego:

Nazwa artykułu	1938 r.	1947 r.	1949 r. (według planu)
węgiel kamienny	38,1 mln. ton	59,1	77,5
rudy żelazne	872 tys. ton	544	850
stal	1441 „ „	1579	2033
obrabiarki	4402 sztuk	3456	6360
maszyny rolnicze	22 tys. ton	34	39
cement	1289 tys. ton	1519	2000
energia elektryczna	3977 mln. kwl	6613	8400
tkaniny baweln. (1937)	51 tys. ton	47	50
tkaniny weln. „	21 „ „	17	30
papier	205 „ „	206	250
cukier	506 „ „	497	600
traktory	—	300 sztuk	2000
motocykle	800 sztuk	1000 „	6000
budowa okrętów	—	780 t. konstr.	5930

Handel

Państwo, aby usunąć pomiędzy wytwórcą a spożywcą zbędnych pośredników, którzy wpływali na podrożenie towaru, rozszerzyło znacznie handel państwowy przez stworzenie zjednoczeń hurtowego handlu państwowego. Dla udostępnienia zaś ludności bezpośredniego nabywania towarów stworzyło państwo gęstą sieć Państwowych Centrali Handlowych i Powszechnych Domów Towarowych, które przyczyniają się do stabilizacji i stopniowej obniżki cen. Również handel spółdzielczy, którego zadaniem jest głównie rozprowadzanie artykułów spożywczych współdziała w polityce obniżki cen z handlem państwowym.

Wzrastająca z rozwojem przemysłu produkcja pozwala na sprzedaż zagranicy nadwyżek, a równocześnie na sprowadzanie w zamian z zagranicy tych towarów, których w kraju nie produkujemy. Nasz handel zagraniczny oparty jest na umowach handlowych ze wszystkimi niemal krajami świata.

Obroty naszego handlu zagranicznego stale wzrastają. Podczas gdy w r. 1938 wartość ich wynosiła 472 miliony dolarów, to w latach planu trzyletniego cyfra ta została kilkakrotnie przewyższona i tak: w 1947 r. wartość zagranicznego obrotu handlowego wynosiła 1 067 milionów dolarów, w 1948 r. — 1 196, a w 1949 r. — 1 437.

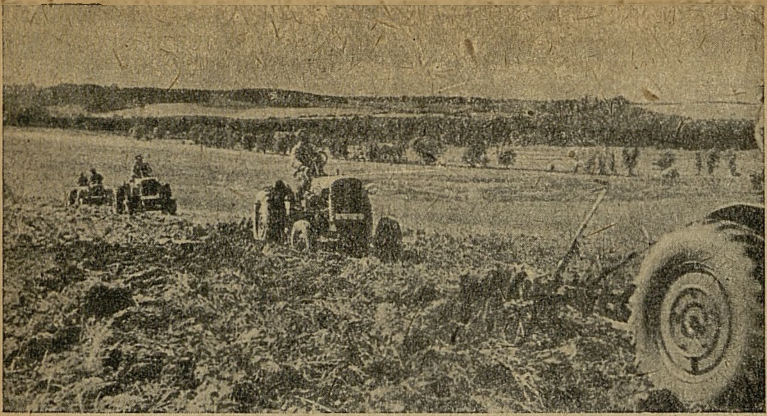
Wraz z przebudową gospodarczo-społeczną Polski w pierwszym rzędzie zmieniona została gospodarcza struktura wsi polskiej. Reforma rolna, przeprowadzona na podstawie dekretu Krajowej Rady Narodowej z 1944 r. zlikwidowała obszarnictwo, przydzielając ziemię czterem milionom chłopów bezrolnych. Została wprowadzona zasada, że ziemią włada ten, kto sam ją uprawia. Dzięki tej zasadzie wieś szybko podnosiła się ze zniszczeń wojennych, które były bardzo wielkie. 40 tysięcy chłopskich zagród było spalonych, z 4 milionów koni przed wojną pozostało zaledwie 1,5 miliona, z 10,5 miliona sztuk bydła rogatego zostało się tylko 2 miliony, z 8 milionów świń — tylko 1,5 miliona. W latach 1945 — 1947 odbudowano, przy wydatnej pomocy państwa, połowę zniszczonych zagród chłopskich. Zwiększyła się również ilość produkcji przemysłowej, dostarczanej wsi. W ostatnim roku planu trzyletniego wieś otrzymała 3 000 traktorów i trzy razy tyle maszyn rolniczych, co przed wojną. Pozwoliło to na zupełne zlikwidowanie ugorów i na wzmożenie produkcji rolniczej.

Znikło ze wsi bezrobocie dzięki odpływowi nadwyżek ludności do miast, gdzie znalazły one pracę w przemyśle.

Rozbudowa szkolnictwa zawodowego umożliwia młodzieży chłopskiej zdobywanie kwalifikacji zawodowych i doskonalenie wiedzy rolniczej w oparciu o nowoczesne metody stosowane w rolnictwie i hodowli.

Dotychczasowe jednak reformy, odbudowa wsi i podnoszenie stopy życiowej chłopów, są tylko częścią ogólnego planu rozwojowego nowej wsi polskiej. Ostatecznym celem jest zbudowanie postępowej i kulturalnej wsi, opartej o spółdzielczość w dziedzinie produkcji, zbytu i zaopatrzenia, wsi, która by nadążyła za rozwojem polskiego przemysłu.

W tym celu musi zniknąć ze wsi wyzysk biednego chłopa ze strony bogaczy wiejskich, a wieś wkroczy na drogę nowych socjalistycznych form gospodarczych. Może się to dokonać tylko wtedy, gdy chłop w procesie walki klasowej przekona się o wyższości spółdzielczości rolnej nad dotychczasową gospodarką indywidualną. Wymaga to jednak długiej i wytężonej pracy ze strony spółdzielczości wiejskiej zorganizowanej przez Związek Samopomocy Chłopskiej. Równocześnie państwo zwiększyło pomoc dla mało i średniorolnego chłopa, roztaczając nad nim opiekę w postaci udzielania kredytów, ustalania stałych cen na zboże, a wreszcie przez pomoc w organizowaniu wzorowych wsi produkcyjnych, prowadzących spółdzielczą gospodarkę rolną i hodowlaną w oparciu o nowoczesny sprzęt maszynowy, którym dysponują maszynowe ośrodki wiejskie. Wzrost dobrobytu wsi produkcyjnych jest naj-

Studenci pomagają w pracach rolnych

lepszą zachętą w organizowaniu gospodarki spółdzielczej wbrew starym przesądom, zakorzenionym wśród naszych chłopów.

Zespołowa produkcja spółdzielcza w rolnictwie ma różne formy. Najluźniejszą formą spółdzielczości wytwórczej jest tzw. zrzeszenie uprawowe. Polega ono na wspólnych czynnościach uprawy roli, siewu i zbiorów. Natomiast posiadanie i użytkowanie inwentarza żywego pozostaje indywidualne. Rozdział zbiorów następuje w zależności od włożonego udziału ziemi, pracy i środków produkcji.

Drugą formą jest zjednoczenie wytwórcze. Przewiduje ono już nie tylko wspólną uprawę, ale wspólne zbiory. Zbiory dzieli się według ilości włożonej pracy, ziemi i środków produkcji.

Trzecią formą spółdzielczości wytwórczej są tzw. rolnicze zespoły spółdzielcze. Tutaj rozdział przychodu następuje według ilości pracy, wykonanej przez każdego udziałowca.

Prócz tego spółdzielnie wytwórcze mogą tworzyć się na zasadach wspólnej gospodarki tylko w części produkcji, np. w zakresie hodowli, w zależności od uznania chłopów zawiązujących spółdzielnię.

Dzięki szybko następującej gospodarczej przebudowie wsi, podnosi się produkcja rolna, wyrażona powierzchnią zasiewów, wysokością zbiorów i wzrastającym pogłowiem zwierząt domowych.

Produkcja rolna w r. 1947 (z ogólnej powierzchni zasiewów 12 910,6 tys. ha)

Nazwa ziemiopłodów	pow. zasiewu	zbiór w tys. q	ilość q z 1 ha
pszenica	1 111,6 tys. ha	9 855,6	8,9
żyto	1 632,1 „ „	43 059,6	9,3
jęczmień	930,2 „ „	10 352,2	11,1
owies	1 561,9 „ „	17 625,5	11,3
ziemniaki	2 302,8 „ „	308 206,1	134
buraki cukrowe	209,8 „ „	34 929,8	167
„ pastewne	103,5 „ „	20 885,5	202

(według Rocznika Statystycznego 1948 r.).

W myśl planu na r. 1948 nastąpiło zwiększenie powierzchni zbiorów o 8 procent w porównaniu ze stanem z r. 1947.

Dowodem uaktywniania się produkcji rolniczej jest wzrastające zużycie nawozów sztucznych, które wynosiło:

w latach	1937/38	1945/46	1947/48	1948/49 (plan)
(w milionach ton)	5,7	3,7	5,8	10,5

Zwiększa się również zaopatrzenie wsi w maszyny i narzędzia rolnicze, pozwalające na ciągłe unowocześnianie gospodarki:

wartość zaopatrzenia w milionach złotych przedwojennych	1938 r.	1947 r.	1949 r. (plan)
	18	32	51

Wreszcie w ramach gospodarki hodowlanej wzrasta pogłowie zwierząt domowych:

przeciętna z lat:	1934—38 r.	1946 r.	1949 r. (plan)
	w milionach sztuk		
konie	3,8	1,7	2,5
bydło	9,9	3,9	5,2
trzoda chlewna	7,1	2,7	9,0

Pomyślnie rozwija się u nas jedwabnictwo, nad którym czuwa Państwowy Instytut Jedwabnictwa w Milanówku pod Warszawą:

	1938 r.	1945 r.	1946 r.	1947 r.
Liczba hodowców	1 332	578	1 035	1 802
produkcja oprzędów w kg	11 130	8 648	12 555	20 838

Rybołówstwo morskie

Polska nie tylko przekształca się w kraj przemysłowo-rolniczy (z rolniczo-przemysłowego przed r. 1939), lecz w związku z powiększeniem dostępu do morza staje się państwem morskim o rozwijającym się szybko rybołówstwie morskim którego produkcja stanowi ważną pozycję w naszym życiu gospodarczym:

	1938 r.	1945 r.	1946 r.	1947 r.
rybacy czynni	1 955	999	2 604	3 147
kutry	—	38	118	179
łodzie	882	329	1 027	1 353
zakłady przetwórcze	—	51	92	175
prod. ryb wędzonych w tys. kg	—	832.5	5 723 2	6 266.1
„ „ zasolonych „ „			4 482,7	7 470,7
„ „ w konserwie „ „	—	139,3	225,0	616,2

Połowy przybrzeżne i bałtyckie wyniosły ogółem w tys. kg:

r. 1938	2 500,0
r. 1945	2 604,7
r. 1946	22 213 2
r. 1947	33 453,9

Połowy dalekomorskie w r. 1947 wyniosły ogółem 6 036,0 tys. kg.

Rzemiosło

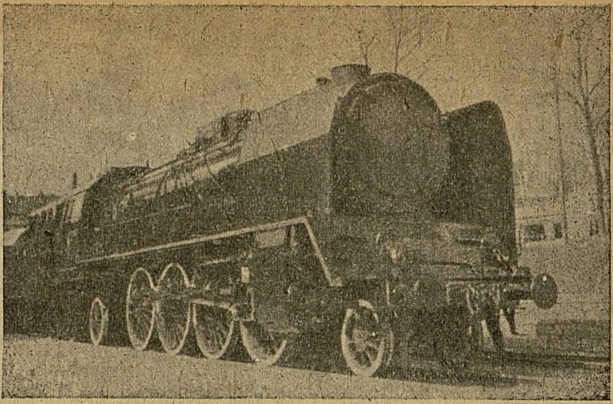
W ramach trzyletniego planu rząd Polski Ludowej popiera również odbudowę rzemiosła. Powstają nowe warsztaty rzemieślnicze na miejsce zniszczonych podczas wojny. Organizuje się fachowe szkolenie nowych kadr rzemieślniczych. Rezultatem tego jest wzrost ilości warsztatów rzemieślniczych i ilości zatrudnionych w rzemiośle w krańcowych latach planu trzyletniego:

	1947 r.	1949 r.
ilość czynnych warsztatów rzemieślniczych	234 000	290 000
ilość zatrudnionych w rzemiośle	725 000	920 000

Komunikacja

Nie można mówić o należytym rozwoju życia gospodarczego w państwie bez stworzenia odpowiednich warunków komunikacyjnych, które umożliwiają szybkie przenoszenie ludzi i towarów z miejsca na miejsce.

Polskie Koleje Państwowe szybko doprowadziły do stanu pełnego rozkwitu nasze kolejnictwo zdewastowane przez wojnę. Dziś nasze koleje należą do najsprawniejszych w Europie.

Najnowszy typ parowozu

Posiadamy 23 999 km linii kolejowych normalnotorowych (w r. 1937 — 18 363 km), w tym odbudowane zostało do 31.XII 1947 — 6 162 km torów kolejowych i 12 560 mostów kolejowych.

PKP przewiozły w 1947 roku 331,3 milionów pasażerów, 88 221 tys. ton towarów, 349 tys. ton bagażu; są to wartości przekraczające dane przedwojenne pomimo zmniejszenia się liczby ludności. Dla porównania w r. 1937 zostało na PKP przewiezione:

211,2 miliona pasażerów, 72 827 tys. ton towarów i 241 tys. ton bagażu.

Nie tylko kolejnictwo, ale i komunikacja samochodowa rozwija się u nas pomyślnie. Długość dróg o twardej nawierzchni wzrosła u nas około 35 procent. Gdy w 1937 r. było ich w Polsce 60 788 km, to w r. 1947 długość ich wynosiła ogółem 96 605 km. W tej liczbie odbudowane w latach 1945 — 1946 ogółem 1 496 km twardych nawierzchni drogowych.

Na drogach tych porusza się według stanu z 1 kwietnia 1948 — 53 197 pojazdów mechanicznych wobec 34 324 zarejestrowanych w r. 1938. Postęp jest więc widoczny.

Jeżeli chodzi o rodzaj pojazdów i liczbę według rodzaju to zarejestrowano:

	w 1938 r.	w 1948 r.
samochody osobowe i autobusy samochody ciężarowe i specjalne motocykle	44 190	77 758

W samochodowym ruchu pasażerskim przewieziono ogółem:

	w 1946 r.	w 1947 r.
pasażerów	12 887,6 tys.	31 085,9 tys.
przy liczbie wozów	696	859

Również najbardziej nowoczesna komunikacja samolotowa, obsługiwana przez Polskie Linie Lotnicze „LOT" w swym szybkim rozwoju dawno już przekroczyła stan przedwojenny. Niech świadczy o tym poniższe zestawienie według Rocznika Statystycznego 1948 r.

W roku:	1937	1945	1946	1947
było samolotów komunikacyjnych w obsłudze linii	16	10	34	65
długość linii w km	5 696	2 527	5 174	6 990
w tym wewnątrz kraju	1 849	2 527	1 982	2 035
wykonano lotów	7 490	1 555	4 121	5 590
przebyto drogi w tys. km	2 104	399	1 304	1 758
przewieziono pasażerów	37,4 tys.	26,8 tys.	57,5 tys.	59,8 tys.
bagaży i towarów	705 ton	370 ton	341 ton	531 ton
poczty	227 „	10 „	27 „	99 „

Porty i morska flota handlowa

W rezultacie powojennych przemian terytorialnych powiększona została w związku ze wzrostem naszego wybrzeża liczba portów i tonaż floty handlowej.

Przed wojną jedynym naszym portem handlowym, z którego mogliśmy bez przeszkód korzystać, była Gdynia, port sztuczny, rozbudowany wielkim wysiłkiem państwa i społeczeństwa. Dziś port gdyński został połączony z gdańskim naturalnym portem w wielki zespół portowy Gdynia — Gdańsk, a prócz tego posiadamy wielki naturalny port szczeciński przy ujściu Odry i Ustkę na Zachodnim Pomorzu. Inne, mniejsze porty, jak: Darłowo, Kołobrzeg, Puck, Hel, Władysławowo mają raczej znaczenie lokalne jako porty rybackie i drobnicowe.

Ruch statków w naszych portach przedstawiał się następująco:

Lata	Ogółem	Gdynia-Gdańsk	Szczecin	Ustka
	liczba statków wchodzących			
1937	11 701	11 701	—	—
1945	887	887	—	—
1946	4 709	4 485	224	—
1947	6 027	4 368	1 182	477

Obrót towarowy morski w tys. ton wyniósł:

Weszło towarów:

Lata:	Ogółem:	Gdynia-Gdańsk	Szczecin	Ustka
1937	3 234	3 234	—	—
1945	376,7	376,7	—	—
1946	2 796,2	2 791,5	4,7	—
1947	2 914,6	2 797,7	116,9	—

Wyszło towarów

Lata:	Ogółem:	Gdynia-Gdańsk	Szczecin	Ustka
1937	12 973	12 973	—	—
1945	540,7	540,7	—	—
1946	4 985,5	4 945,5	40,0	—
1947	7 663,3	6 892,8	609,4	161,1

Nasza flota handlowa liczyła w 1947 r. 42 statki pojemności 155 741 ton brutto.

Prócz tego flota przybrzeżna liczyła w tym czasie 12 statków o pojemności 1 754 ton brutto.

Połów dalekomorski

ODBUDOWA WARSZAWY

Stolica Polski legła w gruzach. Piękne miasto zniszczył barbarzyński najeźdźca. Zdawać by się mogło na zawsze — nawet i nie wrogowi, każdemu kto zobaczył ruiny miasta bezpośrednio po wyzwoleniu. Jednak wola odbudowy, wola budowania nowej Polski zaznaczyła się przede wszystkim w dźwignięciu Warszawy z ruin. Zabrano się do usuwania zwalisk i gruzów, torowania dróg, zaprowadzania światła, wodociągów itp.; w pierwszych zaraz dniach żołnierze Armii Radzieckiej ofiarnie zabrali się do najcięższej pracy. Rozminowano cały teren (przeszło 2 miliony pocisków i min), zbudowano most na Wiśle w ciągu ośmiu dni, zaprowadzono sieć elektryczną, wodociągi itp. Związek Radziecki nadto dostarczył zboża, 500 domków fińskich, 30 trolejbusów. Przy pomocy Armii Radzieckiej zbudowano stację raszyńską. To było podnietą do bohaterskiej pracy odbudowy. Niemal żywiołowo zaczęło się rozwijać nowe życie. Ale równocześnie przystąpiono do opracowania planów odbudowy i budowy nowej Warszawy. W roku 1949 plany te zostały ukończone. Już dzisiaj wiemy, jak będzie wyglądała Warszawa przyszłości, stolica państwa socjalistycznego.

Nowa Warszawa nie będzie powtórzeniem dawnej. Będzie ona symbolizować w budownictwie swoim nowy ustrój — ustrój sprawiedliwości społecznej. W dawnej Warszawie w centrum skupiało się życie wielkomiejskie, życie dostatku i dosytu. Na peryferiach, w nędznych domach, brudnych podwórkach, mieściła się wyzyskiwana, żyjąca w nędzy ludność robotnicza. Nowa Warszawa będzie miastem ludu pracującego, miastem robotniczym. Stanie się wielkim ośrodkiem produkcji. Osiedla będą tak rozmieszczone, że robotnik wszędzie znajdzie dla siebie schludne mieszkanie i kulturalne warunki życia. Przestrzenne place, nowoczesne domy, zieleńce, ogrody i parki stanowić będą harmonijną całość. Już na podstawie dotychczasowych osiągnięć można wnioskować o kierunkach i rozmachu odbudowy. Patrząc na kilkukilometrową trasę W—Z, na jej piękne architektoniczne rozwiązanie, na tempo odbudowy, przekonujemy się, że odbudowa Warszawy — to symbol odrodzonej Polski, Polski pracy, mobilizacji sił klasy robotniczej i całego narodu do zwycięstwa. Jeśli przyjmiemy trasę W—Z jako jednostkę, to takich jednostek w okresie realizacji planu sześcioletniego będzie 100.

* * *

W maju 1945 roku w ruinach Warszawy żyło 200 000 ludzi. W styczniu 1946 r. miasto liczy już 474 000 mieszkańców: w lipcu 1949 r. — 615 000. Pod koniec planu sześcioletniego przewiduje się

800 000 mieszkańców, a po włączeniu do miasta tzw. Zespołu Miejskiego Warszawa będzie liczyła milion mieszkańców na obszarze 400 km². Ogółem pod koniec planu sześcioletniego będzie nowych izb mieszkalnych 120 000. Nadto będą budowane przedszkola (130), szkoły podstawowe (66), jedenastolatki (22), szkoły zawodowe (50), nowe gmachy wyższych uczelni, domy akademickie, w których znajdzie pomieszczenie 6 000 młodzieży. Szpitale będą miały 10 000 łóżek. Rozwinie się komunikacja, powstaną domy towarowe, hale targowe, zakłady zaopatrzenia, jadłodajnie społeczne, czytelnie, domy kultury.

Budując nowe osiedla, nowe domy, nowe fabryki nie zapomina Polska Ludowa o pamiątkach i zabytkach. Wszystkie będą odbudowane, odtworzone i przekazane narodowi. Wyrazem troski rządu Polski Ludowej jest uchwalona przez Sejm na wniosek prezesa Rady Ministrów ustawa o odbudowie Zamku Warszawskiego. Oto między innymi czytamy następujące zdania: „Polska demokracja przejmuje bogatą spuściznę dziejów narodu polskiego. Narodowe formy bytowania i kultury, przebijające się w walce poprzez ucisk feudalny i kapitalistyczny, stawać się będą naczyniem wypełnionym przez przodującą klasę robotniczą i masy pracujące — nową socjalistyczną treścią.

Stąd płynie żywy, twórczy, przyszłościowy stosunek do przeszłości, stąd płynie symboliczny niejako wniosek — aby Warszawie i narodowi przywrócić, dźwignąwszy go z ruin, założony w roku 1280 przez Konrada II księcia Mazowieckiego, przebudowany z chwilą obioru przez Sejm Warszawy jako stolicy Polski z końcem XVI wieku, zrujnowany przez najazdy szwedzkie w XVII wieku, odbudowany i przebudowany w epoce saskiej — i później — zrekonstruowany w okresie międzywojennym, dzięki zwrotowi przez rząd Związku Radzieckiego cennych urządzeń i zbiorów, wywiezionych przez rząd carski — wysadzony w powietrze i przeorany czołgami hitlerowskimi w 1944 r. — Zamek Warszawski — ażeby go, w piątą rocznicę powstania Rządu Ludowego postanowić przywrócić, jako świadectwo niespożytych sił narodu i majestatu Polski Ludowej". W ten sposób Warszawa będzie symbolizować rozmach pracy, nowoczesnego życia, powiązanego z najlepszymi tradycjami narodu. Stare zabytkowe formy przepojone będą nową treścią. Nowe miasto — wielka Warszawa staje się stolicą budującego się socjalizmu, zapoczątkowuje epokę prawdziwego humanizmu, epokę praw człowieka. Buduje się i odbudowuje Warszawa pod kątem potrzeb człowieka pracy, potrzeb klasy robotniczej, piękna. Piękna będzie nasza stolica jak nigdy, stolica Polski Ludowej dziś, a w niedalekiej przyszłości stolica Polski Socjalistycznej.

Nowa Warszawa będzie miastem przestrzeni, światła; miastem pięknych gmachów i budynków, miastem zieleńców i parków. Stąd promieniować będzie nowy styl życia, nowe osiągnięcia. Warszawa dziś szczególnie jest droga każdemu Polakowi, całej klasie robotniczej i całemu narodowi. Dlatego z taką miłością i oddaniem pracuje nad jej odbudową robotnik i inżynier, uczony, artysta — wszyscy. Nie szczędzi nikt w narodzie ofiar i sił, by swą stolicę uczynić najpiękniejszym miastem, symbolizującym budowę nowego życia, nowego ustroju pod przewodnictwem klasy robotniczej i wyrazicielki jej woli Partii.

Odbudowana Warszawa świadczyć będzie o heroizmie i bohaterstwie pracy i o woli narodu budującego nowe życie, budującego socjalizm.

Polscy murarze biją rekord światowy

„Trzeba, aby wszyscy pracowali według jednego wspólnego planu, na uspołecznionej ziemi, w uspołecznionych fabrykach i zakładach pracy, według jednego powszechnego systemu.

Organizacja ewidencji, kontrola nad większymi przedsiębiorstwami, przekształcenie całego państwowego mechanizmu gospodarczego w jedną wielką maszynę, w organizm gospodarczy funkcjonujący tak, że setki milionów ludzi kierują się jednym planem — oto gigantyczne zadanie organizacyjne, które legło na naszych barkach".

W. Lenin

Plan sześcioletni rozwoju i przebudowy gospodarczej Polski

Polska Ludowa zerwała raz na zawsze z ustrojem kapitalistycznym, opartym na wyzysku człowieka przez człowieka i wkroczyła zdecydowanie na drogę wiodącą do socjalizmu.

Budowa społeczeństwa socjalistycznego odbywa się tylko na drodze świadomej akcji mas ludowych, zmierzających świadomie ku jednemu celowi zgodnie z prawami rozwoju społecznego. W miarę rozbudowy elementów socjalistycznych form produkcji w gospodarce narodowej, żywiołowo działające prawa ekonomiczne kapitalizmu przestają istnieć, a społeczeństwo staje się panem swojego losu, decydując o kierunku rozwoju procesów gospodarczych.

W ustroju kapitalistycznym prawa ekonomiczne działają za pośrednictwem mechanizmu konkurencji, wahań cen na rynku, pogoni kapitalistów za zyskiem, przerzutu kapitałów z jednej dziedziny produkcji do innej, periodycznie powtarzających się kryzysów. Prawa te w społeczeństwie kapitalistycznym ujawniają się, jak działające przemocą prawa przyrody wśród nieskończonej ilości wahań i zdarzeń przypadkowych.

W gospodarce uspołecznionej, w socjalistycznym systemie gospodarki narodowej skoordynowanie poszczególnych dziedzin działania ekonomicznego osiąga się w drodze gospodarki planowej.

Budując w Polsce podstawy socjalizmu musimy równocześnie organizować i realizować system gospodarki planowej. Narodowy plan gospodarczy w tym systemie przewiduje zawczasu, ile wynosić powinna wytwórczość każdego typu dóbr materialnych. Fundusze gospodarstwa narodowego i siła robocza rozdzielane są pomiędzy poszczególne działy produkcji w ten sposób, ażeby zapewniona została odpowiednia ich proporcjonalność. Niedopuszczenie do dysproporcji jest jednym z głównych zadań planu.

W ten sposób żywiołowość zastąpiona zostaje w gospodarce planowej realizacją z góry zamierzonych celów, które są rezultatem świadomości i woli ludzi. Rozwój gospodarstwa narodowego, zaspokajanie potrzeb materialnych i kulturalnych człowieka i możliwości w tej dziedzinie są w drodze szczegółowej analizy rozpoznawane i wyjaśniane, a elementy i czynniki rozwoju kierowane. W związku z tym możliwość przewidywania może być niemal doskonała. *

Celem planowania w systemie demokracji ludowej, stanowiącym etap drogi do socjalizmu jest harmonijny rozwój sił wytwórczych, możliwie najpełniejsza rozbudowa elementów socjalistycznych, stopniowa likwidacja elementów prywatno-kapitalistycznych oraz osiągnięcie szybkiego wzrostu dochodu narodowego i najbardziej celowy jego podział. Przy czym w systemie demokracji ludowej wobec zaostrzającej się walki klasowej ważnym momentem planowania jest sprawiedliwy rozdział wytworzonego dochodu narodowego.

Rok 1950 będzie pierwszym rokiem realizacji wielkiego planu sześcioletniego. Plan ten poprzedzony został trzyletnim planem odbudowy gospodarczej (lata 1947—49). Plan trzyletni był pierwszym na wielką skalę narodowym planem gospodarczym Polski. W ciągu trzyletniego okresu realizacji planu nie tylko odbudowaliśmy życie gospodarcze kraju (przemysł, rolnictwo, komunikacja), ale w każdej gałęzi produkcji przekroczyliśmy poziom przedwojenny, dzięki czemu wzrósł dobrobyt i kultura szerokich mas pracujących Polski.

---

* Dla uniknięcia nieporozumień należy wyjaśnić, że błędne byłoby stwierdzenie, że gospodarką socjalistyczną nie rządzą żadne prawa, że panuje w niej woluntaryzm, wolna niczym nie krępowana wola ludzi. Marks i Engels dowiedli, że w każdej formacji ekonomicznej, którą charakteryzuje określony sposób produkcji, panują prawa ekonomiczne właściwe tylko tej formacji. Prawa te w ustroju socjalistycznym istnieją jako obiektywna konieczność, którą stawia sobie społeczeństwo, jako określony cel (np. konieczność uprzemysłowienia, konieczność planowania, podnoszenia wydajności pracy i obniżania kosztów produkcji, prawo wyrażone w formule: „od każdego według jego zdolności, każdemu według jego pracy"). Stosunek do praw ekonomicznych socjalizmu winien być taki jak w przyrodzie do praw fizycznych, np. w odniesieniu do elektryczności: energia elektryczna działająca w postaci błyskawicy jest siłą nieokiełznaną, żywiołową, lecz prąd elektryczny uruchamiający maszyny, aczkolwiek również jest siłą przyrody, to jednak siłą opanowaną i zaprzęgniętą do służenia człowiekowi.

Plan trzyletni stanowi punkt wyjściowy do budowy i realizacji planu sześcioletniego.

Wytyczne dla sporządzenia sześcioletniego planu rozwoju i przebudowy gospodarczej Polski uchwalone zostały przez Pierwszy Kongres Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, który obradował w Warszawie w czasie od 16 do 22 grudnia 1948 r. Wytyczne te stwierdzają, że zdobycie władzy politycznej przez lud pracujący i zasadniczy przewrót dokonany w ustroju gospodarczym, stworzyły w Polsce warunki dla szybkiego postępu społecznego i gospodarczego. Unarodowienie wielkiego i średniego przemysłu, banków, transportu oraz reforma rolna zlikwidowały władztwo wielkiego kapitału i obszarnictwa w życiu gospodarczym Polski, wyzwoliły Polskę z zależności od kapitalistów zagranicznych, zniosły kapitalistyczne okowy krępujące rozwój sił wytwórczych, stworzyły możliwości wkroczenia naszego kraju na drogę gospodarki planowej.

Jako zasadnicze założenie planu sześcioletniego przyjęte zostało zbudowanie fundamentów socjalizmu w Polsce.

W okresie lat 1950 — 1955 będziemy budowali w Polsce podstawy nowego, doskonalszego i sprawiedliwszego ustroju, podstawy socjalizmu — ustroju pełnej sprawiedliwości społecznej, ustroju nie znającego wyzysku człowieka przez człowieka. Można by się dziwić, dlaczego będziemy wznosić fundamenty socjalizmu zamiast budować socjalizm. Otóż zbudowanie socjalizmu oznaczałoby zlikwidowanie podziału społeczeństwa na klasy, co jest możliwe tylko przy całkowitym wyeliminowaniu elementów kapitalistycznych i zamknięciu źródła ich tworzenia się.

W Polsce obok gospodarki uspołecznionej mamy jeszcze prywatną gospodarkę drobnotowarową, która ma stałą tendencję do przekształcania się w kapitalistyczny system produkcji i stanowi źródło odradzania się kapitalizmu.

Dobrowolne przekształcanie się gospodarki drobnotowarowej, która przeważa jeszcze w rolnictwie, na gospodarkę socjalistyczną nie jest możliwe w ciągu 6 lat. Dlatego też jako podstawowe założenia planu sześcioletniego wysuwamy nie zbudowanie socjalizmu, ale zbudowanie fundamentów, zbudowanie podstaw socjalizmu

Po to, żeby przygotować nasz kraj do budowy socjalizmu, czyli zbudować jego podstawy, trzeba zlikwidować pozostawione nam w spadku przez rządy obszarniczo-kapitalistyczne i zaborców zacofanie ekonomiczne i podnieść poziom sił wytwórczych. W szczególności trzeba przygotować odpowiednią bazę techniczną i materiałową, która umożliwi dobrowolne przekształcenie się gospodarki drobnotowarowej na gospodarkę socjalistyczną (np. w rolnictwie, aby mogły powstać na wsi spółdzielnie produkcyjne, potrzeba odpowiedniej ilości maszyn rolniczych).

Podniesienie sił wytwórczych możliwe jest tylko wtedy, jeżeli w parze z nim będzie szło podniesienie dobrobytu materialnego, polepszenie warunków życiowych oraz wzrost kultury i poziomu świadomości szerokich mas pracujących.

Zgodnie z powyższymi założeniami w okresie planu sześcioletniego przewiduje się wzrost produkcji przemysłowej i rolniczej.

Produkcja przemysłowa ma wzrosnąć w okresie sześciolecia o około 95 procent, a produkcja rolnicza o około 45 procent. Średnie tempo przyrostu produkcji przemysłowej w planie sześcioletnim wynosić będzie 11 — 12 proc. O wielkim planowanym przyroście produkcji świadczy fakt, że np. w latach 1897 — 1913 przeciętny roczny wzrost produkcji wynosił w Anglii zaledwie 1,9 proc., we Francji 2,93 proc., a w Niemczech 3,72 proc.

Aby osiągnąć wzrost produkcji rolniczej o 45 proc. w stosunku do 1949 r. stworzone zostaną odpowiednie warunki. W okresie sześcioletnim rolnictwo otrzyma 50 — 60 tysięcy traktorów. Wartość maszyn rolniczych, dostarczonych rolnictwu w ciągu 6 lat będzie pięciokrotnie większa niż za ten sam okres przed wojną. Zwiększone zostanie znacznie zaopatrzenie rolnictwa w nawozy sztuczne. W okresie lat 1950 — 1955 zelektryfikowanych zostanie 8 — 10 tysięcy gromad wiejskich.

Na wsi, na podstawie pełnej dobrowolności będą się rozwijały stopniowo spółdzielnie produkcyjne, które stanowią wyższą formę gospodarki i będą miały swój rosnący wpływ na podniesienie produkcji rolnej.

Obok rozwoju sił wytwórczych, obok wydatnego podniesienia produkcji przemysłowej i rolniczej przewiduje się w okresie planu sześcioletniego znaczne podniesienie dobrobytu i kultury szerokich mas pracujących. Stopa życiowa ludzi pracy wzrośnie o 55 do 60 procent, czyli będzie dwukrotnie wyższa od stopy życiowej przedwojennej.

W okresie planu sześcioletniego zlikwidowany zostanie całkowicie analfabetyzm i zapewnione zostaną realne warunki dla mas pracujących, umożliwiające im kształcenie się oraz korzystanie z dorobku kultury, nauki i sztuki.

Rosnąca coraz bardziej świadomość społeczna mas pracujących oraz wielki dynamizm klasy robotniczej, upoważniają do twierdzenia, że ambitny sześcioletni plan budowy podstaw socjalizmu w Polsce zostanie zrealizowany dla dobra Polski Ludowej z myślą o jak najrychlejszym przystąpieniu do budowy ustroju socjalistycznego i wyższej jego fazy, komunizmu, ustroju pełnej sprawiedliwości społecznej, w którym obowiązywać będzie zasada: „Od każdego według jego zdolności, każdemu według jego potrzeb".

OSIĄGNIĘCIA POLSKI LUDOWEJ W DZIEDZINIE OŚWIATY I WYCHOWANIA

Spuścizna czasów przedwojennych i okupacji

Chcąc ocenić osiągnięcia Polski Ludowej w dziedzinie oświaty i wychowania, trzeba zdać sobie sprawę z tego, jak było u nas do 1939 roku i jakie spustoszenia w zakresie oświaty i kultury ponieśliśmy w czasie wojny i barbarzyńskiej okupacji hitlerowskiej.

Poziom oświaty jest ściśle związany z realnymi warunkami życia społeczeństwa, przede wszystkim zaś z formą ustroju państwa. Ustrój Polski przedwojennej był oparty na przemocy zorganizowanej mniejszości klas posiadających, wyzyskujących robotnika, chłopa i wszystkich w ogóle ludzi pracy. Był więc ten ustrój oparty na krzywdzie i wyzysku. Krzywdzicielom i wyzyskiwaczom nie zależało na tym, by robotnik i chłop byli ludźmi światłymi. Zdawali sobie z tego kapitaliści sprawę, że oświata jest potężną bronią w ręku proletariatu, że jest dynamitem, który rozsadzi stary ustrój i przyczyni się do wyzwolenia człowieka ciemiężonego z ucisku i niewoli. Nie dopuszczano zatem szerokich mas robotniczych i chłopskich do szkół. Setki tysięcy dzieci chłopskich pozostawało poza szkołą, nie mogąc się do niej dostać. Wyrazem tego była straszliwie rozprzestrzeniająca się ciemnota. W roku 1931 według Rocznika Statystycznego mieliśmy w Polsce przeszło 23 procent analfabetów, tzn. prawie co czwarty obywatel był niepiśmienny. Ta liczba najlepiej świadczy o skutkach działalności rządów kapitalistycznych. Smutne zatem dziedzictwo otrzymała Polska Ludowa w spadku po rządach sprzed 1939 roku. Jeśli do tego dodamy olbrzymie straty, jakie ponieśliśmy przez czas wojny i okupacji, to znaczy przerwę sześcioletnią w pracy oświatowej i kulturalnej, będziemy dopiero mieli pełny obraz zadań, przed jakimi stanęła Polska Ludowa.

Do czego dąży Polska Ludowa?

Przemiany i przeobrażenia gospodarcze, polityczne i społeczne pociągnęły za sobą rewolucję kulturalną. Z naszego życia zostały wyparte czynniki hamujące postęp. Lud pracujący stał się gospodarzem kraju. Droga do dobrobytu i sprawiedliwości społecznej, do pełnego współuczestniczenia w budownictwie nowej Ojczyzny stanęła otworem przed człowiekiem pracy.

Polska Ludowa otwiera przed szerokimi masami wszystkie możliwości kształcenia się. Troską rządu jest, by każde dziecko robotnicze i chłopskie, by każdy człowiek pracy miał pełny dostęp do nauki i oświaty. Bo oświata dziś potrzebna jest budowni-

czym Polski Ludowej, robotnikom i chłopom (mało i średniorolnym), którzy dziś jako współgospodarze kraju biorą bezpośredni udział w pracy na wszystkich odcinkach, jako członkowie rad zakładowych. rad narodowych związków zawodowych, organizacji społecznych itd. Wszędzie człowiek pracy widzi, że potrzebna mu jest oświatą. I widzi, i wie, że droga awansu społecznego stoi przed nim otworem. Światły. robotnik dzięki osiągnięciom w pracy zostaje dyrektorem fabryki, kierownikiem zakładu.

Dlatego właśnie tak wielki nacisk. kładzie się na to, by dzieci ludu pracującego znalazły się wszystkie w szkole podstawowej, by zapełniły szkoły średnie wszelkiego typu i wyższe uczelnie. Bo to jest droga do wychowania dla klasy robotniczej, dla Ojczyzny budującej socjalizm, kadr nowej inteligencji ludowej.

Człowiek pracujący wyzwoli się wtedy z pęt kapitalizmu, gdy garnie się do nauki i oświaty, a rząd Polski Ludowej dokłada starań. by zwiększyć możliwości kształcenia się mas pracujących (dzieci i dorosłych), a tym samym przyśpieszyć budownictwo naszego ustroju sprawiedliwości społecznej.

Przedszkola

Przed wojną ciężkie warunki ludu pracującego uniemożliwiały rodzicom danie pełnej opieki dzieciom w okresie przedszkolnym. W Polsce Ludowej podjęto to zadanie jako jedno z podstawowych. Wyrazem tego jest organizowanie sieci przedszkoli z takim założeniem, by każde dziecko mogło się znaleźć w przedszkolu i tam otrzymać opiekę, rozrywkę i to wszystko, co dziecku do normalnego rozwoju jest potrzebne. Przed wojną mieliśmy 1 659 przedszkoli z ilością 83 000 dzieci i 2 000 przedszkolanek. W roku 1948 posiadaliśmy 5 239 przedszkoli, a w nich 240 839 dzieci pod opieką 6 959 przedszkolanek.

Szkolnictwo ogólnokształcące

Szkolnictwo ogólnokształcące obejmuje szkoły ogólnokształcące stopnia podstawowego oraz szkoły stopnia licealnego. Szkoły te organizowane są bądź jako oddzielne szkoły stopnia podstawowego, bądź jako szkoły stopnia podstawowego i licealnego (czyli szkoły jedenastoletnie), bądź wreszcie jako oddzielne szkoły stopnia licealnego. Szkół stopnia podstawowego w roku szklonym 1949/50 mamy 22 195, szkół stopnia podstawowego i licealnego (jedenastolatek) 335, szkół stopnia licealnego (bez podbudowy szkół podstawowych) 488.

Charakter szkół ogólnokształcących

Szkoły stopnia podstawowego w olbrzymiej swojej większości są szkołami publicznymi, tzn. utrzymywanymi wspólnie przez państwo i samorząd terytorialny. Szkół takich mamy 22 133. Oprócz szkół publicznych mamy jeszcze 13 szkół stopnia podstawowego, prowadzonych przez TPD oraz 49 szkół prywatnych. Prywatne szkoły stopnia podstawowego znajdują się w stadium likwidacji. Szkoły te będą bądź zamienione na szkoły publiczne, bądź też — gdyby taka szkoła w danej miejscowości była już zbędna — uczniowie szkoły prywatnej będą przyjęci do sąsiednich już istniejących publicznych szkół stopnia podstawowego.

Niektóre szkoły jedenastoletnie są już obecnie pełne, tj. posiadają wszystkie klasy od I do XI. Szkół takich jest 228, w tym 212 szkół państwowych i 16 szkół TPD. Pozostałe szkoły jedenastoletnie nie mają jeszcze wszystkich klas, są to publiczne szkoły rozwojowe.

W liczbie 488 szkół ogólnokształcących stopnia licealnego jest 321 szkół państwowych i 167 szkół prywatnych. Trzeba zaznaczyć, że również w tym szkolnictwie istnieje tendencja do upaństwowienia szkół. Tak np. w ciągu roku szkolnego 1948/49 upaństwowiono 48 szkół prywatnych, głównie tzw. samorządowych i społecznych. Wśród pozostałych 167 szkół prywatnych jest 83 szkół samorządowych, 36 społecznych, 42 szkoły zakonne i 6 szkół prowadzonych przez osoby prywatne w ścisłym tego słowa znaczeniu.

Uczniowie szkół ogólnokształcących

Do publicznych szkół podstawowych uczęszcza 3 241 046 uczniów, do szkół podstawowych TPD — 3 614 uczniów, do prywatnych szkół — 11 898 uczniów; do klas stopnia podstawowego szkół jedenastoletnich uczęszcza 118 503 uczniów, czyli razem w roku szkolnym 1949/50 uczy się w Polsce na poziomie szkoły podstawowej ogółem 3 375 061 uczniów.

W klasach licealnych szkół jedenastoletnich uczy się 78 607 uczniów, w szkołach stopnia licealnego uczy się 140 598 uczniów, czyli w roku szkolnym 1949/50 uczy się na poziomie szkoły licealnej (ogólnokształcącej) ogółem 219 205 uczniów.

Szkolnictwo średnie zawodowe

Dzięki planowej gospodarce, dzięki wielkiemu rozwojowi przemysłu powstało naturalne zapotrzebowanie na ludzi przygotowanych do zawodu w zakresie gospodarki narodowej. O rozwoju szkolnictwa zawodowego mówią same liczby. Przed wojną mie-

liśmy 1 592 szkoły (z kursami), a w nich 216 500 uczniów. Dziś szkół średnich zawodowych z kursami mamy 3 419 i 475 801 uczniów. Nadto przysposobieniem zawodowym młodzieży wiejskiej objętych jest 400 000 osób, a na kursach zawodowych dla młodzieży wiejskiej liczba jej wynosi 150 000. Liczby te wskazują, jak wielkie możliwości otwarły się przed młodzieżą chłopską i robotniczą.

Co rok przybywać nam będzie setki tysięcy pracowników wyszkolonych zawodowo i mogących produktywnie pracować na wszystkich polach gospodarstwa narodowego. Liczby te dowodzą, jak bardzo oświata związana jest z realnymi warunkami życia i z produkcją.

Rozwój produkcji powoduje rozwój szkół zawodowych, ten zaś odwrotnie wpływa na stałe podnoszenie jakości i ilości produkcji. Pod tym względem dokonała się rewolucja. Wszystkie bowiem szkoły i kursy zawodowe, przedwojenne, przekształcono na szkoły średnie zawodowe, gdzie obok programu zawodowego realizuje się program szkół średnich ogólnokształcących. W ten sposób podnosi się kwalifikacje zawodowców nie tylko pod względem fachowym, ale i ogólnokulturalnym.

Oświata dorosłych

W porównaniu z czasami przedwojennymi na tym odcinku mamy duże osiągnięcia, zarówno pod względem ilości pracy, jej jakości i skonkretyzowania celu oświaty dorosłych. Przed wojną człowiek pracy nie miał takich możliwości do kształcenia się jak dzisiaj. Choć nawet zdobył potrzebną wiedzę, drogi awansu zawodowego i społecznego były dla niego najczęściej zamknięte.

W szkołach powszechnych dla dorosłych (było ich 226) uczyło się 14 646 uczniów, dzisiaj liczba tych szkół jeszcze nie osiągnęła stanu przedwojennego (jest ich 199), za to uczniów w nich jest już 45 000, a więc trzy razy więcej. Kursów dokształcających było 6 184, uczniów 131 562; dzisiaj mamy 6 000 kursów, a uczniów o przeszło 40 000 więcej, bo 174 230. Poza tym w ostatnim roku mieliśmy 737 kursów repolonizacyjnych z ilością uczniów 32 572. Przed wojną szkół średnich dla dorosłych nie było. Dzisiaj mamy ich już 171, a uczniów w tych szkołach 44 637. (W roku 1947/48 maturzystów było 8 300). Nadto mamy 207 kursów w zakresie szkoły średniej dla dorosłych. W ubiegłym roku uczniów było 12 534. Szkoły te i kursy dostarczają nowych kadr inteligencji ludowej.

W zakresie szkolenia pracowników kulturalno-oświatowych i społecznych wprowadziliśmy po wojnie nowy typ szkoły licealnej pod nazwą „Szkoły pracy społecznej". Jest ich 22. Są to pierwsze marksistowskie szkoły przygotowujące pracowników kulturalno-oświatowych i społecznych do pracy w organizacjach masowych

i związkach zawodowych (mają trzy wydziały: administracyjny, kulturalno-oświatowy i spółdzielczy). Szkoły te cieszą się dużą frekwencją uczniów — robotników i chłopów. Duże przeobrażenia przeszły również uniwersytety ludowe. Z liczby 20 przed wojną doszły dzisiaj do 64 z liczbą 2 476 uczniów. Z placówek o nieokreślonym charakterze, o kierunku nauczania idealistycznym, przekształciły się w szkoły pracy społecznej I stopnia, przygotowujące swych wychowanków do konkretnej pracy w gromadzie i gminie w zakresie prac świetlicowych. Wytyczne ideologiczne i nowe programy o treści socjalistycznej mają duży wpływ na przygotowanie postępowych kadr do pracy na odcinku przebudowy wsi kontrastu (bogate chłopstwo i masy biedoty chłopskiej) na spółdzielczą wieś produkcyjną. Istniejące przed wojną uniwersytety powszechne przekształca się obecnie na placówki popularyzacji wiedzy (wykłady, odczyty). Łącznie z uniwersytetami niedzielnymi jest ich obecnie 130 (przed wojną 139).

Rozwijającą się formą pracy społeczno-oświatowej są domy społeczno-oświatowe, będące ośrodkiem życia kulturalnego wsi. Jest ich obecnie 2 020 (przed wojną 927). Duże przemiany nastąpiły również na odcinku świetlic. Jest ich obecnie w Polsce około 13 000 (z łączną sumą uczestników 230 000). Przed wojną świetlice były raczej miejscem rozrywki. Dzisiaj nie usuwając z programu rozrywki wprowadza się pracę zespołową w różnych kierunkach. A więc mamy zespoły czytelnictwa, samokształcenia, teatralne, krajoznawcze, plastyki itp. Bezpośrednio po wojnie prawie każda organizacja tworzyła własne świetlice. Obecnie nastąpiło uporządkowanie i skoordynowanie pracy. Na wsi świetlice są organizowane przez ZSCh, w mieście przez CRZZ. Członkowie innych organizacji (szczególnie Ligi Kobiet i ZMP) są uczestnikami tych świetlic stanowiąc w nich aktyw w zakresie prac kulturalno-oświatowych, politycznych i społecznych. Dążeniem organizacji masowych i władz oświatowych jest, by świetlice stały się szkołami wychowania socjalistycznego. W celu utrzymania pracy świetlic na wysokim poziomie powołano do życia okręgowe i powiatowe poradnie świetlicowe oraz poradnie samokształcenia i czytelnictwa. Jest ich razem 140.

W zakresie rozwoju oświaty dorosłych zanotować należy fakt, że po raz pierwszy w dziejach naszych dopiero Polska Ludowa zrobiła zdecydowany krok na polu upowszechnienia oświaty i kultury. Sejm uchwalił ustawę o likwidacji analfabetyzmu (7.IV 1949). Powołano pełnomocnika rządu, pełnomocników wojewódzkich i powiatowych oraz komisje społeczne do walki z analfabetyzmem (główna, wojewódzkie, powiatowe, gminne i gromadzkie). Dzięki należycie zorganizowanej akcji, dobrze przemyślanemu planowi już w kwietniu 1949 r. było czynnych 8 023 kursów dla analfabe-

tów z ilością 140 000 uczniów. Akcja walki z analfabetyzmem rozwija się w skali masowej, ogólnonarodowej. Jej zakończenie, a więc likwidacja analfabetyzmu przewidziana jest na koniec 1951 roku. Dla absolwentów kursów organizuje się zespoły czytelnicze, dla zapobiegania wtórnemu analfabetyzmowi i w celu włączenia setek tysięcy ludzi wyzwolonych z ciemnoty do pełnego życia kulturalnego, społecznego i politycznego. I na tym odcinku widzimy przemiany rewolucyjne. Zakończenie walki z analfabetyzmem w 1951 roku będzie wielkim sukcesem Polski Ludowej, budującej realnie sprawiedliwość społeczną i wyzwolenie człowieka. W celu zaś dania człowiekowi wyzwolonemu z ciemnoty taniej książki, spółdzielnie wydawnicze dostarczają tanich wydawnictw (w nakładach masowych dochodzących do 200 000) z zakresu najlepszej literatury. Wzrasta w Polsce czytelnictwo, rodzi się masowy ruch czytelniczy (mamy już 19 000 punktów bibliotecznych), a tym samym upowszechnia się wśród klasy robotniczej i chłopów mało i średniorolnych świadomość walki z pozostałościami ciemnoty, zacofania, wyzysku i krzywdy, celem ostatecznego zwycięstwa socjalizmu. Obserwujemy w naszym życiu coraz większy pęd wśród klasy robotniczej i ludności wsi do nauki i oświaty. Perspektywy rozwoju w tym zakresie są bardzo duże.

Szkolnictwo wyższe

Jednym z zasadniczych zadań, jakie stanęły przed Polską Ludową w dziedzinie szkolnictwa wyższego, było zagwarantowanie dostępu do studiów wyższych młodzieży robotniczej i chłopskiej oraz zapewnienie tej młodzieży gruntownego przygotowania do wykonywania określonego zawodu przy najbardziej ekonomicznym wykorzystaniu czasu.

Aby urzeczywistnić postulat wprowadzenia młodzieży robotniczej i chłopskiej do szkół wyższych, zastosowano rekrutację na studia wyższe poprzez kursy przygotowawcze, studia wstępne i komisje dla doboru kandydatów na pierwszy rok studiów.

Akcja ta daje dzięki zastosowaniu powyższych metod pozytywne wyniki. W roku szkolnym 1946/47 było w szkołach wyższych około 10 procent dzieci robotników i około 9 procent dzieci chłopów, w roku szkolnym 1947/48 — po wprowadzeniu komisji dla doboru kandydatów z udziałem czynnika społecznego — procent dzieci robotników podniósł się do 22 proc., dzieci chłopów — do 19,7 proc., w roku szkolnym 1948/49 mamy na pierwszym roku studiów 27,5 proc. młodzieży pochodzenia robotniczego i 21,9 proc. młodzieży chłopskiej. Procent ten będzie się stale podnosił dzięki ściślejszej współpracy czynnika społecznego i ulepszaniu metod selekcji społecznej.

Państwo daje młodzieży studiującej pomoc materialną w postaci stypendiów, wyżywienia, pomieszczenia w domach akademickich, pomocy lekarskiej, wczasów, obozów społeczno-wypoczynkowych, pomocy naukowych oraz doraźnych zapomóg pieniężnych i dzięki temu umożliwia kontynuowanie studiów młodzieży, szczególnie robotniczej i chłopskiej. Należy tu zwrócić uwagę na to, że przed wojną na 49 500 studentów było 4 669 stypendiów (w tym połowa niepaństwowych), a więc jedno stypendium przypadało na dziesięciu studentów, w bieżącym roku państwo daje na ogólną liczbę 100 000 studentów — 30 000 stypendiów, tzn. jedno stypendium przypada na trzech studentów.

Życie gospodarcze Polski wymaga kształcenia kadr fachowców z wyższym wykształceniem o przygotowaniu praktycznym, którzy bezpośrednio po studiach staną do pracy w ważnych dziedzinach naszego życia społecznego i gospodarczego, będą realizować plan sześcioletni. W związku z tym wprowadzono dwustopniowość w nauczaniu i na tej zasadzie przebudowano programy. Studia mają dzielić się na dwa etapy: pierwszy — trzyletni, ewentualnie trzy i półroczny, daje wykształcenie zawodowe np. inżyniera, inżyniera rolnika, nauczyciela, ekonomisty itp., a tym samym umożliwia dopływ fachowców z wyższym wykształceniem do różnych dziedzin życia gospodarczego Polski — w krótszym czasie. Drugi stopień — to przygotowanie teoretyczno-naukowe z pogłębieniem i rozszerzeniem horyzontów naukowych studenta. Studia te będzie mógł student kontynuować na uniwersytecie lub politechnice.

O dużych osiągnięciach w dziedzinie szkolnictwa wyższego świadczy również fakt, że przed wojną było w Polsce 28 szkół wyższych, a dzisiaj mamy ich 63 w tym 35 szkół podległych Ministerstwu Oświaty, 4 szkoły podległe Ministerstwu Zdrowia, 21 szkół podległych Ministerstwu Kultury i Sztuki 2 szkoły — Ministerstwu Przemysłu i Handlu i 1 szkołę — Ministerstwu Obrony Narodowej.

Szkoły wyższe dzielą się na państwowe i niepaństwowe, na akademickie i wyższe zawodowe

Drogi prowadzące do szkół wyższych

Do szkół wyższych może dostać się młodzież po ukończeniu szkoły średniej lub studiów wstępnych szkół wyższych.

W roku szkolnym 1949/50 zostaną zlikwidowane studia wstępne w szkołach wyższych, a na ich miejsce zostaną zorganizowane dwuletnie Studia Przygotowawcze poza obrębem szkół wyższych (rozszerzone, istniejące we wszystkich ośrodkach akademickich prócz Cieszyna, Uniwersyteckie Kursy Przygotowawcze). Ukończenie Studiów Przygotowawczych będzie uprawniało do wstępowania na pierwszy rok szkół wyższych.

Warunki przyjęcia na studia przygotowawcze

Studia Przygotowawcze przeznaczone są dla pracującej młodzieży robotniczej i chłopskiej, pragnącej ukończyć wyższe studia. Młodzież ta kierowana będzie na studia przez zakłady pracy, Związek Samopomocy Chłopskiej, organizacje społeczne i młodzieżowe. Instytucje powyższe wybierać będą młodzież najzdolniejszą, której przez cały czas studiów będzie zapewniona pomoc materialna. Słuchacze Studiów Przygotowawczych znajdują pomieszczenie w bursach i domach akademickich i korzystają ze stypendiów i stołówek.

Na Studia Przygotowawcze przyjmuje się kandydatów, którzy:

1. ukończyli 18 lat, a nie przekroczyli 27 roku życia;

2. wykażą się co najmniej trzyletnią praktyką zawodową w charakterze robotnika w publicznym lub prywatnym zakładzie pracy, lub też pracą na roli w gospodarstwie rodzinnym, albo co najmniej dwuletnią aktywną pracą społeczną;

3. przedstawią skierowanie na Studia Przygotowawcze, wydane przez centralną instytucję państwową, której podlega zakład pracy, zatrudniający kandydata lub też przez centralne zarządy organizacji społecznych albo młodzieżowych:

4. posiadają wiadomości z zakresu 6 oddziałów szkoły powszechnej;

5. zdali egzamin wstępny na Studia Przygotowawcze.

Na studia te przyjmuje dyrektor Studiów Przygotowawczych. Terminy zgłoszeń podaje do wiadomości Towarzystwo Przygotowawczych Kursów Uniwersyteckich.

Kandydat składa przy zgłoszeniu:

1) własnoręcznie napisany życiorys, w którym podaje: miejsce i datę urodzenia, pochodzenie społeczne (chłopi podają ilość ha), zawód, miejsce pracy i stanowisko, czy i kogo ma na utrzymaniu, dotychczasowe wykształcenie, przebieg pracy od 1945 r., pracę w organizacjach społecznych i dokładny adres.

2) skierowanie z zakładu pracy.

Kandydaci otrzymują program, na podstawie którego mogą przygotować się do egzaminu wstępnego, który odbywa się w formie dwutygodniowego kursu selekcyjnego, na którym sprawdza się, czy kandydat posiada zasadnicze uzdolnienia do studiów wyższych i czy jego przygotowanie jest wystarczające do podjęcia nauki na Studiach Przygotowawczych.

Nauka na Studiach Przygotowawczych trwa 2 lata. Pierwszy rok odpowiada programowo 7, 8 i 9 klasie, drugi rok—10 i 11 klasie szkoły ogólnokształcącej.

Po ukończeniu dwuletnich Studiów Przygotowawczych i po zdaniu egzaminu końcowego z wynikiem pomyślnym absolwenci przechodzą bez egzaminu wstępnego na pierwszy rok szkół wyższych, na wydział, na który zostali zakwalifikowani przez Studium Przygotowawcze.

Adresy Studiów Przygotowawczych

Gdańsk — 3 Maja 10/12
Gliwice — Rybnicka 27
Katowice — Bogucicka 6
Kraków — Słowackiego 46
Lublin — Krakowskie Przedmieście 29
Łódź — Piotrkowska 249
Poznań — Palacza 146
Szczecin — Ogińskiego 14
Toruń — Grudziądzka 46
Warszawa — Myśliwiecka 6
Wrocław — Parkowa 18.

Warunki przyjęcia na pierwszy rok państwowych szkół wyższych w roku szkolnym 1949/50

Podstawą przyjęcia na pierwszy rok państwowych szkół wyższych jest egzamin wstępny. Doboru kandydatów dokonuje komisja dla doboru kandydatów na pierwszy rok studiów, na podstawie egzaminu wstępnego i kwalifikacji osobistych.

Spośród kandydatów, którzy zdali egzamin, mają pierwszeństwo w kolejności przyjęć:

1) dzieci robotników, chłopów mało i średniorolnych;

2) dzieci inteligencji pracującej, mogące wykazać się pracą społeczną, dzieci ofiar poległych w walkach o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego oraz osoby pozostałe po ofiarach walk z wrogami demokratycznego ustroju Polski — w kolejności według wyników egzaminów. Łączna liczba wymienionych w 1 i 2 punkcie nie powinna przekraczać 85 procent miejsc wolnych na danym wydziale, w wypadku, gdy na wydziale jest mniej wolnych miejsc, aniżeli osób, które zdały egzamin z wynikiem pomyślnym.

Bez egzaminu wstępnego zostaną przyjęci absolwenci studiów wstępnych szkół wyższych, którzy złożyli egzamin końcowy z wynikiem pomyślnym i zostali zakwalifikowani na dany wydział, kandydaci do kompanii akademickich Ministerstwa Obrony Narodowej, zgłaszający się na wydziały prawne absolwenci Oficerskiej Szkoły Prawniczej oraz repetenci, jeśli komisje dla doboru kandydatów uznają przyczynę powtarzania roku za usprawiedliwioną.

Wpisy na pierwszy rok państwowych szkół wyższych odbywają się od 17 do 30 czerwca. Egzaminy wstępne od 1 do 20 września 1949 r.

Egzamin wstępny obejmuje egzamin pisemny — na temat związany z kierunkiem studiów oraz egzamin ustny z nauki o Polsce współczesnej. Ponadto rady wydziałowe mogą wprowadzić następujące egzaminy:

1. na wydziałach technicznych, na sekcjach matematycznych i fizycznych wydziałów matematyczno-przyrodniczych, na wydziałach i sekcjach leśnych i na wydziałach i sekcjach architektury — egzamin pisemny z matematyki;

2. na wydziałach i sekcjach architektury — z rysunku odręcznego;

3. w Wyższej Szkole Handlu Morskiego — egzamin pisemny z języka obcego nowożytnego.

Rady wydziałów technicznych mogą nadto wprowadzić dalszy egzamin pisemny z fizyki, rady wydziałów lekarskich, farmaceutycznych, weterynaryjnych, rolniczych, leśnych i ogrodniczych — egzamin pisemny z chemii lub biologii.

SPIS SZKÓŁ WYŻSZYCH

Szkoły wyższe państwowe

I. Szkoły Akademickie państwowe, podległe Ministerstwu Oświaty

1. **Uniwersytet Jagielloński w Krakowie,** ul. Gołębia 24.
Rektor prof. dr Teodor Marchlewski.

Wydziały:
a) Farmaceutyczny
b) Humanistyczny
c) Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym
d) Matematyczno-Przyrodniczy
e) Prawa
f) Rolniczo-Leśny
g) Studium Wychowania Fizycznego
h) Teologii
oraz Międzywydziałowe Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym.

2. **Uniwersytet Warszawski w Warszawie,** ul. Krakowskie Przedmieście 26/28.
Rektor prof. dr Franciszek Czubalski.

Wydziały:
a) Farmaceutyczny
b) Humanistyczny ze Studium Pedagogicznym
c) Lekarski
d) Matematyczno-Przyrodniczy

e) Prawa
f) Teologii Katolickiej
g) Teologii Ewangelickiej
h) Weterynaryjny
oraz Międzywydziałowe Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym.

3. **Uniwersytet Poznański w Poznaniu,** ul. Słowackiego 25.
Rektor prof. dr Kazimierz Ajdukiewicz.

Wydziały:

a) Prawno-Ekonomiczny
b) Lekarski z Oddziałem Lekarsko-Dentystycznym i Studium Wychowania Fizycznego
c) Humanistyczny
d) Matematyczno-Przyrodniczy
e) Farmaceutyczny
f) Rolniczo-Leśny
oraz Międzywydziałowe Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym.

4. **Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,** Plac Litewski
Rektor prof. dr Tadeusz Kielanowski.

Wydziały:

a) Lekarski
b) Weterynaryjny
c) Farmaceutyczny
d) Matematyczno-Przyrodniczy
e) Rolny.

5. **Uniwersytet Łódzki w Łodzi,** ul. Narutowicza 68.
Rektor prof. dr Tadeusz Kotarbiński.

Wydziały:

a) Humanistyczny
b) Matematyczno-Przyrodniczy
c) Prawa
d) Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym
e) Farmaceutyczny
oraz Międzywydziałowe Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym.

6. **Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu,** Fosa Staromiejska 3.
Rektor prof. dr Wilhelm Karol Koranyi.

Wydziały:

a) Matematyczno-Przyrodniczy
b) Prawno-Ekonomiczny

c) Humanistyczny
d) Sztuk Pięknych

7. **Uniwersytet Wrocławski we Wrocławiu, Pl. Uniwersytecki 1.**
Rektor prof. dr Stanisław Kulczyński.

Wydziały:
a) Humanistyczny
b) Prawno-Administracyjny
c) Nauk Przyrodniczych
d) Lekarski z Oddziałami Farmaceutycznym i Stomatologicznym
e) Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym
f) Matematyki, Fizyki, Chemii z Oddziałem Chemii Technicznej (wspólny z Politechniką Wrocławską).

8. **Politechnika Warszawska, Warszawa,** ul. Lwowska 7.
Rektor prof. dr inż. Edward Warchałowski.

Wydziały:
a) Inżynierii z Oddziałami Budownictwa Sanitarnego i Budowy mostów
b) Architektury
c) Mechaniczny
d) Elektryczny
e) Chemiczny
f) Geodezyjny
g) Komunikacji.

9. **Politechnika Śląska w Gliwicach,** ul. Częstochowska 19.
Rektor prof. inż. Władysław Kuczewski.

Wydziały:
a) Mechaniczny
b) Elektryczny
c) Inżynieryjno-Budowlany
d) Chemiczny
oraz Międzywydziałowe Studium Nauki o Polsce i Świecie Współczesnym.

10. **Politechnika Łódzka w Łodzi,** Plac Zwycięstwa 2.
Rektor prof. dr Osman Achmatowicz.

Wydziały:
a) Mechaniczny
b) Elektryczny
c) Chemiczny
d) Włókienniczy.

11. **Politechnika Gdańska we Wrzeszczu.**
Rektor prof. dr Stanisław Turski

Wydziały:

a) Inżynierii Lądowej
b) Budowy Okrętów
c) Chemiczny
d) Architektury
e) Mechaniki
f) Elektryczny
g) Inżynierii Rolnej.

12. **Politechnika Wrocławska we Wrocławiu,** Wybrzeże St. Wyspiańskiego 27.
Rektor prof. dr Stanisław Kulczyński.

Wydziały:

a) Budownictwa
sekcje: inżynierii i architektury
b) Mechaniczno-Elektryczny
oraz wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim Wydział Matematyki, Fizyki, Chemii z Oddziałem Chemii Technicznej.

13. **Akademia Górnicza w Krakowie,** ul. Mickiewicza 30.
Rektor prof. dr Walery Goetel.

Wydziały:

a) Górniczy
b) Hutniczy
c) Geologiczno-Mierniczy
d) Elektromechaniczny
e) Architektury
f) Inżynierii
g) Komunikacji.

14. **Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie,** ul. Rakowiecka 8.
Rektor prof. dr Marian Górski.

Wydziały:

a) Leśny z Oddziałem Technologii Przemysłu Drzewnego
b) Rolny z Oddziałem Melioracyjnym
c) Ogrodniczy
oraz: 1. Studium Pedagogiczne
2. „ Gospodarstwa Domowego.

15. **Akademia Stomatologiczna w Warszawie,** ul. Narbutta 33.
Prorektor prof. dr Cezary Pawłowski.

16. **Akademia Nauk Politycznych w Warszawie,** ul. Wawelska 7.
Rektor prof. dr. Aleksy Wakar.

Wydziały:

a) Dyplomatyczno-Konsularny
b) Społeczno-Polityczny
oraz Studium Dziennikarskie.

II. Szkoły Akademickie państwowe podległe Ministerstwu Zdrowia

17. **Akademia Lekarska w Gdańsku - Wrzeszczu.**
Rektor prof. dr Wilhelm Tarnocki.

Wydziały:
a) Lekarski
b) Stomatologiczny
c) Farmaceutyczny.

18. **Akademia Lekarska w Rokitnicy Bytomskiej,** ul. Szpitalna 19.
Rektor prof. dr Brunon Nowakowski.

Wydziały:
a) Lekarski
b) Stomatologii.

19. **Akademia Lekarska w Szczecinie.**
Rektor prof. dr. Jakub Węgierko.

III. Szkoły akademickie państwowe podległe Ministerstwu Kultury i Sztuki

20. **Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie,** Pl. Matejki 13.
Rektor prof. Eugeniusz Eibisch.

Wydział Malarstwa:
a) Katedry malarstwa stalugowego
b) „ „ ściennego,
c) Studium scenograficzne,
d) „ Historii Sztuki.

21. **Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie,** ul. Polna 42.
Rektor prof. Franciszek Strynkiewicz.

Wydział Malarstwa:
a) Katedra malarstwa stalugowego
b) „ „ ściennego
c) Studium scenograficzne
d) „ Historii Sztuki
e) „ Konserwacji Zabytków.

IV. Szkoły akademickie państwowe, podległe Ministerstwu Obrony Narodowej

22. **Akademia Wychowania Fizycznego,** Warszawa, Bielany, ul. Marymoncka 20.
Dyr. płk mgr Sanisław Górny.

I. Szkoły wyższe zawodowe państwowe podległe Ministerstwu Oświaty

23. Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie, ul. Boboli 14.
Rektor inż. Ludwik Uzarowicz.

Kierunki:
a) Budowa Maszyn
b) Elektryczny.

24. Szkoła Inżynierska w Poznaniu, ul. Bergera 5,
Rektor inż. Bolesław Orgelbrand.

Kierunki:
a) Mechaniczny
b) Elektryczny
c) Budownictwa
sekcja architektury
„ inżynierii lądowo-wodnej.

25. Szkoła Inżynierska w Szczecinie, ul. Gen. Sikorskiego 37,
Rektor inż. Ryszard Biegański.

Kierunki:
a) Mechaniczny
b) Elektryczny
c) Budownictwa:
sekcja architektury
„ inżynierii
d) Chemiczny.

26. Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie, ul. Kraszewskiego 27/29.
p. o. rektora inż. Tadeusz Rodkiewicz.

Kierunki:
a) Rolny,
b) Mleczarsko-Serowarski
Studium Instruktorsko-Nauczycielskie
„ Ochrony Roślin.

27. Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi, ul. Nowotki 18.
Rektor prof. dr Franciszek Skupieński.

Kierunki:
a) Rolny
b) Przemysłu Rolnego
c) Agronomii Społecznej
d) Ogrodniczy.

28. **Wyższa Szkoła Handlu Morskiego w Gdyni**, Sopot, ul. Czerwonej Armii 109.
Rektor prof. dr Bolesław Kasprowicz.

29. **Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie**, ul. Straszewskiego 22.
Rektor prof. dr Stanisław Skalski.

Kierunki:
a) Humanistyczny,
b) Matematyczno-Fizyczny
c) Przyrodniczo-Geograficzny.

30. **Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi**, Al. Kościuszki 21.
Rektor dr Szeniowski.

Kierunki:
a) Humanistyczny
b) Przyrodniczy
c) Matematyczny.

31. **Państwowa Szkoła Pedagogiczna w Gdańsku, Wrzeszcz**, ul. Sobieskiego 18/19.
Rektor prof. Adam Dobrowolski.

Kierunki:
a) Humanistyczny
b) Matematyczny
c) Przyrodniczy.

II. Wyższe Szkoły zawodowe państwowe podległe Ministerstwu Zdrowia

32. **Wyższa Szkoła Higieny Psychicznej, Warszawa**, ul. Puławska 91
Rektor prof. dr Michałowicz.

Wydziały:
a) Psychologii Klinicznej
b) Higieny Pracy
c) Psychologii Społecznej

III. Szkoły wyższe zawodowe państwowe podległe Ministerstwu Kultury i Sztuki

33. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Krakowie**, ul. Warszawska 24, bud. 1.
Dyr. Zbigniew Drzewiecki.

34. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Katowicach**, ul. 27 Stycznia 33.
Dyr. Adam Mitscha.

35. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Łodzi, ul. Gdańska 32.**
Dyr. Kazimierz Sikorski.
36. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Poznaniu,** ul. Armii Czerwonej 19.
Dyr. Zygmunt Sitowski.
37. **Państwowa Wyższa Szkoła Operowa w Poznaniu,** ul. Armii Czerwonej 19.
Dyr. Tadeusz Szeligowski.
38. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Sopocie,** ul. Grunwaldzka 5.
Dyr. dr Stefan Ślendziński.
39. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Warszawie.** al. Stalina 3.
Dyr. Stanisław Kazuro.
40. **Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna we Wrocławiu,** Powstańców Śląskich 204.
41 **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych w Poznaniu,** Pl. Wolności 3.
Dyr. Teisseyre.
42 **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych w Krakowie,** ul. Humberta 3.
Dyr. Mieczysław Wejman.
43 **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych w Łodzi,** ul. Narutowicza 77.
Dyr. Stefan Wegner.
44 **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych we Wrocławiu,** ul. Traugutta 19/21.
Dyr. Eugeniusz Geppert.
45. **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych we Wrocławiu,** Oddział Katowice, ul. Stawowa 6.
Kier. prof. Stanisław Rak.
46. **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych w Gdańsku,** Sopot, ul. Obrońców Westerplatte 24.
Dyr. Marian Wnuk.
47 **Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych w Warszawie,** ul. Myśliwiecka 8, Wrońskiego 1.
Dyr. Jan Golus.
48. **Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna w Warszawie,** z siedzibą w Łodzi, ul. Gdańska 32.
Dyr. Leon Schiller.
49. **Państwowa Wyższa Szkoła Aktorska w Warszawie,** ul. Kopernika 36/40.
Dyr. Aleksander Zelwerowicz.

50. **Państwowa Wyższa Szkoła Aktorska w Krakowie,** ul. Szpitalna 40.
Dyr. Stanisław Woźniak.

IV. Szkoły Wyższe zawodowe państwowe podległe Ministerstwu Przemysłu i Handlu

51. **Państwowa Wyższa Szkoła Administracji Gospodarczej w Katowicach,** ul. 1 Maja 50.
Rektor prof. dr Zygmunt Izdebski.

Wydziały:

a) Organizacji Przemysłowej
b) Administracji Publicznej
c) Administracji Handlowej
(w projekcie uruchomienie wydziału Handlu Wewnętrznego)

W projekcie uruchomienie Szkoły Inżynierskiej w Katowicach z wydziałami mechanicznym i elektrycznym.

Szkoły wyższe prywatne

I. Szkoły akademickie prywatne podległe Ministerstwu Oświaty

52. **Katolicki Uniwersytet Lubelski w Lublinie,**
Rektor prof. dr ks. A. Słomkowski.

Wydziały:

a) Teologii
b) Prawa Kanonicznego
c) Filozofii Chrześcijańskiej
d) Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych ze Studium Zagadnień Społecznych i Gospodarczych Wsi
e) Humanistyki.

53. **Szkoła Główna Handlowa w Warszawie,** ul. Rakowiecka 8.
Rektor prof. dr Andrzej Grodek.

54. **Filia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Łódź,** ul. Sterlinga 24.
Rektor prof. dr Remigiusz Bierzanek.

55. **Akademia Handlowa w Krakowie,** ul. Sienkiewicza 4.
Rektor prof. dr Stefan Grzybowski.

56. **Akademia Handlowa w Poznaniu,** Wały Zygmunta Starego 2/3.
Rektor prof. dr Barciński.

57. **Filia Akademii Handlowej w Poznaniu,** Szczecin.
Rektor prof. dr Leon Babiński.

II. Szkoły Wyższe zawodowe prywatne podległe Ministerstwu Oświaty

58\. **Wyższa Szkoła Administracyjna w Częstochowie,** ul. Waszyngtona 62.
Rektor dr Juliusz Bram.

59\. **Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Krakowie,** ul. św. Marka 37
Rektor dr Kazimierz Dobrowolski.

Wydziały:
a) Ogólny
b) Samorządowy
c) Dziennikarski.

60\. **Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu,** ul. Urszulanek 22/26
Rektor prof. dr Kamil Stefko.

61\. **Wieczorowa Szkoła Inżynierska w Gdańsku**
Rektor Marian Pęczalski.

III. Wyższe Szkoły Zawodowe Prywatne podległe Ministerstwu Przemysłu i Handlu

62\. **Wieczorowa Szkoła Inżynierska SIMP-u w Warszawie,** ul. Andrzeja Boboli 14.
Rektor inż. Ludwik Uzarowicz.

IV. Wyższe Szkoły Zawodowe Prywatne podległe Ministerstwu Kultury i Sztuki

63\. **Wyższa Szkoła Filmowa w Łodzi,** ul. Targowa 61.
Dyr. Jerzy Toeplitz.

MŁODZIEŻ ROBOTNICZA I CHŁOPSKA NA WYŻSZYCH UCZELNIACH — POTĘGĄ POLSKI LUDOWEJ

WĘDRÓWKI PO ZIEMIACH OJCZYSTYCH

NASZE GÓRY

Południowe i południowo-zachodnie części Polski są krainami górskimi. Ciągną się tam łańcuchy, grzbiety i grupy górskie o najróżnorodniejszym krajobrazie. Obok wąskich zalesionych grzbietów spotykamy nagie, pokryte skalnymi gołoborzami, obok białych wapiennych skalic — ostre granitowe turnie, przeglądające się w okrągławych stawach o zimnej ciemno-zielonej toni. Krainy te są rajem turystów, którzy zimą i latem szukają tu wypoczynku i kontaktu z naturą. Wśród turystów i wczasowiczów nie brak i młodzieży, przebywającej na obozach i wycieczkach, które dają tyle nowych wrażeń i przeżyć.

Aby wam ułatwić poznanie podczas wakacji letnich lub zimowych piękna naszych gór, podajemy poniżej najważniejsze o nich wiadomości.

Góry nasze dzielimy na stare i młode. Już sam krajobraz pozwala je od siebie odróżnić. Górami starymi są Sudety na Dolnym Śląsku i Góry Świętokrzyskie na Wyżynie Małopolskiej. Są to resztki prastarych łańcuchów górskich, które powstały przed 300 milionami lat w okresie węglowym. Nazywamy je H e r c y n i d a m i. Ciągną się one długim łańcuchem aż od Irlandii przez południową Anglię, Francję, Wogezy, środkowe Niemcy, Czechy i kończą się na naszych Sudetach i Górach Świętokrzyskich. Kiedyś były to góry potężne, tak jak dzisiejsze Alpy, lecz podczas długich setek milionów lat uległy zniszczeniu pod wpływem procesów wietrzenia, erozji rzek i mórz. Na miejscu dawnych gór utworzyły się powierzchnie faliste, miejscami równinne, a tylko sfałdowane warstwy skalne w głębi zdradzały, że kiedyś były tam potężne góry. Rzeki płynęły po powierzchni tych szczątków górskich powoli w szerokich dolinach i nic nie zdradzało, że w głębi skorupy ziemskiej zbierają się siły, które zmienić mają stary krajobraz. Oto w starszym trzeciorzędzie siły te, zwane górotwórczymi spowodowały sfałdowanie i wypiętrzenie się nowych łańcuchów górskich Alp, Karpat i Tatr, położonych na południe od dawnych Hercynidów. Nacisk jednak tych powstających górotworów spowodował w obrębie resztek Hercynidów liczne spękania i uskoki. Ograniczone nimi kry uległy bądź wypiętrzeniom, bądź też zapadnięciom i w ten sposób nastąpiło odświeżenie rzeźby i powstał dzisiejszy krajobraz Sudetów i Gór Świętokrzyskich.

Odmiennie wygląda krajobraz młodych gór Karpat i Tatr. W Karpatach zaznaczają się w krajobrazie wąskie grzbiety, po-

rosłe lasami świerkowymi i jodłowymi, niżej zaś na zboczach — buczyną. Doliny rzek są tu wąskie, podobne w profilu poprzecznym do litery V. Dnem ich płyną potoki i rzeki niosące masy żwirów i otoczaków, które dowodzą, że potoki i rzeki ciągle jeszcze rozcinają zbocza gór, pogłębiając i poszerzając swe doliny.

Nie ma tu monotonnych wielkich form, jakie spotykamy w górach starych. Natomiast rzeźba górska jest niespokojna, pełna różnorodności: to ostrych grzbietów, to wyspowych kopic, to znów długich ramion górskich, rozbiegających się od najwyższych wzniesień. Przyczyną tego jest mało odporny materiał skalny, z którego są zbudowane nasze Karpaty. Jest to tzw. flisz, składający się z ławic piaskowców, wapieni, margli i łupków ilastych, w którym rzeki bez trudu rzeźbią swe doliny.

Dzięki słabej odporności materiału skalnego szczyty karpackie nie są zbyt wysokie. Najwyższe ich kulminacje leżą w granicach 1 100 do 1 700 m i wędrówka po nich nie przedstawia dużych trudności i nie wymaga wielkiego wysiłku fizycznego, jak również nie przedstawia większych niebezpieczeństw. Z tego powodu Karpaty są doskonałym terenem dla młodzieżowych wycieczek górskich.

Beskidy

Leżące w naszych granicach Karpaty dzielimy na: **Beskid Śląski** z Baranią Górą, 1 214 m i z miejscowościami Wisłą, Żywcem, Ustroniem; **Beskid Wysoki** z Babią Górą, 1 726 m i Pilskiem, 1 557 m z miejscowościami Zawoja, Makowem i Jordanowem; **Beskid Wyspowy** z miejcowościami Myślenice, Rabka, Limanowa i Tymbark; **Gorce** z Turbaczem 1 311 m i z najbliższymi miejscowościami, jak Nowy Targ i Rabka; **Beskid Niski** z Jaworzyną 1 116 m, a na wschodzie z Magórą Wątkowską 867 m z miejscowościami Krynica, Wysowa, Ujście Ruskie, Dukla, Łupków i wreszcie **Bieszczady** z Rawką 1 303 m i Haliczem 1 335 m i miejscowościami: Łupków i Baligród.

Osobną krajobrazową grupę górską stanowią w obszarze naszych Karpat **Pieniny** koło Krościenka, Czorsztyna i Szczawnicy. Są to wprawdzie niewysokie (najwyższy szczyt Trzy Korony ma 982 m), lecz o cudownej malowniczości skalice wapienne, między którymi przewija się wstęga Dunajca wąską przełomową doliną.

Turystykę w Beskidach ułatwiają liczne linie kolejowe, które łączą z Krakowem, Tarnowem i Rzeszowem wszystkie większe miejscowości letniskowe i uzdrowiskowe, położone w górach, jak: Wisła, Ustroń, Żywiec, Sucha, Maków, Jordanów, Rabka, Nowy Targ, Tymbark, Limanowa, Nowy Sącz, Krościenko, Szczawnica,

Piwniczna, Żegiestów, Krynica, Grybów, Jasło, Krosno i Sanok. Prócz tego liczna sieć schronisk towarzystw turystycznych, jak: Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego pozwala na wygodną wędrówkę po górach, stanowiąc doskonałe punkty oparcia i tanich noclegów. Dlatego każdy kto planuje wycieczki w góry powinien zostać członkiem jednego z tych towarzystw.

Na wycieczki w Beskidy najlepiej użyć stare, wygodne obuwie, podkute zwykłymi okrągłymi gwoździami. Górskie gwoździe boczne są zupełnie zbędne i tylko powiększają wagę obuwia. Najlepsze są trzewiki z cholewką, natomiast półbuty łatwo ocierają nogi. Wygodne jest także obuwie gumowe z cholewką, tzw. trampki, pod warunkiem uzupełnienia go korkową wyściółką. Na nogi należy wkładać cienką bawełnianą skarpetę, a na nią grubą wełnianą, aby zapewnić swobodny przepływ powietrza między nogą a skórą trzewika. Zapobiega to odparzeniom i zbytniemu poceniu się nóg. Reszta ubrania powinna być przewiewna i nie krępująca ruchów. Spodnie krótkie lub pumpy. Koszule najpraktyczniejsze są flanelowe. Nie należy zapominać o dobrze dopasowanym plecaku lub tornistrze typu wojskowego.

A teraz ostatnia uwaga. Pamiętajcie, że nasze góry są własnością całego narodu, jego wielkim skarbem i dlatego chrońcie przyrodę, nie łamcie drzewek w lasach, nie zaśmiecajcie miejsc postojów resztkami jedzenia, nie rozpalajcie w lasach ognisk, a gdy już musicie to robić, to przed odejściem ognisko bardzo dokładnie zagaście, aby nie powstał z niego pożar lasu. I jeszcze jedno. Nie wypisujcie swych nazwisk i inicjałów na różnych najbardziej do tego nie nadających się miejscach, jak ruiny dawnych zamków, znaki szczytowe, ściany schronisk, zabytkowe drzewa itp. Tylko głupi chcą w ten sposób uwieczniać swój pobyt, dla was są w tym celu przygotowane księgi pamiątkowe w schroniskach.

A oto wykaz schronisk Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w Beskidach:

1. Schronisko na Stożku (975 m) — Oddział PTT w Cieszynie, poczta Wisła, stacja kolejowa Wisła wzgl. Głębce. W lecie 30 noclegów zimą 15.

2. Schronisko na Soszowie (800 m) — Oddział PTT w Cieszynie, p. Wisła, st. k. Wisła wzgl. Obłaziec, 20 noclegów, w zimie 15.

3. Schronisko na Tule pod „Czantorią" (611 m) — Oddział PTT w Cieszynie p. i st. k. Goleszów, 6 noclegów.

4. Schronisko na Równicy (883 m) — Oddział PTT w Katowicach, p. Ustroń-Równica, st. k. Ustroń, wzgl. Polana, telefon Ustroń 48, noclegów 60.

5. Schronisko na Baraniej Górze (925 m) — Oddział PTT w Katowicach, p. Wisła, st. k. Milówka, 40 noclegów.

6. Stacja Turystyczna PTT w Wiśle, willa „Wrzos" — Oddział PTT w Katowicach, p. Wisła, st. k. Wisła, tel. Wisła 42, 10 noclegów.

7. Schronisko na Błatniej (880 m) — Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. Wapiennica, st. k. Wapiennica i Jaworze, 15 noclegów.

8. Schronisko pod Klimczokiem (1076 m) — Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. Bystra, adres: Schronisko pod Klimczokiem, ob. Jarosz, st. k. Wilkowice-Bystra lub Bielsko, 40 noclegów.

9. Schronisko na Szyndzielnej (na Hali Kamienickiej pod Klimczokiem — 1001 m) — Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. Mikuszowice Śląskie; adres: Schronisko Szyndzielnia, ob. Maciejna, Olszówka, st. k. Bielsko lub Wilkowice-Bystra, 55 noclegów.

10. Schronisko na Stefance k/Bielska (636 m) — Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. Bystra, st. k. Bielsko lub Bystra. Schronisko nie posiada noclegów.

11. Schronisko na Skrzycznem (1180 m) — Oddział PTT w Katowicach, p. Szczyrk, st. k. Wilkowice-Bystra.

12. Schronisko na Magórce (919 m) — Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. Wilkowice, st. k. Wilkowice-Bystra, 100 noclegów.

13. Schronisko w Lezkowcu (922 m) — Oddział PTT w Krakowie (Koła w Wadowicach), p. Wadowice, adres: Koło PTT, prof. Panczakiewicz, ul. Zegadłowicza 54, st. k. Wadowice lub Mucharz. Hucisko, Lachowice wzgl. Skawce; 50 noclegów.

14. Schronisko na Przegibku pod Małą Będoszką (ok. 1000 m) Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. Rajcza, st. k. Rajcza lub Sól, 10 noclegów.

15. Schronisko na Babiej Górze (na Markowych Szczawinach 1080 m) — Oddział PTT w Żywcu, p. Zawoja, st. k. Maków Podhalański, Hucisko lub Jeleśnia, 100 noclegów, w zimie 40.

16. Schronisko na Pilsku (1330 m) — Oddział PTT w Żywcu, p. i st. k. Jeleśnia, 40 noclegów.

17. Schronisko na Lipowskiej (1324 m) — oddział PTT w Żywcu, p. Ujsoły, st. k. Rajcza, Milówka lub Węgierska Górka, 30 noclegów.

18. Schronisko na Rysiance w Grupie Lipowskiej (1324 m) — Oddział PTT w Żywcu, p. Milówka, st. k. Milówka, Węgierska Górka, 30 noclegów.

19. Stacja Turystyczna PTT w Hucisku w domu ob. Gąsiorka Antoniego k stacji kol., p. i st. k. Hucisko, 8 noclegów.

20. Schronisko w Zwardoniu (710 m) — Oddział PTT w Bielsku-Białej, p. i st. k. Zwardoń, 100 noclegów.

21. **Schronisko na Wielkim Luboniu (1023 m) — Oddział PTT** w Rabce, p. Rabka-Zaryte, 6 noclegów.

22. Stacja Turystyczna PTT w Czorsztynie „Kurpielówka", Zarząd Główny PTT Czorsztyn, st. k. Nowy Targ, 10 noclegów.

Aby wam pomóc w wyborze tras wycieczek w Beskidy podajemy poniżej najciekawsze szlaki wycieczkowe:

Beskid Śląski. Cieszyn (położony malowniczo nad Olzą, góra zamkowa ze starą wieżą piastowską, kościoły, Muzeum Śląskie) — Goleszów — Ustroń, stąd doliną Wisły do wsi Wisła. Wycieczka na Baranią Górę, do źródeł Czarnej Wisełki, do wodospadów Białej Wisełki. Przez Przełęcz Kubalonkę do Istebnej, skąd powrót na Milówkę. Wycieczki okrężne w pasmie wiślańskim i w pasmie Wielkiej Czantorii: na Stożek, Równicę, Czantorię, Baranią Górę.

Bielsko (ośrodek przemysłu sukienniczego) — Bystra — Brenna — Szczyrk — Żywiec — wycieczki okrężne w pasmie wiślańskim, na Magórkę i w Beskid Żywiecki.

Beskid Wysoki. Sucha — Zawoje — Babia Góra — Zawoje — Maków — Kalwaria Zebrzydowska. Od strony Żywca—na Jeleśnię lub Hucisko przez Mądralową. Wycieczki na Pilsko przez Jeleśnię lub Węgierską Górkę (Milówkę) na Raczę przez Zwardoń.

Gorce. Rabka — Turbacz — grzbietem na Kudłoń — powrót przez Mszanę Dolną (Beskid Wyspowy) — Kasinę Wielką — Myślenice.

Pieniny. Nowy Targ — na Dębno — Maniowy — Czorsztyn — Niedzica — Sromowce — wyjście na Trzy Korony — łodziami Dunajcem do Szczawnicy — Krościenko — Stary Sącz.

Dolina Popradu. Rytro — Piwniczna — Żegiestów — Muszyna.

Orawa. Nowy Targ — Czarny Dunajec — Piekielnik — Jabłonka — Lipnica Wielka. Stąd na Górną Lipnicę i Babią Górę — następnie na Orawkę — Podwilk, do Chabówki lub Jordanowa.

Spisz. Nowy Targ — Nowa Biała — Cisowa Skała — Krempachy — Frydman i Niedzica, Niedzica — zamek — dolina Dunajca — droga przez Zielone Skałki. Z Niedzicy przez Łapsy i Trypsy do Jurgowa. Jaworzyna Spiska — powrót na Zakopane.

Beskid Niski. Grybów — Chełm — Ropa — Szymbark — Gorlice (pobojowiska i cmentarze z I wojny światowej) — Zagórzany— Biecz (średniowieczne mury, baszta, kościoły i ratusz z XV w.) — Jasło (miasto zburzone przez Niemców w 1944 r., odbudowujące się) — Dębowiec — Folusz (wylęgarnia pstrągów i łososi) — Magóra Wątkowska (rezerwat skalny „Kornuty") — Żmigród — Dukla (pola bitew z ostatniej wojny) — Iwonicz — Rymanów — Krościenko — Krosno (ośrodek przemysłu naftowego, stary rynek, średniowieczne kościoły) — Odrzykoń (ruiny zamku).

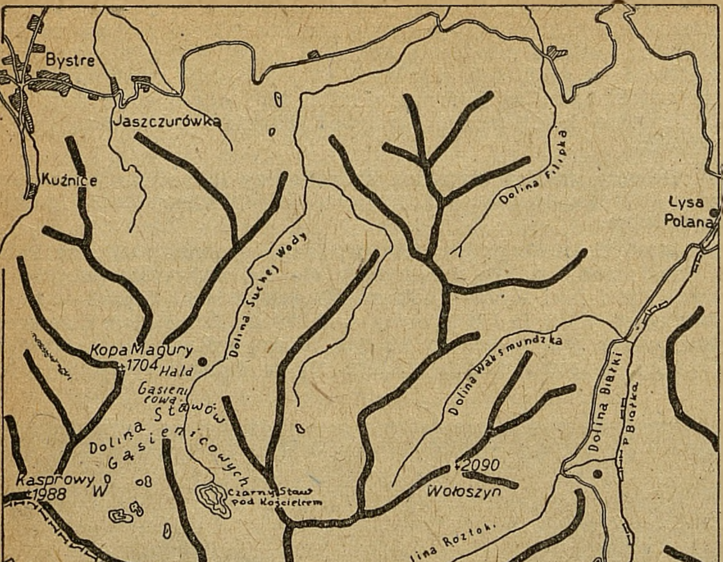
Zupełnie inny krajobraz przedstawiają Tatry. Tu, zwłaszcza w Wysokich Tatrach, mamy jedyne w Polsce krajobrazy wysokogórskie. Charakteryzują je dzikie skaliste ściany, potężne usypiska piargów, turnie i grzebienie skalnych grani, wyrzeźbione wskutek wietrzenia w granitach, z których są przeważnie zbudowane Wysokie Tatry. Tatry są jakby miniaturą Alp, lecz o wiele misterniejszej rzeźbie, którą można porównać jedynie z przepiękną gotycką koronką.

Główny grzbiet wysokich Tatr tworzy łuk otwarty ku północy, z którego na północ i na południe wybiegają liczne grzbiety poprzeczne.

Wzdłuż głównego grzbietu przebiega granica pomiędzy Polską a Czechosłowacją. Tu zgrupowały się też najwyższe szczyty naszych Tatr, jak: Rysy—2 503 m, Mięguszowiecki Szczyt—2 438 m, Świnica — 2 301 m i Kasprowy — 1 988 m. Dzięki temu, że szczyt Kasprowego jest połączony kolejką linową z Kuźnicami (część Zakopanego), łatwo można znaleźć się w samym sercu Wysokich

Polskie Tatry Wysokie — Rysy (2 503 m)

POLSKIE
TATRY WYSOKIE
1 0 1 2 km
Bystre
Jaszczurówka
Kuźnice
Łysa Polana
Dolina Filipka
Dolina Suchej Wody
Kopa Magury
1704
Hala Gąsienicowa
Dolina Gąsienicowych Stawów
Dolina Waksmundzka
Dolina Białki
P. Białka
2090
Wołoszyn
Kasprowy W.
1988
Czarny Staw pod Kościelcem
Dolina Roztoki
Świnica
2301
Kozi W.
2291
Dol. Cicha
Zadni Staw
Wielki Staw
Dolina Pięciu Stawów Polskich
Czarny Staw
2234
Miedziane
Dolina Rybiego Potoku
Biała Woda
Morskie Oko
Czarny Staw
2098
2068
Mnich
Stawy Ciemnosmreczyńskie
2438
Mięguszowiecki Szczyt
2499
Rysy
granica
skaliste granie
rzeki i potoki
stawy
schronisko
szosy
miejscowości

Tatr i poznać bez zbytniego wysiłku ich najpiękniejsze części schodząc z Kasprowego w Dolinę Stawów Gąsienicowych, następnie koło Czarnego Stawu pod Kościelcem i Zamarzłego Stawu możemy wejść na Zawrat i stąd zejść w Dolinę Pięciu Stawów Polskich. Następnie przez Miedziane (Przełęcz Szpiglasowa) dostajemy się do Morskiego Oka. Trasa taka nie jest trudna i może być wykorzystywana przez młodzież, pod opieką jednak nauczyciela. Samodzielne wędrówki po Wysokich Tatrach młodzieży nieobytej z wysokimi górami i niebezpieczeństwami, jakie góry te przedstawiają (przepaście, mgły, nagłe zmiany temperatury itp.) nie są wskazane. Natomiast dokładne trzymanie się przewodnika, w którym podana jest skala trudności na poszczególnych znakowanych ścieżkach, a jeszcze lepiej wycieczkowanie z przewodnikiem wykwalifikowanym — pozwala na zwiedzanie Tatr przez niedoświadczonych turystów bez narażania się na niebezpieczeństwa.

Charakterystyczne piętno nadają krajobrazowi tatrzańskiemu liczne górskie stawy, okrągławego kształtu, które leżą w wysokości 1 500 do 1 600 m nad poziomem morza na dnie skalnych karów, ograniczonych z trzech stron prawie pionowymi ścianami. Są to ślady lodowców, które istniały w Tatrach w epoce dyluwialnej. One to doprowadziły do przekształcenia nisz źródłowych w kary, a doliny poniżej karów zostały działaniem spływających nimi lodowców przekształcone w tzw. żłoby lodowcowe, odznaczające się tym, że ich poprzeczny profil przypomina duże U.

Pod względem turystycznym Tatry są dobrze zagospodarowane. Istnieje gęsta sieć znakowanych ścieżek turystycznych, dobre mapy turystyczne i przewodniki opracowane przez T. Zwolińskiego. Dogodne zaś noclegi w górach zapewniają wielkie schroniska PTT, jak:

1. Hotel PTT „Morskie Oko"—Zakopane, ul. Krupówki, Zarz. Gł. PTT, p. i st. k. Zakopane, tel. 13-72; 58 łóżek.

2. Dworzec Tatrzański—Zakopane, ul. Krupówki, Zarząd Gł PTT, p. i st. k. Zakopane, tel. 13-39; 30 łóżek.

3. Dom Turystyczny PTT „Staszeczkówka" — Zakopane, ul. Krupówki, Zarząd Gł. PTT, p. i st. k. Zakopane; 70 łóżek.

4. Dom Turystyczny PTT im. ks. Stolarczyka—Zakopane, ul. Chałubińskiego, Zarząd Gł. PTT; 60 łóżek.

5. Schronisko na Hali Gąsienicowej (1500 m) — Oddział PTT w Warszawie, p. i st. k. Zakopane, skrytka poczt. 126, tel. Zakopane 13-12; 70 łóżek.

6. Schronisko w Roztoce (1032 m) — Oddział PTT w Krakowie, p. i st. k. Zakopane, tel. przez centralę w Zakopanem; 60 łóżek.

7. Schronisko nad Morskim Okiem (1400 m) — Oddział PTT Zakopane, p. i st. k. Zakopane, tel. przez centralę w Zakopanem; 100 noclegów.

8 Schronisko w Dolinie Pięciu Stawów Polskich (1672 m) — Oddział PTT Zakopane, p. i st. k. w Zakopanem; 25 noclegów.

9. Stacja Turystyczna PTT na Kirach (919 m) — Oddział PTT w Zakopanem, w domu Słowińskiego u wylotu Doliny Kościeliskiej, p. Kościeliska, st. k. Zakopane; 30 noclegów.

10. Stacja Turystyczna PTT na Łysej Polanie (1003 m) w budynku ob. Barcikowej, p. i st. k. Zakopane; 6 noclegów.

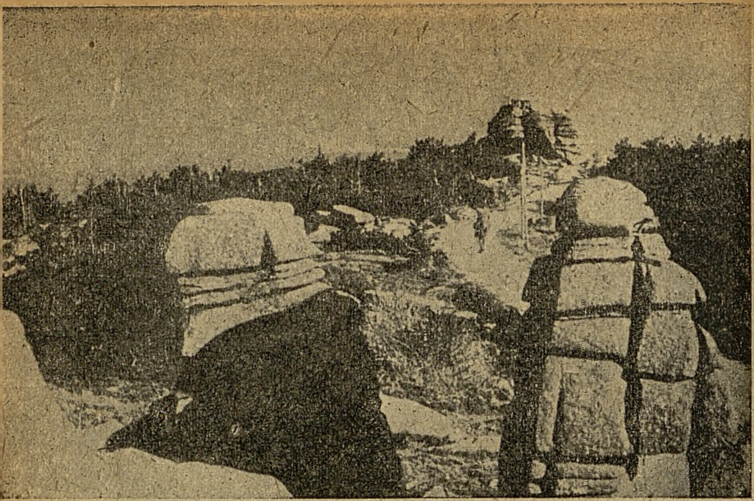
Wycieczki w Tatry. Zakopane — Dolina Strążyska, Muzeum Tatrzańskie, Gubałówka, Dolina Kościeliska, Kuźnice, Kalatówki, Hala Gąsienicowa — do Pięciu Stawów Polskich, stamtąd do Morskiego Oka i Czarnego Stawu nad Morskim Okiem. Powrót na Roztokę i Toporową Cyrlę. Z Kuźnic kolejką linową na Kasprowy Wierch — Dolina Stawów Gąsienicowych — przez Zawrat do Doliny Pięciu Stawów Polskich.

Karkonosze

A teraz przenieśmy się w zupełnie inny krajobraz górski. Na zachodzie w Sudetach, które stanowią naturalną granicę między Śląskiem a Czechosłowacją, najwyższą grupą górską są Karkonosze ze szczytem Śnieżka — 1603 m npm. Góry te są potężnym granitowym blokiem słabo przez doliny rozczłonkowanym, o stromych północnych zboczach, które opadają ku Kotlinie Jeleniogórskiej. Strómość północnych zboczy Karkonoszy potęgują przepaściste skalne ściany polodowcowych kotłów (Śnieżne Kotły, Kocioł Jagniątkowski, Kotły Wielkiego i Małego Stawu). Natomiast powierzchnia grzbietu Karkonoszy jest w przeciwieństwie do stromych zboczy prawie płaska i miejscami bardzo szeroka. Są to resztki dawnej równi rozciągającej się na miejscu zniszczonych gór hercyńskich, która pokrajana uskokami została około 700 m wypiętrzona w górę podczas górotwórczych ruchów alpejskich w starszym trzeciorzędzie. Pod łagodną wierzchowiną wznoszą się kopulaste szczyty, które dzięki temu, że są zbudowane z odporniejszych skał, dłużej opierały się niszczeniu, które atakowało góry. Skały te jednak powoli rozsypują się pod wpływem ostrego klimatu w gruz skalny, który pokrywa zbocza Śnieżki, Małego Szyszaka (1442 m), Wysokiego Koła (1506 m), Szrenicy (1362 m). W niektórych miejscach, zwłaszcza na zachód od Przełęczy Szpindlerowskiej, występują malownicze formy skalne. Są to odporniejsze partie granitu, budującego grzbiet Karkonoszy, które wietrzejąc tworzą ciekawe słupy i ambony skalne.

Śnieżka 1603 m.
Równia
Mały Staw
Wielki Staw
Przełęcz Szpindlerowska
Wysokie Koło 1506 m
Śnieżne Kotły
Szrenica 1362 m
Karkonosze
Szklarska Poręba
Karpacz
Kotlina
Jeleniogórska
Cieplice Śląskie Zdrój
JELENIA GÓRA

Karkonosze

Karkonosze — Ptasi Kamień

Karkonosze są najlepiej pod względem turystycznym zagospodarowanymi górami w Polsce. Obok licznych schronisk czeskich w pasie granicznym, znajdują się na ich terenie następujące schroniska Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego:

Jelenia Góra, Dworzec Turystyczny PTT, Al. Wolności 36, tel. Jelenia Góra 27-37; 27 noclegów.

Schronisko w Zamku Chojnasty (659 m) — Oddział PTT w Jeleniej Górze, poczta Sobieszów, st. kolejowa i tramwaj Sobieszów, tel. Sobieszów 435; 40 noclegów, zimą 8.

Schronisko im. Kasprowicza pod Szrenicą. Dojazd do Górnej Szklarskiej Poręby (st. kol.). Ok. 100 noclegów przez cały rok.

Schronisko na Szrenicy (1362 m) — noclegów ok. 30.

Schronisko pod Łabskim Szczytem (1168 m) — dojście ze Szklarskiej Poręby Górnej; noclegów ok. 20.

Schronisko przy Śnieżnych Kotłach (ok. 1400 m) — miejsc ok. 100.

Schronisko „Samotnia" przy Małym Stawie (restauracja i noclegi, ok. 50 miejsc).

Schronisko im. Wyspiańskiego (Śląski Dom) pod Śnieżką (bufet i noclegi, ok. 100 miejsc).

Schronisko polskie na Śnieżce (1603 m) — bufet, 6 noclegów.

Schronisko na Przełęczy Kowarskiej (1046 m) — bufet, 50 noclegów.

Miejsca w wyżej wymienionych schroniskach można rezerwować przez Oddział PTT w Jeleniej Górze lub Komisję Sudecką PTT w Jeleniej Górze, Al. Wolności 36. Tel. 27-37.

Wycieczki w Karkonosze: Jelenia Góra (stary rynek barokowy, rekonstrukcja geologicznej budowy Karkonoszy w Parku Miejskim, Muzeum Regionalne) — Cieplice Śląskie Zdrój (dojazd tramwajem) — Szklarska Poręba Górna (dojazd pociągiem z Jeleniej Góry przez Cieplice, wielka miejscowość klimatyczna na zboczach Karkonoszy) — wodospad na Kamieńczyku — Strażnica WOP, zaopatrzenie się w przepustki do pasa granicznego — Schronisko im. Kasprowicza — Szrenica — Łabski Szczyt — Śnieżne Kotły — Czeskie Kamienie — Ptasi Kamień — Przełęcz Szpindlerowska — Pielgrzymie Skały — Równia pod Śnieżką — Schronisko im. Wyspiańskiego — szczyt Śnieżki — schronisko, obserwatorium meteorologiczne, kaplica z XVI w. — zejście z powrotem na Równię — zejście do Małego Stawu — schronisko „Samotnia" — Bierutowice (przeniesiony z Norwegii kościółek drewniany Wang z XIII wieku) — Karpacz (wielka miejscowość klimatyczna u stóp wschodnich Karkonoszy — muzeum ornitologiczne, zapora wodna na Łomnicy) — powrót pociągiem do Jeleniej Góry. Czas trwania wycieczki 2 — 3 dni, noclegi w schroniskach szczytowych.

Krótkie wycieczki: Jelenia Góra — pociągiem do Pilchowic (zapora wodna na Bobrze, ośrodek sportów wodnych, przepiękne jezioro zaporowe tzw. „Perła Sudetów").

Jelenia Góra — Podgórzyn (tramwajem) — następnie przez lasy do zamku Chojnasty (ok. 650 m), z wieży wspaniały widok na Karkonosze.

Karpacz — Wilcza Poręba — wzdłuż Łomnicy koło wodospadu — na Śnieżkę.

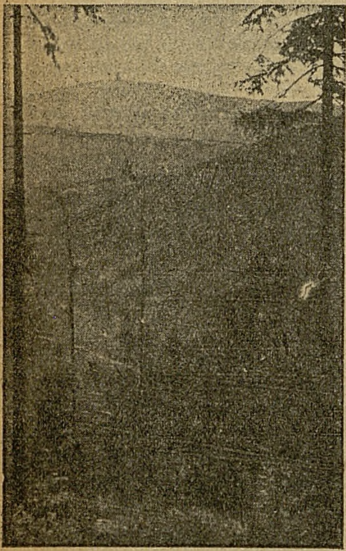
Karpacz — Bierutowice — Wielki Staw — Mały Staw — powrót doliną Wielkiej Łomnicy.

Szklarska Poręba Górna — Schronisko pod Łabskim Szczytem — Śnieżne Kotły — powrót przez Jagniątków — Sobieszów — do Cieplic Zdroju.

Ze względu na częste mgły i ochłodzenia należy podczas wycieczek w Karkonosze brać zapasową ciepłą i nieprzemakalną odzież. W razie zaskoczenia przez mgłę należy iść wzdłuż znakowań wbitymi w ziemię żerdziami, które doprowadzą do najbliższego schroniska. Zimą niebezpieczne są huragany połączone z mgłą i śnieżycą.

ZIEMIA KŁODZKA

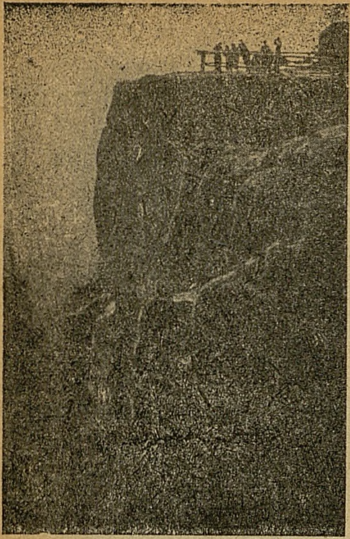
Obok Karkonoszy krajobrazowo najciekawszą częścią Sudetów jest Kotlina Kłodzka, będąca tektonicznym zapadliskiem, którą opasają zewsząd pasma Sudetów środkowych, a mianowicie: Góry Sowie, Bardzieńskie i Złote od północnego wschodu, Hejszowina albo Góry Stołowe, Góry Bystrzyckie i Orlickie od zachodu, a od wschodu Masyw Śnieżnika Kłodzkiego i Bielaw. Dnem Kotliny płynie Nysa Kłodzka, nad którą leżą stare miasta, jak: Kłodzko, Bystrzyca i Międzylesie, posiadające wiele zachowanych budowli średniowiecznych i resztki dawnych obwarowań miejskich (Bystrzyca Kłodzka). Na północ ku Nizinie Śląskiej rzeka Nysa Kłodzka przebija się w poprzek Gór Bardziańskich piękną doliną przełomową. Tą doliną wzdłuż rzeki poprowadzono kolej, która wnętrze kotliny łączy z Wrocławiem. Z Kłodzka linie kolejowe rozchodzą się na zachód do Nowej Rudy u stóp Gór Sowich, do Kudowy-Zdroju przez Polanicę-Zdrój i Duszniki-Zdrój, na południe do Pragi czeskiej przez Bystrzycę, Długopole-Zdrój i Międzylesie oraz ku wschodowi do Lądka-Zdroju i Stronia Śląskiego u podnóży Bielaw i masywu Śnieżnika. Ziemia Kłodzka jest krainą uzdrowisk. Liczne źródła wód mineralnych (szczawy ziemne i alkaliczne oraz radoczynne cieplice siarkowe — Lądek-Zdrój) przyczyniły się do powstania licznych miejscowości uzdrowiskowych, malowniczo położonych w dolinie u stóp gór. Dogodne połączenia kolejowe i autobusowe uzdrowisk z Kłodzkiem i dalej z Wrocławiem ułatwiają wycieczkowanie w górach Ziemi Kłodzkiej.

Śnieżnik Kłodzki (1 425 m) — najwyższy szczyt w górach Ziemi Kłodzkiej

Wycieczki. Wrocław — Kamieniec — Bardo (stara kasztelania polska z czasów Bolesława Chrobrego, broniąca doliny Nysy) — Kłodzko (średniowieczny gotycki kościół parafialny — ra-

UKSZTAŁTOWANIE
ZIEMI KŁODZKIEJ
SKALA
0 5 10
km
OBJAŚNIENIE
grzbiet górski
stoliwo górskie
przełęcz
dolina przełomowa
kolej
granica państwa
Nowa Ruda
OBNIŻENIE NOWORUDZKIE
Srebrna Góra
DOLINA ŚCINAWY
Radków
Bardo
Nysa Kł.
Ścinawa
Kłodzko
Złoty Stok
Kudowa
Bystrzyca
Pola-nica
Lewin Kł.
Duszniki
Biała Ląd.
Lądek
ŁOMNICKA RÓWIEŃ
Bystrzyca Kłodzka
Stronie Śl.
Płomieniczka
Wilczka
G. BIALSKIE
Międzylesie
Orlica
Krupa
Prz. Międzylesk.
STOŁOWE
GÓRY BYSTRZYCKIE
KROWIARKI

Na wielkim Szczelińcu w Górach Stołowych (903 m)

tusz z barokową wieżą — średniowieczny most kamienny na Nysie z figurami świętych, piękne kamienice barokowe — twierdza z czasów siedmioletniej wojny, zdobyta w 1807 r. podczas wojen napoleońskich przez Francuzów i polskich szwoleżerów pod dowództwem Kozietulskiego) — Nowa Ruda (ośrodek przemysłu tekstylnego i górnictwa węglowego) — wycieczka na Wielką Sowę (1014 m) w Górach Sowich.

Kłodzko — Polanica-Zdrój (piękny park zdrojowy, źródła wód kruszcowych, malownicza dolina Zielonej Bystrzycy) — Duszniki-Miasto (stare domy barokowe, kościół z amboną w kształcie wieloryba) — Duszniki-Zdrój (park zdrojowy, źródło „Pieniawa Chopina", domek, w którym młody Chopin koncertował, tablica pamiątkowa Chopina) — dolina Bystrzycy Zielonej powyżej Dusznik Zdroju—Rezerwat „Topielisko" z roślinnością tundrową — stacja klimatyczna Zieleniec na zboczu Gór Orlickich (900 m) — wycieczka na Międzywierch (1084 m).

Z Dusznik przez Złotno — Łężyce — Naroże do Radkowa w Górach Stołowych — wyjście na Wielki Szczeliniec (903 m), zwiedzenie fantastycznych form skalnych wyrzeźbionych przez wietrzenie w piaskowcach, schronisko PTT, miejsc noclegowych około 10 — zejście szosą do Kudowy-Zdroju lub Radkowa.

Kłodzko — Lądek-Zdrój (rynek z barokowymi kamieniczkami z podcieniami, park zdrojowy) — Stronie Śląskie (zapora wodna na Morawce) — Rogóżka (grota wapienna ze stalaktytami) — Przełęcz Puhaczówka — Międzygórze (stacja klimatyczna, wodospad Wilczki 30 m) — Schronisko PTT pod Śnieżnikiem (około 1300 m) — szczyt Śnieżnika Kłodzkiego (1425 m) — powrót przez Międzygórze do Bystrzycy Kłodzkiej.

Z Bystrzycy Kłodzkiej (baszty i resztki średniowiecznych murów obronnych) — przez Starą Bystrzycę na Łomnicką Równię (896 m) — lub Wrzesień (977 m) w Górach Bystrzyckich.

Z Kłodzka przez Bystrzycę Kłodzką do Międzylesia (stare szczytowe domy drewniane tzw. „Siedmiu Apostołów", zamek barokowy i park zamkowy).

Schroniska turystyczne w Ziemi Kłodzkiej:

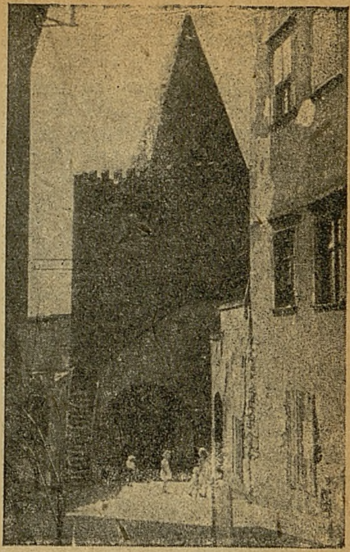
Kłodzko — Hotel Turystyczny „Czarny Niedźwiedź" przy Rynku (ok. 30 miejsc).

Schronisko PTT na Wielkim Szczelińcu (około 10 noclegów, bufet).

Schronisko PTT na Międzywierchu k. Zieleńca; ok. 25 noclegów.

Schronisko PTT w Spalonej, w Górach Bystrzyckich.

Schronisko PTT na Śnieżniku Kłodzkim.

Bystrzyca Kłodzka — Brama miejska ze średniowiecznych obwarowań

Bliższych informacji udziela Dyrekcja Sudecka PTT, Ob. Młotkowski Włodzimierz — Polanica-Zdrój k/Kłodzka.

Z BIEGIEM ODRY

Srebrzysta wstęga Odry płynąc przez ziemie Polski zachodniej łączy Śląsk, kraj zielonych lasów, hut i kopalni czarnego węgla z Bałtykiem. Jak drogocenne klejnoty, nawleczone na wstęgę Odry, rozsiadły się na jej brzegach piastowskie miasta śląskie, jak Racibórz, Opole, Brzeg, Wrocław, Głogów.

Odra wypływa z Sudetów wschodnich po stronie czechosłowackiej i jakby pragnąc połączyć losy obydwóch bratnich narodów przez Bramę Morawską wpływa na ziemię śląską do Polski.

Racibórz, położony nad górną Odrą jest jednym z najstarszych miast śląskich. W średniowieczu był centrum kulturalnym Górnego

Śląska. Zabytki: zamek na brzegu Odry, stary rynek, ratusz z 1826 roku, kościół Dominikanów z XIII w.

Koźle, wielki port rzeczny, który rozwinął się w miejscu ujścia Kanału Gliwickiego do Odry. Przez Kanał Gliwicki przewożony jest węgiel górno-śląski do Koźla i tu ładowany na galary, którymi płynie Odrą do portu w Szczecinie i do miast nad Odrą.

Opole, prastara osada słowiańska nad Odrą. Obecnie prowadzi się prace odkrywcze przy odkopywaniu resztek drewnianej przedhistorycznej osady polskiej.

Od 1163 r. Opole było stolicą piastowskiego księstwa śląskiego (okres Polski dzielnicowej). Zabytki: gotycka wieża okrągła, pozostałość po zamku piastowskim; resztki murów obronnych, kościół parafialny z 1400 r. z grobem ostatniego piastowskiego księcia opolskiego, pomniki grobowe Piastów z okresu 1313 — 1380 r.

Brzeg, prastare miasto, położone na wysokim brzegu Odry, dawna siedziba piastowskich książąt śląskich. Zabytki: zamek piastowski z płaskorzeźbami książąt, gotycki średniowieczny ratusz, muzeum.

Wrocław, stolica Śląska i jego ośrodek kulturalny i gospodarczy. We Wrocławiu Bolesław Chrobry założył w r. 1000 biskupstwo. Zabytki: ratusz późnogotycki z XV w., barokowy gmach Uniwersytetu nad Odrą, na Wyspie Tumskiej średniowieczne kościoły i wspaniała gotycka katedra, muzea (Państwowe, Miejskie i Wojska Polskiego).

Psie Pole pod Wrocławiem jest pamiętnym polem bitwy z Niemcami za Bolesława Krzywoustego.

Głogów został całkowicie zniszczony podczas ostatniej wojny. W ruinie stoją piękne historyczne budowle z katedrą i stary ratusz. Był to niegdyś obronny gród piastowski, wsławiony obroną przed Niemcami za czasów Bolesława Krzywoustego.

Nowa Sól, starożytne miasto nad średnią Odrą z zabytkowym zamkiem piastowskim w stylu odrodzenia i średniowiecznym kościołem parafialnym.

Krosno Odrzańskie, miasto położone u ujścia Bobru do Odry. Zabytki: stare miasto z ratuszem. muzeum, kościół z 1705 r.

Kostrzyń, dawna graniczna twierdza pruska zwrócona przeciw Polsce.

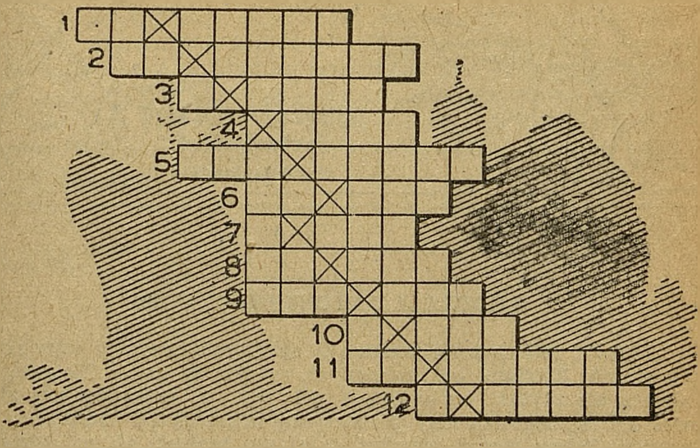
Szczecin, drugi po Gdańsku i Gdyni port polski, położony w ujściu Odry. Dawna stolica księstwa pomorskiego. Obecnie centrum gospodarcze i kulturalne Pomorza Zachodniego

Świnoujście na wyspie Uznam — przedporcie Szczecina, plaża nad otwartym morzem.

Międzyzdroje, miejscowość uzdrowiskowa na wyspie Wolin, wielka plaża nadmorska, stacja badawcza Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

NASZ KONKURS

ŁAMIGŁÓWKA GEOGRAFICZNA

1 — Miasto nad dolną Odrą
2 — Port polski
3 — Znane uzdrowisko w Sudetach
4 — Miasto powiatowe nad rzeką Bóbr
5 — Wielki ośrodek górniczy na Dolnym Śląsku
6 — Miasto portowe u ujścia Wisły
7 — Stary gród piastowski nad Odrą
8 — Miejsce historycznych zmagań z Niemcami na Śląsku w latach: 1008 i 1109
9 — Wielki ośrodek przemysłu włókienniczego na Dolnym Śląsku
10 — Znane kąpielisko nadmorskie i port rybacki na Pomorzu Zachodnim
11 — Stolica jednego z województw
12 — Duże miasto na Dolnym Śląsku, dawna stolica księstwa piastowskiego.

W razie prawidłowego odgadnięcia, litery w kwadratach z krzyżykami dadzą nazwę wielkiej organizacii młodzieżowej w Polsce Ludowej.

WYBRZEŻE ZATOKI GDAŃSKIEJ

Zalew i mierzeja Wiślana. U stromych brzegów wysoczyzny dyluwialnej Elbląga, od rozlicznych ramion w delcie Nogatu, rozpościera się płytki zalew Wiślany o maksymalnej głębokości 4,6 m, odgraniczony piaszczystą mierzeją od otwartych wód Bałtyku. Zalew sięgał niegdyś dalej na zachód, aż po dzisiejszy Gdańsk. Zasypywany nanosami z rzek delty wiślanej, z Pasłęki i Pregoły, wysładza się, a jego życie upodabnia się do jeziornego. Wody zalewu komunikują się z Bałtykiem w wąskim przejściu pod Piławą. Granica państwa przecina zalew i mierzeję w odległości 32 km od jej nasady.

Mierzeja jest piaszczystą kosą, narosłą w formie wału wydmowego. Jej dalszy przebieg na zachodzie możemy śledzić w wydmach nadmorskich, aż do Jelitkowa pod Sopotem. Krajobraz mierzei, czy to zalewu, czy jeziora nadbrzeżnego lub półwyspu Helu jest identyczny — występują wydmy, przeważnie unieruchomione roślinnością, karłowata sosna pochylona na skutek wiatrów w kierunku południowo-wschodnim, wygładzone brzegi mierzei od strony morza, a poszarpane od strony zalewu, wąskie przesmyki między zespołami wydm, którymi fale sztormowe wdzierają się w głąb mierzei. W pięknym uzdrowisku na mierzei — Krynicy Morskiej, ze względu na walory klimatyczne spotykamy coraz więcej kuracjuszy.

Delta Wisły w kształcie trójkąta o wysokości 50 km zajmuje powierzchnię 1 560 km², z czego 460 km² stanowi depresję, docho-

dząca do 2 m poniżej poziomu morza. W ciągu ostatnich 550 lat narosło 220 km² delty, tym samym zmniejszyła się powierzchnia Zalewu Wiślanego. Grubość namułów naniesionych w ciągu kilku tysięcy lat w delcie waha się od 8 do 9 m. Namuły te zaliczają się do najlepszych gleb (Żuławy).

Wisła rozdziela się poniżej Gniewu na dwa ramiona: Leniwkę i Nogat. Leniwka jako właściwa Wisła ma trzy ujścia do morza (idąc od wschodu): pod Śpiewowem — Przekop z 1895 r., przerwany wał nadbrzeżny w 1840 r., tzw. Wisła Śmiała i trzecie z kolei ujście — Martwa Wisła, nad którą leży Gdańsk. Żuławy Gdańskie podzielone były przy pomocy wałów na 49 polderów (poldery — sztucznie osuszone bagniste wybrzeża morskie, otoczone tamami ochronnymi przed zalewem).

Przy końcu ostatniej wojny Niemcy przystosowali Żuławy do obrony, zniszczyli stację pomp, rozkopali wały Wisły, poczynili kilka przekopów w tamach ochraniających poldery, zniszczyli śluzy na Raduni. Na skutek tego północna część delty o powierzchni 120 tys. ha została zalana i zwierciadło wody wyrównało się na obszarach depresyjnych z poziomem morza. Trzeba było z naszej strony znacznego wysiłku i wkładu pracy, ażeby znów przystosować Żuławy do intensywnej uprawy roli na doskonałych glebach (madach) dających plony do 33,6 q pszenicy z ha, 34,5 q jęczmienia, a więc dwukrotnie więcej niż na dobrych glebach w głębi kraju. Pierwszą pompownię uruchomiono w dniu 22 lipca 1948 r.

Zachodnie wybrzeże Zatoki Gdańskiej. Na przejściu z delty Wisły ku zachodniej wysoczyźnie dyluwialnej, nad Martwą Wisłą i Motławą leży Gdańsk, niegdyś grodzisko słowiańskie, a później w XII w. port handlu wymiennego z przystanią przeładunkową nad Motława.

W XIV w. Krzyżacy zawładnęli portem i miastem i w ten sposób Gdańsk został pozbawiony polskiego zaplecza. Po reinkorporacji w 1454 r. Gdańsk znowu przeżywa okres świetności, utrzymując stanowisko monopolistyczne w polskim handlu zamorskim. Prawo morskie i porządek żeglugi potwierdził Zygmunt August. Najwyższą władzą miasta i portu był król polski, szczególnie po „Statutach" Zygmunta I (1526 r.) oraz „Traktacie Portowym" Batorego (1585 r.). Wywóz zboża sięgał w roku 1618 ćwierć mln. ton. W okresie zaborów Gdańsk został zdegradowany do roli drugorzędnego portu przeładunkowego. Włączenie Gdańska do Polski stworzyło dla niego realne podstawy rozwoju. Pomimo ostatnich zniszczeń wojennych wraca on w pełni do życia, mając już 183 tys. mieszkańców.

G d y n i a, położona w pradolinie pomiędzy kępą Oksywską a Redłowską, liczy obecnie 115 tys. mieszkańców i jest najbardziej nowoczesnym portem w Europie. Port gdyński przeładował wraz z Gdańskiem w 1948 r. 12,7 mln. ton. Budowę portu w Gdyni rozpoczęto w 1924 r. w miejscu dawnej wsi o 500 mieszkańcach.

Idąc brzegiem z Gdańska do Gdyni mijamy **S o p o t**, uzdrowisko o 43 tys. mieszkańców, okolone od zachodu wieńcem zalesionych wzgórz, dobrze przystosowane do ruchu letniskowego (cieplice i molo spacerowe długości 650 m).

Pod **O r ł o w e m** występują urwiste brzegi, które w wędrówce po całym wybrzeżu aż do Świnoujścia będą nam towarzyszyć na przemian z niskimi, płaskimi, piaszczystymi lub torfiastymi. Wysoczyzny dyluwialne tzw. kępy są tu pocięte pradolinami, daw-

nymi dolinami rzek, kiedy to wody pra-Wisły nie mogły znaleźć odpływu do dzisiejszej Zatoki Gdańskiej, w której utrzymywały się lodowce. Masy wód skierowały się na zachód tworząc pradoliny (typowa pradolina Reda - Łeba).

Na krawędziach kęp rozsiadły się porty, m. in. **Puck** — najstarszy port wojenny Rzeczypospolitej. **Zatoka Pucka**, głęboka do 5 m, jest za płytka dla jednostek o większym zanurzeniu i dlatego port w Pucku ma dzisiaj charakter wyłącznie rybacki.

Najdalej na północ wysunięta połać Polski, to przylądek Rozewie (szer. geogr. płn. 54° 49' 54"). Pod jego osłoną, na skutek przesuwania się piasków z prądem zachodnio-pomorskim i wiatrami przeważnie z północnego zachodu narósł półwysep Hel, długi na 31 km, szeroki na 180 m koło Chałup, u cypla zaś na 3 km Choć pokryty wydmami dochodzącymi do 23 m, byłby nieraz przerwany, gdyby go człowiek nie bronił, i tworzyłby — jak niegdyś to było — szereg wydłużonych wysp. Kosa półwyspu wykazuje tendencje do zamknięcia zatoki Puckiej, ale narasta u cypla bardzo powoli (1 m rocznie), gdyż w pobliżu kończyny Helu leżą głębie 50 m, trudne do zasypania.

Na półwyspie leży szereg osad, jak: Hel, Jurata, Jastarnia, Kuźnica, Chałupy i Władysławowo, znane jako ośrodki rybackie i uzdrowiska. U nasady i cypla półwyspu znajdujemy najważniejsze porty tego odcinka:

Władysławowo, port otwartego morza, nie położony u ujścia rzeki, zbudowany w ostatnich latach przed wojną, wysunięty w morze na 350 m, z molem zachodnim wychodzącym w morze łukiem długim na 750 m. Dojście do portu jest od strony płd.-wschodniej, szerokie na 70 m. Molo wschodnie (długości 350 m) zamyka główny basen, dwa zaś wewnętrzne mola tworzą baseny o głębokości 4 — 6 m. Port jest dobrze wyposażony i na przestrzeni 100 km od Helu do Łeby stanowi ważną bazę rybacką, chętnie odwiedzaną przez kutry duńskie i szwedzkie, zwłaszcza w sezonie łososiowym. Po zewnętrznej stronie zachodniego mola tworzą się ustawicznie ławice piasku, narzucane tu przybrzeżnym prądem zachodnio-pomorskim, co powoduje konieczność ciągłego pogłębiania dojścia do portu, z drugiej zaś strony najwęższy odcinek półwyspu helskiego od nasady po Kuźnicę cierpi na niedosyt dowozu piasku niegdyś stale dostarczanego.

Hel, port u cypla półwyspu o głębokości basenu 4 — 5 m, dzięki dogodnemu położeniu w pobliżu terenu połowów skupia stale flotylle rybackie. Sama osada posiada ciekawe budownictwo oparte o wzory holenderskie.

Odcinek Rozewie — Łeba. Linia brzegowa na zachód od Rozewia przebiega równoleżnikowo i dopiero za ujściem Piasnicy powoli wygina się na południo-zachód i kierunek ten utrzymuje aż do Świnoujścia. Ujście Piasnicy, podobnie jak szeregu innych mniejszych rzek pobrzeża bałtyckiego, odchyla się na wschód od kierunku prostopadłego ujścia względem linii brzegowej tak dalece, że rzeka wije się wśród piasków plaży zanim wreszcie znajdzie drogę do morza.

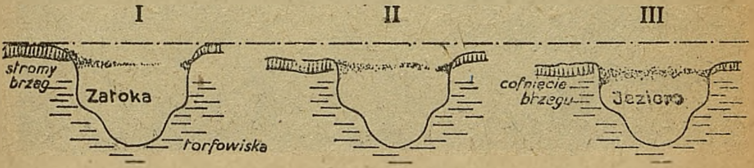
Na tym odcinku znajdujemy najwyższy brzeg, jakiego nie widzimy dalej na przeszło 200 km. Kulminacja dochodzi do 68 m (wsch. Jastrzębia Góra). Na cyplu rozewskim, spośród starych buków z dala bieleje wieża latarni morskiej, najsilniejszej nad całym Bałtykiem. Potężne jej światło o sile 5 mln. świec rzucane jest z wysokości 81 m npm. na odległość 31,5 mil morskich (1 mila morska = 1852 m). W czasie mgły względnie śnieżycy czynna jest syrena mgłowa.

W dolnych warstwach stromego brzegu występuje tuż nad plażą węgiel brunatny (Chłapowo) wieku mioceńskiego. Przeważnie na wybrzeżu spotykamy na klifach utwory dyluwialne, a więc margiel, gliny, piaski, żwiry itd. Uroczo wyglądają strome brzegi pokryte żarnowcem, do stóp których pełzną białe grzywy morskich fal. Stąd schodzimy ku zachodowi w niską krainę, na wylot pradolin w morze. Fale Bałtyku usypały tu piaski nadbrzeżne, wały nadmorskie i wydmy piaszczyste, pod którymi często znajdujemy torf, sięgający nieraz dalej w morze. W morzu sterczą gdzieniegdzie pnie dawnych drzew. Świadczy to o jakiejś transgresji morskiej, wkroczeniu morza na ląd, bo przecież ani torf, ani drzewa nie mogą formować się czy rosnąć pod wodą morską. Wydmy nadbrzeżne dochodzą do olbrzymich rozmiarów, szczególnie pod Łebą (pomiędzy jeziorem Łeba i Gardno), na mierzejach sięgają 56 m. Są to ruchome wydmy, największe nad Bałtykiem.

U ujścia rzeki Łeby znajduje się port rybacki Łeba, w którym może znaleźć postój 50 kutrów. Dwa mola portu wychodzą w morze, wjazd szeroki jest na 40 m, głęboki na 3 — 5 m. W porcie znajdują się dwie stacje bunkrowe ropy dla kutrów i stocznia rybacka.

Odcinek Łeba — Kołobrzeg. Na tym odcinku występują charakterystyczne dla brzegu zachodnio-pomorskiego jeziora nadbrzeżne: Sarbskie, Łeba, Gardno, Wiecko, Kopań, Bukowo i Jamno. Są to płytkie jeziora (2 — 6 m), niektóre już zupełnie zamknięte pia-

szczystymi mierzejami. Linia brzegu morskiego przebiegała tu niegdyś inaczej i dzisiejsze jeziora były wówczas zatokami morskimi, o czym świadczą stopnie abrazyjno-tarasowe i nadbrzeżne wały żwirowo-piaszczyste morskiego pochodzenia na południowych brzegach dzisiejszych jezior. Niszcząca działalność fal morskich (abrazja) spowodowała zniszczenie stromych brzegów i ich cofnięcie. Materiał skalny z rozbicia tych brzegów, wleczony prądem przybrzeżnym idącym z zachodu, przesuwał się na wschód, osadzając się w zacisznych miejscach zatok. W ten sposób rozpoczęło się narastanie mierzei, które z czasem zamknęły zatoki, zamieniając je w jeziora nadbrzeżne.

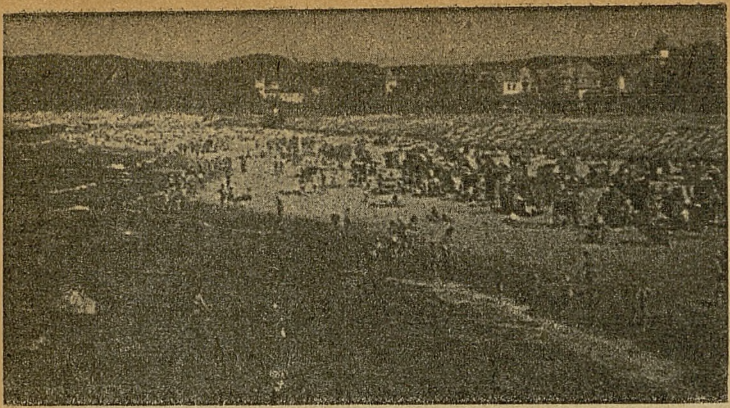
Schematyczny szkic tworzenia się jezior nadbrzeżnych w poszczególnych stadiach

U ujścia rzeki Słupii leży **Ustka**, port nie tylko rybacki, ale przede wszystkim handlowy, z wejściem szerokim na 40 m. Długość awantportu wynosi 410 m, szerokość 115 m, głębokość 5 — 6 m. Port wewnętrzny ciągnie się korytem rzeki Słupii na przestrzeni 1400 m, o głębokości 6 m i szerokości do 50 m. Port dostępny jest dla statków do 2 tys. ton. W porcie znajdują się elewatory zbożowe, place bunkrowe dla węgla, chłodnia rybna, dwie stocznie rybackie i szereg wędzarni. Miasto liczy 5 tys. mieszkańców, w okresie letnim przybywa 4 — 5 tys. letników.

U ujścia rzeki Wieprza leży **Darłowo**. Znaczenie tego portu podobne jest do Ustki. Port wewnętrzny ciągnie się na długości 1 400 m wzdłuż rzeki w formie kanału o głębokości 4,5 m. Miasto leży w odległości 3 km od ujścia rzeki.

Idąc dalej na zachód, napotykamy znowu jeziora nadbrzeżne (Bukowo i Jamno) z otwartymi przejściami w morze pośrodku mierzei. Dalej w kierunku Kołobrzega widzimy szeroką plażę o bardzo drobnym piasku, wykorzystywaną przez letników mniej znanych uzdrowisk, jak: Mielno, Chłopy, Sarbinowo i Ustronie Morskie.

U ujścia rzeki Prośnicy leży **Kołobrzeg**, najważniejszy port pomiędzy Zatoką Gdańską a Pomorską. Wejście do portu stanowią dwa mola. Na zachodnim brzegu rzeki leżą trzy baseny, któ-

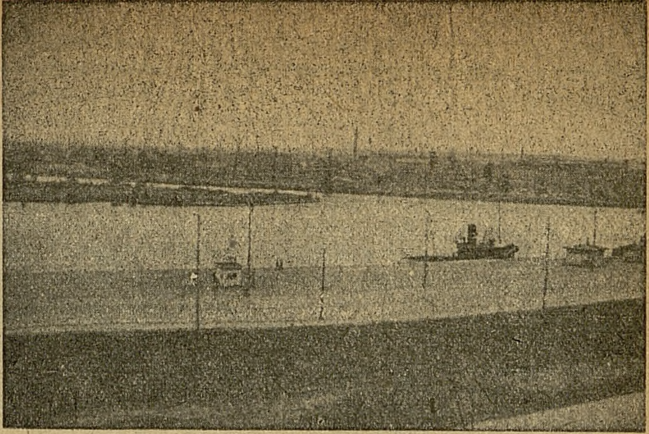

Widok na plażę i brzeg klifowy w Międzyzdrojach

rych głębokość waha się od 4 — 5 m. W porcie jest jeden elewator o 10 tys. m³, 2 stocznie i liczne wędzarnie. Port i miasto odbudowywują się po poważnych zniszczeniach wojennych dość szybko dzięki inwestycjom. Z końcem zimy 1945 r. oddziały polskie wraz z Armią Czerwoną przerwały nadmorski wał obronny pod Kołobrzegiem i stanęły nad Bałtykiem.

Odcinek Kołobrzeg — Świnoujście. Zbliżamy się do Dziwny, rzeki oddzielającej wybrzeże zachodnio-pomorskie od wyspy Wolin. Wyspa Wolin o powierzchni 265 km² w zachodniej części jest niska i płaska (aluwia), we wschodniej zaś wyższa, o sfalowanej powierzchni z kulminacją 115 m npm. (Gosań) na morenie czołowej. Na pograniczu tych dwu części położone jest wspaniałe uzdrowisko morskie Międzyzdroje. Stąd można obserwować przy dobrej widzialności w odległości 65 km kontury wyspy Rugii.

Rzeka Świna łączy Zalew Szczeciński z Bałtykiem i oddziela wyspę Wolin od wyspy Uznam. Świnoujście jest najbardziej na zachód wysuniętym portem i stąd tylko 2 km do granicy państwa. Świnoujście stanowi przedporcie i uzupełnienie portu szczecińskiego, jest ponadto ważną bazą rybołówstwa dalekomorskiego. Koryto rzeki na dużej przestrzeni w obrębie portu przy szerokości około

Widok z wałów Chrobrego na Odrę i port w Szczecinie

150 m posiada 9 — 16 m głębokości, przy nabrzeżach 5 — 7 m. Ze zniszczeń wojennych ocalały częściowo dwie stocznie rybackie i kilka wędzarni. Do Świnoujścia przybija ze Szwecji prom kolejowy, dzięki czemu utrzymujemy komunikację kolejową na trasie: Sztokholm — Odra - Port — Poznań — Wrocław — Międzylesie — Praga z szeregiem dalszych odgałęzień.

Zalew Szczeciński jest jakby jeziorem przybrzeżnym o pow. 635 km² (wraz z zatokami 903 km²) o średniej głębokości 3,5 m, długi na 22 km, szeroki (równoleżnikowo) na 52 km. Zalew dzieli się na Wielki Zalew (wschodni) i Mały Zalew (zachodni). Od Świnoujścia do Szczecina droga wodna długa jest na 65 km. Płyniemy odcinkiem Świny, następnie kanałem przez wyspę Uznam (Karsibor), wchodzimy na zalew i torem wodnym zalewu głębokim do 10,8 wpływamy między Trzebieżą a Stepnicą w zatokę Stepnicką i Odrą zachodnią (lub jeziorem Dąbskim) docieramy do Szczecina.

S z c z e c i n — miasto przeszło stutysięczne, położone przy ujściu Odry na skłonie wysoczyzny dyluwialnej, z portem usytuowanym na poziomie rzeki, jest dawnym, słowiańskim miastem, żywym ośrodkiem handlowym. Szczecin przodował w handlu bursztynem, solą i śledziami w czasach średniowiecznych, a wykorzystując

ZATOKA
POMORSKA
WOLGAST
DZIWNÓW
KAMIEŃ POM.
ŚWINOUJŚCIE
MIĘDZYZDROJE
Świna
Dziwna
WOLIN
Zalew Szczeciński
UECKERMÜNDE
NOWE WARPNO
TRZEBIEŻ
OBSZAR
UJŚCIA ODRY
POLICE
Ina
GOLENIOW
0
20
40
KILOMETRY
GRANICA PAŃSTWA
STROMY BRZEG
GLEBY PODMOKŁE
i BAGNA
SZCZECIN
Jez.
Dąb
DĄBIE
Odra

nadane mu przywileje i prawa potrafił w sprawach żeglugi i eła utrzymać swoją przewagę w stosunku do innych mniejszych portów i zapewnić sobie należyty rozwój. W zależności od zmiennych kolei losu, od interesów i opieki swych władców, miasto i port podlega wahaniom koniunkturalnym.

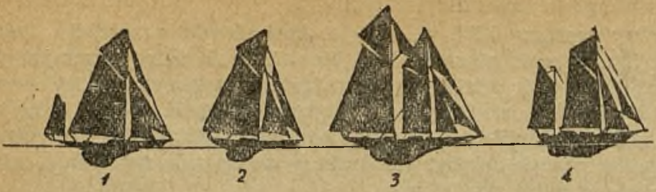
W przeciągu XIX w., dzięki rozbudowie przemysłu ludność Szczecina wzrosła pięciokrotnie. Rozwinął się tutaj przemysł przetwórczy, powstały wielkie stocznie, fabryki maszyn i wokół samego miasta narosły osiedla przemysłowe. Ostatnia wojna zniszczyła najstarszą część miasta, pamiętającą czasy Bolesława Krzywoustego, spaliła zamek książąt pomorskich, zachowała natomiast dzielnice położone dalej od Odry.

Obecnie odbudowuje się Szczecin w tempie przyspieszonym, ażeby podołał zadaniom portu mającego przeładować 5,5 mln. ton węgla w 1949 r., ażeby stał się portem wiążącym Śląsk z Bałtykiem, a wkrótce i basen naddunajski po przekopaniu kanału Odra—Dunaj. W porcie wprowadza się szereg nowych urządzeń dla sprawności przeładunków. Ze starych należy wymienić elewator zbożowy, najwyższy w Europie.

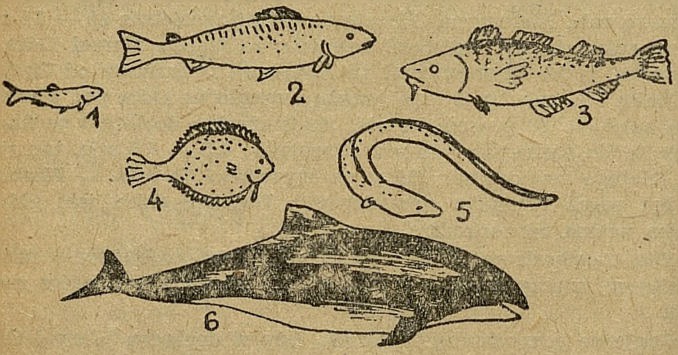
Szczecin odzyskał wreszcie w ramach polskiej gospodarki swą właściwą rolę. Niemcy na Odrze przewozili przeciętnie 10 — 11 mln. ton rocznie, ale nie kierowali towarów ze Śląska wprost Odrą do Szczecina, tylko skierowywali go kanałami począwszy od Rędzina na Berlin i Hamburg. Z tego tonażu wracało na Odrę pod Kostrzyniem zaledwie 40 procent, a więc do Szczecina docierało ze Śląska przez Berlin (zazwyczaj po przetworzeniu) 4,5 — 5,5 mln. ton rocznie. Dlatego też odcinek Odry na wysokości Rędzin — Kostrzyń nie był przez Niemców uregulowany. Dla nas Odra jest główną arterią wodną na zachodzie.

Dla Czechosłowacji port szczeciński jest najbliższy i najwygodniejszy, szczególnie po połączeniu kanałami systematów rzecznych.

Zaplecze gospodarcze Wybrzeża leży w dorzeczu Wisły i Odry. Puls życia ekonomicznego Polski jest najżywiej wyczuwany w portach. Wzrastający z roku na rok tonaż przeładunku, jego wartość, ilość statków na wejściu i wyjściu z portów świadczą najdobitniej o żywotności zaplecza, właściwie położonego względem portów i odwrotnie wziąwszy, o racjonalnym rozwoju portów w oparciu o naturalne drogi wodne i sieć komunikacyjną w żywo tętniącym organizmie Państwa.

Według zamieszczonych sylwetek odgadnij nazwy typów małych statków żaglowych.

Oto ważniejsi przedstawiciele fauny Bałtyku. Podaj ich nazwy!

Droga do prawdy i wolności

POGLĄD NA ŚWIAT CZŁOWIEKA PIERWOTNEGO

Był okres w dziejach ludzkości, kiedy człowiek żył na bardzo niskim stopniu cywilizacji. Wówczas każde zjawisko przyrody było dla człowieka niezrozumiałe i tajemniczością swoją budziło lęk i podziw. Człowiek był całkowicie zależny od przyrody, był jej niewolnikiem. Ale z biegiem stuleci, pod wpływem zmieniających się warunków, zmieniał się także człowiek. Rozwijał się umysłowo i kulturalnie. Począł baczniej obserwować zachodzące wokół siebie zjawiska przyrody i notować w pamięci ich przebieg. Zauważył przy tym ich prawidłowość i okresowość, powiązanie i współzależność. Odkrywał powoli mechanizm tych procesów. Przyzwyczajony jednak od wieków do myślenia kategoriami mitologiczno-magicznymi, nie mógł długo zrzucić z siebie uciążliwego balastu. Wyobraźnia człowieka pierwotnego zapełniła świat duchami i czarami. Mitologia pełniła rolę nauki i filozofii zarazem. Obraz świata człowieka pierwotnego, składał się z elementów dowolnych, fantastycznych, urojonych, zmyślonych. Z tym więc dziedzictwem po swoich przodkach musiał człowiek walczyć, w miarę, jak się posuwał w rozwoju.

ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA PIERWOTNEGO

Historię społeczeństwa pierwotnego dzielimy dzisiaj na dwa wielkie okresy:

1. okres dzikości
2. okres barbarzyństwa.

Okres dzikości, trwający wiele tysięcy lat, charakteruzuje niezwykle powolny rozwój sił wytwórczych. W walce o swoje istnienie

ulepsza człowiek pierwotny narzędzia, które dotąd zastępowały mu jego ręce i zęby; są to pałka zakończona ostrym kamieniem, później oszczep i kamienny topór.

Sytuację człowieka zmienia odkrycie ognia i jego własności. Od tej chwili człowiek rozpoczął nowy okres historii. „Ogień i topór kamienny umożliwiły już w większości wypadków wyrabianie czółna wydrążonego w pniu drzewnym oraz obrabianie belek i desek do budowy domów". (Engels).

Okres dzikości przekazuje wreszcie następnej epoce jako wynik długiego doświadczenia broń w postaci łuku i strzały, dając początek myślistwu, które staje się teraz głównym źródłem zdobywania pożywienia.

Okres barbarzyństwa daje garncarstwo, hodowlę zwierząt i uprawę roślin, znajomość wytapiania rudy żelaznej oraz obróbkę metali. Ten wynalazek decyduje o powstaniu techniki rolniczej, umożliwiając skonstruowanie pługa z żelaznym lemieszem i żelaznego topora. W tym czasie powstaje także pierwszy warsztat tkacki.

Późniejszy okres barbarzyństwa przynosi ludzkości bezcenny skarb: pismo literowe. Z tego też okresu datują się pierwsze poematy greckie przypisywane Homerowi: I l i a d a (około 800 r. przed n. e.) i młodsza O d y s s e a (okło 750 r. przed n. e.). Przedstawione w Iliadzie życie Greków znamionuje wysoki poziom cywilizacji, tej tak zwanej epoki bohaterskiej. Widzimy tam: „udoskonalone narzędzia żelazne; miech kowalski; wyrób wina i oliwy; rozwiniętą, dochodzącą do artyzmu obróbkę metali; wozy i rydwany; budowę okrętów z belek i desek; początki architektury jako sztuki; miasta otoczone murami zębatymi i wieżami" (Engels).

Tak przedstawia się w skrócie rozwój pierwotnego społeczeństwa ludzkiego. Z epoką grecką wchodzimy w wyższy okres historii kultury.

MATERIALIZM I IDEALIZM

Pierwsi filozofowie byli materialistami. Ich podejście do zagadnień przyrody było praktyczne. Łączyli teorię z praktyką. W VI wieku przed n. e. filozof Pitagoras zerwał z praktyczno-technicznym sposobem myślenia i zapoczątkował nową filozofię, którą przeciwstawiając poprzedniej, nazwano idealistyczną.

Różnica między materialistami i idealistami jest następująca: materialiści — zgodnie z nauką — uważają materię za element pierwotny, a myśl i to, co się potocznie nazywa „duchem", „życiem duchowym" itp. — za element wtórny, za produkt materii. Nasze myśli są odbiciem, odzwierciedleniem materii w mózgu. Myślenie mogło powstać dopiero wówczas, gdy rozwinęły się istoty

żyjące, obdarzone nerwami i mózgiem. Nie spotkano dotąd nigdzie objawów ducha poza materią.

Idealiści stoją natomiast na stanowisku, że myśl jest pierwotna, że jest tym praelementem, z którego powstał świat materialny jako zjawisko wtórne, pochodne. Poglądy idealistyczne są wynikiem irracjonalnego stosunku do świata. Tworzą światopogląd zbudowany z elementów dowolnych, fikcyjnych, wymykających się spod kontroli naukowych metod. Mogą być przedmiotem wiary, ale nigdy elementami, z których by można zbudować naukowy obraz świata.

W potocznej opinii burżuazyjnej związano z pojęciem materializmu wiele przesądów. Pomieszano tutaj celowo znaczenie etyczne ze znaczeniem teoriopoznawczym i naukowym. Materialista w świetle tej opinii — to człowiek hołdujący najgorszym przekonaniom, to sybaryta, dla którego najwyższym celem jest użycie zmysłowe i nic więcej. Rzecz jasna, że takie ujęcie nie ma nic wspólnego z materialistycznym poglądem na świat. Zresztą typ zdegenerowanego sybaryty jest wytworem burżuazyjnym i charakterystycznym wytworem ustroju kapitalistycznego. Przecież nie kto inny, ale właśnie materialiści-marksiści walczą ofiarnie o najwyższe ideały ludzkości: o równy start życiowy dla wszystkich i o zbudowanie nowego porządku na świecie, takiego, w którym zapanuje sprawiedliwość społeczna, w którym nie będzie wyzysku człowieka przez człowieka

DIALEKTYKA

Starożytni Grecy posiadali w swoim słowniku termin, którym określali specjalny sposób dyskutowania, polegający na wykrywaniu sprzeczności w rozumowaniu oponenta i zmuszaniu go do porzucenia bronionej tezy. Wyrażenie to, to czasownik: dialégein. Od czasownika tego utworzono rzeczownik: dialektiké, którym oznaczano dyskusję, dysputę.

Burżuazyjny filozof XIX w. — idealista Hegel (1770 — 1831) podniósł dialektykę do godności głównej i kierowniczej zasady życia i rozwoju, opierając ją na założeniu, że nie ma stanów trwałych, lecz tak, jak głosi Heraklit: „wszystko płynie" (panta rei). Rzeczywistość zawiera w sobie sprzeczności, które znajdują swoje rozwiązanie w walce kontrastów. Idealista Hegel skonstruował sobie dialektykę do własnych, idealistycznych celów. Metodę, wykazującą, jak pewne pojęcie (teza) przechodzi w swoje przeciwieństwo (antyteza) i jak z tych sprzeczności powstaje nowe, wyższe pojęcie (synteza), która z kolei przechodzi podobną drogę, nazwał Hegel m e t o d ą d i a l e k t y c z n ą.

Marks i Engels, opierając się na Heglu, odrzucili to wszystko, co stanowiło naleciałości idealistyczne, a przejęli i rozwinęli te elementy jego poglądów, które pełnego znaczenia nabrały dopiero na gruncie materializmu i w ten sposób stały się jedną z podstaw naukowego socjalizmu. Przejęli i rozwinęli przede wszystkim dialektykę, którą twórcy socjalizmu naukowego uczynili narzędziem poznania i p r z e k s z t a ł c e n i a r z e c z y w i s t o ś c i.

Dialektyka marksowska jest zatem odbiciem obiektywnej rzeczywistości, w przeciwstawieniu do heglowskiej, gdzie prawa dialektyki sprowadzają się do samorozwijającej i obiektywizującej się idei w przyrodzie. Dialektyka marksowska posiada byt obiektywny, który myśl ludzka wykryła przy obserwacji ruchu i rozwoju świata.

PRAWA DIALEKTYKI

I. Prawo wzajemnego współoddziaływania i wzajemnej współzależności

Prawo to orzeka, że przyroda tworzy jedną wielką całość, złożoną z niezliczonej ilości przedmiotów, części, faktów, zjawisk, które w bardzo skomplikowany sposób są ze sobą powiązane, od siebie zależne i wzajemnie uwarunkowane Za ilustrację tego prawa może posłużyć następujący przykład. Cegła z wypalonego domu. Metafizyk powiedziałby, że jest to mało interesujący przedmiot. Jeśliby jednak zwrócił nań uwagę, wówczas by orzekł z całą powagą że jest to przedmiot istniejący sam dla siebie i że nie wiele go łączy z innymi przedmiotami.

Przekonajmy się jednak, czy tak jest istotnie. Spróbujmy zbadać, czy rzeczywiście nie dałoby się wykryć pewnych stosunków i powiązań z innymi rzeczami. A więc cegła ma pewien ciężar, którego wielkość jest wyznaczona przez masę tego ciała i masę ziemi. Na ziemi ciężar cegły wyraża się więc pewną wielkością; na innej planecie wyrazi się inną wielkością. Ale nawet i na ziemi z uwagi na jej spłaszczenie, ciężar będzie się zmieniał. Temperatura cegły będzie uzależniona od otoczenia, a nawet od rzeczy znajdujących się daleko od niej. Przyciągać ją będzie nie tylko ziemia, ale również otaczające przedmioty. Wartość i znaczenie cegły będzie zależna od okoliczności w jakich będziemy je badać. Może więc być użyta jako budulec, w pewnych wypadkach jako broń, można przy jej pomocy wbić gwóźdź w ścianę, wrzucona do płytkiego potoku może nam ułatwić przejście na drugi brzeg itd. Dialektyk nie uznaje więc cegły jako rzeczy istniejącej niezależnie od warunków, okoliczności i otoczenia. Metafizyk bada natomiast cegłę jako przedmiot izolowany i nie powiązany żadnymi zależnościami z otoczeniem. Dla niego cegła, to przedmiot nieruchomy, statyczny.

Dialektyk ujmuje świat nie jako zbiór przedmiotów izolowanych, lecz jako „spoistą całość, w której przedmioty i zjawiska są organicznie ze sobą powiązane, zależne od siebie i wzajemnie przez siebie uwarunkowane". (Stalin). „Nie można więc inaczej patrzeć na świat, jak tylko dialektycznie. Jest rzeczą nie do pomyślenia, ażeby badacz naukowy, a więc chemik, socjolog, geolog czy historyk mógł zrozumieć jakiekolwiek zjawisko, badając je w oderwaniu, w postaci izolowanej". (Stalin).

Trzeba jednak podkreślić, że prawo wzajemnego współoddziaływania i wzajemnej współzależności nie jest łatwe do intuicyjnego uchwycenia. Ogrom wszechświata nastręcza dużo trudności przy próbie ujęcia go jako całości złożonej z ogromnej ilości rzeczy i zjawisk powiązanych ze sobą różnymi współzależnościami. Umysł człowieka nie wyszkolony dialektycznie musi włożyć dużo wysiłku i trudu, by poza rzeczami i faktami, składającymi się na wszechświat — dojrzeć skomplikowaną sieć łączącą wszystko w sensowną całość.

Trzeba więc widzieć wszechświat takim, jakim jest rzeczywiście, tzn. jako spójną całość, którą tworzą zjawiska i rzeczy organicznie sprzężone i logicznie z sobą powiązane.

Taki jest sens pierwszego prawa dialektyki.

II. Prawo ruchu i wiecznych przemian

Prawo to orzeka: wszechświat ma swoją historię; wszystkie rzeczy i stosunki między nimi wiecznie się zmieniają: zarówno w przyrodzie nieorganicznej jak i żywej wszystko objęte jest wiecznym ruchem i wiecznymi zmianami; nic w pewnej postaci nie istnieje wiecznie; wszystko ma swój początek i swój koniec, jedne rzeczy giną a nowe na ich miejscu powstają i rozwijają się. Np. sztaba żelazna jest zimniejsza lub cieplejsza, rozszerza się lub kurczy, porusza się lub znajduje we względnym spoczynku, zmienia w pewnym czasie swe miejsce w przestrzeni itd. Nowy budynek będzie z biegiem czasu chylił się ku upadkowi, a nowe ubranie będzie z każdym dniem zdążać do rozpadu. Zmiany te prowadzą do jednego celu: istniejące rzeczy i stany szybciej lub wolniej, prędzej lub później zdążają do swego końca tj. do rozkładu, a na ich miejscu zjawiają się nowe rzeczy i nowe stany, różniące się od poprzednich ilościowo lub jakościowo. Domy zawalają się, a góry w ciągu długich tysiącleci wskutek działania erozji ścierają się i kruszeją. Woda rozkłada się na tlen i wodór, tzn. woda ginie a na jej miejsce zjawiają się dwa inne ciała chemiczne.

Istnieje specjalny rodzaj przemian, który nazywamy rozwojem, ewolucją. Takich zjawisk jak ruch ziemi dookoła słońca, zmiana pogody, przemiana wody na tlen i wodór itp. nie możemy nazwać

ewolucją. Gdy jednak zmiana odbywa się w pewnym określonym kierunku i gdy w jej wyniku powstaje coś zupełnie nowego i w porównaniu ze stanem poprzednim o wiele bogatszego w różne cechy, które przedtem nie istniały — wówczas taki rodzaj przemian nazywamy ewolucją. Np. z małego szczepu powstaje większa społeczność, która przy odpowiednio sprzyjających warunkach przemienia się w potężny naród; pewien gatunek zwierząt zbliżony swą budową do dzisiejszego człowieka przekształcił się w małpy człekokształtne, z małp człekokształtnych powstał człowiek, który w dalszym ciągu rozwija się.

Proces przemian, ginięcia i powstawania w przyrodzie jest widoczny i oczywisty. Zjawiska te może obserwować każdy. Trudniej natomiast dostrzec i stwierdzić, że wszystko i zawsze się zmienia. To wymaga już szczegółowej obserwacji i umiejętnego badania. Np. las obserwowany pobieżnie i z daleka wydaje się zawsze jednakowy wbrew szczegółowym badaniom i obserwacjom. Stare drzewa próchnieją, młode rosną, zmienia się codziennie podszycie leśne itd. Po kilkunastu latach różnica jest już dostrzegalna dla oka, które powolnego procesu zmian nie dostrzegło. Stwierdzamy, że las, który nam się zawsze jednakowy wydawał, zmienił się i to znacznie. Tak samo zmieniają się ludzie, narody, miasta, ustroje i wszystko na świecie. W wyniku nauk Kanta i Laplace'a, Lyella, Darwina, Lamarcka i Marksa, pogląd na świat zupełnie się zmienił. Przedtem sądzono, że gatunki i rodzaje istot żyjących istnieją „od początku świata", że są wieczne i niezmienne. Pewne klasy społeczne wierzą jeszcze dzisiaj, że klasy panów i poddanych, bogaczy i nędzarzy są również wieczne i ustanowione przez stwórcę. Przed zwycięstwem socjalizmu w Związku Radzieckim miliony ludzi na całym świecie wierzyły, że kapitalizm to ustrój, który nie będzie mógł być obalony i zastąpiony przez inny. Nic dziwnego, że kapitaliści i ich dobrze opłacani słudzy podtrzymują to przekonanie wśród ludzi i przy pomocy wszelkich dostępnych środków propagują je.

„Cała przyroda — mówi Engels — począwszy od najdrobniejszych cząsteczek a kończąc na największych ciałach, począwszy od ziarnek piasku a kończąc na słońcach, począwszy od pierwotniaka a kończąc na człowieku, znajduje się w stanie ciągłego biegu, nieustannego ruchu i zmian".

Drugie prawo dialektyki stwierdza więc, że istnieje w świecie postęp, że nie ma stałych form ani w przyrodzie nieorganicznej, ani w życiu społecznym. Dialektyka podnosi to prawo do godności wiecznej i absolutnej zasady. **Wieczny jest tylko ruch i rozwój.**

„Jeśli świat — pisze Stalin — znajduje się w nieustannym ruchu i rozwoju, jeśli prawem rozwoju jest obumieranie tego, co stare i roz-

wijanie się tego, co nowe, to jasne, że nie ma „niewzruszalnych" ustrojów społecznych, „wiecznych" zasad, własności prywatnej i wyzysku —„wiecznych" idei, podlegania chłopów obszarnikom i robotników kapitalistom. A zatem ustrój kapitalistyczny może być zastąpiony przez ustrój socjalistyczny, podobnie jak ustrój feudalny został w swoim czasie zastąpiony przez ustrój kapitalistyczny. A zatem należy nastawiać się nie na te warstwy społeczne, które się już nie rozwijają, jakkolwiek są jeszcze w danej chwili siłą przeważającą, lecz na te warstwy, które się rozwijają i mają przyszłość, chociaż nie stanowią jeszcze w danej chwili siły przeważającej". (Stalin).

III. Prawo rewolucyjnego postępu

Prawo rewolucyjnego postępu jest uzupełnieniem dwóch poprzednich. Tamte głoszą, że w świecie wszystkie procesy, rzeczy i stany współoddziaływują na siebie i podlegają ustawicznym i wiecznym zmianom. Prawo rewolucyjnego postępu wyjaśnia nam bliżej mechanizm przemian i rozwoju. Traktuje ono proces rozwoju jako „taki rozwój, który przechodzi od nieznacznych i ukrytych zmian ilościowych do zmian jawnych, do zmian zasadniczych, do zmian jakościowych, gdzie zmiany jakościowe następują nie stopniowo, lecz szybko, nagle, w postaci przeskoków od jednego stanu do innego, następują nie przypadkowo, lecz zgodnie z prawami rozwoju, następują w wyniku nagromadzenia niespostrzeżonych i stopniowych zmian ilościowych". (Stalin).

Prawo rewolucyjnego postępu, na mocy którego powolny, ilościowy rozwój, przemienia się na pewnym stopniu w inną, nową jakość, posiada wielkie, praktyczne znaczenie i zastosowanie w dziedzinie przemian społecznych. Prawo to kieruje ewolucją społeczeństw i wyznacza im drogi rozwojowe. Taktyce walki proletariatu oddaje nieocenione usługi. Poznanie tego prawa i zrozumienie jego mechanizmu daje nam wgląd w konieczność i nieuniknioność rewolucyj, a z drugiej strony wykazuje beznadziejność i mylne stanowisko reformizmu, oczekującego powolnego i spokojnego ziawienia się nowej rzeczywistości. Prawo rewolucyjnego postępu demaskuje oportunizm reformistów wszelkich odcieni.

W każdym poszczególnym okresie dadzą się wyróżnić dwa wyraźne okresy, dwie fazy, a mianowicie:

1. okres przygotowawczy, w którym odbywają się przyrosty ilościowe. Okres ten może trwać dłużej lub krócej w zależności od warunków. Przemiany i przyrosty ilościowe zaledwie dostrzegalne, odbywają się spokojnie i powolnie;
2. burzliwy i gwałtowny okres przemian ilości w jakość trwa krótko.

W okresie pierwszym stale gromadzące się i potęgujące zmiany powodują równocześnie powolny wzrost napięcia. W okresie drugim napięcie dochodzi do momentu, w którym musi się rozładować. Wynikiem i skutkiem rozładowania jest nowa jakość, która z kolei staje się elementem składowym innego procesu, czynnikiem przygotowującym nowe napięcie, prące do następnego z kolei rozładowania.

Zarówno przyroda jak i historia rozwijają się skokami. A oto kilka prostych przykładów. Ogrzewamy w naczyniu wodę. Początkowo tylko nieznacznie zmienia się temperatura, to znaczy stan ciepłoty. Zmiany te noszą charakter „spokojny", powolny. Jednak małe i w krótkich odstępach czasu niedostrzegalne zmiany gromadzą się i narastają. Wskutek tego po pewnym czasie zjawia się nowa sytuacja.. Ogrzewając wodę dalej jesteśmy świadkami dziwnego zjawiska. Powierzchnia wody dotąd spokojna zaczyna się teraz burzyć i gwałtownie falować. Woda wrze i szybko paruje, przemieniając się z ciała płynnego w ciało gazowe, lotne. Temperatura już więcej nie podnosi się. Na miejscu „spokojnego", niedostrzegalnego i powolnego przyrostu zmian ilościowych, zjawia się burzliwie i nagle, jednym skokiem, nowa postać wody, różniąca się jakościowo od poprzedniej. A więc podgrzana do pewnego stopnia woda wykonuje nagły skok i zmienia swoją jakość. Ochładzając wodę stopniowo do zera, stwierdzamy w pewnym momencie, że woda przestała być wodą i stała się lodem.

Obserwujemy rozwój pewnego owada. Okres rozwoju poczwarki trwa dość długo. W pewnym jednak momencie dokonuje się skok, „gwałtowny przewrót" i z poczwarki wydobywa się motyl.

Najbardziej wymowną ilustracją tego prawa jest periodyczny układ pierwiastków Mendelejewa. Istota tego układu polega na tym, że „stopniowe, ilościowe zmiany ciężaru atomowego pierwiastków wywołują jakościowe zmiany w samych pierwiastkach: następuje skokowe przejście od wodoru do helu, od helu do litu itd. Znaczy to, że układ Mendelejewa i tkwiące w jego podstawach prawo periodyczności, stanowią konkretne przykłady prawa dialektyki, głoszącego o przejściu zmian ilościowych w jakościowe". (B. Kiedrow).

Społeczne organizmy są również stale wstrząsane gwałtownymi przewrotami. Np. Wielka Rewolucja Francuska z roku 1789. „Powoli odbywa się zmiana typu burżuazji francuskiej—pisze Plechanow. — Mieszkaniec miasta z epoki regencji nie jest podobny do mieszkańca miasta z czasów Ludwika XI, lecz na ogół pozostaje on wierny typowi bourgeois dawnych czasów. Stał się bogatszy, bardziej wykształcony, bardziej wymagający, lecz nie przestał być roturier (gburem), który zawsze i wszędzie winien ustępować drogi

arystokracie. Ale oto nadchodzi rok 1789, bourgeois hardo podnosi głowę; mija jeszcze kilka lat i staje się on panem położenia i to w jaki jeszcze sposób? „W potokach krwi“, przy biciu w bębny i „wybuchach prochu“, jeśli nie dynamitu, wówczas jeszcze nie wynalezionego. Zmusza on Francję do przeżycia prawdziwego „okresu zniszczenia“, ani trochę nie dbając o to, że z czasem znajdzie się być może pedant, który ogłosi gwałtowne przewroty za błędną koncepcję“. (Plechanow).

IV. Prawo dialektycznej jedności przeciwieństw

Dialektyka materialistyczna odkryła siłę wprawiającą w ruch mechanizm ewolucji, odkryła motor rozwoju. Dzięki temu staje się dla nas rzeczą jasną i zrozumiałą, dlaczego świat i wszystko na świecie podlega procesowi bezustannych przemian, dlaczego rozwój przebiega skokami, rewolucyjnie i burzliwie i nie powraca nigdy do starych przezwyciężonych form, lecz prowadzi do coraz to wyższych i pełniejszych stanów. Ten motor rozwoju, tę siłę dynamiczną i napędową, która kieruje całą ewolucją — widzi materializm dialektyczny w wewnętrznych sprzecznościach, przeciwieństwach, zawartych w przedmiotach i zjawiskach przyrody.

Zobaczymy na kilku przykładach z różnych dziedzin, jaką rolę pełnią tutaj przeciwieństwa. Zacznijmy od matematyki. „Weźmy dowolną wielkość algebraiczną — pisze Engels — np. a. Jeśli ją zaprzeczymy otrzymamy: —a. Jeśli zaprzeczymy to zaprzeczenie, mnożąc —a przez —a otrzymamy a^2, czyli początkową wielkość dodatnią, ale na wyższym stopniu, mianowicie w drugiej potędze. Także w tym wypadku nie jest istotne, że możemy dojść do tego samego a^2 mnożąca przez a i w ten sposób otrzymać także a^2. Bo zaprzeczenie zaprzeczenia tak mocno tkwi w a^2 że to a^2 zawiera we wszelkich warunkach dwa różne pierwiastki mianowicie a i — a. I ta niemożność pozbycia się zaprzeczenia zaprzeczenia, pozbycia się zawartego w drugiej potędze pierwiastka ujemnego, nabiera bardzo konkretnego znaczenia już przy równaniach drugiego stopnia“. (Engels).

W geometrii mamy również na każdym kroku do czynienia z działaniem dialektycznym. Oto np. linię prostą przedstawiamy jako krzywą o krzywiźnie zerowej, a znowu krzywą uważamy za sumę nieskończenie wielu nieskończenie małych odcinków prostej. Podobnie w fizyce posługujemy się pojęciem spoczynku, czyli bezruchu, uważając go za ruch jednostajny o prędkości zerowej. Engels wykazał również, że miarą ruchu jest bezruch, a miarą bezruchu jest ruch.

Sprzeczność nie jest jakąś anomalią tu i ówdzie, od czasu do czasu napotykaną. Sprzeczność jest stosunkiem niezmiernie płodnym, jest motorem i siłą napędową ewolucji. Tkwi ona we wszystkich rzeczach, przedmiotach, stosunkach i zjawiskach. W każdej dziedzinie naukowej znajdują się zatem sprzeczne przedmioty, procesy i stosunki i one odbijają się w umyśle ludzkim. S p r z e c z n o ś ć j e s t i s t o t ą r z e c z y w i s t o ś c i. Wykryciem tej siły i uczynienie z niej narzędzia badania i zmieniania świata jest faktem, który zadecydował o naukowości socjalizmu. Dokonali tego Karol Marks i Fryderyk Engels, kładąc niewzruszone fundamenty pod materializm dialektyczny, światopogląd naukowy.

MATERIALIZM HISTORYCZNY

Materializm historyczny jest to zastosowanie dialektyki do badań historycznych, tak samo jak się stosuje dialektykę do badań fizycznych, chemicznych, matematyki itd. Historia w ujęciu materializmu dialektycznego posiada szersze znaczenie niż w ujęciu trydycyjnym. Obejmuje ona według Marksa zarówno świat nieorganiczny jak i świat organiczny łącznie z dzejami społeczeństwa ludzkiego. Nastawienie materializmu dialektycznego do wszystkich dziedzin jest wybitnie historyczne. Każde bowiem zjawisko tylko wówczas może być poznane, gdy przestudiujemy gruntownie proces jego powstawania, rozwoju i zaniku, czyli wówczas gdy zbadamy i poznamy gruntownie jego historię. Poznać przedmiot to nic innego, jak przyswoić sobie jego dzieje.

„Podobnie jak Darwin — pisze Engels — odkrył prawo rozwoju świata organicznego, tak Marks odkrył prawo rozwoju dziejów ludzkich — ten prosty, przesłonięty dotychczas ideologicznymi nawarstwieniami fakt, że ludzie muszą przede wszystkim jeść, pić, mieszkać, odziewać się, zanim mają możność zajmować się polityką, nauką, sztuką, religią itd., że przeto produkcja bezpośrednich materialnych środków utrzymania a więc każdorazowy szczebel ekonomicznego rozwoju danego narodu albo danego okresu, stanowi podstawę, z której rozwijają się urządzenia panstwowe, poglądy prawne, wyobrażenia estetyczne i nawet religijne danych ludzi i z której wychodzić należy przy objaśnieniu tych zjawisk, nie zaś na odwrót, jak to dotąd robiono". (Engels). „Olbrzymią zdobyczą myśli naukowej stał się materializm historyczny Karola Marksa. Chaos i dowolność, które panowały dotąd w poglądach na historię i politykę, ustąpiły miejsca zdumiewająco jednolitej i harmonijnej teorii naukowej, wskazującej, jak z jednego ustroju życia społecznego wskutek wzrostu sił wytwórczych rozwija się inny, wyższy — z feudalizmu na przykład wyrasta kapitalizm" (Lenin).

Społeczeństwo potrzebuje więc do życia: chleba, węgla, mieszkania itp. Ale dobra te trzeba bądź wydobyć z ziemi, bądź wyprodukować. Do tego potrzeba robotników i narzędzi. Społeczeństwo potrzebuje do swego istnienia sił wytwórczych, czyli robotników, inżynierów, techników, maszyn, sprawności i doświadczenia produkcyjnego. To jest jedna strona sposobu produkcji — druga, to stosunki, jakie się muszą zawsze wytworzyć wśród ludzi produkujących. Tak więc doszliśmy do pojęcia sposobu produkcji, obejmującego zarówno siły wytwórcze jak i stosunki wytwórcze. Rozwój sposobu produkcji zależy od harmonii między siłami i stosunkami wytwórczymi. Jeśli stosunki wytwórcze ukształtowały się na zasadach wstecznych, wówczas siły wytwórcze szukają własnych dróg rozwojowych. W wypadku ich słabości lub bezsilności życie społeczeństwa zaczyna obumierać. Historia ludzkości da się wytłumaczyć jedynie tylko rozwojem życia gospodarczego, podłożem historii bowiem jest praca ludzka. W oparciu o tę zasadę dzieje społeczeństwa ludzkiego można podzielić na pięć zasadniczych typów stosunków wytwórczych, uwarunkowanych rozwojem stosunków wytwórczych.

Są to następujące formacje: wspólnota pierwotna, ustrój niewolniczy, ustrój feudalny, ustrój kapitalistyczny, ustrój socjalistyczny. Twórcy socjalizmu naukowego obalili błędny pogląd tradycyjny na historię, uważający ją za dzieje wojen, prowadzonych przez królewsko-magnackie rody, a zadanie historii za chronologiczną rejestrację tych i tego rodzaju wypadków. Marks wbił słup graniczny między historię starą a historię przyszłości, historię nową. I dzisiaj stoimy u progu tej nowej historii, która nam zapowiada rychłe zrzucenie z siebie jarzma imperializmu, tego najwyższego i ostatniego stopnia formacji kapitalistycznej i wkroczenie na drogę komunizmu, to jest ustroju, w którym żaden człowiek nie będzie eksploatował innego człowieka, a wszystkie siły ludzkości zostaną skierowane do walki o jej dobro. Uzbrojeni w metodę dialektyczną, rozpoczynamy budowę naukowego światopoglądu, usuwając resztki przesądów społecznych, filozoficznych, naukowych i politycznych. Proces przeorientowania sposobu myślenia i postawy człowieka wobec świata nabiera z każdym dniem na sile. Rodzi się nowy świat i nowy człowiek.

METODA DIALEKTYCZNA W NAUCE-TO ORĘŻ W WALCE O WYZWOLENIE CZŁOWIEKA, O SZCZĘŚCIE MŁODEGO POKOLENIA

WALKA O POKÓJ

Walka o pokój jest najpilniejszym i podstawowym zadaniem szerokich mas ludu pracującego. Nigdy jeszcze w przeszłości nie brzmiał tak donośnie i tak zdecydowanie głos obrońców pokoju jak dziś, po drugiej wojnie światowej. Charakterystyczną cechą kampanii pokojowej, antywojennej jest fakt, że biorą w niej udział miliony robotników, chłopów, inteligencji pracującej, reprezentujące prawie wszystkie narody świata.

Jakie przyczyny spowodowały to zjawisko, że pod sztandarami pokoju gromadzą się miliony prostych ludzi, że obrońcy pokoju, w osobach najwybitniejszych przedstawicieli nauki i sztuki, przez usta przodowników pracy, działaczy społecznych i politycznych nie tylko żądają pokoju, lecz głosem potężnym i zdecydowanym zapewniają, że potrafią zmusić do polityki pokojowej te rządy, które idą na pasku podżegaczy wojennych, które pragną wtrącić ludzkość w otchłań trzeciej wojny światowej?

Najważniejszym czynnikiem mobilizującym narody do czynnej walki o pokój, jest wzrost uświadomienia społeczno-politycznego ludzi pracy, robotników i chłopów. Zrozumieli oni m. in., że ostatnie wojny nie były kataklizmem zesłanym przez los, lecz sprowokowane zostały przez państwa imperialistyczne. Coraz więcej ludzi rozumie, że wojnę światową pragną rozpętać imperialiści amerykańscy i służący ich interesom monopoliści angielscy, francuscy i włoscy. Amerykanie zmierzają do gospodarczego, politycznego i kulturalnego podporządkowania wszystkich narodów, aby w ten sposób stworzyć sobie warunki nieograniczonego ich wyzysku. Rośnie liczba ludzi rozumiejących, że okiełznać zbrodniarzy wojennych może jedynie zorganizowana akcja antywojenna wszystkich ludzi pragnących pokoju, rośnie liczba ludzi rozumiejących, że obóz pokoju jest najpewniejszą rękojmią przyjaznego współżycia między narodami w duchu proletariackiego internacjonalizmu. Ludzie ci rozumieją, że ostoją pokoju jest Związek Radziecki i państwa demokracji ludowej oraz sympatyzujące z nimi partie komunistyczne i lewe skrzydła partii socjalistycznych innych państw. Zrozumieli również, że wojna nie jest koniecznością losu, zrozumieli, że można jej uniknąć, że można zapobiec jej rozpętaniu przez czynny udział w akcji obrony pokoju wszystkich ludzi dobrej woli.

•

Walkę o pokój zapoczątkowała Wielka Socjalistyczna Rewolucja Listopadowa, obrona pokoju stała się kamieniem węgielnym polityki zagranicznej Związku Radzieckiego. Tradycja tej polityki sięga wstecz do pierwszych dni Rewolucji, kiedy zawarcie demokratycznego pokoju stało się jednym z kardynalnych zadań władzy ra-

dzieckiej. 8 listopada 1917 roku na II Zjeździe Rad uchwalony został dekret o pokoju. Oto słowa dekretu, którego autorem był Lenin:

„Kontynuowanie tej wojny o to, jak między silne i bogate narody podzielić słabsze lub podbite narodowości, rząd uważa za największą zbrodnię przeciwko ludzkości i oświadcza uroczyście, że gotów jest niezwłocznie podpisać pokój, kładący kres tej wojnie, na podstawie wskazanych warunków, jednakowo sprawiedliwych dla wszystkich narodów bez wyjątku".

Traktat pokojowy z Niemcami — wprawdzie na ciężkich warunkach — został podpisany w Brześciu w marcu 1918 roku. Chwilę wytchnienia jaką przyniósł pokój, rząd rewolucyjny wykorzystał dla zmobilizowania sił, dla zwalczania kontrrewolucji popieranej przez byłych sojuszników — państwa burżuazyjne — Anglię, Francję, Japonię i Stany Zjednoczone.

Jednym z licznych dowodów pokojowej polityki radzieckich władz rewolucyjnych, ważnym szczególnie dla narodu polskiego, był stosunek Rewolucji Listopadowej do sprawy polskiej.

W okresie pierwszej wojny światowej przed Rewolucją sprawa polska była uważana przez rząd carski za problem wewnętrznej polityki rosyjskiej. Próby poruszania jej na forum międzynarodowym spotykały się z kategorycznym sprzeciwem ze strony caratu. Rząd carski nigdy nie zgodziłby się na odrodzenie niepodległej Polski. Po obaleniu caratu również burżuazyjno - demokratyczny rząd Kiereńskiego zajmował podobne stanowisko.

Dopiero Rewolucja Listopadowa, realizując program swoich wodzów, Włodzimierza Lenina i Józefa Stalina, aktem rządu radzieckiego z dnia 29 sierpnia 1918 roku unieważniła traktaty rozbiorowe Polski, zawarte przez rząd byłego Imperium Rosyjskiego. Prawo narodu polskiego do niepodległości i jedności zostało przez Związek Radziecki uznane. Art. 3 tego wiekopomnego dekretu brzmi:

„Wszystkie traktaty i akty, zawarte przez rząd b. Imperium Rosyjskiego z rządami Królestwa Pruskiego i monarchii habsbursko - węgierskiej, dotyczące rozbiorów Polski, niniejszym zniesione zostają raz na zawsze, jako sprzeczne z zasadą samookreślenia narodów, z rewolucyjną świadomością prawa narodu rosyjskiego, który uznał n i e n a r u s z a l n e p r a w a n a r o d u p o l s k i e g o d o n i e p o d l e g ł o ś c i i j e d n o ś c i".

Później w odezwie wydanej w roku 1920, skierowanej wprost do narodu polskiego, rząd radziecki potępia zbrodnie rosyjskiego

caratu i rosyjskiej burżuazji przeciwko Polsce, podkreśla, że nie mogą one obciążać nowego państwa radzieckiego powstałego na gruzach dawnej Rosji i ponawia swoje zapewnienie, że istnienie Polski niepodległej leży w interesie nie tylko narodu polskiego, lecz i narodu rosyjskiego. Zrywając kajdany, którymi skuty był w ciągu 123 lat naród polski, Rewolucja Listopadowa stworzyła warunki dla zbliżenia między dwoma narodami: narodem polskim i narodem rosyjskim

*

W okresie międzywojennym rząd radziecki kontynuował niezmiennie linię swojej polityki pokojowej. Zadania tej polityki sformułował Józef Stalin w roku 1925 w sposób następujący:

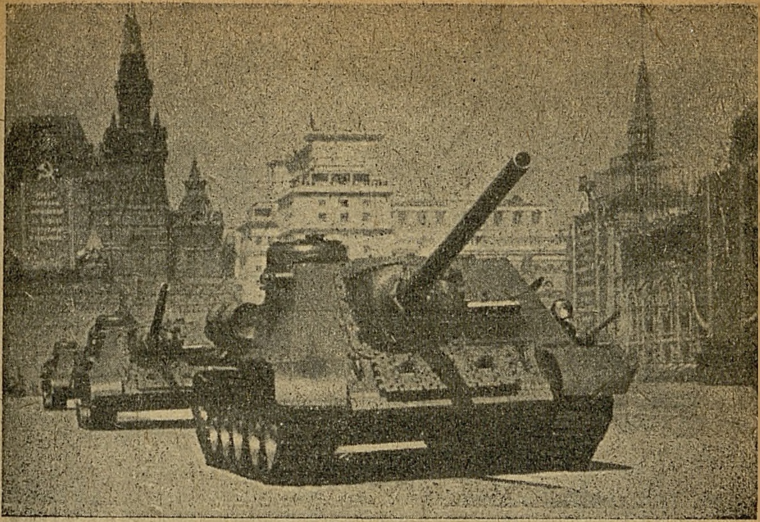
> „Podstawę polityki zagranicznej naszego rządu stanowi idea pokoju. Walka o pokój, walka przeciwko nowym wojnom, demaskowanie wszelkich kroków czynionych dla przygotowania nowej wojny... oto nasze zadanie".

Realizując konsekwentnie to zadanie, rząd radziecki występował wielokrotnie na arenie międzynarodowej z inicjatywą rozbrojenia i stworzenia systemu powszechnego bezpieczeństwa.

Reakcja międzynarodowa obserwowała z rosnącym niepokojem i nienawiścią proces utrwalania zdobyczy rewolucyjnych, proces rozwoju wspaniałego budownictwa socjalizmu w Związku Radzieckim. Rolę żandarma Europy, rolę taranu, który miał rozbić państwo proletariackie, wyznaczyła Niemcom i swojemu pachołkowi Hitlerowi. który cieszył się cichym poparciem wpływowych sfer finansowych zachodnio-europejskich i amerykańskich. Poparcie, udzielone Hitlerowi przez międzynarodową reakcję było dyskontowane przez niego w zawrotnym tempie. Interwencja na rzecz Franco w Hiszpanii, zagarnięcie Austrii, Monachium, zabór Czech— oto ostatnie przedwojenne ogniwa łańcucha faktów dokonanych, przy pomocy których Hitler potęgował i udoskonalał swoje metody szantażu wojennego i szykował sobie bazy do następnych bandyckich wypadów na sterroryzowaną Europę.

Ostrzeżenie rządu radzieckiego kierowane pod adresem protektorów tej zabawy z ogniem, kierowane pod adresem rządów, których narody w różnym stopniu ulegały trującemu działaniu ideologii faszystowskiej, rządów, które tolerowały penetrację hitleryzmu we własnych państwach — ostrzeżenia te zostały bez echa. Nieprzygotowane materialnie i wojskowo, rozbrojone ideologicznie narody Europy padały kolejno ofiarą zbójeckich band Hitlera.

Dzięki bohaterstwu Armii Radzieckiej, dzięki heroizmowi zaplecza radzieckiego drapieżna bestia hitlerowska została pokonana.

Potęga Armii Radzieckiej stoi na straży pokoju

Obecnie cały wysiłek obozu pokoju i postępu ze Związkiem Radzieckim na czele, cała energia wszystkich miłujących pokój ludzi, rozsianych po całym świecie, mobilizują się do zorganizowania systemu bezpieczeństwa, który by udaremnił knowania imperialistycznych podżegaczy wojennych.

Związek Radziecki i zaprzyjaźnione z nim państwa demokracji ludowej stoją czujnie na straży pokoju. Współpraca tych państw obejmuje stosunki polityczne, gospodarcze i kulturalne. Ma ona na celu stworzenie warunków swobodnego rozwoju gospodarczego i kulturalnego suwerennych narodów. Sojusz demokratycznych republik ludowych, ze Związkiem Radzieckim na czele, opiera się na pokoju i postępie.

*

Polityka Ameryki i Anglii po wojnie przeciw hitleryzmowi głęboko rozczarowała narody pragnące pokoju. Wielkokapitalistyczne

rządy tych krajów uniemożliwiają jakikolwiek rozwój takich form współpracy międzynarodowej, jak np. Organizacja Narodów Zjednoczonych, w której tak wielką nadzieję pokładały znękane wojną narody świata. Amerykanie i Anglicy usiłują, brutalnie dyktować swą wolę członkom ONZ, co oczywista przekreśla jej znaczenie, jako instrumentu międzynarodowego porozumienia. W rezultacie agresywnej polityki Anglo-Amerykanów świat podzielił się na dwa obozy — na obóz pokoju i postępu ze Związkiem Radzieckim na czele i obóz imperialistów i podżegaczy wojennych, któremu przewodzą Stany Zjednoczone.

ZSRR walczy o pokój na linii frontu nieuporządkowanych spraw międzynarodowych. Najważniejsze z nich to sprawa Niemiec, zagadnienie redukcji zbrojeń i problem wprowadzenia zakazu używania bomby atomowej jako środka walki w wojnie agresywnej.

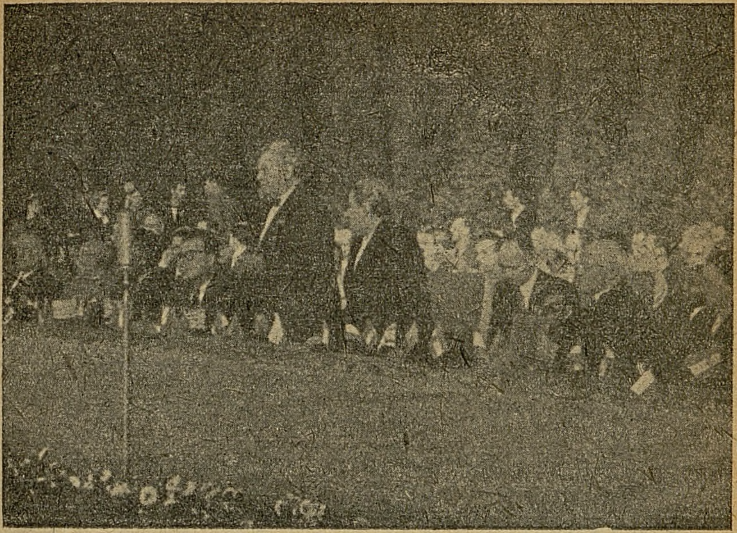
Pokojowa polityka rządów ZSRR i krajów demokracji ludowej jedna sobie coraz większe masy przyjaciół i zwolenników na całym świecie. Rośnie uświadomienie polityczne prostego człowieka, jego wola obrony i utrzymania pokoju.

Wielką manifestacją pokojową sił demokratycznych był światowy Kongres Intelektualistów we Wrocławiu, który się odbył w sierpniu 1948 r. Wzięli w nim udział przedstawiciele 46 krajów.

Zasadniczy referat wygłosił wybitny pisarz radziecki A. Fadiejew, który w przemówieniu swoim rozwinął następujące tezy: miliony prostych ludzi nie chcą wojny, nie życzą sobie również niewoli faszystowskiej, wreszcie uzasadniał konieczność czynnego wystąpienia w obronie zagrożonej kultury i pokoju.

Na Kongresie we Wrocławiu wybrano Międzynarodowy Komitet Współpracy Intelektualistów ze stałą siedzibą w Paryżu. W wyniku prac organizacyjno-propagandowych Komitetu zwołany został w Paryżu Światowy Kongres Obrońców Pokoju. Ponieważ część delegatów nie otrzymała wiz od rządu francuskiego, inspirowanego przez Stany Zjednoczone, przeto zaszła potrzeba prowadzenia prac Kongresu w dwóch stolicach: w Paryżu i w Pradze, w tej ostatniej dla tych delegatów, którzy nie otrzymali wiz wjazdowych do Francji. Kongres odbył się w dniach 20 — 25 kwietnia 1949 roku.

Do Paryża zjechało na obrady 1784 delegatów, reprezentujących 64 kraje i 10 ważniejszych organizacji międzynarodowych. W praskiej części Kongresu wzięło udział 273 delegatów z 17 krajów. Uczestnicy tej wspaniałej manifestacji w obronie pokoju reprezentowali opinię i wolę setek milionów ludzi całego świata. Wola pokoju zjednoczyła robotników i chłopów, mężczyzn i kobiety, młodzież i dzieci, zjednoczyła miliony ludzi bez względu na świa-

Prezydium Światowego Kongresu Intelektualistów we Wrocławiu

topogląd społeczno-polityczny, bez względu na język, wyznanie, barwę skóry. Zjednoczeni wolą obrony pokoju spotkali się robotnicy i inteligenci, uczeni i artyści, działacze społeczni i dziennikarze, wszyscy pełni poczucia odpowiedzialności za obronę pokoju i życia ludzkiego, za zachowanie kultury.

Kongres sygnalizował opinii publicznej świata fakt zagrożenia pokoju ze strony imperializmu amerykańskiego, który ogranicza suwerenność narodów i spycha masy pracujące na dno nędzy, przestrzegał przed fałszywym postępowaniem, jakim jest niedocenianie realnego niebezpieczeństwa wojny, wzywał wszystkich ludzi dobrej woli do walki o pokój, ostrzegając przed biernością i obojętnością.

Kongres podkreślił, że nie wolno nam lekceważyć realnego niebezpieczeństwa wojny. Twierdzenie jednak, jakoby wojna była nieunikniona, jest również z gruntu fałszywe. Stanowisko takie świadczyłoby o niedocenianiu sił pokoju. Są one potężne i rosną z dnia na dzień. Zróbmy ich krótki przegląd.

Związek Radziecki i kraje demokracji ludowej szybko odbudowują swoją gospodarkę w oparciu o przodującą naukę marksizmu — leninizmu.

Rośnie fala ruchów narodowo-wyzwoleńczych w krajach kolonialnych i półkolonialnych. Bohatersko walczy lud grecki z amerykańskimi interwentami, walczą o wyzwolenie spod jarzma imperializmu ludy Vietnamu i Indonezji. Wreszcie w Chinach wspaniałe zwycięstwa chińskiej armii ludowej nad wojskami reakcyjnego Kuomintangu, wspieranego przez kapitał amerykański, są wydarzeniami, które decydująco zaważą na losach świata.

Wzrasta świadomość rewolucyjna mas pracujących w różnych krajach. Nigdy przedtem partie komunistyczne Francji i Włoch i współdziałające z nimi lewe skrzydła partii socjalistycznych nie były tak silne jak obecnie. Rośnie fala pokoju, przewala się poprzez granice państw, ogarniając coraz szersze masy. Miliony, setki milionów ludzi pragnie pokoju, pragnie życia i szczęścia dla siebie, dla swoich dzieci, dla swoich bliskich i daje wyraz swej woli w postanowieniach podejmowanych na zjazdach, w manifestacjach i demonstracjach.

Ostoja pokoju i bezpieczeństwa — Związek Radziecki cieszy się stale rosnącą sympatią narodów świata. Sympatię i autorytet moralny zdobył sobie Związek Radziecki dzięki konsekwentnej przeszło 30-letniej walce o pokój, dzięki stosowaniu zasady przyjaźni i szacunku wzajemnego we współpracy międzynarodowej, przeciwstawiając ją reakcyjnej bucie narodowej i rasowej Anglosasów i ich zwolenników. „Prawdziwy patriota — powiada Erenburg — kocha ludzkość i prawdziwy internacjonalista jest oddany swemu narodowi. Ludzie Stalingradu umierali za swą wieś ojczystą, za pieśń zapamiętaną z dzieciństwa, za naród radziecki i umierali za wszystkie wsie Europy, za wszystkie pieśni świata, za wszystkie narody świata".

Niewyczerpane źródła siły moralnej tkwią w na wskroś ludzkiej idei współpracy międzynarodowej, opartej o zasadę internacjonalizmu stanowiącego istotny element patriotyzmu i humanizmu. Tylko współpraca narodów, oparta na wzajemnym szacunku i przyjaźni, umożliwi uczonym wykorzystanie energii atomowej dla celów pokojowych. Tylko pokojowa współpraca narodów otwiera przed ludzkością wspaniałe perspektywy powszechnego dobrobytu i wysokiego poziomu kultury, możliwego do osiągnięcia w epoce atomowej w rozmiarach nakreślonych tak sugestywnie przez prof. Joliot - Curie w jego przemówieniu na Kongresie w Paryżu.

Podział kultury świata na kulturę zachodnią i na kulturę wschodnią jest jednym z mitów, przy pomocy którego imperialiści pragną zdyskwalifikować dorobek kulturalny Słowian, a w szczególności wspaniałe osiągnięcia narodu rosyjskiego i Związku Ra-

dzieckiego. Nie ma kultur wschodniej i zachodniej. Istnieje natomiast podział na twórczą, zdrową, postępową kulturę, która w naszej dobie może rozwijać się tylko pod znakiem socjalizmu oraz na rozkładową, degenerującą pseudokulturę wyrastającą z gnijącego kapitalizmu—imperializmu. W dorobku ogólnoludzkiej kultury dorobek kulturalny poszczególnych narodów stanowi niezastąpioną wartość. W dorobku kulturalnym ludzkości udział narodów słowiańskich jest bardzo znaczny, szczególnie wielki jest udział wniesiony przez naród rosyjski, który dzięki swojej literaturze, muzyce, nauce i wspaniałemu owocowi Wielkiej Rewolucji Październikowej — socjalizmowi, który jest wielkim dobrodziejstwem kultury — wysunął się na czoło przodujących kulturalnie narodów świata.

Jakie zadania stoją przed nami w zakresie walki o pokój?

Walka o pokój jest zadaniem naszym na codzień. „Należy uwypuklić z całą mocą, że walka obozu pokoju jest walką o suwerenność, jest walką o utrwalenie niepodległości Polski" — powiada prezydent Bierut. Dlatego linia podziału pomiędzy obrońcami pokoju a jego przeciwnikami jest równocześnie linią dzielącą patriotów, miłujących naród, miłujących ojczyznę od wrogów Polski, zdrajców narodu.

Współudział każdego obywatela w przedterminowym wykonaniu gospodarczych zadań planu trzyletniego, udział we współzawodnictwie pracy, w systemie oszczędzania, w podnoszeniu ilościowym i jakościowym wyników pracy — stanowi ważny odcinek na polu walki o pokój.

Winniśmy pracować nad ugruntowaniem w narodzie polskim przyjaźni dla ZSRR podkreślając i popularyzując jego rolę w naszych dziejach. Musimy zaszczepić w świadomości szerokich mas narodu fakt dwukrotnego odzyskania przez nas niepodległości dzięki Związkowi Radzieckiemu, podkreślić jego pomoc w odbudowie naszego kraju, jego przyjaźń i poparcie, okazywane nam na terenie międzynarodowym. Dlatego winniśmy popierać pracę Towarzystwa Przyjaźni Polsko - Radzieckiej.

Na odcinku ideologicznym walka o pokój — powiada prezydent Bierut — wyraża się w zwalczaniu kosmopolityzmu przez, m. in. „krytyczne opracowanie naszej spuścizny kulturalnej, odsłonięcie i spopularyzowanie całego bogactwa naszego dorobku narodowego, naszego wkładu do kultury ogólnoludzkiej, naszych walk rewolucyjnych i naszych najnowszych osiągnięć".

Potężne są siły pokoju i postępu. Rosną one nieustannie, gdyż miliony ludzi mobilizują się pod ich sztandarami. Zmuszą one podżegaczy wojennych do milczenia i nie dopuszczą do wojny. Na sztandarze postępu jest wypisane hasło pokoju i dlatego do jego obrońców należy zwycięskie jutro.

BOJOWNICY O POKÓJ, WOLNOŚĆ NARODÓW I WYZWOLENIE CZŁOWIEKA

Na całym świecie toczy się walka. Zmagają się ze sobą dwa światy: świat stary, wyzysku człowieka przez człowieka — świat kapitalizmu i świat przyszłości, rzeczywistej wolności ludów — świat socjalizmu.

Kapitalizm — to nędza ludów, to kolonializm, ucisk narodów słabszych, nienawiść rasowa, bezrobocie, kryzysy, wojny, faszyzm.

Socjalizm — to zniesienie wyzysku, wolność ludów, równość wszystkich narodów, dobrobyt, pokój i wspaniały rozwój ludzkości.

Obóz imperialistyczny — to grupka finansistów i miliarderów z Wall-Street, ich pieniądze i ich sługusy. Obóz socjalizmu — to setki milionów prostych ludzi na całym świecie, to Związek Radziecki, to kraje demokracji ludowej. Ich przywódcy — to ludzie wszystkich narodów, ras, krajów, zawodów; ludzie których łączy wspólny cel — lepsze jutro ludzkości. To ludzie, których walka i praca napawa nas dumą i każe nam brać z nich przykład.

*

Walka o wolność narodów i wyzwolenie człowieka toczy się nie od dzisiaj. Politykę i strategię tej walki sformułowali twórcy naukowego socjalizmu — Marks i Engels oraz ich kontynuatorzy Lenin i Stalin.

Karol Marks — twórca socjalizmu naukowego, wódz międzynarodowego proletariatu — urodził się w 1818 roku w Trewirze, w Niemczech. Genialny swój umysł, ogromną wiedzę poświęca walce o lepsze jutro ludzkości.

W roku 1847 Marks wraz z Engelsem tworzy organizację rewolucyjną — „Związek Komunistów" i ogłasza słynny „Manifest Partii Komunistycznej". „Manifest" formułuje zadanie historyczne klasy robotniczej — stworzenie społeczeństwa bezklasowego, zbudowanie ustroju socjalistycznego.

W okresie „Wiosny Ludów" Marks rozwija w Niemczech ożywioną działalność wyznaczając proletariatowi rolę kierownika rewolucji. Redaguje w Kolonii „Nową Gazetę Reńską", bojowy organ demokracji. Marks walczy o to, aby rewolucja niemiecka niosła wyzwolenie uciśnionym narodom; występuje w obronie praw narodu polskiego do niepodległości.

Zmuszony po upadku rewolucji do opuszczenia Niemiec, emigruje do Francji, następnie do Londynu. W Londynie kieruje międzynarodowym ruchem robotniczym i jednocześnie pogłębia podstawy naukowego socjalizmu.

Marks jest twórcą I Międzynarodówki zorganizowanej w 1864 roku. Gdy w roku 1871 powstaje w Paryżu pierwszy w historii rząd robotniczy, Marks bierze z Londynu żywy udział w walkach Komuny i wystawia pomnik jej bohaterstwu w pracy swej „Wojna domowa we Francji".

W ciągu całego swego życia Marks pogłębia podstawy naukowe socjalizmu, pozostawiając po sobie olbrzymi naukowy dorobek. Podstawowa praca jego to „Kapitał" (pierwszy tom ukazał się w roku 1867).

Nauka Marksa jest teorią i programem ruchu robotniczego. W filozofii marksizm stworzył materializm dialektyczny, w dziedzinie nauk społecznych — materializm dziejowy, który dokonał głębokiego przewrotu w poglądach na przeszłość i na dalsze drogi rozwojowe ludzkości. W dziedzinie ekonomii dał wszechstronną analizę gospodarki kapitalistycznej i wykazał konieczność rewolucyjnego obalenia kapitalizmu przez proletariat.

Karol Marks umarł w roku 1883 w Londynie.

Fryderyk Engels — współtwórca socjalizmu naukowego, wódz międzynarodowej klasy robotniczej urodził się w roku 1820 w mieście Bremen, w Niemczech.

Od młodości rozwijał ożywioną działalność naukową, a w szczególności interesował się położeniem klasy robotniczej.

Od roku 1844 łączą go więzy serdecznej przyjaźni z Marksem, która trwa przez całe jego życie. Marks i Engels napisali wspólnie wiele prac, przy opracowywaniu swych dzieł udzielali sobie wzajemnych rad i wskazówek. W czasie „Wiosny Ludów" Engels brał udział w redagowaniu „Nowej Gazety Reńskiej", uczestniczył też aktywnie w powstaniu w Badenii. Po upadku powstania zmuszony był, podobnie jak Marks, wyemigrować. Engels bronił praw Polski do wolności, występuje zawsze jako przyjaciel narodu polskiego.

Od roku 1869 mieszkał w Londynie i pracował wraz z Marksem nad pogłębieniem teorii socjalizmu naukowego i rozwojem ruchu robotniczego.

Po śmierci Marksa Engels zajął się wydaniem olbrzymiego dorobku, który pozostał po genialnym twórcy socjalizmu naukowego. Przygotował do druku i wydał drugi i trzeci tom „Kapitału". Jednocześnie kierował rozwijającym się ruchem socjalistycznym w różnych krajach Europy. Gdy w roku 1889 powstała II Międzynarodówka, Engels prowadził walkę o nadanie jej charakteru marksistowskiego.

Spuścizna naukowa Fryderyka Engelsa jest olbrzymia. Anty-Dühring stanowi znakomity wykład marksistowskiej filozofii, eko-

nomii politycznej i socjalizmu. Liczne prace Engelsa, to podstawa do poznania socjalizmu naukowego.

Engels umarł w roku 1895.

Włodzimierz Lenin, twórca partii bolszewickiej i pierwszego na świecie państwa socjalistycznego urodził się 22 kwietnia 1870 r. w Symbirsku. Siedemnastoletni Lenin, student uniwersytetu kazańskiego, bierze już czynny udział w ruchu rewolucyjnym.

W Kazaniu po raz pierwszy zostaje aresztowany i skazany na zesłanie. Odtąd poświęca się całkowicie rewolucyjnej walce z caratem.

Od r. 1893 Lenin prowadzi działalność rewolucyjną w Petersburgu. Wzywa do utworzenia rewolucyjnej partii marksistowskiej, w swoich pracach występuje przeciw próbom rewidowania rewolucyjnych założeń marksizmu. Wyszczególnia zasady, jakimi powinna się kierować partia robotnicza, aby zwyciężyć w walce z caratem i kapitalizmem.

Podczas rewolucji 1905 r. Lenin wskazuje na proletariat, jako na kierowniczą siłę rewolucji burżuazyjno-demokratycznej. W pracach swych broni narody uciskane przez carat, głosi ich „prawo samookreślenia, aż do oderwania się".

Po długim przebywaniu na emigracji, Lenin w marcu 1917 r. wraca do ojczyzny, gdzie lud obalił carskie samowładzwo. Na gruzach caratu rozpoczyna się walka o przygotowanie rewolucji socjalistycznej. Lenin pisze, przemawia, kieruje partią. Swoją niespożytą energią, wiarą w zwycięstwo porywa innych.. Poucza, że walka klasowa trwać będzie nadal po zdobyciu władzy przez masy pracujące dopóty, dopóki istnieć będzie wyzysk człowieka przez człowieka. Po 7 listopada 1917 r. — po zwycięstwie rewolucji proletariackiej — Lenin kieruje młodym państwem socjalistycznym. W 1924 r. umiera ten wielki rewolucjonista, wielki wódz narodu radzieckiego i ludu pracującego wszystkich krajów.

Lenin umarł, lecz dzieło jego przetrwa wieki!

Józef Stalin — kontynuator dzieła Lenina, kierownik państwa radzieckiego i partii bolszewickiej, urodził się 21 grudnia 1879 r. w Gori na Kaukazie.

Już w latach studenckich był duszą organizacji socjaldemokratycznej w Kraju Zakaukaskim, którą natchnął duchem bolszewickim. Jego prace z pierwszego okresu działalności rewolucyjnej bronią leninowskich zasad ideowych i organizacyjnych.

W czasie rewolucji 1905 r. Stalin, wówczas już czołowy działacz partyjny, broni leninowskiej idei zbrojnego powstania przeciw caratowi, bierze udział w pracy przygotowawczej do powstania.

Po upadku rewolucji Stalin, podobnie jak Lenin, podejmuje nieustępliwą walkę o utrzymanie partii i jej ideologii marksistowskiej, walkę przeciw próbom rewizji marksizmu. Prześladowany przez władze carskie, był w okresie między rokiem 1902 i 1913 siedem razy aresztowany i sześć razy zesłany, pięć razy udało mu się zbiec z zesłania, aby ponownie rozpocząć działalność rewolucyjną.

Po obaleniu caratu, w lutym 1917 r. Stalin wraca do Petersburga. Stoi na czele Centrum Partyjnego, kierującego zbrojną walką o zwycięstwo rewolucji socjalistycznej. Jako członek rządu rewolucyjnego, zajmuje się sprawami narodowościowymi. Jest autorem słynnej „Deklaracji Praw Narodów Rosji".

W latach wojny domowej, walki z interwencją, w pełni ujawnia się geniusz strategiczny Stalina. Po śmierci Lenina Stalin jako jego najbliższy współpracownik ujmuje w swoje ręce kierownictwo partią bolszewików. Z imieniem Stalina związane są także wszystkie osiągnięcia w odbudowie i uprzemysłowieniu państwa radzieckiego.

Po napaści hord hitlerowskich na ZSRR, Stalin stanął na czele radzieckich sił zbrojnych. Pod jego dowództwem Związek Radziecki odniósł wspaniałe zwycięstwo nad faszyzmem.

Stalin jest obrońcą niepodległości i suwerenności państw, którym zagraża imperializm, jest obrońcą pokoju i przyjaznych stosunków między wolnymi narodami.

IDEOWI POPRZEDNICY NASZYCH CZASÓW

Tadeusz Kościuszko, bohater ludu polskiego, patriota i szczery demokrata urodził się w roku 1746. Kształcił się w szkole rycerskiej w Warszawie. W roku 1776 wyjeżdża do Ameryki, aby walczyć o wolność Stanów Zjednoczonych. Kościuszko należy do radykalnego skrzydła demokracji amerykańskiej, głosi wolność Murzynów, ofiarowuje też z czasem dla nich swe dobra. W roku 1784 wraca Kościuszko do Polski. Bierze udział w walkach z Targowicą. W r. 1793 uzyskuje honorowe obywatelstwo rewolucyjnej Republiki Francuskiej.

24 marca 1794 roku Naczelnik Kościuszko ogłosił akt insurekcji. Na czele oddziału złożonego z chłopów odnosi pod Racławicami zwycięstwo nad wojskami carskimi. W obozie pod Połańcem wydaje uniwersał do chłopów, zwalniający ich częściowo od ciężarów pańszczyźnianych.

W bitwie pod Maciejowicami w październiku 1794 r. Kościuszko zostaje pobity przez wojska carskie i dostaje się do niewoli, skąd zostaje zwolniony w roku 1796. W majątku swym, Siechno-

wicach, znosi pańszczyznę, przydziela chłopom dworską ziemię. Umiera w roku 1817 w Szwajcarii. Zwłoki jego sprowadzone do Polski, złożone zostały na Wawelu w Krakowie.

Stanisław Staszic — myśliciel i uczony, stał wraz z Hugonem Kołłątajem na czele obozu reform w Polsce okresu rozbiorów. Urodził się w Pile w roku 1755.

W swej działalności politycznej Staszic kierował się zawsze głębokim patriotyzmem i szczerym demokratyzmem. Wskazując na błędy, które doprowadziły Polskę do upadku, domagał się zniesienia pańszczyzny, przyznania praw mieszczaństwu, unowocześnienia aparatu państwowego stosownie do potrzeb rozwijającej się wówczas gospodarki kapitalistycznej. Założył Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie, majątek swój podzielił między włościan złączonych we wspólnej gminie. Pozostawił po sobie wiele dzieł, najlepsze z nich to „Przestrogi dla Polski" i „Uwagi nad życiem Jana Zamojskiego". Umarł w 1826 roku w Warszawie.

Joachim Lelewel — (1786—1861) znakomity uczony, był wybitnym demokratą i działaczem politycznym. Pozostawił w spuściźnie po sobie wiele dzieł z zakresu historii; był również autorem prac z dziedziny archeologii, geografii, filologii, historii, prawa i literatury. Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, nauczyciel Adama Mickiewicza, pozbawiony został katedry za udział w kole filaretów. W czasie powstania listopadowego był członkiem Rządu Tymczasowego, reprezentując w nim kierunek lewicowy. Po upadku powstania resztę swego życia spędził na emigracji w Paryżu i Brukseli. Był przedstawicielem Polski w Międzynarodowym Towarzystwie Demokratycznym. Karol Marks pisał o nim: „Swoimi skrupulatnymi badaniami warunków ekonomicznych, które przyczyniły się do przeistoczenia polskich chłopów z ludzi wolnych w chłopów pańszczyźnianych, starzec Lelewel uczynił o wiele więcej dla wyjaśnienia przyczyn ujarzmienia swej ojczyzny niż cała rzesza pisarzy".

Edward Dembowski urodzony w 1822 roku był najwybitniejszym przedstawcielem nurtu plebejskiego demokracji polskiej w okresie poprzedzającym „Wiosnę Ludów". Był głębokim myślicielem, krytykiem literackim i poetą, tłumaczem wielu dzieł klasycznych. Mając niespełna 20 lat wydaje w Warszawie demokratyczny „Przegląd Naukowy". Jest jednym z organizatorów „Związku Narodu Polskiego", przedstawicielem jego lewego nurtu. Wskutek prześladowania rządu carskiego zmuszony jest przenieść się do Poznania, gdzie współdziała z rewolucyjnym „Związkiem Plebejuszy". Wydalony wkrótce za działalność rewolucyjną z Poz-

nania, „czerwony kasztelanic" przenosi się do Galicji, gdzie prowadzi nadal ożywioną działalność rewolucyjno-wyzwoleńczą. Gdy w lutym 1846 roku wybucha powstanie krakowskie, nadaje mu kierunek rewolucyjny. Organizuje gwardię ludową z górników wielickich, udaremnia zamach stanu notabli krakowskich, jest wreszcie autorem Manifestu, głoszącym zniesienie pańszczyzny. Ginie 27 lutego 1846 roku na Podgórzu niedaleko Krakowa.

Piotr Ściegienny, rewolucjonista chłopski, urodził się w roku 1800 w rodzinie pańszczyźnianego chłopa. Mimo ciężkich warunków materialnych kończy szkołę wojewódzką w Kielcach. Zostaje nauczycielem ludowym, potem aplikantem Kieleckiej Komisji Wojewódzkiej. W roku 1827 rezygnuje ze świeckiej kariery — chłopskie pochodzenie zamyka mu bowiem drogę do dalszego awansu.

Działalność organizacyjno-rewolucyjną rozpoczyna w r. 1835. Około 1840 roku tworzy plebejską organizację chłopską opartą na ideologii „Ludu Polskiego". Pozostaje w ścisłym kontakcie ze Związkiem Narodu Polskiego, a zwłaszcza z przedstawicielem jego lewego nurtu, Edwardem Dembowskim. Zasady ideologii swej organizacji wyłożył ksiądz-socjalista w „Złotej książeczce", wydanej w formie bulli papieskiej.

W październiku 1844 roku zostaje aresztowany przez władze carskie. Pozbawiony przez sąd kościelny godności duchownej „za dopuszczenie się niegodnej zbrodni zamierzonego powstania", skazany na śmierć, w ostatniej chwili jednak zostaje ułaskawiony i zesłany na dożywotnie ciężkie roboty w kopalniach nerczyńskich. Na mocy amnestii z roku 1869 powraca do kraju. Umarł w roku 1890 w Lublinie, gdzie był kapelanem szpitala.

Jarosław Dąbrowski, rewolucyjny demokrata, bojownik „za waszą wolność i naszą", urodził się w roku 1836. W roku 1861 kończy Wyższą Akademię Wojskową w Petersburgu. W czasie studiów wchodzi w ścisły kontakt z rewolucyjnym kołem oficerów Polaków oraz z grupą rewolucjonistów rosyjskich.

W roku 1862 przeniesiony zostaje do Warszawy. Pod pseudonimem „Łokietek" bierze udział w działalności spiskowej radykalnego nurtu stronnictwa „czerwonych". W maju 1862 roku zostaje członkiem Komitetu Miejskiego, a następnie Centralnego Komitetu Narodowego. Pełni funkcję naczelnika Warszawy. W sierpniu 1862 roku zostaje osadzony w cytadeli warszawskiej. Skazany przez sąd wojenny na 15 lat katorgi, ucieka w drodze na Syberię. W czerwcu 1865 roku dostaje się do Paryża. W czasie Komuny Paryskiej 18 marca 1871 roku zostaje wodzem naczelnym sił zbrojnych Komuny. 23 maja ulubiony „komendant Paryża" ginie na barykadzie w okolicy Montmartre. Marks powiedział o Jarosławie Dąbrowskim —

„Komuna uczciła bohaterskich synów Polski, stawiając ich na czele obrony Paryża".

Ludwik Waryński — twórca i ideolog pierwszej socjalistycznej partii w Polsce. Urodził się w roku 1856. Będąc studentem Instytutu Technologicznego w Petersburgu, zetknął się z rewolucyjnym ruchem rosyjskim.

Z końcem 1876 r. przybywa do Warszawy i rozpoczyna działalność rewolucyjną. Aby zbliżyć się do mas robotniczych, pracuje jako ślusarz w fabryce Lilpopa.

Prześladowany przez władze carskie wyjeżdża do Krakowa, gdzie organizuje koła socjalistyczne. Uwięziony śmiało występuje w obronie swej idei w pierwszym w Polsce procesie socjalistów.

W roku 1882 organizuje Waryński pierwszą w dziejach Polski partię klasy robotniczej — „Proletariat". Z jego inicjatywy „Proletariat" nawiązuje łączność z rosyjską partią rewolucyjną „Narodnaja Wola" w celu wspólnej walki z caratem.

W 1883 r. Waryński zostaje aresztowany. W grudniu 1885 r. odbył się przed sądem wojennym proces „Proletariatczyków" z Waryńskim na czele.

Skazany na 16 lat katorgi, osadzony został w twierdzy schlüsselburskiej, gdzie zachorował na szkorbut, potem na gruźlicę. Zmarł w więzieniu w r. 1889.

Feliks Dzierżyński — wybitny rewolucjonista, urodził się w roku 1877 w powiecie oszmiańskim na Wileńszczyźnie, w rodzinie drobnoszlacheckiej.

Będąc jeszcze uczniem gimnazjum zrywa nieodwołalnie ze swym środowiskiem szlacheckim i przechodzi do obozu rewolucyjnej klasy robotniczej.

W roku 1897 zostaje po raz pierwszy aresztowany. Ucieka z zesłania i przyjeżdża do Warszawy, gdzie odbudowuje rozbitą przez represje caratu organizację SDKP i przyczynia się do połączenia polskiej i litewskiej SD w Socjaldemokrację Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL).

W r. 1900 zostaje członkiem kierownictwa partii. Powtórnie aresztowany i zesłany na Syberię i tym razem zdołał zbiec. W r. 1905 staje na czele majowej manifestacji SDKPiL w Warszawie i organizuje strajk powszechny na znak protestu przeciwko krwawej rozprawie policji carskiej z demonstrantami. Znów następują aresztowania i wielokrotne ucieczki. Zwolniony z więzienia wskutek marcowej rewolucji 1917 r. Dzierżyński — „bohater Paź-

rewolucją i Sabotażem (We Czeka).

Feliks Dzierżyński zmarł w 1926 r.

Józef Stalin pisze o nim: „Spłonął w ogniu pracy dla dobra proletariatu".

POLEGLI W WALCE Z FASZYZMEM O WOLNĄ, DEMOKRATYCZNĄ POLSKĘ

Ideałom wyzwolenia społecznego, niepodległości narodowej i lepszego jutra ludzkości poświęcił całe swe życie bohater ludu polskiego **Marian Buczek.** Urodził się w roku 1896. Głęboko odczuwa ucisk społeczny i narodowy, gorąco pragnie wyzwolenia ojczyzny i klasy robotniczej spod jarzma kapitalizmu. W roku 1915 wstępuje do legionów Piłsudskiego. W krótkim jednak czasie przekonuje się, że dążą one do innej Polski. Polska, której pragnie i o którą walczy Marian Buczek — to Polska Ludowa, a nie taką ma na myśli Piłsudski. Szuka drogi dla siebie w PPS, ale po odzyskaniu niepodległości widzi, że jej kierownictwo zdradziło interesy mas pracujących. Wstępuje do Komunistycznej Partii Polski, której bojowym działaczem został do końca życia. Bez przerwy, w ciągu 20 lat prowadził nieugiętą walkę z rządami zdrajców narodu. Z tych dwudziestu lat — szesnaście przesiedział w więzieniach. W więzieniu także zastał go wybuch wojny. Nienawiść panujących obszarników i kapitalistów do nieugiętego bojownika o prawa ludu pracującego, rewolucjonisty Mariana Buczka jest silniejsza niż sprawa obrony kraju. Odmawiają oni Buczkowi prawa do obrony Polski przed Niemcami. Ewakuujące się władze więzienne zostawiają dla Niemców w kancelarii więzienia listę więźniów, podkreślając na niej szczególnie według nich niebezpiecznych komunistów. Marian Buczek ucieka z więzienia i wraz z towarzyszami przyłącza się do wycofujących się wojsk. Z bronią w ręku staje znów stary bojownik do walki o wolność.

W ataku na niemiecki ckm na przedpolach Warszawy, w dniu 10 września 1939 roku, ginie śmiercią bohaterską.

Marceli Nowotko — „Marian" był pierwszym sekretarzem Polskiej Partii Robotniczej.

Czołowy działacz KPP, zahartowany w wieloletnich walkach bojownik, robotnik z zawodu, wieloletni więzień sanacji widział jasno i wyraźnie cele PPR, drogę mas robotniczych i całego narodu polskiego. Droga ta — to bezwzględna walka z okupantem aż do zagłady faszyzmu i utworzenia Polski Ludowej, w kórej nie będzie wyzysku człowieka przez człowieka. Widział też ścisłe po-

... narodów Związku Radzieckiego i wszystkich miłujących pokój i wolność ludów.

PPR mobilizowała naród do walki i kierowała nią. Było to przeciwstawienie koncepcji bierności wobec okupanta, jaką reprezentował zdradziecki „rząd" w Londynie i jego delegatura w kraju. Wiara Marcelego Nowotki w ostateczne zwycięstwo dodawała sił partii w ciężkich dniach terroru faszystowskiego i stała się źródłem siły dla tysięcy jego następców. Zginął, zamordowany skrytobójczo w listopadzie 1942 roku.

Po śmierci Marcelego Nowotki na czele partii stanął **Paweł Finder.** Rewolucjonista od młodych lat, głęboko odczuwający niesprawiedliwość społeczną, wzór patrioty, świetnie zapowiadający się uczony fizyk (był ulubionym uczniem prof. Joliot we Francji) — oto krótka charakterystyka Pawła Findera.

Przed wojną działał w KPP. Przebywał w więzieniu do chwili wybuchu wojny.

Na czele PPR staje w okresie największego nasilenia walki z okupantem. Walczy o stworzenie antyfaszystowskiego frontu narodowego, proponuje delegaturze londyńskiej współdziałanie. Propozycja ta zostaje odrzucona. Mimo to formuje oddziały zbrojne. Wychodzą w pole partyzanci Gwardii Ludowej pociągając za sobą inne organizacje wojskowe.

Aresztowany przez gestapo w listopadzie 1943 roku zostaje rozstrzelany w lipcu 1944 roku.

Małgorzata Fornalska „Jasia", całe swe życie poświęciła walce o wolność i wyzwolenie Polski. Urodziła się w 1902 roku w rodzinie chłopskiej. W czasie pierwszej wojny światowej ewakuowana zostaje wraz z rodzicami do Rosji. Będąc w szóstej klasie gimnazjum bierze udział w walkach Rewolucji Listopadowej. Po ukończeniu wojny wraca do ojczyzny, gdzie zostaje członkiem Komunistycznej Partii Polski.

Za działalność rewolucyjną wśród robotników i chłopów przesiedziała w więzieniach około ośmiu lat. We wrześniu roku 1939 udaje jej się wydostać z więzienia. Nie pozostaje jednak długo z ukochaną córeczką, której nie widziała w ciągu długich lat więzienia. Pozostawia ją u matki, a sama staje do walki z hitlerowskim okupantem o wyzwolenie kraju i wolność ludu pracującego. Odgrywa wybitną rolę w tworzeniu Polskiej Partii Robotniczej i Gwardii Ludowej. Jest członkiem Komitetu Centralnego PPR. Organizuje paszportówkę, technikę, drukarnię. Jest członkiem redakcji „Trybuny Wolności". Aresztowana wraz z Pawłem Finde-

rem w listopadzie 1943 roku ginie rozstrzelana przez gestapo w lipcu 1944 roku.

Jednym z czołowych działaczy robotniczych przed wojną był **Norbert Barlicki.** Od młodości brał czynny udział w ruchu socjalistycznym. Przebywał na emigracji od 1907 roku. Po pierwszej wojnie światowej został przewodniczącym Rady Naczelnej PPS. Działalność swą w niepodległej Polsce zwrócił przeciwko faszystowskim, sanacyjnym rządom i prawicowemu, zdradzieckiemu kierownictwu PPS. Za co został uwięziony w osławionej Berezie Kartuskiej. Mimo prześladowań walczył o stworzenie jednolitego frontu pepesowców i komunistów oraz o sojusz ze Związkiem Radzieckim, widząc w nim jedyną drogę do wyzwolenia mas pracujących Polski i jedyną gwarancję niepodległości kraju wobec wzrastającego niebezpieczeństwa hitleryzmu.

W czasie okupacji prowadził nadal podziemną działalność polityczną. Aresztowany w 1940 roku, zginął w Oświęcimiu w 1941 r.

Z naszych kolegów, którzy położyli fundamenty pod dzisiejszy Związek Młodzieży Polskiej, najwybitniejsze postacie — to działacze i przywódcy Związku Walki Młodych: **Hanka Sawicka** i **Janek Krasicki** oraz przywódca młodzieży OM TUR-owej **Stanisław Dubois.**

Hanka Sawicka do 20 roku życia, tj. do wybuchu wojny, przez kilka lat działa najpierw w nielegalnej organizacji młodzieży szkolnej, a potem w akademickiej organizacji młodzieży socjalistycznej „Życie".

Od pierwszych dni wojny pracuje przy organizowaniu robotniczych brygad obrony Warszawy. Po zakończeniu działań wojennych w r. 1939 gromadzi i ukrywa broń, organizuje pracę samokształceniową, skupia wokół siebie grupy najbardziej świadomej, czynnej młodzieży. Z jej inicjatywy powstają w 1943 r. pierwsze tajne koła ZWM. Zostaje przewodniczącą ZWM i pierwszym redaktorem pisma „Walka Młodych", zdobywa drukarnię, czcionki, papier, lokale. Pracuje niezmordowanie, ucząc się jednocześnie i dokształcając. W marcu 1943 roku ginie, zamordowana przez gestapo. Jej ostatnie słowa: „służyłam ludziom i dla nich umieram..." zawierają głęboką treść krótkiego życia Hanki.

Janek Krasicki objął po śmierci Hanki kierownictwo ZWM. Do tego czasu mimo młodego wieku miał już wielki dorobek bojownika w walce o lepszą przyszłość. Już przed wojną był czynnym działaczem postępowego, rewolucyjnego ruchu młodzieżowego.

W czasie okupacji wstępuje do Związku Walki Wyzwoleńczej, współdziała w tworzeniu Gwardii Ludowej, jest jej bojownikiem, bierze udział w słynnej akcji na KKO. Mimo młodego wieku posiadał głęboką i rozległą wiedzę, był uzdolnionym teoretykiem, a jednocześnie doskonałym praktykiem — organizatorem. 2 września 1943 r. zginął z rąk gestapo w walce o ideały, którym poświęcił całe swoje młode życie.

Imię **Stanisława Dubois** łączy się ściśle z walką o jedność klasy robotniczej, z walką o jedność młodzieży. Od wczesnej młodości Dubois należał do PPS, gdzie cieszył się wielką popularnością i autorytetem wśród młodzieży. Był jednym z twórców Organizacji Młodzieży TUR i Czerwonego Harcerstwa. Walczył o jednolity front PPS z Komunistyczną Partią Polski.

W 1940 r. organizuje ruch oporu. Tworzy grupę Socjalistów Polskich, późniejszą RPPS, z której wyszła odrodzona PPS.

Aresztowany i wywieziony do Oświęcimia w 1940 r., organizuje walkę konspiracyjną. Został rozstrzelany w 1942 r. przez faszystowskich oprawców.

KIEROWNICY POLSKI DEMOKRATYCZNEJ

Bolesław Bierut, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Przewodniczący Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, nieugięty bojownik sprawy robotniczej, jest Pierwszym Budownicym Polski, która nie będzie znała wyzysku człowieka przez człowieka, w której znikną krzywda ludzka, ucisk i ciemnota, Polski sprawiedliwości społecznej, Polski Socjalistycznej.

Życiorys Bolesława Bieruta zamieszczony jest na str. 75 „Kalendarza".

Józef Cyrankiewicz, obecny premier Rządu Polskiego i sekretarz PZPR jest jednym z wybitniejszych bojowników polskich o socjalizm, jednym z gorących i ofiarnych budowniczych jedności klasy robotniczej. Od wczesnej młodości brał udział w ruchu socjalistycznym, działał w Związku Pacyfistów, Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej w Krakowie, w Towarzystwie Uniwersytetów Robotniczych. W 1935 r. był sekretarzem Okręgowego Komitetu Robotniczego PPS w Katowicach. Działalności politycznej nie zaprzestał w okresie okupacji, organizując w Krakowie walkę podziemną przeciwko Niemcom. Aresztowany w 1941 r. i zesłany do Oświęcimia, był tam jednym z czołowych twórców ruchu oporu, a od 1943 r. komendantem tajnej organizacji. W warunkach stra-

szlwego terroru obozowego prowadził żywą działalność, budując jednolity front więźniów komunistycznych i socjalistów.

W 1945 r. natychmiast po uwolnieniu z obozu przystąpił do pracy politycznej w PPS. Na XXVI Kongresie PPS został jej sekretarzem generalnym. Był twardym, nieustępliwym zwolennikiem jedności PPR-owców i PPS-owców. Swoim jednolitofrontowym stanowiskiem przyczynił się do zjednoczenia tych obu partii w PZPR.

Człowiekiem, który kieruje budową potęgi gospodarczej Polski jest **Hilary Minc.** Zajmuje on obecnie stanowisko wicepremiera i przewodniczącego komitetu ekonomicznego Rady Ministrów. Od pierwszych chwil po wyzwoleniu kierował odbudową życia gospodarczego kraju jako minister przemysłu, a potem przemysłu i handlu. Hilary Minc jest zasłużonym działaczem robotniczym. Już w gimnazjum należał do nielegalnego Związku Młodzieży Socjalistycznej. Wyższe studia (ekonomię i prawo) ukończył we Francji, gdyż w kraju prześladowania policyjne zamknęły mu drogę do uniwersytetu.

Studia w Paryżu łączył z działalnością polityczną we francuskim ruchu robotniczym.

Wydalony z Francji w 1928 r. powrócił do kraju i tu, aż do wybuchu wojny działał w Komunistycznej Partii Polski. W czasie wojny przebywał na terenie Związku Radzieckiego. Był jednym z współtwórców Związku Patriotów Polskich i Wojska Polskiego. Wrócił do kraju z 1 Dywizją. Pod kierunkiem wicepremiera Hilarego Minca zrealizowaliśmy plan trzyletni i będziemy realizować sześcioletni plan gospodarczy.

Roman Zambrowski jest sekretarzem KC Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W ruchu robotniczym działa od wielu lat, wiele lat także przesiedział w więzieniach (pierwszy raz był aresztowany w 16 roku życia). Przed wojną walczył w szeregach Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej i należał do jego kierownictwa. Usilnie pracował nad budowaniem jednolitego frontu młodzieży.

Wojna zastała go w Berezie Kartuskiej. W Związku Radzieckim wstępuje do 1 Dywizji WP, z którą przebywa kampanię od Oki do Wisły. Odwołany przez partię do pracy w Komitecie Centralnym, kieruje przeprowadzaniem reformy rolnej, zasiedlaniem ziem zachodnich, organizuje i buduje partię. Piastuje funkcję wicemarszałka Sejmu i jest członkiem Rady Państwa.

Aleksander Zawadzki pochodzi z rodziny górniczej. Od 13 roku życia sam na siebie pracował jednocześnie ucząc się.

W okresie międzywojennym należał do Komitetu Centralnego KZMP.

Przesiedział 11 lat w więzieniach sanacji. W okresie wojny współdziałał w tworzeniu 1 Dywizji WP na terenie Związku Radzieckiego.

Po wyzwoleniu pracował jako pełnomocnik Rządu na Ziemiach Odzyskanych nad ich zaludnieniem i zagospodarowaniem. Jako wojewoda śląsko-dąbrowski zdobył sobie miłość mas robotniczych i przyczynił się wydatnie do odbudowy tego centrum przemysłowego Polski.

CZOŁOWI POLITYCY ZWIĄZKU RADZIECKIEGO I PAŃSTW DEMOKRACJI LUDOWEJ

Wiaczesław Mołotow jest jednym z kierowników państwa radzieckiego i jednym z najbardziej zasłużonych działaczy partii bolszewickiej. Od 15 roku życia (udział w rewolucji 1905 r.) walczył o socjalizm. Od tego celu nie odstraszyły go carskie więzienia i syberyjska katorga.

Do roku 1917 działalność jego miała na celu przygotowanie rewolucji. Pracował pod kierownictwem Lenina i Stalina. Był redaktorem „Prawdy". W czasie pierwszej wojny światowej propagował kierunek bolszewicki wśród robotników Moskwy, potem w Piotrogrodzie, gdzie był członkiem Komitetu Wykonawczego Rady Delegatów Robotniczych. W 1916 r. został członkiem Komitetu Centralnego Partii Bolszewickiej. Przyczynił się wielce do dzieła zwycięstwa Rewolucji Listopadowej.

W r. 1920 jest sekretarzem KC KP (b) Ukrainy.

Od r. 1926 jest członkiem Biura Politycznego KC WKP (b).

W r. 1929 zostaje członkiem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR. W 1930 r. obejmuje urząd przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych (premiera). W czasie wojny i po wojnie pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych. Walczy o jedność działania wielkich mocarstw dla ustanowienia pokoju światowego.

Wiaczesław Mołotow powiedział o sobie w 1930 r.:

„...Wyrosłem z partii bolszewickiej i byłem z nią związany wieloma latami nieprzerwanej pracy. Jako komunista nie mogę sobie życzyć nic innego poza tym, by być zawsze uczniem Lenina... Dla mnie jako dla komunisty najważniejszym celem było zawsze i pozostanie rozpowszechnianie i wprowadzenie w życie zasad marksizmu-leninizmu..."

Obecny minister spraw zagranicznych ZSRR **Andrzej Wyszyński** — to zasłużony działacz partii bolszewickiej i wybitny uczony

radziecki (były rektor uniwersytetu w Moskwie, stały członek Akademii Nauk ZSRR, autor wielu książek naukowych). Był prokuratorem generalnym Związku Radzieckiego w procesach przeciwko kontrrewolucjonistom i agentom kapitalizmu. W czasie wojny sprawował funkcję wiceprzewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych, brał udział w konferencjach w Jałcie i Poczdamie, jest szefem delegacji radzieckiej w ONZ. Jako reprezentant pokojowej polityki Związku Radzieckiego cieszy się sympatią mas ludowych całego świata.

Georgij Malenkow urodził się w 1901 r. w Orenburgu. Mając 18 lat wstąpił jako ochotnik do Armii Czerwonej. Od r. 1920 jest członkiem partii komunistycznej. Po zakończeniu wojny domowej rozpoczyna studia w Instytucie Technicznym w Moskwie. Jest sekretarzem organizacji partyjnej Instytutu. W latach 1925—30 zajmuje odpowiedzialne stanowisko w aparacie KC WKP (b). W latach 1930—34 stoi na czele wydziału organizacyjnego moskiewskiego komitetu partyjnego. Po XVIII Zjeździe Partii zostaje kierownikiem wydziału Kadr KC WKP (b).

Malenkow jest deputowanym do Rady Najwyższej ZSRR, sekretarzem KC WKP (b) i członkiem Biura Politycznego KC WKP(b).

Klement Gottwald — prezydent bratniej Republiki Czechosłowackiej, rozpoczął działalność polityczną w 16 roku życia, wstępując do partii socjaldemokratycznej. Od 12 roku życia ciężko pracuje na swoje utrzymanie, jednocześnie ucząc się po nocach przy świetle świeczki lub ulicznej latarni. Po pierwszej wojnie światowej zostaje wybrany na męża zaufania w fabryce, w której pracował. W 1921 r. porzuca fabrykę i jako członek nowopowstałej partii komunistycznej, poświęca się całkowicie pracy o prawa dla ludu pracującego. Od roku 1929 jest sekretarzem generalnym tej partii. Po sprzedaniu przez Chamberlaina Czechosłowacji Hitlerowi w Monachium, partia przechodzi do działalności podziemnej i organizuje walkę wyzwoleńczą. Klement Gottwald przebywa wówczas w Związku Radzieckim, skąd kieruje walką partii w kraju i gdzie organizuje oddziały czeskie u boku Armii Radzieckiej. W marcu 1945 r. zostaje przewodniczącym Frontu Narodowego Czechów i Słowaków, który formuje podstawy polityczne odrodzonej Czechosłowacji. W 1946 r. zostaje premierem rządu. Z jego inicjatywy powstaje dwuletni plan odbudowy, nazwany też jego imieniem.

Klement Gottwald jest jednym z wybitnych przywódców międzynarodowego ruchu robotniczego.

Mao-Tsetung, wielki przywódca ludu chińskiego, urodził się w r. 1893 jako syn biednego chłopa. Od dzieciństwa zdradza ogromną żądzę wiedzy i wytrwale się uczy. Rośnie też jego świadomość polityczna. Pilnie studiuje teorię marksizmu.

W r. 1921 tworzy Komunistyczną Partię Chin, której zostaje przewodniczącym. Partia liczy wówczas 44 członków. (Dzisiaj KPCh liczy 4 miliony).

Mao-Tsetung na czele KPCh obejmuje kierownictwo powstania ludowego przeciwko dyktaturze Czang-Kaiszeka. Do roku 1934 toczą powstańcy walki w południowych Chinach z reakcyjnymi wojskami Czang-Kaiszeka, organizują władzę ludową, przeprowadzają podział ziemi, tworzą związki chłopskie itd.

W r. 1934 ludowe oddziały powstańcze podejmują gigantyczny, legendarny dziś marsz do Chin północnych. Marsz ten trwał 368 dni, przebyta droga wynosiła 10 000 km. Armię dziesiątkowały choroby, tysiące ludzi umierały na tyfus głodowy, ale, jak pisze Mao-Tsetung — „...Nikt z Armii nie przerażał się trudnościami wielkiego marszu, patrzyliśmy nieustraszenie na tysiące szczytów i tysiące rzek..., a kiedy znikła ostatnia przełęcz, na ustach żołnierzy wykwitł uśmiech".

Przedsięwzięcie to pozwoliło zachować podstawowe kadry żołnierskie, z których wyrosła dzisiejsza zwycięska Armia Ludowa. Armia ta stale rosła i odegrała wielką rolę w wojnie z Japonią. Bezpośrednio po wojnie przystąpił Mao-Tsetung do ostatecznego wypędzenia zdradzieckiej kliki Czang-Kaiszeka. Pod ciosami potężnej Armii Ludowej rozpadły się reakcyjne wojska Kuomintangu i dla narodu chińskiego po wielu wiekach niewoli nareszcie nadszedł czas prawdziwej wolności. Masy ludowe Chin, a szczególnie młodzież, gorąco kochają swego przywódcę Mao-Tsetunga, który przez całe swe życie walczył o sprawę ludu chińskiego.

Matias Rakosi — jeden z czołowych przedstawicieli ruchu robotniczego — urodził się w r. 1891. Podczas pierwszej wojny światowej dostał się do niewoli rosyjskiej. Brał udział w Rewolucji Listopadowej i wojnie domowej w szeregach Armii Czerwonej. W r. 1918 wstępuje do Komunistycznej Partii Węgier, od r. 1924 jest członkiem Komitetu Centralnego KPW.

Prześladowany za działalność rewolucyjną, długoletni więzień polityczny, dzięki kampanii protestacyjnej proletariatu szeregu krajów uniknął wyroku śmierci. Rakosi jest jednym z głównych organizatorów zjednoczenia partii komunistycznej i partii socjalistycznej w jedną partię węgierskiej klasy robotniczej. Po dokonanym zjednoczeniu w lipcu 1948 zostaje wybrany jej generalnym

sekretarzem. Jest wicepremierem rządu Węgierskiej Republiki Ludowej.

Anna Pauker — to zasłużona i zahartowana bojowniczka klasy robotniczej. Bezustanna walka z rządami rumuńskiej burżuazji — oto treść jej życia. Za działalność rewolucyjną kilkakrotnie zostaje skazana na karę więzienia.

Członek partii komunistycznej, następnie jej sekretarz, zajmuje czołowe miejsce w historii politycznej Rumunii lat ostatnich. W r. 1947 Anna Pauker staje na czele Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rumunii.

Gheorgiu Dej, kolejarz z zawodu, od wczesnej młodości brał czynny udział w rewolucyjnym ruchu robotniczym. Jako członek Komunistycznej Partii Rumunii kieruje wielkimi strajkami robotniczymi. Szereg lat spędza w więzieniach rumuńskiego rządu kapitalistów i obszarników.

Po klęsce faszyzmu rumuńskiego kieruje Komunistyczną Partią Rumunii, zakłada fundamenty Rumuńskiej Republiki Ludowej. Po zjednoczeniu komunistycznej i socjalistycznej partii w lecie 1948 r. Gheorgiu Dej zostaje sekretarzem generalnym Komitetu Centralnego Rumuńskiej Partii Robotniczej.

PRZEDSTAWICIELE MYŚLI DEMOKRATYCZNEJ

Maurice Thorez, sekretarz generalny Komunistycznej Partii Francji i przywódca mas ludowych Francji należy do najwybitniejszych działaczy ruchu robotniczego.

W ruchu robotniczym bierze udział od młodych lat.

Z zawodu górnik, pracował także jako robotnik rolny, fiisak i robotnik budowlany.

W r. 1924 jest już członkiem KC KPF (w 25-tym roku życia!), w następnym roku wchodzi do jej Biura Politycznego, a od 1930 r. sprawuje funkcję sekretarza generalnego partii. W czasie okupacji kierował walką francuskiego ruchu oporu.

Pod kierownictwem jego oraz jego najbliższych towarzyszy; jak Duclos i Marty, KPF wyrosła na czołową siłę narodu francuskiego (liczy obecnie 1,5 mln członków).

Thorez prowadzi nieugiętą walkę ze zdrajcami ruchu robotniczego w rodzaju Bluma. W czasie debaty parlamentarnej oświadczył on w imieniu Komunistycznej Partii Francji, że naród francuski nie weźmie nigdy udziału w wojnie imperialistycznej przeciwko Związkowi Radzieckiemu i krajom demokracji ludowej.

Palmiro Togliatti, przywódca Komunistycznej Partii Włoch, jest jedną z najwybitniejszych postaci międzynarodowego frontu walki o pokój, wolność narodów i społeczne wyzwolenie człowieka.

Po bankructwie II Międzynarodówki współdziała w tworzeniu Partii Komunistycznej Włoch. Jest to okres wzmagającej się walki z faszyzmem.

W 1922 r. zostaje ciężko poraniony przez bojówkę faszystowską.

Wiosną 1924 r. zostaje aresztowany. Po zwolnieniu, aby uniknąć powtórnego aresztowania, wyjeżdża zagranicę. Z zagranicy kieruje walką partii znajdującej się w podziemiu. Masy robotników włoskich dobrze znają pseudonim Ercole Ercoli, pod którym Togliatti kierował ich walką z faszyzmem. Po rozbiciu armii faszystowskiej i wyzwoleniu Włoch spod okupacji hitlerowskiej, wraca Togliatti do ojczyzny i kieruje walką klasy robotniczej Włoch o demokrację ludową i pokój. Wspólnie z Nennim buduje jedność klasy robotniczej, wielkie są jego zasługi w skupieniu mas ludowych przeciwko antynarodowej „amerykańskiej" polityce chrześcijańskiej demokracji, która łamie koalicję antyfaszystowską i pod presją Amerykanów, usuwa komunistów z rządu.

Pod jego kierownictwem rośnie siła partii (wrzesień 1944 roku 200 tys., maj 1949 roku 2 mln członków).

Po wielkiej mowie, którą wygłosił Palmiro Togliatti 10 lipca 1948 r. w parlamencie włoskim, demaskując wojenny i imperialistyczny charakter „planu Marshalla", reakcja próbuje go unieszkodliwić. 14 lipca faszystowski zamachowiec oddaje do Togliattiego szereg strzałów raniąc go ciężko. O miłości mas ludowych do Togliattiego świadczą olbrzymie strajki i manifestacje, jakie na znak protestu ogarnęły po zamachu całe Włochy. Ustami Togliattiego oświadczył naród włoski w parlamencie:

„Gdyby Armia Radziecka zagnała napastników aż na nasze terytorium, naród włoski, który potępia wszelką agresję, miałby oczywiście obowiązek pomóc w najbardziej wydatny sposób Armii Radzieckiej, żeby dać temu agresorowi nauczkę, na jaką sobie zasłużył..."

*

Pietro Nenni, jeden z przywódców Włoskiej Partii Socjalistycznej, w której rozwija działalność od młodości. Wielokrotnie był więziony za działalność antyfaszystowską i antywojenną.

Walczył w Brygadzie Międzynarodowej w Hiszpanii przeciw faszystom. W latach 1936 — 39 walczył o antyfaszystowski międzynarodowy front socjalistów i komunistów.

Był jednym z współtwórców Narodowego Komitetu Wyzwolenia, który kierował walką ludu włoskiego przeciw faszystom i hitlerowcom. Po wyzwoleniu, do 1947 r. był kolejno wicepremierem

i ministrem spraw zagranicznych, a jednocześnie sekretarzem partii socjalistycznej. Wytrwale pracuje nad utrwaleniem jedności klasy robotniczej. Ostro przeciwstawia się prawicowym zdrajcom ruchu socjalistycznego. Twardo stoi na stanowisku walki o pokój przeciw imperializmowi amerykańskiemu i piętnuje zdradę reakcyjnego rządu włoskiego — chrześcijańskiej demokracji.

Oświadczył on w parlamencie:

„O ile rząd wbrew woli narodu przystąpi do paktu atlantyckiego, to naród włoski nie będzie wykonywał zobowiązań, wynikających z paktu..."

Nenni jest najbardziej znanym lewicowym działaczem socjalistycznym.

*

Passionaria (Dolores Ibarruri) — płomienny przywódca narodu hiszpańskiego, urodziła się w r. 1895 w biednej rodzinie górniczej.

Od 17 roku życia jest aktywną działaczką miejscowej organizacji socjalistycznej. W roku 1916 i 1917, w okresie walk rewolucyjnych dostarcza robotnikom broni i pisze artykuły, w których nawołuje naród hiszpański do wyzwolenia się i budowania ustroju socjalistycznego. Gdy w 1921 r. powstaje Komunistyczna Partia Hiszpanii, Dolores Ibarruri staje się jedną z jej najaktywniejszych działaczek. Wówczas to nadano jej imię „Passionaria" (Płomienna).

W czasie niemiecko-włoskiej agresji w 1936 r. poświęca Passionaria wszystkie swoje siły budowaniu antyfaszystowskiego frontu ludowego. Zawsze znajduje się w pierwszych szeregach walczących. Organizuje szpitale i opiekę nad dziećmi.

Obecnie Passionaria kieruje ruchem wyzwoleńczym ludu hiszpańskiego. Pełni funkcję sekretarza generalnego KPH.

*

Harry Pollit, sekretarz generalny Komunistycznej Partii Anglii. Z zawodu kotlarz. Od 16 roku życia bierze czynny udział w ruchu robotniczym.

W czasie Wielkiej Rewolucji Listopadowej rozwijał energiczną działalność przeciw interwencji w Rosji w ramach akcji „Ręce precz od ZSRR". Działacz KPA od chwili jej utworzenia, był kilkakrotnie skazany na karę więzienia. W kampanii przeciwko polityce wojennej USA Harry Pollit oświadczył:

„Jeżeli prowokatorzy zapytają nas, co uczynią komuniści brytyjscy w wypadku imperialistycznej wojny agresywnej przeciwko

ZSRR, odpowiemy im: będziemy organizowali strajki i komitety akcji, by przeszkodzić prowadzeniu napastniczej wojny..."

*

William Foster, przewodniczący Komunistycznej Partii USA, pochodzi z rodziny robotniczej. Od wczesnej młodości bierze aktywny udział w ruchu robotniczym. Walczy z oportunizmem w partii socjalistycznej, do której sam należy i przyłącza się do lewej opozycji partii. Foster jest jednym z założycieli Komunistycznej Partii USA. Obecnie skupia wokół siebie demokratyczne siły USA w walce przeciwko imperialistycznej polityce podżegaczy do wojny, w walce o pokój i przyjaźń między wolnymi narodami.

*

Prof. **Fryderyk Joliot**, mąż Ireny Curie, jest jednym z najwybitniejszych współczesnych uczonych. Zajmuje się badaniami naukowymi nad energią atomową. Uruchomił pierwszy stos atomowy. Prof. Joliot znany jest nie tylko jako uczony, ale i jako wybitny bojownik o lepsze jutro ludzkości. Jest aktywnym członkiem Komunistycznej Partii Francji. Przewodniczył Kongresowi Obrońców Pokoju w Paryżu. Jest wielkim przyjacielem Polski — prezesem Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej. Praca jego nad badaniem energii atomowej ma na celu jej wykorzystanie do celów pokojowych. Prof. Joliot jest przykładem naukowca pozostającego w służbie ludzkości. Na Kongresie Obrońców Pokoju powiedział między innymi:

„Jedyną rzeczą, która w walce o pokój posiada istotne znaczenie, jest wola ludów, wola mas pracujących wszystkich narodów przeciwstawienia swej potęgi intrygom podżegaczy wojennych.

Chcemy działać i będziemy działać w ten sposób, aby zamysły podżegaczy wojennych zostały pokrzyżowane".

*

Martin Andersen Nexö, pisarz duński i jeden z czołowych pisarzy proletariackich.

Komunista od wielu lat, walczy Nexö z krzywdą społeczną zarówno poprzez swoją twórczość jak i działalność polityczną.

Jego powieści „Soldage", „Ditta" i inne są aktem oskarżenia stosunków kapitalistycznych.

Martin Andersen Nexö jest przykładem pisarza związanego z ludem, bojownika o sprawę tego ludu.

ZWIĄZEK MŁODZIEŻY POLSKIEJ

Taka będzie przyszłość Polski, jaką wy potraficie stworzyć. W waszej nauce i w waszej codziennej pracy mieszczą się potężne źródła siły twórczej, z których Naród Polski czerpać będzie soki odżywcze i potężniejącą moc swego odrodzenia...

Z przemówienia Prezydenta RP Bolesława Bieruta na Wrocławskim Zlocie Związku Młodzieży Polskiej.

1. Jak powstał ZMP

Już przed wojną, w toku wspólnej walki przeciw kapitalistycznemu ustrojowi wyzysku i niesprawiedliwości społecznej, młodzież demokratyczna i postępowi działacze młodzieżowi starali się dokonać zjednoczenia ruchu młodzieżowego na wspólnej platformie antyfaszystowskiej. Wyrazem tego dążenia była wydana w 1936 roku Deklaracja Młodego Pokolenia, wzywająca do jedności działania młodzież robotniczą i chłopską. W ówczesnych jednak warunkach politycznych, wobec rozbicia ruchu politycznego starszego pokolenia, wobec specjalnego szykanowania ze strony ówczesnego rządu wolnościowych dążeń młodzieży, próby te skończyły się niepowodzeniem. Inaczej jest w Polsce Ludowej. Dokonane przeobrażenia ustrojowe stworzyły nowe perspektywy dla młodzieży polskiej, zniosły przegrody, które stały dawniej pomiędzy młodzieżą robotniczą, czy wiejską, a inteligencką. W obliczu wielkich zadań, które stanęły przed młodzieżą Polski wyzwolonej, wobec wspaniałych per-

spektyw rozwoju, otwartych przed całym młodym pokoleniem — idea jedności młodzieży dojrzała do realizacji.

Powstał Związek Młodzieży Polskiej — organizacja całej demokratycznej młodzieży polskiej.

Na powstanie ZMP złożyły się najlepsze tradycje rewolucyjnej walki młodzieży robotniczej i chłopskiej w Komunistycznym Związku Młodzieży Polskiej, a później ZWM, jednolitofrontowa działalność Organizacji Młodzieży TUR, radykalny ruch młodzieży chłopskiej, skupionej w Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici", heroizm walk wyzwoleńczych młodzieży polskiej z hitlerowskim okupantem, ofiarna praca nad odbudową kraju i walka o umocnienie Demokracji Ludowej po wyzwoleniu Polski.

Związek Młodzieży Polskiej powstał na Kongresie we Wrocławiu w lipcu 1948 roku, w wyniku połączenia organizacji: Związku Walki Młodych, ZMW RP „Wici", Organizacji Młodzieży TUR i Związku Młodzieży Demokratycznej. W chwili powstania ZMP liczył około 480 tys. członków, obecnie liczba ta wzrosła do miliona.

2. Cele i zadania Związku

„Związek Młodzieży Polskiej — czytamy w statucie ZMP — jest masową, bezpartyjną, samodzielną, ideowo-wychowawczą organizacją młodzieży pracującej i uczącej się miast i wsi.

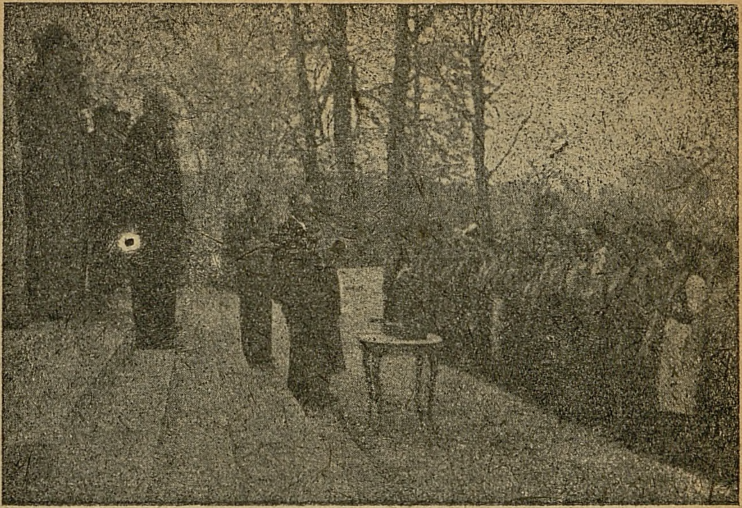
Związek Młodzieży Polskiej działa w oparciu o program odbudowy i przebudowy Polski, wspólny partiom politycznym, stojącym na gruncie demokracji ludowej.

Związek Młodzieży Polskiej nawiązuje do najlepszych tradycji walk o niepodległość narodu i wyzwolenie społeczne polskich mas pracujących.

Dobro Polski Ludowej jest dla Związku Młodzieży Polskiej dobrem najwyższym. W imię tego dobra Związek Młodzieży Polskiej stawia sobie zadanie uaktywnienia młodego pokolenia w walce i pracy dla podniesienia poziomu gospodarczego i kulturalnego polskiego społeczeństwa oraz usunięcia wszelkich pozostałych jeszcze form wyzysku ludzi pracy.

Na tej drodze Związek Młodzieży Polskiej dąży do utrwalenia niepodległości naszego kraju i nienaruszalności naszych granic, zbudowania społeczeństwa pełnej sprawiedliwości bez wyzysku człowieka przez człowieka".

„Możemy i musimy zbudować silny przemysł, aby kraj nasz przekształcić z kraju rolniczego na przemysłowo-rolniczy. Będziemy wydzierać ziemi coraz więcej węgla, wprzęgniemy rzeki do poruszania turbin elektrycznych, zbudujemy nowe huty i fabryki..." — mówi Deklaracja Ideowa ZMP.

Młodzieżowi bohaterowie pracy — członkowie ZMP odznaczeni zostali przez Prezydenta RP Bolesława Bieruta w dniu 1 maja 1949 r. Krzyżami Zasługi

Nie słowami tylko, ale czynem dokumentuje młodzież zrzeszona w Związku Młodzieży Polskiej swój gorący patriotyzm, swoją wolę walki i pracy dla ludowej Ojczyzny. Młodzież robotnicza kopalń, hut i fabryk rzuciła hasło wzmożenia wysiłku w pracy, podniesienia ilości i jakości produkcji. Obecnie młodzieżowy wyścig pracy liczy ponad 200 000 uczestników. Piękne osiągnięcia mają młodzieżowe brygady produkcyjne. Tak np. brygada ZMP-owców obsługująca wielki piec w hucie „Florian" na Śląsku, wyprodukowała w jednym tylko miesiącu 4 500 ton stali, przekraczając dotychczasowe osiągnięcia starszych robotników w tej dziedzinie. Brygada żeńska ZMP w Państwowych Zakładach Przemysłu Odzieżowego w Bydgoszczy wykonuje 170 procent planowanej produkcji. W Państwowej Fabryce Zegarów w Świebodzicach pracuje osiem brygad młodzieżowych. Przekraczają one normę od 184 do 514 procent. ZMP poszczycić się również może wieloma przodownikami pracy, którzy w kopalniach i fabrykach osiągają indywidualnie wysokie normy wydajności pracy.

ZMP walczy o nowe oblicze wsi polskiej.

„Usuniemy wyzysk pracy ludzkiej, nędzę i zacofanie ze wsi polskiej. Na polach naszych zagrają dziesiątki tysięcy dostarczonych przez przemysł traktorów. Wszyscy chłopi będą mogli korzystać z nowoczesnych maszyn i narzędzi rolniczych. Do każdej wsi polskiej i do każdej chłopskiej zagrody doprowadzimy przewody energii elektrycznej“. (Z deklaracji ideowo-programowej ZMP).

ZMP-owcy na wsi to także przodownicy pracy. Budują w swoich wsiach drogi i mosty, przeprowadzają sieć elektryczną, pomagają przy organizowaniu domów ludowych, świetlic wiejskich, wprowadzają wyższe metody uprawy roli, czynnie pracują w spółdzielczości wiejskiej.

„Obok obowiązku wytrwałej, sumiennej pracy stawiamy obowiązek nauki. Chcemy owładnąć zdobyczami wiedzy, opanować technikę. Każdy młody człowiek winien posiadać określony zawód i udoskonalać swą pracę przez zdobywanie coraz wyższych kwalifikacji fachowych“. (Z deklaracji ideowo-programowej ZMP).

Przed młodzieżą szkolną stawia ZMP obowiązek wytrwałej nauki, zdobywania jak najwyższych kwalifikacji naukowych i zawodowych, przy jednoczesnym aktywnym udziale w życiu społecznym szkoły, pracach samorządu szkolnego i organizacji społecznych. Walka, nauka, praca — to hasła młodzieży ZMP, mobilizujące ją do służenia Polsce Ludowej, do oddania wszystkich sił i całego entuzjazmu dla dobra ludowej Ojczyzny, pod tymi też hasłami młodzież ZMP-owska wyrasta w pracy na nowych ludzi, przyszłych budowniczych socjalizmu w Polsce.

„Zmieniając oblicze kraju — zmieniamy samych siebie. Wielkie czyny tworzą wielkich ludzi. Przez pracę dla dobra mas ludowych tworzymy zasady nowej moralności i wychowujemy nowego człowieka“. (Z deklaracji ideowo-programowej ZMP).

„Związek Młodzieży Polskiej stawia sobie za zadanie wychowanie swych członków:

na świadomych i ideowych bojowników wolności i sprawiedliwości społecznej, związanych nierozerwalnie z pracą i walką polskich mas ludowych;

na gorących patriotów polskich, stojących nieugięcie na straży Jej niepodległości i ustroju demokracji ludowej;

na ludzi społecznego postępu, świadomych budowniczych ustroju bez wyzysku człowieka przez człowieka, solidarnych i ofiarnych w walce z krzywdą społeczną, z wstecznictwem, z imperializmem i faszyzmem;

na świadomych współtwórców nowych wartości gospodarczych i kulturalnych, dążących wytrwale do stałego podnoszenia swego poziomu moralnego i kwalifikacji zawodowych, które czynią ich najbardziej społecznie użytecznymi;

na ludzi śmiałych, uczciwych i zdyscyplinowanych, stawiających dobro społeczne ponad osobiste korzyści, ludzi odpowiedzialnych za swoją pracę i czyny;

na ludzi, dających własnym przykładem dowód wysokiej moralnej wartości swojej organizacji". (Ze statutu ZMP).

Naczelną troską Związku Młodzieży Polskiej jest obrona interesów młodzieży, zapewnienie całemu młodemu pokoleniu w Polsce warunków pełnego i wszechstronnego rozwoju, tak aby każdy według zdolności mógł najwydatniej pracować dla własnego szczęścia i dobra całego narodu.

Organizacja troszczy się o stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych młodzieży pracującej, dokształcanie i podnoszenia jej poziomu kulturalnego, wysuwa postulat rozszerzenia opieki państwa nad młodzieżą, dąży do rozbudowy ustawodawstwa społecznego w zakresie warunków pracy młodzieży oraz do ostatecznego usunięcia istniejącego jeszcze wyzysku pracowników młodocianych w przemyśle prywatnym, rzemiośle i na wsi. Również podstawowe prawo młodzieży, prawo do nauki, musi być zagwarantowane dla całego młodego pokolenia w Polsce.

„Dążymy do tego — czytamy w Deklaracji Ideowej Związku — aby całej młodzieży polskiej było w pełni zapewnione prawo do oświaty. W tym celu potrzebna jest rozbudowa szkół oraz rozszerzenie pomocy państwa dla uczącej się młodzieży w postaci burs, stypendiów, bibliotek i materiałów naukowych".

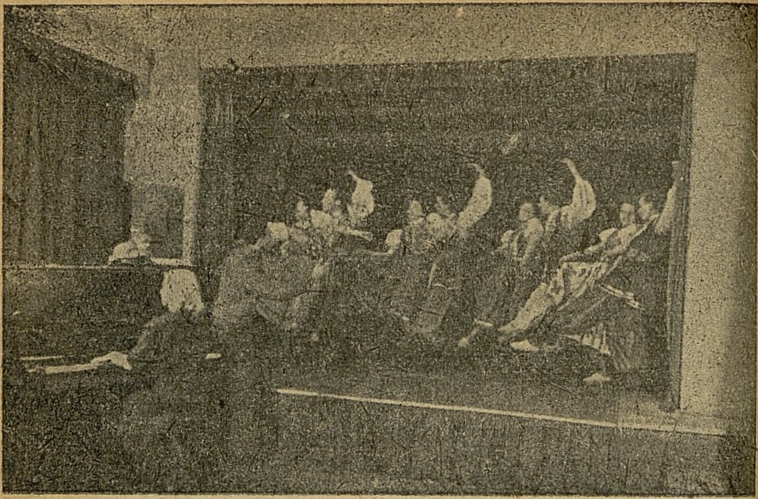
Dużą uwagę przywiązuje ZMP do upowszechnienia wychowania fizycznego wśród młodzieży. Związek szkoli kadry instruktorskie, zakłada boiska sportowe, rozbudowuje ośrodki turystyczne i młodzieżowe domy wypoczynkowe.

Zadaniem ZMP jest danie młodzieży wychowania estetycznego, zdrowej, pięknej rozrywki i racjonalnego odpoczynku, stworzenie wielu stojących na odpowiednim poziomie kulturalnym i estetycznym świetlic, powiększenie sieci bibliotek i teatrów młodzieżowych.

3. Stosunek ZMP do ZHP i SP

Związek Młodzieży Polskiej roztacza opiekę nad Harcerstwem. Szkoli instruktorów dla ZHP. Harcerstwo obejmuje młodzież do lat 15, a wychowawcy harcerzy — instruktorzy — to ZMP-owcy.

ZMP czuje się również współodpowiedzialny za Powszechną Organizację „Służba Polsce". ZMP stanowi czynnik kierujący wychowaniem ideowym tysięcznych rzesz junaków SP. Członkowie ZMP-owcy stanowią przodujący ideologicznie i przodujący w pracy aktyw SP.

W świetlicy ZMP

4. Sojusz z demokratyczną młodzieżą świata

„W imię zachowania w całości granic, ugruntowania suwerenności Polski i umocnienia pokoju świata dołożymy wszelkich starań, aby pogłębić braterski sojusz narodu polskiego ze Związkiem Radzieckim i innymi narodami demokratycznymi.

Wszędzie tam, gdzie toczy się walka o wolność, jest sprawa naszej wolności, jest wspólna wszystkim ludziom postępu idea sprawiedliwości społecznej, o którą winien walczyć każdy człowiek bez względu na kolor skóry, wyznania i narodowość — w imię solidarności międzynarodowej wszystkich ludzi pracy.

Idziemy w bratnim sojuszu z braterską młodzieżą Związku Radzieckiego. Idziemy w jednym szeregu z młodzieżą krajów demokracji ludowej. Jesteśmy solidarni z młodzieżą wszystkich krajów, walczącą przeciw imperializmowi i reakcji, o wolność i lepszy świat.

Idziemy w milionowych szeregach Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej, pragnąc zacieśnienia więzów przyjaźni i współpracy z młodzieżą postępową świata, w walce o trwały pokój i swobodny rozwój narodów". (Z dekl. ideowo-progr. ZMP).

Przedstawiciele Związku Młodzieży Polskiej wchodzą w skład władz naczelnych Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej. Związek bierze udział w akcjach i imprezach międzynarodowych młodzieży demokratycznej takich jak: międzynarodowe Kongresy, Festiwale, Konferencje. ZMP organizuje pomoc dla młodzieży Hiszpanii, walczącej Grecji, pomaga młodzieży ludów kolonialnych.

5. Struktura Związku i władze organizacyjne

Podstawową jednostką organizacyjną Związku Młodzieży Polskiej jest koło. Koło nie może liczyć mniej niż 5 członków. ZMP tworzy koła w fabrykach i zakładach pracy, we wsiach i osiedlach, w urzędach i biurach, w szkołach koła terenowe. We wszystkich powiatach tworzy się władze powiatowe Związku. W miastach wojewódzkich tworzy się władze wojewódzkie ZMP. Władzami wojewódzkimi Związku są:

a) Zjazd Wojewódzki Delegatów
b) Zarząd Wojewódzki
c) Komisja Rewizyjna
d) Wojewódzki Sąd Koleżeński.

Najwyższą władzą Związku Młodzieży Polskiej jest Krajowy Zjazd ZMP. Zjazd wybiera członków Rady Naczelnej Związku. Rada Naczelna składa się ze stu członków. Do kompetencji Rady Naczelnej należy nadzór nad działalnością ZMP w okresie międzyzjazdowym. Rada Naczelna wybiera spośród siebie Zarząd Główny Związku w ilości 29 osób. Zarząd Główny Związku kieruje całokształtem działalności ZMP zgodnie z uchwałami Zjazdu i Rady Naczelnej oraz reprezentuje Związek na zewnątrz.

Związek Akademickiej Młodzieży Polskiej

W ramach Związku Młodzieży Polskiej istnieje autonomiczna ideowo-wychowawcza organizacja studencka — Związek Akademickiej Młodzieży Polskiej. ZAMP działa na terenie wszystkich wyższych uczelni w Polsce. Cele i zadania ZAMP są te same, co całego ZMP, z tym że wykonanie ich jest przystosowane do terenu akademickiego.

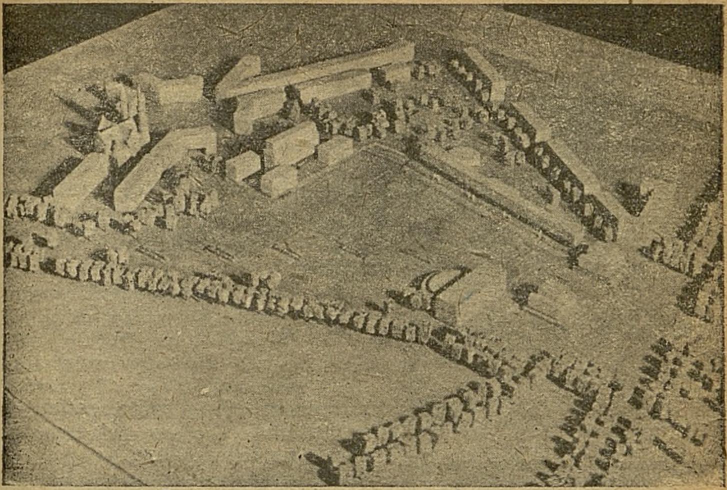
Czasopisma Związku Młodzieży Polskiej

1. „Pokolenie" — tygodnik
2. „Nowa Wieś" — tygodnik
3. „Miesięcznik Instrukcyjny"
4. „Po prostu" — ZAMP
5. „Świat Młodych" — ZHP.

PRAWO
Związku Młodzieży Polskiej

1. ZMP-owiec kocha Polskę Ludową, służy Jej i jest gotów poświęcić wszystko dla Jej niepodległości i rozwoju.
2. ZMP-owiec w pracy i w walce buduje Polskę silną i sprawiedliwą, w której nie będzie wyzysku człowieka przez człowieka.
3. ZMP-owiec jest wierny najlepszym tradycjom walk o niepodległość i wyzwolenie społeczne.
4. ZMP-owiec czyni wszystko, aby umocnić demokrację ludową i jedność ludu pracującego miast i wsi.
5. ZMP-owiec stale pracuje nad powiększeniem swej wiedzy, zdobywaniem światopoglądu naukowego i umiejętności zawodowych oraz stale podnosi swój poziom kulturalny.
6. ZMP-owiec nie szczędzi wysiłków dla polepszenia bytu ludzi pracy, przykładem swym zachęca innych do ciągłego współzawodnictwa w produkcji.
7. ZMP-owiec rozwija swą sprawność fizyczną i sposobi się do obrony kraju.
8. ZMP-owiec jest solidarny z międzynarodowym obozem postępu i wolności, razem z młodzieżą demokratyczną świata walczy przeciwko imperializmowi o trwały pokój i swobodny rozwój narodów.
9. ZMP-owiec kształci w sobie nową moralność społeczną, dba o majątek narodowy jako o własne dobro; jest uczciwy, uczynny, prawdomówny, walczy z nałogami, przestrzega czystości obyczajów.
10. ZMP-owiec wysoko ceni godność członka Związku Młodzieży Polskiej, przestrzega zasad wewnątrz-związkowej dyscypliny, stoi na straży jedności Związku — wspólnego dobra całego młodego pokolenia.

»ODBUDUJEMY WARSZAWĘ — ZBUDUJEMY CENTRALNY DOM MŁODZIEŻY«

Makieta Centralnego Domu Młodzieży

MŁODZIEŻ POLSKA BUDUJE SWÓJ DOM

Przed wojną powstawały sporadycznie świetlice, tereny sportowe — czasem domy kultury. Nie było jednak warunków na stworzenie wszechstronnego, wzorowego ośrodka młodzieżowego na skalę ogólnopolską.

Możliwość zbudowania takiego ośrodka zaistniała dzięki nowym warunkom, w których żyje nasza młodzież.

W sercu Polski, w zniszczonej Warszawie powstanie wspaniały, otoczony zielenią i pełen słońca, budowany wysiłkiem całej młodzieży i przy pomocy państwa ludowego — Centralny Dom Młodzieży.

Przewidziany pod Centralny Dom Młodzieży, a właściwie pod Dzielnicę Młodzieżową, teren obejmuje wielki 50-hektarowy obszar pomiędzy Placem Zbawiciela a terenami nad Wisłą. Centralne zabudowania staną w trójkącie, zamkniętym od północy ulicą Koszykową, od zachodu Mokotowską, Placem Zbawiciela i Marszałkowską, a od południa nowoprojektowaną ulicą Marszałkowską z Placem na Rozdrożu (patrz ilustrację).

Młodzież buduje swój dom

Oś trójkąta stanowi Aleja Wyzwolenia, która z Placu na Rozdrożu przejdzie w szeroką parkową aleję. Aleja ta prowadzić będzie do starego zamku książąt Mazowieckich, wznoszącego się na samej skarpie, potem zaś przejdzie w szerokie tereny ogrodowe, łączące, przez położone niżej wielkie tereny sportowo-wypoczynkowe, Centralny Dom Młodzieży z Wisłą.

Przedłużeniem wymienionej osi na terenach podskarpowych będzie stary kanał Piaseczyński, który wraz z Aleją Wyzwolenia stać się miał niegdyś osią ogromnego założenia urbanistycznego. Zakończenie tej tzw. osi Stanisławowskiej (twórcą tej koncepcji był król Stanisław August Poniatowski) stanowi Wisła.

Ta właśnie reprezentacyjna część Warszawy stanie się dzielnicą młodzieży. Bogaty, urozmaicony teren, przecinający historyczny szlak Alei Ujazdowskiej — znajduje się w centrum miasta. Będzie on ośrodkiem młodzieży warszawskiej, która znajdzie w nim odpoczynek po pracy i nauce. Będzie również ośrodkiem młodzieży całego kraju, gościć będzie bowiem przybywającą do stolicy młodzież z miast, miasteczek i wsi. Zjazdy, festiwale, zawody sportowe odbywać się będą na rozległych placach, na terenach pełnych zieleni. Stanie tam wielki teatr młodzieży na 1 100 osób, przeznaczony również na konferencje i obrady młodzieżowe. W sali teatru wyświetlane będą filmy.

Projektowany Dom Oświaty mieścić będzie wielką bibliotekę, świetlicę, czytelnię, pokoje do gier i nauki modelarstwa. Znajdować się tam będą gabinety nauk technicznych (elektrotechniczne, lotnicze), pracownie fizyczne, geologiczne, chemiczne i inne. Gabinety i pracownie nauk technicznych i humanistycznych skupiać będą młodzież o różnych zainteresowaniach naukowych. Dom Oświaty stanie się miejscem, w którym każdy młody człowiek spędzi z przyjemnością wolne chwile.

Dom Sportu zaopatrzony będzie w nowoczesne urządzenia sportowe, sale gimnastyczne, sale do gry w siatkówkę i koszykówkę

oraz kryte pływalnie. Młodzież warszawska, która szczególnie dotkliwie odczuwa brak urządzeń sportowych w zniszczonej stolicy, otrzyma wkrótce wspaniałe warunki do uprawiania sportów.

W kompleksie pawilonów młodzieżowych otoczonych zielenią i terenami sportowymi, stanie Ośrodek Szkoleniowy. Naukę pobierać będzie tutaj ponad 250 słuchaczy, dla których przewidziana jest dodatkowo bursa przy ośrodku szkoleniowym. Wybuduje się również hotel dla zwiedzających Warszawę wycieczek młodzieży.

Wielki budynek biurowy, który stanowić będzie siedzibę Zarządu Głównego ZMP, Naczelnictwa ZHP i ZG ZAMP, uzupełni całość Centralnego Domu Młodzieży.

Prace nad oczyszczaniem terenu

Prace nad oczyszczeniem terenu Centralnego Domu Młodzieży rozpoczęte zostały w czerwcu ub. r. i do dnia dzisiejszego oczyszczono w zasadzie prawie cały teren. Wywieziono około 80 tys. m^3 gruzu (tj. 30 — 40 dużych kamienic, które tu niegdyś stały).

Zorganizowana pracownia, w skład której wchodzi szereg znakomitych architektów, pracuje nad planami Centralnego Domu Młodzieży.

Zgodnie z planem część kompleksu — budynek biurowy zostanie oddany do użytku prawdopodobnie w roku 1951. Całkowite ukończenie pozostałych budynków zespołu Centralnego Domu Młodzieży przewidziane jest w okresie planu sześcioletniego.

Dla zbudowania Centralnego Domu Młodzieży konieczny jest jednak masowy udział młodzieży w szerokiej akcji na rzecz budowy. Akcję tę ujmuje w ramy organizacyjne uchwała Prezydium i Sekretariatu Zarządu Głównego Związku Młodzieży Polskiej, uzgodniona z Komendą Główną SP, Naczelnictwem ZHP i ZG ZAMP.

Akcja mobilizuje wszystkie ogniwa i jednostki organizacji młodzieżowych do szerokiego udziału w zbiórce funduszów na budowę Centralnego Domu Młodzieży.

W odpowiedzi na rzuconą inicjatywę akcji na Centralny Dom Młodzieży, młodzieżowe organizacje, szkolne koła „Odbudujemy Warszawę", podjęły z zapałem pracę na tym odcinku. Rozpoczęło się współzawodnictwo między poszczególnymi organizacjami, zakładami pracy, gromadami, szkołami.

W akcjach prowadzonych przez młodzież przeważają różnego rodzaju prace, dodatkowe „dniówki", prace inwestycyjne, przesyłki materiałów budowlanych, cegieł, zbiórki złomu, odpadków, występy zespołów świetlicowych itd. itd. Wszystkie w ten sposób zdobyte fundusze młodzież wpłaca na lokalne konta Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy, przeznaczając pieniądze na Centralny Dom Młodzieży.

W akcji wyróżnia się województwo wrocławskie. Młodzież tego województwa przepracowała wiele dniówek przy rozbiórkach ruin miasta i przekazała w ten sposób zdobytą kwotę 5 milionów zł na Centralny Dom Młodzieży.

Wyróżniają się brygady SP, jak 21 brygada SP im. Janka Krasickiego, która przekazała kwotę 250 tys. zł uzyskaną za ochotniczo przepracowane niedziele.

Wyróżnia się młodzież fabryczna. Młodzi robotnicy Huty Bankowej, robotnicy Fabloku przekazali kwoty ponad 100 tys. zł, uzyskane pracą dodatkową.

Wyróżnia się wiele innych organizacji pomysłowością form pracy i swoją ofiarnością.

Akcja na rzecz budowy Centralnego Domu Młodzieży uaktywnia dołowe ogniwa organizacji młodzieżowych. Staje się sprawdzianem ich aktywności. Akcja ta wprowadziła do zakładów pracy i do szkół, do urzędów i gromad wiejskich atmosferę współzawodnictwa wśród młodzieży w szlachetnym dziele odbudowy Warszawy.

Sprawa budowy Centralnego Domu Młodzieży, reprezentacyjnego ośrodka młodzieży polskiej, stała się jednym z wielkich zadań, jakie stawia przed sobą zorganizowana i niezorganizowana młodzież w realizacji wielkiej sprawy odbudowy Warszawy.

Centralny Dom Młodzieży będzie wkładem młodzieży w dzieło budowy nowej i piękniejszej Warszawy.

Będzie on wyrazem nowego socjalistycznego budownictwa, odbiciem nowego ustroju, dla którego pracuje i w którym wychowuje się młodzież polska.

SŁUŻBA POLSCE

Dnia 25 lutego 1948 roku, na wniosek przedstawicieli organizacji młodzieżowych, Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę „o powszechnym obowiązku przysposobienia zawodowego, wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży".

Na mocy tej ustawy powołana została do życia Powszechna Organizacja „Służba Polsce", która w chwili obecnej obejmuje już ponad 1 200 000 dziewcząt i chłopców z całej Polski.

„Służba Polsce" jest organizacją nowego typu i nie ma dotychczas precedensu ani u nas w kraju, ani też za granicą.

Przez „Służbę Polsce" nasze państwo ludowe ułatwia młodzieży wzięcie czynnego udziału w rozbudowie kraju, pomaga w zdobyciu zawodu, rozwija wśród młodzieży sprawność fizyczną i przysposabia każdego obywatela do najszczytniejszego obowiązku — obowiązku obrony Ojczyzny.

Obowiązkowi „Służby Polsce" podlegają wszyscy obywatele polscy obojga płci w wieku od 16 do 21 lat włącznie. Osoby, które nie odbyły służby wojskowej podlegają temu obowiązkowi do chwili ukończenia 30 roku życia.

Struktura organizacyjna „Służby Polsce"

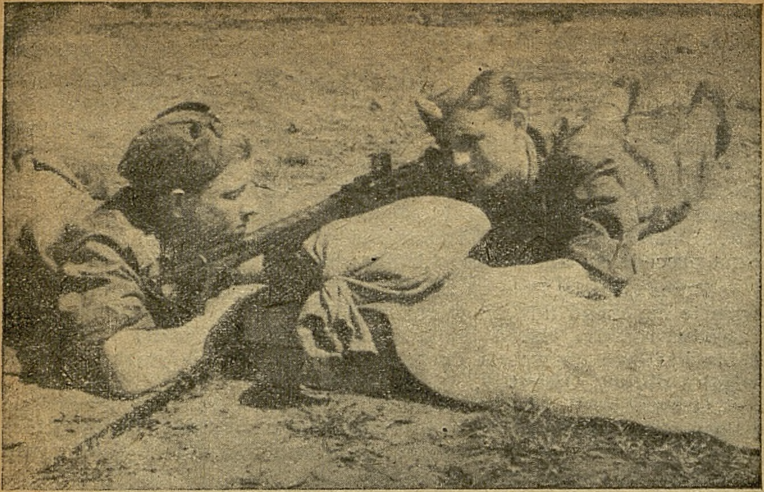
Centralną instytucją „Służby Polsce" jest komenda główna, której bezpośrednio podlegają komendy wojewódzkie SP. Z kolei komendy wojewódzkie kierują pracami komend powiatowych (miejskich), którym podległe są komendy gminne i hufce. Poza tym w ministerstwach (np. Oświaty, Poczt i Telegrafów, Komunikacji itd.) są utworzone wydziały „Służby Polsce".

Komendanta głównego „Służby Polsce" mianuje i zwalnia Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek ministra Obrony Narodowej, zatwierdzony przez Radę Ministrów. Zastępców komendanta głównego i komendantów wojewódzkich mianuje i zwalnia minister Obrony Narodowej na wniosek komendanta głównego.

Zastępców komendantów wojewódzkich, komendantów powiatowych (miejskich) oraz ich zastępców mianuje i zwalnia komendant główny. Również komendant główny mianuje i zwalnia komendantów gminnych.

Zadania „Służby Polsce"

Czołowym zadaniem „Służby Polsce" jest włączenie całej młodzieży do wielkiego budownictwa, które się w kraju rozwija, przygotowanie kadr wykwalifikowanych pracowników zarówno dla wciąż rosnącego przemysłu jak i dla rolnictwa, które wchodzi na

Junacy poznają zasady strzelania

nowe drogi gosopdarki. Dlatego też ogromnego znaczenia nabiera przysposobienie zawodowe młodzieży.

Równie ważnym zagadnieniem jest przygotowanie mas młodzieży do obrony kraju. „Służba Polsce“ przyczynia się do zwiększenia obronności poprzez masowe wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe.

„Służba Polsce“ wychowuje nowego człowieka o nowej, socjalistycznej moralności. Wychowuje w duchu patriotyzmu i umiłowania wolności, w duchu walki o sprawiedliwość społeczną, w duchu przyjaźni i solidarności z klasą robotniczą i demokratyczną młodzieżą całego świata, w duchu serdecznej przyjaźni do naszego wypróbowanego sojusznika — Związku Socjalistycznych Republik Rad. Praca wychowawcza w „Służbie Polsce“ jest ściśle skoordynowana z działalnością ideowo-wychowawczą Związku Młodzieży Polskiej, a członkowie ZMP biorą w niej czynny udział.

Te ważne zadania, o wielkim znaczeniu zarówno dla kraju jak i dla młodzieży, realizuje „Służba Polsce"‘ poprzez jednostki organizacyjne: hufce, brygady, obozy społeczne i ośrodki szkoleniowe.

Młodzież SP buduje linię kolejową

Hufce „Służby Polsce"

Podstawową jednostką organizacyjną „Służby Polsce" są hufce. Te dzielą się na: miejskie, wiejskie, fabryczne, kolejowe, pocztowe i szkolne. Na czele każdego hufca stoi komendant.

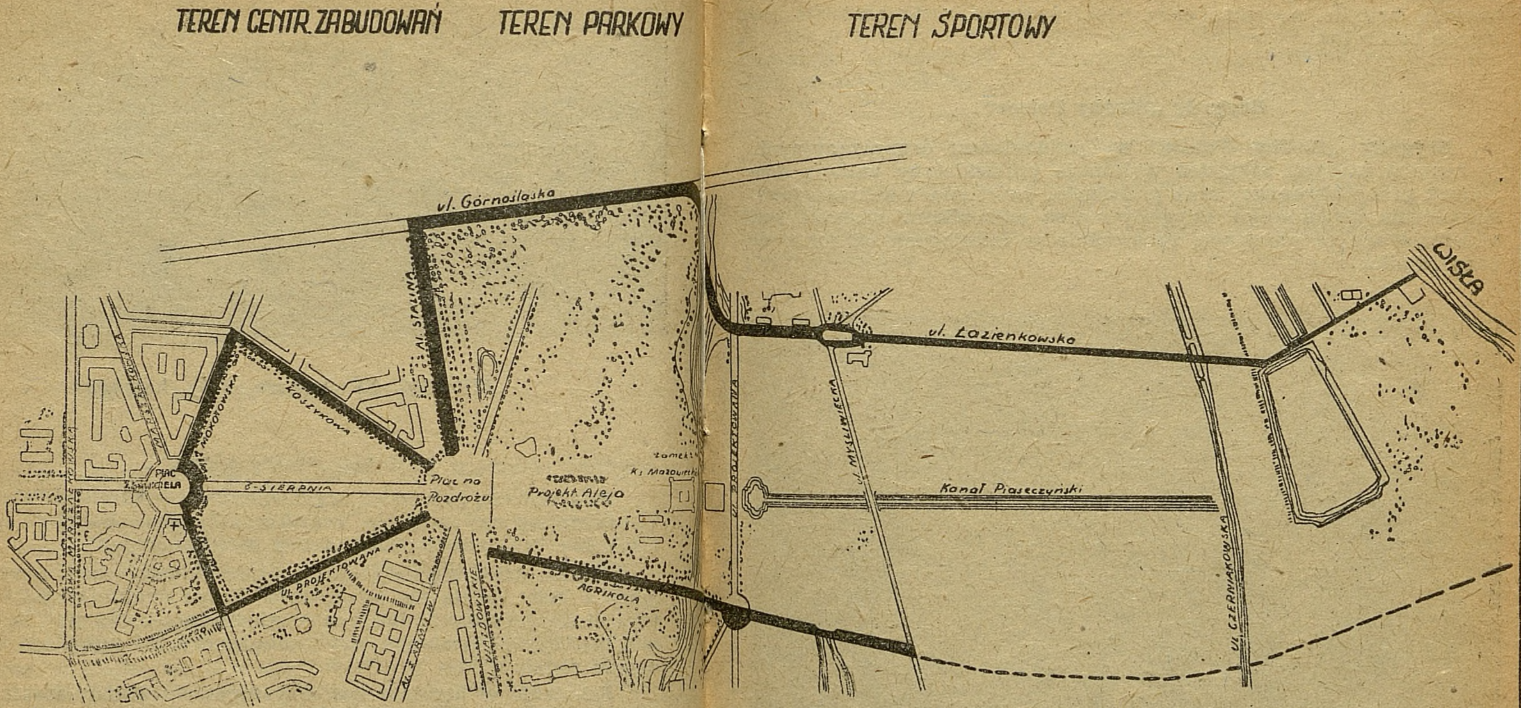
Hufiec dzieli się na plutony, które składają się z drużyn. Drużyny z kolei dzielą się na patrole. Hufce obejmują całą młodzież w wieku od 16 do 21 lat, bez względu na to, czy jest to młodzież szkolna, czy pozaszkolna, czy pracuje, czy też pozostaje na utrzymaniu rodziny.

Szkolenie w hufcach jest trzystopniowe. Każdy stopień to rok szkolenia. Po ukończeniu 3 stopnia odbywają się egzaminy. Następnie junacy przechodzą przeszkolenie na najwyższym, instruktorskim stopniu. W ten sposób szkolenie w hufcu trwa 4 lata.

Ażeby umożliwić młodzieży specjalizowanie się w interesujących ją kierunkach, organizuje się w hufcach kółka specjalistów.

Obok przewidzianego programu szkolenia, hufce uczestniczą w pracach społecznych. Wewnątrz hufców szeroko rozwinięte jest współzawodnictwo w pracy i nauce. Prowadzona jest praca kultural-

MAPKA TERENU CDM

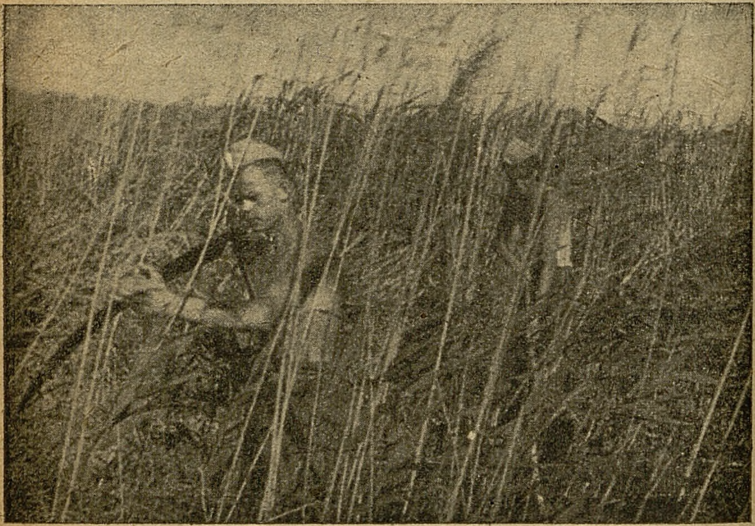
no-oświatowa, działają zespoły artystyczne i kółka twórczości amatorskiej.

Każdy hufiec ściśle współpracuje na swoim terenie z miejscowym kołem Związku Młodzieży Polskiej.

Obowiązkiem junaczek i junaków zorganizowanych w hufcach jest udział w pracach dorywczych, jak np.: budowa boisk sportowych, świetlic, naprawa dróg, elektryfikacja, radiofonizacja, sadzenie lasów itd.

Brygady „Służby Polsce"

Brygady „Służby Polsce" są jednostkami organizacyjnymi, w ramach których młodzież wykonuje przewidziany ustawą obowiązek pracy okresowej oraz przechodzi ćwiczenia z zakresu przysposobienia wojskowego. Brygady nie są jednostkami stałymi, lecz organizowane są okresowo, przeważnie w miesiącach od maja do października.

Brygady SP osuszają Żuławy

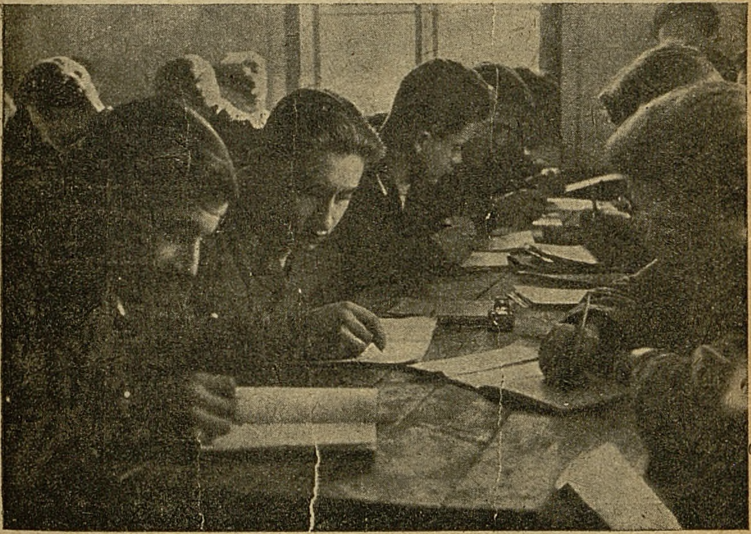
Brygady podlegają bezpośrednio komendantom wojewódzkim „Służby Polsce". Pracą i życiem brygady kieruje dowódca.

Przy każdym batalionie w brygadzie jest zorganizowana świetlica zaopatrzona w gazety i czasopisma, gry wszelkiego rodzaju, instrumenty muzyczne, sprzęt sportowy itd. Poza tym każda brygada jest zradiofonizowana i posiada własną bibliotekę, z której korzystają wszyscy junacy.

Na czas pobytu w brygadzie junacy otrzymują całkowite umundurowanie, kwaterunek i wyżywienie. Mają również zapewnioną stałą opiekę lekarską.

Żeńskie obozy społeczne

Obozy społeczne są to zorganizowane 30 — 40 osobowe grupy ze środowiska miejskiego (przeważnie ze szkół średnich), które na okres letnich lub zimowych ferii wyjeżdżają na wieś i prowadzą tam pracę społeczną.

Nauka analfabetów w brygadach SP

Kierownictwo obozu składa się z komendantki, dwóch instruktorek i kwatermistrza.

Obozy społeczne prowadzą pracę kulturalno-oświatową, organizują życie świetlicowe na wsi, pomagają w pracy wiejskim kołom ZMP i hufcom, niosą pomoc sanitarną, pomagają przy pracach żniwnych, organizują dziecińce itd.

Obozy pracy społecznej nie są jedyną formą udziału dziewcząt w życiu Powszechnej Organizacji „Służba Polsce". Dziewczęta uczestniczą w hufcach. W r. 1949 uruchomiona została żeńska brygada i okazało się, że dziewczęta w niczym nie ustępują chłopcom. Rośnie również udział dziewcząt w ośrodkach szkoleniowych.

Ośrodki szkoleniowe

Istniejące w hufcach kółka specjalistów rozwijając zainteresowania junaczek i junaków, przygotowują ich do ośrodków szkoleniowych. W ośrodkach młodzież przechodzi przysposobienie lotnicze, motoryzacyjne, marynarskie i łączności.

1. **Przysposobienie lotnicze** „Służby Polsce" ma na celu przygotowanie wyszkolonych kadr dla lotnictwa cywilnego i wojskowego.

Szkolenie lotnicze odbywa się w kilku etapach.

Pierwszym etapem jest kurs teoretyczny. Kursy teoretyczne są dwóch typów; organizuje się je przy Komendach Wojewódzkich SP.

Dla młodzieży zamieszkałej w mieście wojewódzkim organizuje się dochodzące kursy teoretyczne, które obejmują 6 godzin wykładów tygodniowo.

Młodzież zamieszkująca poza miastem wojewódzkim może korzystać ze skoszarowanych kursów, które trwają 14 dni.

Junacy i junaczki, którzy ukończyli kurs teoretyczny z pozytywnym wynikiem, przechodzą przez komisję mandatową oraz komisję lotniczo-lekarską, która już ostatecznie kwalifikuje ich do szkół szybowcowych. W zależności od opanowania materiału teoretycznego i stanu zdrowia, komisje skierowują na I i II stopień wyszkolenia. Jest to wyszkolenie ślizgowe.

Piloci ślizgowi, którzy ukończyli II stopień zostają wcieleni do hufca lotniczego i mają prawo wstępu na III stopień szkolenia żaglowego.

Najwyższym stopniem szkolenia lotniczego w SP jest pilotaż silnikowy.

Do szkolenia w pilotażu silnikowym dopuszczani są tylko junacy, którzy ukończyli III stopień wyszkolenia szybowcowego (żaglowego) i odbyli trening.

Na teoretyczne kursy szybowcowe, odbycie których jest koniecznym warunkiem dla dalszego szkolenia lotniczego w SP

przyjmowana jest młodzież najbardziej aktywna, ideowa. Przyjmuje się młodzież obojga płci w wieku od 16 do 18 lat, która ma ukończone minimum 7 klas szkoły powszechnej. Żeby wstąpić na kurs należy się zgłosić ochotniczo do komisji kwalifikacyjno-rejestracyjnej w miejscu swojego zamieszkania. Szkolenie na kursach i w szkołach lotniczych jest bezpłatne. W szkołach junacy otrzymują ponadto pełne utrzymanie i umundurowanie.

Młodzież, która przeszła wyszkolenie lotnicze w SP, ma pierwszeństwo w przyjmowaniu do szkół lotniczych.

2. **Przysposobienie motoryzacyjne**, w ramach przysposobienia zawodowego SP, odbywa młodzież w Ośrodkach Wyszkolenia Motorowego oraz na kursach w miastach wojewódzkich.

Niezależnie od ośrodków wyszkolenia kierowców samochodowych, Komenda Główna „Służba Polsce" uruchomiła ośrodek wyszkolenia traktorzystów. Kurs traktorzystów ukończyło już kilkuset junaków i kilkadziesiąt dziewcząt spośród młodzieży wiejskiej. Wszyscy kursanci zostali zatrudnieni w państwowych stacjach traktorowych.

W latach najbliższych Komenda Główna SP zwiększy znacznie ilość szkolonych traktorzystów dla potrzeb rolnictwa.

Planuje się również rozpoczęcie kursów dla mechaników samochodowych, których dotkliwy brak odczuwa rozwijający się przemysł motoryzacyjny.

Do stałych Ośrodków Motorowych przyjmowana jest młodzież w wieku od 18 lat.

Na kursy dochodzące wojewódzkie przyjmowana jest młodzież robotnicza w wieku od 18 lat. Kandydaci winni składać podania i życiorysy do Komend Wojewódzkich „Służby Polsce".

3. **Przysposobienie marynarskie** przygotowuje młodzież do pracy w żegludze morskiej i śródlądowej.

Szkolenie teoretyczne odbywa się w kołach i oddziałach przysposobienia marynarskiego, do których przyjmuje się junaków z hufców w wieku 16 — 18 lat.

Udział w pracach kół i oddziałów Przysposobienia Marynarskiego jest ochotniczy. Kandydaci winni się zgłaszać do komendantów swoich hufców. Zasadniczym warunkiem jest bardzo dobry stan zdrowia i silna budowa.

Najbardziej oddani Polsce Ludowej, wyróżniający się uświadomieniem politycznym, pracą społeczną i zainteresowaniem zagadnieniami żeglarskimi junacy są kwalifikowani przez komisje do ośrodków wyszkoleniowych morskich i śródlądowych. W ośrodkach odbywa się już szkolenie praktyczne.

W roku 1948 najlepsi junacy z Ośrodka Morskiego w Ustce odbyli podróż szkoleniową jachtem „Generał Zaruski" do Leningradu, gdzie zapoznali się z życiem młodzieży radzieckiej i nawiązali

z nią serdeczną bezpośrednią łączność.

Ośrodki żeglarskie, morskie i śródlądowe nie dają junakom pełnych kwalifikacji. Ich zadaniem jest przygotowanie młodzieży do szkół żeglarskich tak handlowych jak też i marynarki wojennej, do których skierowanie można otrzymać wyłącznie przez „Służbę Polsce".

Zajęcia teoretyczne w kołach i oddziałach Przysposobienia Marynarskiego trwają 5 i pół miesiąca i odbywają się w okresie zimowym. Zajęcia w ośrodkach odbywają się latem i trwają 1 miesiąc. Ważniejsze zagadnienia dotyczące Przysposobienia Marynarskiego są poruszane w czasopismach „Razem", „Młoda Wieś" i „Żeglarz".

Sport w brygadach SP

4. **Przysposobienie łączności** SP ma na celu przygotowanie fachowych specjalistów radiotelegrafistów i telegrafistów, telefonistów i kierowników radiowęzłów dla potrzeb poczty, przemysłu, administracji państwowej itd.

Młodzież skierowana do łączności przez komendy powiatowe SP szkoli się w ośrodkach łączności na specjalnych kursach. Po ukończeniu kursu junacy obejmują wakujące stanowiska na poczcie i administracji państwowej, względnie mogą ubiegać się o przyjęcie do szkół podoficerskich i oficerskich.

Junacy, którzy mają odpowiednie kwalifikacje i pragną kształcić się dalej, mają zapewnione pierwszeństwo w przyjmowaniu do szkół fachowych średniego i wyższego typu. Szkoły te posiadają internaty, uczniowie mają możność korzystania z całkowitego utrzymania i szkolenia na koszt państwa.

Szkolenie na kursach trwa około 9 miesięcy po 3 — 6 godzin tygodniowo dla młodzieży dochodzącej.

Na kursy łączności przyjmowana jest najbardziej ideowa, oddana Polsce Ludowej młodzież o wysokim uświadomieniu i nienagannym prowadzeniu się.

Zgłoszenia na kursy przyjmują komendanci hufców.

Ośrodki szkoleniowe to tylko część przysposobienia do zawodu, które prowadzi wśród młodzieży „Służba Polsce". W chwili obecnej do wszystkich szkół zawodowych i szkół przysposobienia przemysłowego kieruje młodzież wyłącznie „Służba Polsce". Odbywa się to przez komendy powiatowe SP. Dotychczas „Służba Polsce" skierowała już kilkadziesiąt tysięcy młodzieży do różnego rodzaju szkół, między innymi do szkół morskich, do liceów technicznych, akademii wychowania fizycznego, szkół podoficerskich, oficerskich i innych. Liczba ta ciągle wzrasta. O skierowaniu do szkoły decyduje zachowanie kandydata, jego stosunek do nauki i pracy, oblicze moralne i polityczne oraz zdyscyplinowanie.

Stopnie służbowe i odznaki

W Powszechnej Organizacji „Służba Polsce" wprowadzone zostały dla junaków stopnie służbowe i odznaki sprawnościowe.

Nazwy i rodzaje stopni:

Stopnie junackie „Służby Polsce"
- junak (junaczka),
- starszy junak (starsza junaczka).

Stopnie podoficerskie „Służby Polsce":
- patrolowy (patrolowa),
- podhufcowy (podhufcowa),
- hufcowy (hufcowa),
- starszy hufcowy (starsza hufcowa).

Stopień junaka (junaczki) nadawany jest automatycznie wszystkim osobom pełniącym obowiązek powszechnego przysposobienia w „Służbie Polsce".

Pozostałe stopnie nadają dowódcy i komendanci jednostek organizacyjnych „Służby Polsce" według kompetencji przewidzianych regulaminem.

Podstawowymi warunkami uzyskania awansu w „Służbie Polsce" są: nienaganne oblicze moralne, aktywna praca społeczna, wysokie wyniki w wyszkoleniu oraz wzorowa dyscyplina.

Odznakę pamiątkową otrzymują junacy, którzy odbyli jeden turnus w brygadach i należycie wykonywali swoje obowiązki oraz kadra SP i wszystkie osoby, które mają specjalne zasługi w pracy położonej przy organizowaniu Brygad Młodzieżowych.

Odznaki sprawnościowe otrzymują junacy (junaczki) za wysokie wyniki w pracy społecznej, za zwycięstwo w wyścigu pracy, za zwycięstwo drużynowe w strzelaniu i za zwycięstwo w wieloboju.

Wszystkie odznaki dzielą się na trzy stopnie: I stopień — złota, II stopień — srebrna, III stopień — brązowa.

Przepisy dyscyplinarne

Karność szeregów SP oparta jest na świadomej dyscyplinie junaków, wynikającej z głębokiego zrozumienia zadań jakim służy organizacja.

Podstawowym obowiązkiem junaka/czki/ jest:

1. Wiernie służyć Narodowi Polskiemu i Rzeczypospolitej Polskiej, być gotowym wszystko poświęcić dla jej niepodległości, rozwoju i ludowo-demokratycznego ustroju.
2. Nie szczędzić wysiłków w pracy i w walce o zbudowanie Polski sprawiedliwości społecznej, postępu i dobrobytu ludu pracującego.
3. Stale zwiększać siłę i obronność Rzeczypospolitej przez podwyższenie poziomu świadomości politycznej, dyscypliny, wyszkolenia wojskowego i sprawności fizycznej oraz umiejętności zawodowej.
4. Być wiernym najbardziej postępowym tradycjom walk o niepodległość i wyzwolenie społeczne.
5. Sumiennie i karnie przestrzegać ustaw państwowych, regulaminów i rozkazów.
6. Szanować starszych i współobywateli, być posłusznym wobec przełożonych, koleżeńskim, uczynnym, uczciwym i prawdomównym.
7. Otaczać opieką mienie społeczne, bezwzględnie zwalczać przejawy niszczenia i marnotrawienia mienia narodowego.

Za przewinienia przeciw karności, dyscyplinie i porządkowi służbowemu, w szczególności za naruszenie przepisów, regulaminów i rozkazów karze się junaka/czkę/ dyscyplinarnie.

W stosunku do junaków wyróżniających się wysokim uświadomieniem, aktywną postawą, porywających innych swym dobrym przykładem, stanowiących wzór poświęcenia w pracy, stosuje się pochwały i nagrody. Zasługują na nie w pierwszym rzędzie ci, którzy wyróżniają się twórczą inicjatywą.

Samorząd

W brygadach „Służby Polsce" zorganizowane są w każdej kompanii samorządy junackie.

Samorząd jest wybierany przez wszystkich junaków na ogólnym zebraniu kompanii. Głosowanie jest jawne.

Samorząd składa się z poszczególnych sekcji, którymi kieruje przez kierowników sekcji przewodniczący samorządu.

Sekcje są następujące: organizacja pracy, kulturalno-rozrywkowa, higieny i porządku, redakcyjna i sportowa.

Samorząd przeprowadza ogólne zebrania junaków.

Na zebraniach ocenia się całokształt pracy kompanii za ubiegły okres i omawia się nowe stojące przed junakami zadania.

Koleżeńskie sądy junackie

W kompaniach i hufcach „Służby Polsce“ istnieją koleżeńskie sądy junackie. Są one organem społeczności junackiej. Zadaniem ich jest stać na straży porządku i karności junaków, ich czci i godności, pomagać przełożonym w utrzymaniu wysokiego poziomu wzorowej i świadomej dyscypliny oraz wytwarzać poczucie dojrzałości i samodzielności wśród junaków.

Sąd koleżeński składa się z 5 członków, których wybierają w tajnym głosowaniu zwykłą większością głosów na zebraniach zwołanych przez przełożonego (dowódcę kompanii lub komendanta hufca) wszyscy junacy.

Junak może być pociągnięty do odpowiedzialności przed sąd koleżeński, jeżeli zaniedbuje się w ćwiczeniach, szkoleniu lub nauce; jeżeli dopuszcza się czynów osłabiających i naruszających dyscyplinę junacką (niepunktualność, opuszczenie zajęć itd.); jeżeli prowadzi się w sposób niemoralny, uwłaczający godności junaka; jeżeli zachowuje się niewłaściwie wobec osób wojskowych, czy cywilnych i wreszcie, jeżeli dopuszcza się pijaństwa, bójki, nieodpowiednio zachowuje się w miejscach publicznych, dopuszcza się obrazy kolegi itd.

W swojej działalności Koleżeńskie Sądy Junackie kierują się przepisami zawartymi w Tymczasowym Statucie Koleżeńskich Sądów Junackich Powszechnej Organizacji „Służba Polsce“.

Koleżeńskie Sądy Junackie winny nie tylko karać, lecz przede wszystkim wychowywać junaków na wartościowych i świadomych obywateli.

ZMP w brygadach

We wszystkich brygadach „Służby Polsce“ działa Związek Młodzieży Polskiej, który wychowuje swych członków na świadomych, ideowych bojowników o sprawiedliwość społeczną, o Polskę silną, oświeconą, postępową i sprawiedliwą. ZMP wychowuje swych członków — junaków brygad „Służby Polsce“ w duchu przyjaźni narodu polskiego z narodami ZSRR i krajów demokracji ludowej, w duchu solidarności młodzieży polskiej z demokratyczną młodzieżą i wszystkimi siłami postępu i wolności na całym świecie, walczącymi przeciw imperializmowi i wszelkiemu uciskowi społecznemu.

ZMP-wcy stanowią trzon aktywu junackiego w brygadach.

Działalnością ZMP na terenie brygady kieruje zarząd w składzie 5 — 9 osób, który jest wybierany na konferencji członków zarządów kół ze wszystkich kompanii. Koło kompanijne ZMP jest podstawową komórką organizacyjną w brygadzie. Powstaje ono w każdej kompanii, w której jest co najmniej 8 członków ZMP-owców. Koło ZMP wybiera zarząd w ilości 3 — 5 osób, który podlega zarządowi ZMP brygady. Członkowie zarządu koła wybierają spośród siebie przewodniczącego koła.

Czasopisma „Służby Polsce"

Powszechna Organizacja „Służba Polsce" wydaje trzy czasopisma: „Razem", „Młoda Wieś" i „Młody żeglarz". Ponadto w okresie trwania brygad wydawana jest gazeta „Wiadomości SP".

Czasopisma „Służby Polsce" informują: o sytuacji międzynarodowej, o życiu w Związku Radzieckim i krajach demokracji ludowej, o aktualnych zagadnieniach krajowych; dostarczają wiadomości o życiu młodzieży na całym świecie; omawiają udział młodzieży SP w rozbudowie kraju, w pracy społecznej, poruszają zagadnienia związane z przysposobieniem wojskowym, informują o życiu i działalności ZMP. Obok tych wiadomości czasopisma zawierają dział techniki, literatury, reportaży, dział korespondencji z czytelnikami itd. „Młoda Wieś" szeroko uwzględnia zagadnienia rolnicze. „Młody żeglarz" zapoznaje młodzież z tak pociągającym ją żeglarstwem, daje dużo cennych wiadomości o morzu i o ludziach morza. Zadaniem „Wiadomości SP" jest przede wszystkim informowanie junaków znajdujących się w brygadach o najważniejszych aktualnych zagadnieniach oraz o życiu i pracy innych brygad. W połowie 1949 r. łączny nakład wszystkich czasopism organizacji „Służba Polsce" wynosił około 150 000 egzemplarzy. Liczba ta systematycznie wzrasta, a czasopisma uzyskują wciąż nowych prenumeratorów.

* * *

Młodzież „Służby Polsce" z każdym dniem zwiększa swój udział w rozbudowie kraju, podwyższa poziom przysposobienia wojskowego, zwiększa dyscyplinę i swoje uświadomienie polityczne. Wielką rolę w życiu i pracy „Służby Polsce" odgrywają junacy ZMP-owcy, którzy mobilizują wszystkich swoich kolegów do wykonania wielkich zadań, jakie przed organizacją stoją. O postawie młodzieży „Służby Polsce" najlepiej świadczy list do Pierwszego Obywatela Rzeczypospolitej — Prezydenta Bolesława Bieruta, przyjęty w czasie „Apeli Wiosennych" 1949 r.

Z LISTU MŁODZIEŻY „SŁUŻBA POLSCE" DO PREZYDENTA RP — OB. BOLESŁAWA BIERUTA

W warunkach ogólnego rozwoju i marszu do lepszego ustroju młodzież polska uzyskała niedostępne jej nigdy dotąd możliwości twórczej pracy, nauki i awansu społecznego. Przed młodzieżą otwarły się wrota uczelni i szkół. Nie grozi nam widmo nędzy i bezrobocia. Wiemy, że jesteśmy potrzebni. Dzięki stałej trosce ludowego państwa, którą odczuwamy na każdym kroku, zrozumieliśmy, że dobro Polski i jej ludu pracującego jest zarazem dobrem, szczęściem i dobrobytem młodego pokolenia. Udział młodzieży w budownictwie nowego ustroju w Polsce jest źródłem jej ofiarnego zapału, pomnaża jej siły i stanowi podstawę jej trwałej jedności.

Obywatelu Prezydencie!

Nasz „Apel Wiosenny", do którego stanęliśmy przeszło milionową rzeszą, przeszedł pod znakiem podsumowania naszego dorobku i krytyki naszych niedociągnięć i błędów. Osiągnięcia nasze nie przesłoniły nam naszych braków. Świadomi jesteśmy wielkich zadań, które stawia przed nami Polska Ludowa.

Przed rokiem powiedziałeś nam, Obywatelu Prezydencie, że Polska będzie taka, jaką my młodzi ją zbudujemy, że jej przyszłość winna się stać wynikiem naszej pracy i myśli.

Te słowa były i są dla nas drogowskazem. Pamiętaliśmy o nich, gdy wyruszyły do pracy brygady i hufce. Kierowaliśmy się nimi niosąc w ramach żeńskich obozów społecznych oraz podczas prac trzydniowych pomoc i oświatę dla wsi.

W 1948 roku daliśmy zamiast 17 milionów planowanych godzin pracy — 35 milionów godzin.

Brygady nasze z honorem i przed terminem wywiązały się ze swoich zadań.

W trzydniówkach, na które poświęciliśmy 18 milionów godzin pracy, wyremontowaliśmy i zbudowaliśmy 1599 świetlic, 1698 boisk sportowych, zbudowaliśmy i naprawiliśmy 1740 km dróg bitych, wykopaliśmy 200 000 m rowów odwadniających, zebraliśmy żniwa z 25 350 ha, przeprowadziliśmy 562 km linii elektrycznych i radiofonicznych.

Szczęśliwi jesteśmy, że również i my, młodzież „Służby Polsce", wnieśliśmy wkład w wykonanie z nadwyżką drugiego roku planu trzyletniego. Radością napawa nas fakt, że obok pełnej poświęcenia i bohaterstwa pracy robotników, chłopów i inteligencji pracującej, my również przyczyniamy się do przedterminowego wykonania planu trzyletniego i do stworzenia podstaw dla realizacji wielkiego planu sześcioletniego.

W brygadach, hufcach i ośrodkach szkoleniowych nauczyliśmy się rozumieć i cenić wielkie przemiany, które zaszły w kraju. Zrozumieliśmy, że klasa robotnicza w ścisłym sojuszu z pracującym chłopstwem prowadzi Polskę ku lepszej, szczęśliwszej i radosnej przyszłości.

Zrozumieliśmy, że prawdziwy patriotyzm — to patriotyzm czynu, walki i pracy dla dobra narodu. Współzawodnictwo w pracy i nauce stało się dla setek tysięcy młodzieży sprawą honoru, czci i bohaterstwa.

Staraliśmy się jak najlepiej opanować przysposobienie wojskowe.

Wzrosła nasza świadomość polityczna i społeczna. Pogłębiliśmy uczucie serdecznej przyjaźni do naszego Wielkiego sojusznika — Związku Radzieckiego, dźwigni postępu i ostoi pokoju światowego. Zacieśniliśmy więzy solidarności z demokratyczną młodzieżą całego świata. Włączyliśmy się do wielkiej ofensywy pokoju, prowadzonej pod przewodem Związku Radzieckiego przez światowy obóz postępu przeciwko imperialistycznym podżegaczom wojennym.

W ciągu roku pracy wyrósł z naszych szeregów poważny aktyw, który wstępuje do przodującej organizacji miast i wsi — Związku Młodzieży Polskiej.

Obywatelu Prezydencie!

Zapewniamy Cię, że dołożymy wszystkich sił, ażeby zwiększyć nasz udział w budowie Nowej Polski.

Obiecujemy Ci, że w brygadach, w hufcach, na obozach społecznych i w ośrodkach szkoleniowych z honorem wypełnimy swe obowiązki wobec Ojczyzny i Narodu. Nie będziemy szczędzić sił dla przyśpieszenia wykonania wielkich planów państwowych.

Dotrzymamy kroku naszym rodzicom, braciom i siostrom, którzy z dnia na dzień wydobywają więcej węgla i rudy, zasiewają więcej ziemi, budują więcej domów, fabryk, mostów i dróg, produkują coraz więcej towarów.

W roku 1949 damy Krajowi 69 milionów godzin pracy.

Obiecujemy Ci, że brygady nasze wykonają zadanie przewidziane na pół roku o miesiąc wcześniej.

Dziesiątki tysięcy spośród nas pójdzie do przemysłu i zasili wielką armię polskich robotników i ludowej inteligencji.

Będziemy aktywnie pracować dla rozwoju i przebudowy wsi naszej podczas trzydniówek.

Uregulujemy i wybudujemy 603 km kanałów odwadniających, wykopiemy i oczyścimy 1 843 km² rowów melioracyjnych, aby ziemia chłopów pracujących dawała wyższy plon i pomnażała ich dobrobyt.

Zbudujemy i naprawimy 3 101 km dróg dla stworzenia lepszych warunków wymiany między miastem i wsią. Zalesimy około 30 000 ha ziemi.

Przyczynimy się do upowszechnienia kultury popularyzując książki i gazety oraz zwalczając analfabetyzm. Zorganizujemy 1 361 kursów dla analfabetów, wybudujemy i wyremontujemy 1 608 świetlic, domów ludowych i szkół. Doprowadzimy do wsi 787 km linii radiofonicznych i 392 km linii elektrycznych.

Uczestniczyć będziemy jak najaktywniej w podnoszeniu poziomu hodowli oraz uprawy. Za przykładem klasy robotniczej nasze hufce w miastach nawiążą ścisły i stały kontakt z hufcami wiejskimi, z wsią i przyjdą im z jak największą pomocą.

Ambicją każdego z nas jest stać się godnym wstąpienia do Związku Młodzieży Polskiej, aby jeszcze aktywniej niż dotychczas uczestniczyć w walce o szczęście narodu. Będziemy pogłębiać i wzmacniać naszą przyjaźń z demokratyczną młodzieżą świata, a szczególnie z bohaterską młodzieżą radziecką. Zwiększymy nasz udział w walce prowadzonej przez siły postępu, pod przewodem Związku Radzieckiego, o trwały i sprawiedliwy pokój.

Zwiększymy w naszych szeregach dyscyplinę. Z zapałem będziemy opanowywać naukę i technikę oraz podnosić poziom przysposobienia wojskowego.

Uzbrojeni w gorącą miłość Ojczyzny i wszystkiego, co postępowe w świecie — wniesiemy możliwie największy wkład w budowę Polski, w której nie będzie wyzysku człowieka przez człowieka.

Wszystkie swoje siły, a jeśli zajdzie potrzeba i — życie, oddamy dla obrony osiągnięć ludu polskiego i jego nieskrępowanego rozwoju.

Natchnieni wspaniałymi osiągnięciami polskiej klasy robotniczej, pracującego chłopstwa i pracującej inteligencji, pomni najlepszych tradycji bojowników o Polskę, wolność i lud, rosnąć będziemy na świadomych obywateli, żołnierzy postępu i sprawiedliwości.

Pod Twoim kierownictwem będziemy budować Nową Polskę, Polskę — matkę ludzi uczciwej pracy, Polskę Socjalizmu.

Niech żyje Polska Ludowa, Polska silna, zamożna i sprawiedliwa!

Niech żyje Prezydent Rzeczypospolitej Obywatel Bolesław Bierut!

SŁUŻBA POLSCE – TO WALKA I PRACA DLA DOBRA NARODU!

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO

...Naszą siłą w walce o pokój jest jedność całego narodu pod czerwonym sztandarem wolności i postępu. Proste są nasze harcerskie zadania w tej walce. Uczyć się co dzień lepiej w szkole. Strzec i oszczędzać wspólną własność całego narodu. Z zapałem zdobywać nowe stopnie harcerskie. Naszą postawą zapalać kolegów do wspólnej pracy, do budowania nowego ustroju...

Z rozkazu specjalnego Naczelnictwa ZHP z dnia 1.V 1949 r.

HARCERSTWO

Harcerstwo — to organizacja chłopców i dziewcząt w wieku szkoły podstawowej (7 — 14 lat).

Najmłodsi (7 — 10 lat) — to zuchy.

Starsi (10—14) — to harcerki i harcerze.

Harcerz służy Polsce Ludowej. W zajęciach swego zastępu, w zabawie i pracy poznaje życie kraju, uczy się rozumieć związek szczęścia Polski z walką o sprawiedliwość społeczną, jaką prowadzą ludzie pracy na całym świecie.

Stara się swoim postępowaniem przyczynić do zwycięstwa słusznej sprawy. Pracuje dla nowego ustroju w Polsce, dla pokoju i prawdziwego braterstwa między narodami.

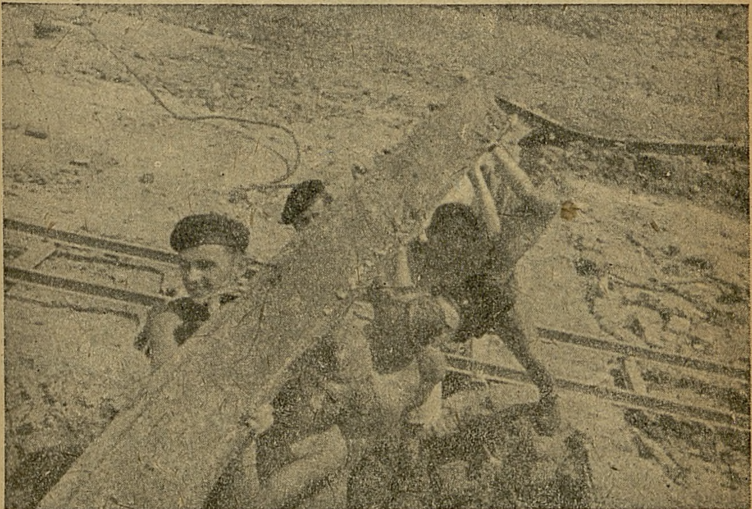
Harcerstwo — to początek drogi młodego obywatela. Dalszym jej ciągiem dla starszych chłopców i dziewcząt jest czynny udział w pracy ZMP, który jest „starszym bratem" harcerstwa.

Dlaczego „nowe"?

Nowe harcerstwo, mówi się często, tak jak mówi się Nowa Polska.

Co to znaczy?

Dawniej harcerstwo było częścią ruchu skautowego, który wychowywał chłopców i dziewczęta różnych krajów w oderwaniu od życia społecznego. Wychowanie skautowe przeciwstawiało się walce o sprawiedliwość społeczną ucząc, że zdobywanie cnót przez każdą jednostkę, zapewni szczęście ludziom w ramach panującego ustroju kapitalistycznego. W ten sposób młodzież skautowa, często wbrew swym szlachetnym pragnieniom, stawała się wiernym sprzymierzeńcem klas posiadających, opierających swoje panowanie w świecie na krzywdzie i wyzysku.

Harcerze w miarę swych sił pomagają przy odbudowie stolicy

Harcerstwo Polski Ludowej zerwało ze skautingiem, wiąże swoją pracę z dążeniami Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej, która łączy postępową młodzież wszystkich narodów.

„Wszyscy razem, radośnie i mocno obiecujemy pracować całym sercem, całą siłą dla Polski ludu pracującego, dla świata bez wojen i krzywd...“ — mówi rozkaz harcerski z dnia 1 maja 1949 r.

Instruktorzy

Pracą harcerek i harcerzy kierują instruktorzy. Należąc do ZMP, prowadzą zajęcia młodzieży młodszej według tych samych założeń, którymi kieruje się Związek Młodzieży Polskiej.

Pisma harcerskie

Pismem harcerskim dla młodzieży jest „Świat Młodych“, dla instruktorów „Biuletyn Instruktorski“. Oba wydaje „Czytelnik“.

W szkole — drużyna

Drużyna to zespół chłopców lub dziewcząt jednej szkoły. Liczy 20 — 50 członków. Dzieli się na 8 — 10-osobowe zastępy harcerek lub harcerzy z jednej klasy.

Pracą drużyny harcerzy kieruje drużynowy (harcerek — drużynowa) wspólnie z Radą Drużyny, do której należą zastępowi i funkcyjni.

Terenem pracy drużyny jest jej szkoła.

W powiecie — hufiec

Drużyny jednego powiatu tworzą hufiec wspólny dla harcerek i harcerzy. Pracą kieruje Komenda Hufca z hufcowym lub hufcową na czele.

Hufcowy(a) wchodzi w skład prezydium Zarządu Powiatowego ZMP. Wszyscy drużynowi z terenu powiatu tworzą Radę Hufca. Hufiec pomaga drużynom, szkoli funkcyjnych, organizuje pracę młodzieży dla środowiska.

W województwie — chorągiew

Harcerki i harcerze jednego województwa tworzą chorągiew. Pracę prowadzi Komenda Chorągwi pod przewodnictwem Komendanta lub Komendantki.

Komendant(ka) Chorągwi wchodzi w skład Prezydium Zarządu Wojewódzkiego ZMP.

Chorągiew nadaje kierunek pracy drużyn i hufców na swoim terenie, zgodnie z wytycznymi Naczelnictwa ZHP.

Naczelnictwo ZHP — centralna władza związku

Naczelnictwo kieruje pracą harcerstwa w ścisłej współpracy z ZMP i w stałym porozumieniu z Ministerstwem Oświaty.

Przewodniczący Związku Harcerstwa Polskiego kierujący pracą Naczelnictwa jest członkiem prezydium Zarządu Głównego Związku Młodzieży Polskiej.

Poznasz harcerza po mundurze

Oznaką stopni harcerskich są kolorowe trójkąty naszyte na prawym rękawie munduru obok oznak sprawności.

Oznaką stopnia instruktorskiego jest sukienna podkładka pod znaczkiem organizacji.

Oznaka funkcji — sznur pod naramiennikiem munduru

Skórzany — Naczelnictwo
Złoty — Komenda Chorągwi
Srebrny — Komenda Hufca
Granatowy — drużynowi
Zielony — przyboczni
Brązowy — zastępowi
Szary — szeregowi

Przynależność do Hufca i Chorągwi

Herb i napis na rękawie.

CHCĘ BYĆ HARCERZEM!

Harcerz kocha Polskę. Jest dumny, że w walce o wolność i sprawiedliwość społeczną w przeszłości nie brakło nigdy Polaków. Stara się iść w ich ślady. Harcerz wie, że szczęście Ojczyzny to budowa nowego, sprawiedliwego ustroju, który niesie dobrobyt wszystkim ludziom pracy, a pokój i przyjaźń narodom.

*

Honorem harcerza jest przezwyciężać trudności, hartować się w pracy i zabawie, aby wyrosnąć na wytrwałego bojownika i budowniczego Polski sprawiedliwości społecznej.

Harcerz nie ustępuje przeszkodom, swoją postawą, męstwem, ofiarnością i dyscypliną stara się zasłużyć na szacunek i zaufanie ludzi.

Ochoczo sięga po coraz trudniejsze zadania; w pracy harcerskiej sposobi się do wstąpienia w szeregi ZMP.

*

Radość jest nieodłącznym towarzyszem harcerza...

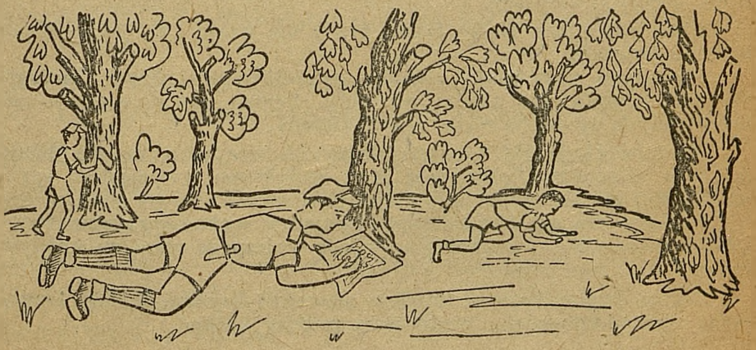
Harcerz jest szczęśliwy, że może przełamywać trudności i wcielać w czyn swoje marzenia. — Raduje go praca i zabawa.

W zespole towarzyszy cieszy go piękno przyrody, którą poznaje i ochrania.

Harcerz stara się przynosić radość innym. Jest uczynny, zawsze gotów do pomocy, opiekuje się młodszymi i słabszymi od siebie...

*

Harcerz wie, że wszelkie dobro społeczne powstaje z pracy.

czci ludzi, którzy w niej przodują i stara się być do nich podobny.

Pilnie uczy się w szkole, stara się co dzień lepiej wykonać swoje codzienne obowiązki. Chce być pożyteczny wszędzie, gdzie się znajdzie.

Harcerz stoi zawsze na straży własności społecznej, oszczędza ją i chroni przed zniszczeniem. Swoją pracą, jak może powiększa bogactwo kraju.

*

Harcerz rozumie, że nauka jest największą zdobyczą człowieka: pozwala mu rozumnie gospodarować siłami przyrody, uczy jak znieść krzywdę i wyzysk w życiu społecznym. Harcerz z zapałem zdobywa nowe wiadomości i chętnie pomaga w tym innym.

Jest dobrym uczniem i pomocnikiem nauczyciela w szkole. Interesuje się rozwojem techniki i stara się stosować w życiu jej zdobycze...

*

Harcerz mówi prawdę. Dba o zgodność swoich czynów z zasadami. Nie rzuca słów na wiatr, dotrzymuje każdego zobowiązania. Harcerz jest rzetelny: potrafi surowo, sprawiedliwie ocenić siebie i innych.

Otwarcie krytykuje błędy własne i towarzyszy, pracuje wytrwale nad ich usunięciem...

*

Harcerz dba o zdrowie. Rozwija swoją sprawność fizyczną. Jest silny, zręczny, zaradny.

Chce być gotów do wydajnej pracy dla kraju i do jego obrony w razie potrzeby.

Nie ulega słabościom, zwalcza szkodliwe dla zdrowia nałogi: nie pali tytoniu, nie używa alkoholu. Swoim postępowaniem zachęca innych do zachowania zasad higieny

Harcerz czuje się odpowiedzialny za wszystko, co się dzieje w kraju. Szczęście Polski jest jego szczęściem, zwycięstwo sprawiedliwości społecznej na całym świecie uważa za swoje zwycięstwo.

Harcerz nie przechodzi nigdy obojętnie wobec wyzysku, krzywdy, nieuczciwości i sobkostwa — lecz walczy ze złem na każdym kroku.

Całym swoim życiem, każdym słowem i czynem buduje lepszy świat sprawiedliwości i braterstwa między ludźmi.

BIBLIOTEKA PISARZY POLSKICH I OBCYCH
pod redakcją dra Kazimierza Budzyka

REJ M. — **Wybór pism.** Opracował St. Adamczewski, str. 144, zł 100.—

MICKIEWICZ A. — **Dziady.** Opracował J. Saloni, wstęp M. Jastruna, str. 254, zł 150.—

— **Ballady i romanse.** Opracował St. Furmanik, str. 146, zł 100.—

— **Sonety krymskie.** Opracował St. Furmanik, str. 60, zł 50.—

KRASZEWSKI J. I. — **Powrót do gniazda.** Opracowała J. P. Pietrusiewiczówna, str. 276, zł 160.—

PRUS B. — **Anielka.** Opracował Z. Szweykowski, wyd. II, str. 208, zł 170.—

KONOPNICKA M. — **Poezje** (Wybór dla kl. III szkoły podstawowej). Opracowała Z. Rothertowa, wyd. II, str. 64, zł 60.—

— **Poezje** (Wybór dla kl. VI szkoły podstaw.). Opracowała Z. Rothertowa, wyd. II, str. 54, zł 50.—

SŁOWACKI J. — **Anhelli.** Opracował J. Gomolicki, str. 72, zł 80.—

KORZENIOWSKI J. — **Kollokacja.** Opracował A. Bar, str. 224, zł 160.—

MICKIEWICZ A. — **Wybór poezji.** Opracował St. Furmanik, str. 54, zł 70.—

PRUS B. — **Placówka.** Opr. Z. Szweykowski, str. 284, zł 180.—

— **Pierwsze opowiadania.** Opr. Z. Szweykowski, str. 308, zł 280.—

MAJAKOWSKI W. — **Wiersze wybrane**, str. 106, zł 120.—

MICKIEWICZ A. — **Konrad Wallenrod**, opracował Z. Kaczanowski, wstępem opatrzył K. Budzyk, str. 116, zł 120.—

KRASZEWSKI J. — **Historia o Januszu Korczaku i pięknej Miecznikównie.** Opr. A. Bar.

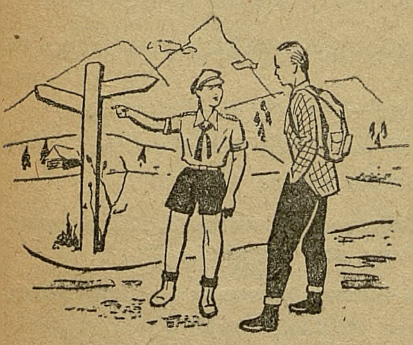
SŁOWACKI J. — **Poezje.**

Gospodarz klasy

Musi być czarna, jak noc...

Przewodnik po okolicy

2 km stąd prostą drogą...

STOPNIE

Stopień I

OCHOTNIK — OCHOTNICZKA

Zdobycie tego stopnia świadczy o tym, że możesz stać się harcerzem (ką). Pierwszy stopień składa się z 5 sprawności, które są oznakami służby pełnionej przez ochotnika(czkę) w okresie próby. Część tej pracy podejmujemy całym zastępem, ale pewnym zadaniom musisz sam dać radę.

Jeśli próba wykaże, żeś wywiązał(a) się z nich jak należy — dopuszczony(a) zostaniesz do przyrzeczenia.

Stopień II

PIONIER — PIONIERKA

Harcerz(ka) wszystko potrafi — masz to wykazać zdobywając stopień II.

Stopień ten składa się z dziesięciu sprawności, które są oznakami pełnionej służby i zdobytych umiejętności. Jeśli dasz radę możesz zdobyć dodatkowo inne ciekawe sprawności wykonując

HARCERSKIE

prace dostępne dla dzielniejszych harcerzy(rek).

Stopień III
PRZODOWNIK — PRZODOWNICZKA

W tym stopniu pracujesz już planowo z całą grupą—jest to prawdziwie harcerski zespół: każdy ma swoje ulubione zajęcie, ale wszyscy pełnią jedną służbę.

Stopień IV
ORGANIZATOR — ORGANIZATORKA

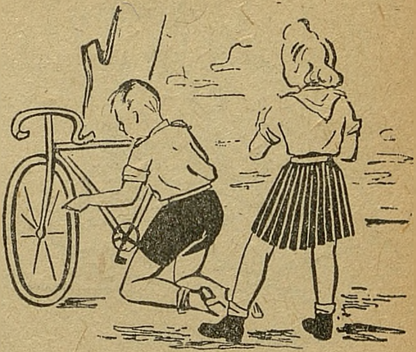
Organizator(ka) jest dla młodszych przykładem harcerza(ki). Chłopiec (dziewczynka), który(a) do nas przychodzi, chce być podobny(a) do Ciebie—wkrótce masz być w szeregach najpierwszych junaków SP i ZMP-owców.

Czy jesteś do tego przygotowany(a)?

Zdobywając ten stopień organizujesz pracę młodszych harcerzy(rek), przygotowujesz się sam(a) do nowej drogi.

OBRAZKI SPRAWNOŚCIOWE

Majster wszystkiego

Może scentrowane?...

Tancerze

Hop, dziś, dziś!..

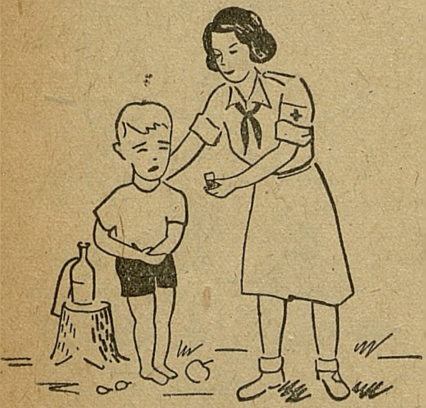
OBRAŹKI SPRAWNOŚCIOWE

Opiekun dzieci

Pij na zdrowie...

Sprawność pierwszej pomocy

A mówiłam, że źle się skończy...

DRUŻYNA

— Co robicie w waszej drużynie?

— Zdobywamy stopnie i sprawności harcerskie.

— A ja słyszałem, że harcerstwo pomaga szkole i zaprawia do pożytecznej pracy dla Polski.

— Na tym właśnie polega zdobywanie naszych stopni.

— ? ? ?

— Weź na przykład najmłodszy stopień — ochotnika.

Część wstępna każdego stopnia pomaga harcerzom poznać i zrozumieć jak się buduje nowe życie Polski. A sprawności uczą dla niej pracować.

— Co to są sprawności?

— „Sprawności" to są właśnie pożyteczne zadania, które wypełnia harcerz pracując ze swoim zastępem.

Nasi ochotnicy na przykład opiekują się porządkiem w swojej klasie. Dbają o kwiaty, oprawiają obrazki — pomagają stale swojej nauczycielce w przygotowaniu pomocy do lekcji.

W ten sposób zdobywają sprawność „gospodarza klasy".

PRACUJE

— Czy chłopcy mają na to ochotę?

— Jeszcze by też! Szkoda żeś nie widział jakie ciekawe zajęcia i ćwiczenia urządził im zastępowy przy porządkowaniu map i robieniu ramek w prawdziwym stolarskim warsztacie.

— A harcerki, czy pracują tak samo?

— Tak — dziewczynki „ochotniczki", tak samo jak chłopcy zdobyć muszą jeszcze „sprawność walki z zimą", „przyjaciela książki" i „sportowca".

— Teraz rozumiem, jak drużyna pomaga szkole. Harcerz, który zdobywa sprawność „gospodarza klasy", pomaga przecież wychowawcy.

— A „sprawność przyjaciela książki" zachęca go do czytania, wzbogaca wiadomości, uczy korzystać z książki.

— Ale po co ta „walka z zimą"?

— Harcerz, który zdobywa tę sprawność pomaga w domu w przygotowaniach zimowych. Moi chłopcy opatrywali okna i porządkowali piwnicę szkolną na

OBRAZKI SPRAWNOŚCIOWE

Leśnik

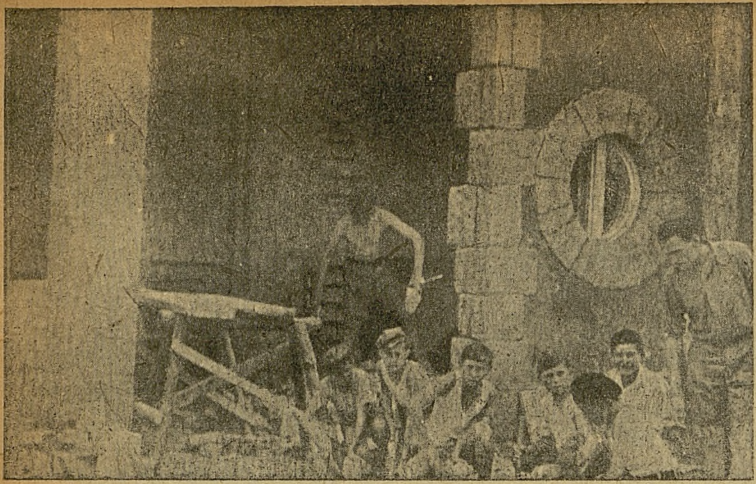

A! Tuś mi szkodniku!!!

Przyjaciel wiedzy

Muszę to opowiedzieć w klasie...

Harcerska Służba Polsce — naprawa zniszczonej przez działania wojenne szkoły w Gorkach Wielkich

zapasy. Dowiedzieli się też jak zimują rośliny i zwierzęta. Zrobili karmniki dla ptaków i dożywiali je w zimie. Wzięli też pod opiekę ulicę przed szkołą, wysypując ją piaskiem w dnie ślizgawicy. Dodaj do tego wycieczkę z saneczkami i gry na śniegu.

— Rozumiem: taka „walka z zimą" była nie tylko pożyteczna, ale i przyjemna dla waszych ochotników.

— Ale najlepiej lubią chyba „sportowca"?

— Tak, to ulubiona sprawność. Powtarza się też we wszystkich stopniach. W grach i ćwiczeniach zdobywamy nie tylko sprawność fizyczną, ale i wiadomości z terenoznawstwa, łączności, sygnalizacji itp.

„Biegi harcerskie" — to ćwiczenia tych wszystkich umiejętności przydatnych do obrony kraju.

Czy rozumiesz już teraz jak każda z naszych sprawności staje się właśnie tym o co pytałeś na początku. Pożyteczną pracą dla Polski i przygotowaniem do niej na przyszłość?

— Teraz to już rozumiem. Widzę też, że każde zadanie łączy się ze zdobywaniem ciekawych wiadomości.

— Tak nasi chłopcy interesują się wszystkim, chcą poznawać świat. Dajemy im do tego okazję i pokazujemy w praktyce jak zdobyta wiedza pomaga w pracy.

— A starsze stopnie?

— Ułożone są podobnie, tylko zadania są coraz trudniejsze i bardziej różnorodne. Ośrodkiem pracy całej drużyny jest nasza szkoła. Każdy zastęp, każdy starszy chłopiec ma swój przydział. Porządek w szkole, zajęcia w ogródku, opieka nad apteczką, pomoc w bibliotece, prowadzenie zabaw dla najmłodszych klas, urządzenie pokazów w świetlicy i wycieczek, udział w uroczystościach szkolnych — to wszystko pole działania dla harcerzy zdobywających różne sprawności: pierwszej pomocy, bibliotekarza, opiekuna dzieci, recytatora itd. W ten sposób, choć każdy zastęp robi co innego, cała drużyna pracuje dla wspólnego dobra.

— Wiem już — w ten sposób razem pomagacie szkole i jesteście naprawdę pożyteczni.

W obozie harcerskim

KOMSOMOŁ

Wszechzwiązkowy Leninowski Komunistyczny Związek Młodzieży (Komsomoł) to „masowa organizacja młodzieży robotniczej i chłopskiej. Jej zadaniem jest pomóc partii w dziele wychowania młodego pokolenia w duchu socjalizmu" (J. Stalin).

Pod kierownictwem Komsomołu stanęła młodzież radziecka w pierwszych szeregach obrońców i budowniczych swojej socjalistycznej ojczyzny. Setki tysięcy młodzieży pracowały przy budowie olbrzymów przemysłowych, jak: zakłady budowy traktorów w Stalingradzie, słynna tama na Dnieprze, fabryki Magnitorska. Młodzież komsomolska zbudowała nad Amurem nowoczesne miasto, które otrzymało nazwę Komsomolsk.

Również słynny ruch stachanowski, święcące triumfy socjalistyczne współzawodnictwo pracy powstało z inicjatywy młodzieży. Słowa Lenina, że „Związek Młodzieży Komunistycznej powinien być grupą szturmową, która w każdej pracy śpieszy z pomocą, ujawnia swoją inicjatywę, daje początek czemuś nowemu" stały się drogowskazem dla młodzieży radzieckiej.

Tym moralnym nakazem kierował się młody górnik Aleksy Stachanow, uzyskując swój pierwszy rekord w pracy, który dał początek ruchowi socjalistycznego współzawodnictwa pracy. Na czoło współzawodnictwa wysunęli się komsomolcy: górnik Piotr Krzywonos, włókniarki Jewdokia i Maria Winogradowe, sławna traktorzystka Pasza Angelina i wielu, wielu innych.

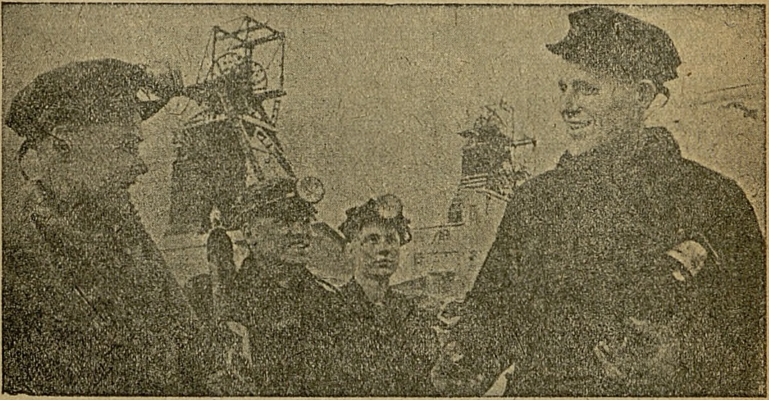
Front pracy nie jest wyłączną dziedziną działalności Komsomołu — komsomolcy przodują również na froncie kultury i oświaty. Oszałamiające są cyfry, świadczące o masowości nauczania i wysiłku kulturalnego w ZSRR. 35 milionów uczącej się młodzieży w szkołach ogólnokształcących to fundament, na którym opiera się szkolnictwo techniczne i wyższe. Ponad milion młodzieży uczęszcza do szkół technicznych, a szkoły wyższe liczą przeszło 632 tysiące słuchaczy. Większość wśród nich to komsomolcy. Młodzież komsomolska przoduje w nauce, sporcie i sztuce wojskowej.

Ciężkie lata wojny z niemieckim faszyzmem były dla komsomolców nielada próbą hartu. Leninowski Komsomoł wyszedł z niej zwycięsko tak samo jak z próby wojny domowej, a później rekonstrukcji gospodarczej. Wśród 11 tysięcy żołnierzy odznaczonych najwyższym tytułem „Bohatera Związku Radzieckiego" było około 9 tysięcy komsomolców. Powszechnie znane są wśród młodzieży radzieckiej, w całym narodzie radzieckim, jak również na całym

świecie nazwiska bohaterów podziemnej organizacji w Krasnodonie noszącej nazwę „Młoda Gwardia". Nieśmiertelną sławę zdobyła bohaterska partyzantka Zoja Kosmodemiańska.

Za bohaterskie czyny wojenne i patriotyczne wychowanie młodego pokolenia, organizacja komsomolska otrzymała order Lenina, za zasługi zaś w dziele budownictwa i organizacji szturmowej pracy — order Czerwonego Sztandaru Pracy.

Na terenie międzynarodowym Komsomoł jako członek Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej, kroczy na czele całej postępowej młodzieży świata w pierwszych szeregach bojowników o pokój i demokrację.

Młodzi górnicy radzieccy — przodownicy pracy

ŚWIATOWA FEDERACJA MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ

W dniu 10 listopada 1945 r. na Światowej Konferencji Młodzieży w Londynie została powołana do życia Światowa Federacja Młodzieży Demokratycznej. Celem ŚFMD według uchwalonej konstytucji jest: 1) organizowanie młodzieży do harmonijnej współpracy dla pokoju, wolności, demokracji, niepodległości i równości na całym świecie, 2) dążenie do ścisłej współpracy międzynarodowej i porozumienia pomiędzy młodzieżą na polu gospodarczym, politycznym, wychowawczym i narodowym, 3) walka o zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa, wychowanie młodego pokolenia w duchu demokracji i podniesienie standartu życiowego młodzieży, 4) walka o pełny i czynny udział młodzieży w życiu społecznym, politycznym, gospodarczym i kulturalnym, 5) walka o usunięcie wszelkich ograniczeń i przesądów związanych z płcią, wykształceniem, pochodzeniem społecznym, religią, kolorem skóry czy przynależnością do tej lub innej rasy, 6) walka o zapewnienie młodzieży demokratycznej wolności słowa, prasy, wyznania, zgromadzeń i demonstracji.

Najwyższym organem kierującym Federacją jest Światowy Kongres Młodzieży. Kongres wybiera Radę, a ta z kolei Egzekutywę, zatwierdzaną przez Kongres. Działalność Egzekutywy trwa rok, od jednego zebrania Rady do następnego. Każdy kraj przyjęty do Federacji ma prawo mieć w Radzie co najmniej jednego członka. Pierwsze zebranie Rady odbyło się w r. 1946 w Paryżu, drugie w r. 1947 w Pradze, trzecie w r. 1948 w Warszawie.

Egzekutywa składa się z przewodniczącego, czterech wiceprzewodniczących, trzech sekretarzy, skarbnika i 10 członków. Zebrania Egzekutywy odbywają się w różnych stolicach. Stałą siedzibą ŚFMD jest Paryż.

Do realizacji swych żadań Centrala powołała biura i komitety, jak np. Biuro Młodzieży Walczącej z Uciskiem Kolonialnym, Komitet Obrony Praw i Interesów Młodzieży, Komitet Pomocy Walczącej Młodzieży, Biuro Prasowe, Biuro Podróży i Wymiany, Biuro Łączności itp.

Światowa Federacja Młodzieży Demokratycznej traktuje swoją pracę jako część składową pracy Organizacji Narodów Zjednoczonych i jako najpewniejszą drogę do obrony praw i interesów młodzieży.

Corocznie na całym świecie ŚFMD obchodzi dwa święta: Światowy Tydzień Młodzieży — na wiosnę, od 21 — 28 marca i Światowy Dzień Młodzieży w dniu 10 listopada. Na każde z tych świąt corocznie ustalane są aktualne hasła oraz zadania i podawane do wiadomości i realizacji poszczególnym ogniwom organizacyjnym.

Organami prasowymi ŚFMD są: dwutygodnik „Biuletyn", pismo „Młodzież Świata" i periodyk „Młodzież Walcząca Przeciwko Uciskowi Kolonialnemu". Zorganizowana jest także obsługa fotograficzna, wymiana zdjęć oraz obsługa radiowa.

Do Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej należy obecnie 50 milionów młodzieży różnych ras i narodowości całego świata.

*

W sierpniu 1949 r. w stolicy Węgier, Budapeszcie, odbył się II Festiwal ŚFMD, na który przybyło 10 000 uczestników z 84 krajów. Ten wielki zjazd dał nie tylko możność poznania się młodzieży ze wszystkich zakątków świata i wzajemnej prezentacji dorobku kulturalnego, lecz przede wszystkim był manifestacją jedności młodzieży wszystkich krajów w walce o pokój, o wolność, o sprawiedliwość społeczną i szczęśliwą przyszłość młodego pokolenia.

Z festiwalu ŚFMD w Budapeszcie

HYMN ŚWIATOWEJ FEDERACJI MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ

Muzyka A. Nowikowa — **Słowa L. Oszanina**

Tłumaczenie K. Gruszczyńskiego

Pieśń pokoju

Naprzód, młodzieży świata —
nas braterski połączył dziś marsz.
Groźne przeminą lata!
Hej, kto młody — pójdź z nami! I walcz!
Na lądzie i na wodzie,
na wschodzie, na zachodzie,
w marszu po szczęście,
pokój i radość
zgodnie nasz dźwięczy krok.

Refr.: Nie zna granic ni kordonów — pieśni zew,
pieśni zew, pieśni zew.
Więc śpiewajmy, nie zamilknie wolny śpiew,
wolny śpiew, wolny śpiew.
Przez cały świat
słowa pieśni tej
niech niesie wiatr!
Nie zamilknie, nie ucichnie wolny śpiew,
wolny śpiew, wolny śpiew!

Znamy warkot granatów,
W ogniu walki byliśmy nie raz.
Przelanej krwi szkarłatem
w bitwie sojusz pisaliśmy nasz.
Każdy, kto wolność kocha
niechaj zasili pochód!
Szczęście narodów,
jutro świetlane —
to naszych sprawa rąk.

Refr.: Nie zna granic ni kordonów...

Młode uderza serce:
dość na świecie bezprawia! Już dość!
Hej tam! Wznieście proporce!
Naprzód młodzi! Dziś młodzież ma głos!
Znowu przeszłości mary
światu grożą pożarem.
Dalej, kto młody!
Łącz do pochodu
i wołaj: z wojną precz!

Refr.: Nie zna granic ni kordonów...

Nauka i technika

WSZECHSWIAT

Gwiazdozbiory

Gołym okiem dostrzegamy na firmamencie kilka tysięcy gwiazd różnej jasności i barwy, tworzących pewne nieznane od wieków ugrupowania zwane *gwiazdozbiorami*. Któż nie zna Wielkiej i Małej Niedźwiedzicy, widocznych u nas zawsze nad północnym widnokręgiem, czy też Oriona przyświecającego w zimowe noce ponad południowym horyzontem. Jak łatwo zauważyć, całe sklepienie niebieskie przesuwa się wraz z gwiazdami powolnym ruchem w kierunku od wschodu na zachód, obracając się raz na dobę dokoła Gwiazdy Polarnej, najjaśniejszego punktu Małej Niedźwiedzicy. Wygląd nieba gwiaździstego nie jest jednak zawsze ten sam. Z biegiem miesięcy coraz to nowe gwiazdozbiory pojawiają się nad horyzontem, by po upływie roku znów nadać niebu taki sam wygląd.

Układ słoneczny

Na tle gwiazd obiega firmament co miesiąc ($27\frac{1}{3}$ dnia) *Księżyc*. Biegnie w kierunku od zachodu na wschód. Przechodzi kolejno cztery fazy: nów, pierwszą kwadrę, pełnię i ostatnią kwadrę. Wprowadza wielkie urozmaicenie w wyglądzie nocnego nieba. W bliskości pełni rozjaśnia wydatnie noce.

Wśród gwiazd dostrzegamy także kilka jasnych *planet*. Wędrują one o wiele wolniej niż Księżyc dokoła firmamentu w tym samym co on kierunku. Ruch ich odbywa się w pasie nieba zwanym zwierzyńcem albo zodiakiem. Gołym okiem dostrzegamy jedynie jaśniejsze z nich, mianowicie: Merkurego, Wenus, Marsa, Jowisza i Saturna.

Jednogodzinna fotografia północnych gwiazd okołobiegunowych, uzmysławiająca pozorny obrót sklepienia niebieskiego dokoła Gwiazdy Biegunowej, widocznej pośrodku w postaci krótkiej, jasnej kreski

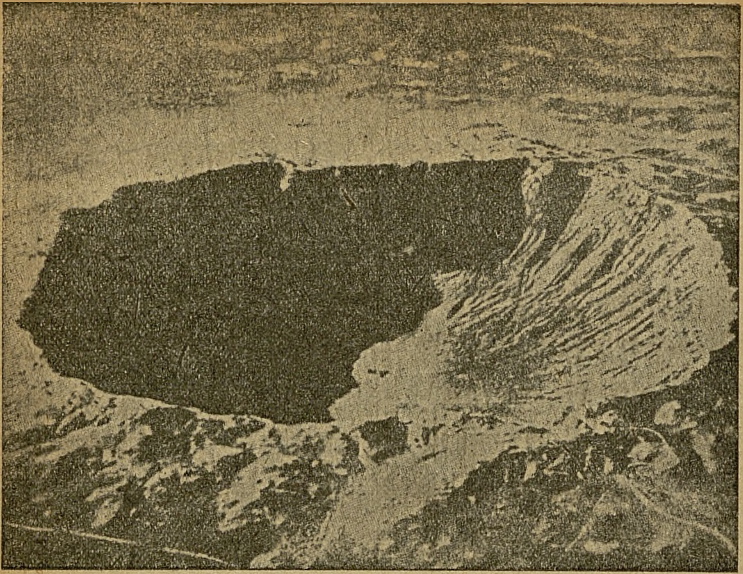
Opierając się na bezpośrednich obserwacjach astronomowie przez całe tysiąclecia uważali mylnie Ziemię za centrum wszechświata, wokół którego krążą gwiazdy, planety i Księżyc. Dopiero Kopernik odkrył, że środkiem otaczającego świata nie jest bynajmniej skromny glob ziemski, lecz potężne Słońce, wokół którego krążą planety, a jedną z tych planet jest Ziemia. W ten sposób naprowadził on ludzkość na właściwe tory myślowe i położył podwaliny pod nowoczesną naukę astronomii.

Gdy z początkiem XVII wieku wynaleziono lunety i zaczęto przez nie badać niebo — horyzonty obserwacyjne zwiększyły się niepomiernie. Odkryto z czasem 3 dalsze planety: Urana, Neptuna i Plutona obiegające Słońce na rubieżach układu słonecznego. Ponadto wykryto wiele setek drobnych planet, zwanych planetoidami, które okrążają słońce w obszernym pasie przestrzeni pomiędzy drogami Marsa i Jowisza. Dokoła większości planet dostrzeżono księżyce. Dziś znamy ich w sumie 29. Odległości planet od Słońca są ogromne, wyrażają się w milionach kilometrów. Rozmiary globów planetarnych okazały się nieraz znaczne. Prawdziwym olbrzymem wśród nich jest Jowisz, którego masa jest 2½ razy większa od sumy mas planet pozostałych.

Wszystkie te ciała są zawieszone w pustych przestrzeniach swobodnie, niczym nie podparte, obiegają po elipsach Słońce. Siłą, która je wodzi po rozległych niewidomych dla nas torach, jest siła przyciągania masy słonecznej. Siła przyciągania związana nieodłącznie ze wszelką masą odgrywa we Wszechświecie dominującą rolę. Ona to rządzi ruchami wszystkich bez wyjątku ciał, gdziekolwiekby one się znajdowały i utrzymuje świat w ustawicznym ruchu i równowadze.

Na tle nieba ukazują się od czasu do czasu gwiazdy ogoniaste zwane kometami. Pojawiają się w ilości kilku rocznie we wszystkich punktach firmamentu. Przybierają na blasku w miarę zbliżania się do Słońca. Okazalsze rozwijają świetlny warkocz, który pokrywa nieraz znaczną część nieba. Po pewnym czasie zjawisko stopniowo zanika, Kometa blednie i nie można jej zaobserwować nawet przy pomocy najpotężniejszych lunet. Komety są to luźne skupienia stałych cząsteczek materii o niewielkiej masie, które okrążają Słońce z reguły po bardzo wydłużonych elipsach. W pobliżu Słońca biegną one z szybkością wielu kilometrów na sekundę, w najbardziej zaś odległych punktach swych orbit posuwają się z szybkością zaledwie kilku metrów na sekundę. Są to prawdopodobnie skupienia resztek materii, z której ongiś sformował się nasz układ planetarny. Stanowią zjawisko mało jeszcze zbadane.

Duże ożywienie wyglądu nocnego nieba powodują gwiazdy spadające, zwane także meteorami. Zapalają się nieoczekiwanie

Krater „kosmiczny" w Arizonie o średnicy 1.8 km powstały po spadku dużego meteoru, który zarył się głęboko w ziemię i nie został dotąd wydobyty

w różnych punktach firmamentu, przebiegając w ciągu bardzo krótkiego czasu znaczne nieraz odcinki nieba, by równie szybko zagasnąć i zniknąć. Można zaobserwować przeciętnie 5 — 6 meteorów w ciągu godziny. Obserwator oglądający niebo gołym okiem może zauważyć, że w czasie niektórych nocy meteory pojawiają się w dużych ilościach w postaci rojów wybiegających z określonych punktów firmamentu. Rojów takich znamy około 300. Stanowią one prawdopodobnie reszki rozpadłych komet. Meteory w normalnych warunkach są zupełnie niewidoczne i dopiero w momencie przypadkowego zetknięcia się z atmosferą ziemską zaczynają świecić, podpadając wówczas naszym obserwacjom. Dotychczas obserwowano je tylko w czasie pogodnych nocy, obecnie śledzi się je przy pomocy radaru także za dnia i to nawet przy pochmurnym niebie.

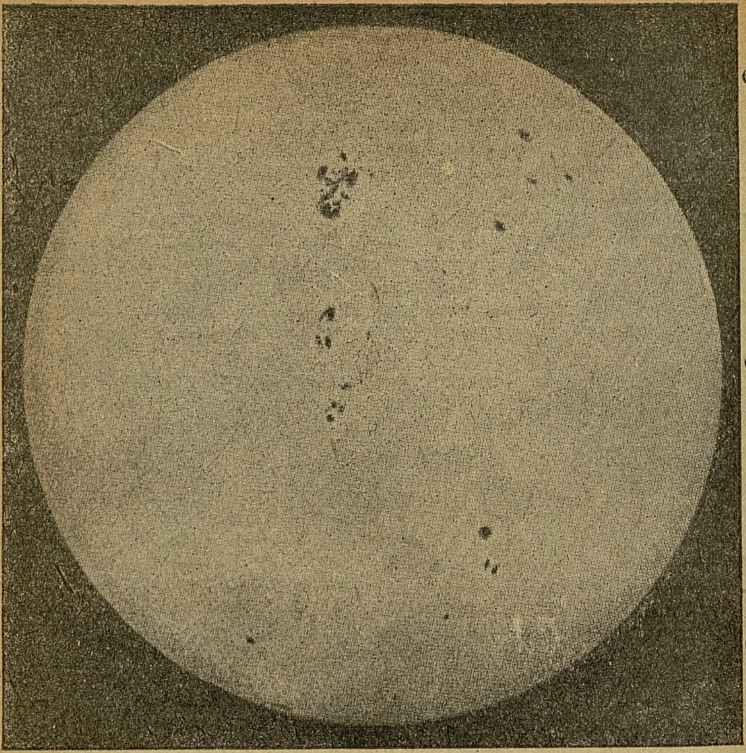
Meteory są to z reguły niewielkie bryłki materii ważące drobne ułamki grama czy nawet miligrama. Spalają się całkowicie na ciała lotne już w górnych warstwach atmosfery ziemskiej wskutek zamiany energii kinetycznej na energię cieplną. Wydzielają wówczas światło, dzięki czemu możemy je w tym krótkim momencie zaobserwować. Niekiedy z przestrzeni międzyplanetarnej zbliżają się ku Ziemi bryły większe, o wadze kilogramów czy nawet wielu ton. Te niosą już ze sobą olbrzymią energię kinetyczną, pokonują opór atmosfery ziemskiej i rozbiwszy się jak o płytę pancerna o zagęszczone na swej drodze gazy atmosfery, spadają częściowo na powierzchnię ziemi w postaci „deszczu kamiennego". Wówczas zowią się m e t e o r y t a m i. Są to jedyne ciała niebieskie dostępne bezpośrednim badaniom laboratoryjnym. Ich skład chemiczny przypomina skały skorupy ziemskiej. Niekiedy są zbudowane z rodzimego żelaza nie spotykanego nigdzie na powierzchni ziemi.

Układ słoneczny rozciąga się na znacznej przestrzeni. Jeżeli za miarę weźmiemy szybkość światła w próżni (300 000 km/sek.), to od Słońca do Ziemi będziemy mieli $8^1/_3$ minuty światła, do Plutona natomiast 5½ godzin światła.

Słońce

Słońce jest dla nas wzorcową i zarazem najbliższą gwiazdą. Jest to kula rozżarzonych gazów o średnicy 1 390 000 km, o masie 331 000 razy większej od Ziemi. Siła ciężkości na jego powierzchni w tych warunkach jest 28 razy większa niż na Ziemi. Temperatura powierzchni Słońca wynosi około 6 tysięcy stopni Celsjusza, we wnętrzu zaś prawdopodobnie około 20 milionów stopni. Gazy wchodzące w skład centralnych warstw Słońca znajdują się pod olbrzymim ciśnieniem 120 miliardów atmosfer, co odpowiada ciśnieniu 120 milionów ton na centymetr kwadratowy.

Słońce zbudowane jest z tych samych pierwiastków chemicznych co Ziemia. Spośród 92 pierwiastków znanych na Ziemi odkryto dotychczas na Słońcu 61. Głównym składnikiem Słońca jest wodór, który odgrywa bardzo ważną rolę w jego gospodarce energetycznej. Słońce wydziela ustawicznie we wszystkich kierunkach przestrzeni olbrzymie ilości energii promienistej, z której zaledwie jedna dwumiliardowa część dociera do powierzchni Ziemi, podtrzymując na niej życie we wszystkich jego objawach. Siła świetlna powierzchni Słońca jest ogromna. Każdy centymetr kwadratowy promieniuje światło o sile 200 000 świec. Tak olbrzymie ilości energii promienistej wydziela Słońce już od wielu miliardów lat. Dzieje się to kosztem ustawicznej zmiany wodoru na hel przy stosunkowo niewielkiej stracie masy, która według wzoru Einsteina przeradza

Fotografia słońca pokrytego grupami plam

się w olbrzymie ilości energii. Obliczono, że Słońce od chwili powstania układu planetarnego, tj. od dwóch mniej więcej miliardów lat, straciło w ten sposób zaledwie 2 procent swej masy. Zapasy energii ma zatem zapewnione jeszcze na długi okres czasu.

Słońce wykazuje okresowo (co 11 lat) wzmożenie swej działalności, co uzewnętrznia się w postaci dużej ilości plam, które są siedliskiem potężnych sił magnetycznych, powodujących między innymi także efektowne zjawisko zórz polarnych na Ziemi.

Glob słoneczny obraca się dokoła swej osi podobnie jak globy planet. Jeden taki obrót trwa na równiku słonecznym prawie 25 dni, na biegunie zaś około 38 dni.

Gwiazdy

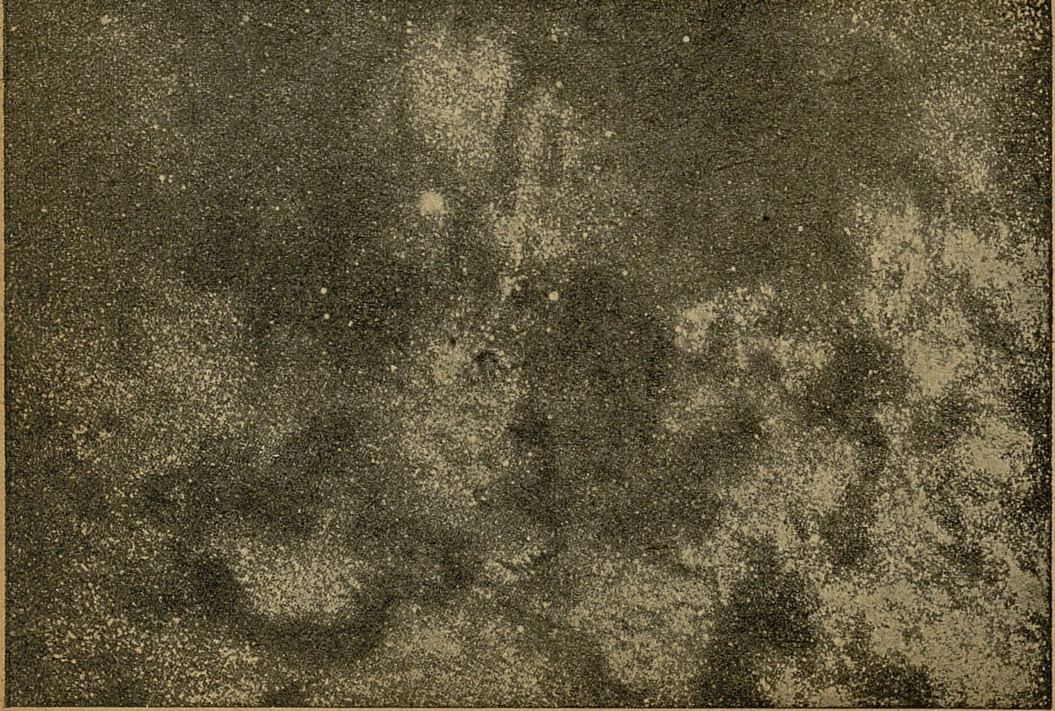
Astronomowie XVII i XVIII wieku zajmowali się głównie badaniem słonecznego układu planetarnego, przede wszystkim ruchów ciał w skład niego wchodzących. Badania świata gwiazd, których wiele milionów ujawniły coraz bardziej doskonalone lunety, były bardzo utrudnione głównie z powodu olbrzymich odległości tych ciał od nas. I dopiero, gdy zastosowano analizę widmową oraz wprowadzono na większą skalę fotograficzne metody obserwacji, zrobiono ogromne postępy na tym polu. Metoda analizy widmowej oparta na zastosowaniu dużych teleskopów okazała się niemal niezależną od odległości badanej gwiazdy. Pozwoliła wyznaczyć ich skład chemiczny, temperaturę powierzchniową oraz także szybkość ruchu postępowego w przestrzeni. Okazało się, że gwiazdy zasadniczo nie różnią się wiele od naszego Słońca. Są to również kule rozżarzonych gazów o masach od $^1/_5$ do 50-krotnej masy Słońca.

Rozmiary ich globów są jednak bardzo różnorodne: od gwiazd karłowatych o wielkości Ziemi począwszy do gwiazd olbrzymich o średnicy 40 000 razy większej od ziemskiej. W parze z tym idą bardzo różne średnie gęstości ich globów. Tzw. „białe karły“ dochodzą do gęstości 70 ton/cm^3, natomiast „nadolbrzymy“ miewają zaledwie średnią gęstość powietrza atmosferycznego. Wahania temperatury powierzchniowej gwiazd u poszczególnych typów gwiazd są dość znaczne: od 3 000°C u gwiazd czerwonych do 40 000°C u gwiazd o odcieniu niebieskawym.

Nieoczekiwane wyniki dały badania odległości gwiazd dokonane głównie przy pomocy astrofizycznych metod obserwacji. Okazało się, że najbliższe gwiazdy oddzielają od nas puste i zimne (termometr wskazywałby tam około —273°C) przestrzenie kosmiczne o rozciągłości kilku lat światła, najdalsze zaś gwiazdy znajdują się w odległości tysięcy czy nawet dziesiątków tysięcy lat światła od nas.

Droga mleczna

Badając gwiaździste niebo przy pomocy coraz to doskonalszych metod obserwacyjnych, astronomowie zarejestrowali w sumie około 2 miliardów gwiazd. Jakkolwiek ciała te oddzielone są od siebie w rzeczywistości odległościami kilku lat światła, to jednak na skutek działania praw perspektywy w niektórych okolicach nieba skupiają się pozornie w „chmury gwiazdowe“, liczące wiele milionów tych ciał. Chmury te i „obłoki gwiazdowe“ widzimy naj-

Chmury gwiazdowe Drogi Mlecznej w gwiazdozbiorze Wężownika

lepiej gołym okiem w czasie pogodnych i bezksiężycowych nocy. Opasują one dokoła cały firmament tworząc świetlaną smugę D r o g i M l e c z n e j, zwanej także Galaktyką. Dziś już wiadomo, że Droga Mleczna jest skupiskiem około 400 miliardów gwiazd, tworzących jeden olbrzymi soczewkowaty układ o średnicy około 100 000 lat światła, o grubości parokrotnie mniejszej. Jedną z gwiazd Drogi Mlecznej, skromną i niepokaźną, jest Słońce. Znajduje się zdala od centrum układu, bliżej obwodu soczewki.

Gwiazdy Drogi Mlecznej nie pozostają bynajmniej w bezruchu, lecz biegną wszystkie ze znacznymi prędkościami, okrążając raz na miliony lat środek masy całego układu. Słońce w wyniku tego ruchu biegnie poprzez przestrzenie kosmiczne z szybkością 270 km/sek., dokonując jednego pełnego obiegu raz na 220 milionów lat. Ten okres czasu nazwano „rokiem galaktycznym". W tej skali czasu życie organiczne na naszej planecie liczy dopiero 7 lat galaktycznych. Obieg gwiazd dokoła środka masy Drogi Mlecznej odbywa się na podstawie tych samych praw, co obieg planet dokoła Słońca. Zatem ruchy gwiazd bliższych centrum są szybsze, jedno zaś okrążenie trwa stosunkowo krótko, natomiast gwiazdy bardziej od centrum odległe biegną powolniej i zużywają więcej czasu na jeden obieg.

Mgławice pozagalaktyczne

Badania XX wieku wykazały, że takich układów gwiazdowych jak Droga Mleczna jest bardzo wiele we Wszechświecie. Skatalogowano ich już ponad 100 000. Na niektórych długoczasowych zdjęciach nieba widzimy ich nawet więcej niż gwiazd Drogi Mlecznej. Ponieważ wszystkie te układy leżą dalcko poza obrębem Galaktyki i mają z powodu olbrzymich odległości wygląd mgławicowy, nazwano je m g ł a w i c a m i p o z a g a l a k t y c z n y m i. Najbliższe z nich oddzielają od nas przestrzenie około 1 miliona lat światła, najdalsze, jakie się udało zaobserwować, leżą w głębinach przestrzeni odległych od nas o ¼ miliarda lat światła. Każda z mgławic pozagalaktycznych jest zbiorowiskiem paruset miliardów gwiazd, skupionych na przestrzeni około 100 000 lat światła.

Odległości poszczególnych mgławic pozagalaktycznych od siebie wynoszą średnio 1 milion lat światła. Według rozważań teoretycznych Kosmos liczy w sumie prawdopodobnie około 100 miliardów mgławic pozagalaktycznych. Mgławice te też nie pozostają w spoczynku, lecz rozbiegają się obecnie wszystkie — jak wykazują obserwacje — z szybkością tysięcy kilometrów na sekundę w kierunku „od nas", powodując podwojenie promienia Kosmosu — jak obliczono — po upływie 1 miliarda lat.

Taki byłby krótki rys budowy Wszechświata według współczesnych poglądów.

Mgławica pozagalaktyczna w gwiazdozbiorze Psów Gończych odległa o 3 miliony lat światła. Budowa jej uwidocznia ruch obrotowy całego układu.

Astronomiczne pory roku

Na północnej półkuli rozpoczyna się:

	r. 1949				r. 1950			
astronomiczna wiosna	marzec	21	godz.	0	marzec	21	godz.	6
astronomiczne lato	czerwiec	21	„	20	czerwiec	22	„	22
astronomiczna jesień	wrzesień	23	„	11	wrzesień	23	„	17
astronomiczna zima	grudzień	22	„	5	grudzień	22	„	11

(godziny podano w czasie urzędowym).

ZAĆMIENIA SŁOŃCA I KSIĘŻYCA
w drugiej połowie 1949 r. (czas urzędowy)

3) 7 października całkowite zaćmienie Księżyca widoczne w Polsce

Wejście Księżyca w półcień Ziemi	1	godz.	50	min.
„ „ w cień całkowity	3	„	5	„
Początek zaćmienia całkowitego	4	„	20	„
Największe nasilenie zjawiska	4	„	56	„
Koniec zaćmienia całkowitego	5	„	33	„
Wyjście Księżyca z cienia całkowitego	6	„	48	„
„ „ z półcienia	8	„	3	„

4) 21 października częściowe zaćmienie Słońca w Polsce niewidoczne. Początek o godz. 20 min. 15, koniec o godz. 24 min. 10. Wielkość zaćmienia 0,964 średnicy Słońca.

W r. 1950 (czas urzędowy)

1) 18 marca pierścieniowe zaćmienie Słońca w Polsce niewidoczne, dostrzegalne na południowym Atlantyku, na Antarktydzie i w południowej Afryce. Początek o godz. 14 min. 11, koniec o godz. 18 min. 53. W największej fazie zjawiska zaćmieniu ulegnie 0,928 średnicy Słońca.

2) 2 kwietnia całkowite zaćmienie Księżyca widoczne w Polsce

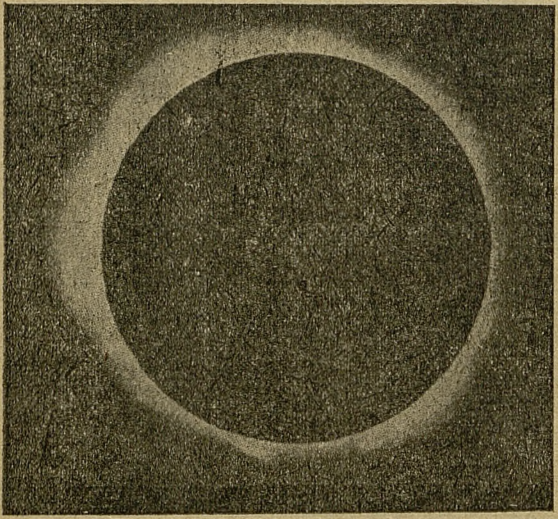
Wejście Księżyca w półcień Ziemi	19	godz.	9	min.
„ „ „ cień całkowity	20	„	9	„
Początek zaćmienia całkowitego	21	„	30	„
Największe nasilenie zjawiska	21	„	44	„
Koniec zaćmienia całkowitego	21	„	59	„

Wyjście Księżyca z cienia całkowitego	23	„	19	„
„ „ „ półcienia	24	„	19	„

3) 12 września całkowite zaćmienie Słońca w Polsce niewidoczne, dostrzegalne w północno-wschodniej Azji, na Alasce i północnym biegunie. Początek o godz. 3 min. 23, koniec o godz. 7 min. 54.

4) 26 września całkowite zaćmienie Księżyca widoczne częściowo w Polsce.

Wejście Księżyca w półcień Ziemi	3	godz.	20	min.
„ „ w cień całkowity	4	„	32	„
Początek zaćmienia całkowitego	5	„	54	„
Największe nasilenie zjawiska	6	„	17	„
Koniec zaćmienia całkowitego	6	„	40	„
Wyjście Księżyca z cienia całkowitego	8	„	2	„
„ „ z półcienia	9	„	14	„

Fotografia Słońca w czasie całkowitego zaćmienia

Fazy Księżyca w r. 1949

(w czasie urzędowym)

Faza	Wrzesień			Październik			Listopad			Grudzień		
	dz.	godz.	min.	dz.	godz	min.	dz.	godz.	min.	dz.	godz.	min.
Pełnia ○	7	11	59	7	3	52	5	22	9	5	16	13
III kw. ☾	15	16	29	15	5	6	13	16	47	13	2	48
Nów ●	22	14	21	21	22	23	20	8	29	19	19	55
I kw. ☽	29	6	18	28	18	4	27	11	1	27	7	31

Fazy Księżyca w r. 1950

Faza	Styczeń			Luty			Marzec			Kwiecień		
	dz.	godz.	min.	dz.	godz.	min.	dz.	godz.	min.	dz.	godz.	min.
Pełnia ○	4	8	48	2	23	16	4	11	34	2	21	49
III kw. ☾	11	11	31	9	19	32	11	3	38	9	12	42
Nów ●	18	8	59	16	23	53	18	16	20	17	10	25
I kw. ☽	26	5	39	25	2	52	26	21	9	25	12	40

Faza	Maj			Czerwiec			Lipiec			Sierpień		
	dz.	godz.	min.	dz.	godz.	min.	dz.	godz.	min	dz.	godz.	min.
Pełnia ○	2	7	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III kw. ☾	9	0	32	7	13	35	7	4	53	5	21	56
Nów ●	17	2	54	15	17	53	15	7	5	13	18	48
I kw. ☽	24	23	28	23	7	12	22	12	50	20	17	35
Pełnia ○	31	14	43	29	21	58	29	6	17	27	16	51

Ziemia jako planeta i jej stanowisko we Wszechświecie

Przez długie wieki historii ludzkości, od starożytności przez mroczne średniowiecze, aż do czasów Kopernika uważano powszechnie, że Ziemia znajduje się w środku świata, że jest nieruchoma i że wokół niej krążą wszystkie inne ciała niebieskie (system geocentryczny). Mikołaj Kopernik w dziele swym „O obrotach ciał niebieskich“ (1543 r.) udowodnił, że Ziemia jest jedną z planet krążących wokół Słońca, a zatem porusza się i nie jest środkiem Wszechświata (system heliocentryczny). Kopernik nie patrzył na niebo usiane gwiazdami za pomocą instrumentów astronomicznych, bo dopiero w 1610 roku po raz pierwszy Galileusz skierował prymitywną lunetkę na gwiazdy. Kopernik „zatrzymał słońce, poruszył ziemię“, zdegradował Ziemię do planety z jej centralnej roli w układzie słonecznym, co było sprzeczne z ówczesnymi poglądami. Jego dzieło znalazło się w 1616 r. na indeksie książek zakazanych przez kościół rzymski.

Filozof królewiecki Emanuel Kant w 1752 r. i niezależnie od niego astronom francuski Laplace w 1796 r. uzasadnili, że początek ciałom niebieskim dała materia mgławicowa, złożona przeważnie z najlżejszych gazów jak wodór i tlen (teoria Kanta-Laplace'a). Materia ta pod wpływem wzajemnego przyciągania się cząsteczek zaczęła się skupiać w Prasłońce, zagęszczać, oziębiać i z czasem spłaszczać się na skutek ruchu wirowego, co z kolei według Laplace'a doprowadziło do oderwania się od nabrzmiałego w pasie równikowym Prasłońca szeregu pierścieni materii mgławicowej, dających początek planetom m. in. również Ziemi. Podobna historia odrywania się materii od planet doprowadziła w następstwie do powstania księżyców niektórych planet.

Mgławicowa teoria Kanta-Laplace'a nie wytłumaczyła jednak szeregu zjawisk mechaniki niebieskiej, dlatego też została ona zastąpiona przez teorię „przypływową“ uczonych angielskich Jeansa i Jeffreysa (w r. 1916). Teoria ta głosi, iż system planetarny nie może powstać wokół gwiazdy sam przez się jako naturalne następstwo rzeczy. Konieczne jest bowiem współdziałanie innej gwiazdy, która by przeciągając w pobliżu Prasłońca, spowodowała na nim falę przypływową, przekształcającą się w olbrzymią smugę gazową, z kolei oderwaną od słońca. Cząsteczki tej smugi znowu zagęszczały się i wytworzyły kuliste kondensacje dające początek planetom.

W związku z rozwinięciem badań nad rozbiciem atomu, uczony radziecki Fiesenkow opracował współcześnie nową teorię powstania planet. Według Fiesenkowa reakcje atomowe zachodzą

w ciałach niebieskich, co powoduje okresowe zmiany temperatury tych ciał, a zatem zmianę ich objętości. Na skutek reakcji atomowych i zmniejszenia się objętości Prasłońca, prędkość ruchu jego wokół swej osi wzrastała i to stało się przyczyną wyrwania z masy słonecznej materii dającej początek planetom.

Schematyczny układ planet wg wzrastającej odległości od słońca

Nazwa planety	Odległość od słońca w mln. km	Czas obiegu dokoła słońca	Średnica w tys. km	Ilość księżyców
Merkury	58	88 dni	4,8	0
Wenus	108	225 „	12,7	0
Ziemia	150	365¼ „	12,7	1
Mars	228	687 „	6,8	2
Jowisz	778	11,8 lat	143,0	9
Saturn	1426	29,5 „	120,0	10
Uran	2864	84.0 „	50,0	4
Neptun	4487	164.8 „	53,0	1
Pluton	6687	300,0 „	4,0	0

Ziemia jako planeta wchodzi w skład systemu słonecznego i okrąża słońce po zewnętrznej stronie orbity Wenus, a po wewnętrznej Marsa.

Ruchy Ziemi

Kula ziemska, podobnie jak inne planety, wiruje dokoła swej osi i dokoła słońca.

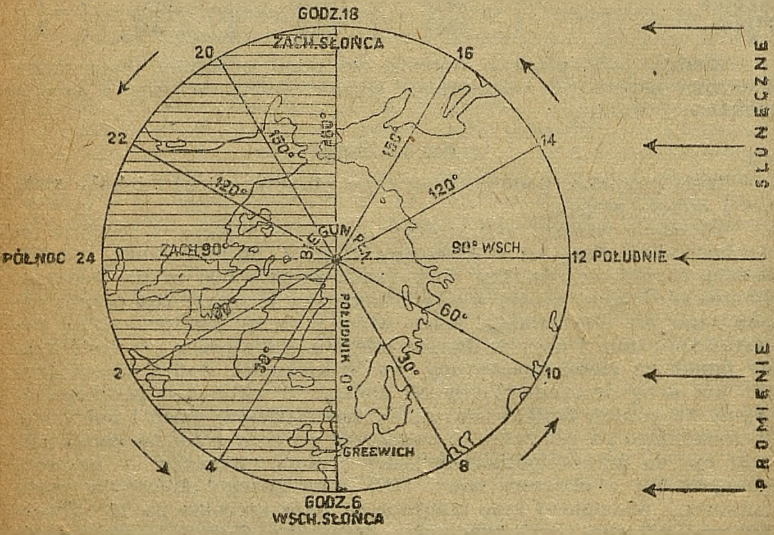
a) Ruch wirowy (obrotowy) dokonuje Ziemia z zachodu na wschód wokół swej osi w przeciągu 23 godz. 56 min. 4 sek. z szybkością obrotu na równiku dochodzącą prawie 500 m na sekundę. Ponieważ wraz z ziemią wiruje otaczające ją powietrze, przeto ruchu tego nie odczuwamy. Ruch wirowy ziemi jest przyczyną powstawania dnia i nocy w danym miejscu, gdyż przez pół doby każdy punkt na ziemi nastawiony jest w kierunku słońca, przez drugie pół doby jest odwrócony od słońca. W okolicach podbiegunowych, na skutek zmiany warunków naświetlenia, dzień i noc trwają zasadniczo po pół roku, w zależności od pory roku na danej półkuli np. na półkuli północnej jesień i zima (wrzesień — marzec) pokrywa się z okresem nocy. Dla łatwiejszego obliczania czasu lokalnego, podzielono kulę ziemską na pasy szerokie na 15° długości geograficznej, czyli tzw. pasy godzinowe. Ziemia bowiem obróci się o 15° długości geograficznej, w przeciągu 1 godziny.

o 1° w ciągu 4 minut. Gdy słońce wschodzi na południku londyńskim, to równocześnie zachodzi we wschodniej Azji i Nowej Zelandii na południku 180°. Gdy na jednej półkuli ludzie spożywają obiad w południe np. w Indiach, w Kalkucie, to równocześnie inni w Chicago o północy pogrążeni są w twardym śnie.

Polska ma lokalny czas środkowo-europejski, który jest wcześniejszy o jedną godzinę od czasu londyńskiego (Greenwich). Środkowym południkiem dla naszego czasu jest południk 15°, który przechodzi przez Stargard pod Szczecinem i Zgorzelec nad Nysą Łużycką.

b) Ruch postępowy ziemi dokonuje kula ziemska okrążająca słońce po ekliptyce w czasie 365 dni, 5 godz., 48 min. i 4 sek. (rok zwrotnikowy) z szybkością 36 km na sekundę. Nachylenie płaszczyzny drogi (ekliptyki) w stosunku do równika niebieskiego wynosi 23° 27' 30", natomiast nachylenie osi ziemskiej względem płaszczyzny ekliptyki równa się 66° 32' 30".

Pory roku są wynikiem nachylenia osi ziemskiej względem płaszczyzny ekliptyki i występują one najwyraźniej w okolicach po-

Dzień i noc

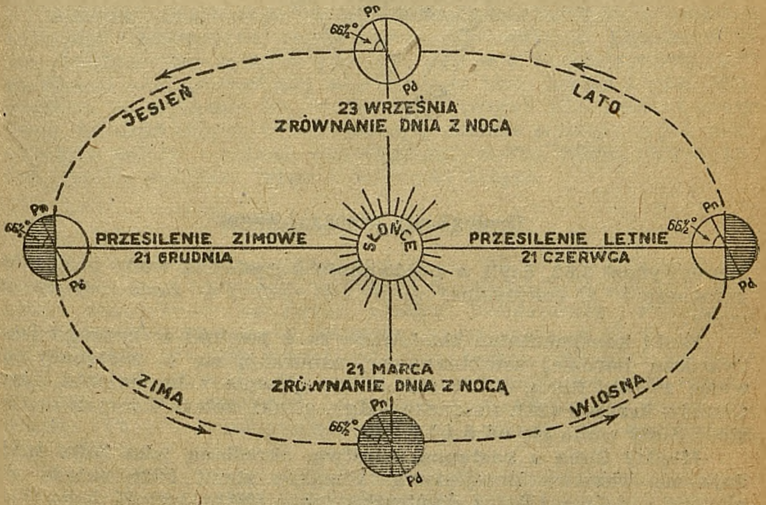
larnych, natomiast w kierunku równika słabnie ich natężenie. Wahania klimatyczne w pasie gorącym są nieznaczne, ponieważ kąt padania promieni słonecznych zmienia się tam od 0 — 12°, gdy natomiast w strefie umiarkowanej zmienność kąta przekracza 46°. W Warszawie kąt padania promieni słonecznych w prawdziwe południe waha się w ciągu roku w granicach od 14° 4' do 61° 2'.

Oprócz kąta padania promieni słonecznych wpływ na klimat wywiera położenie geograficzne danego miejsca, wzniesienie nad poziom morza, oddalenie od morza, sąsiedztwo gór itp.

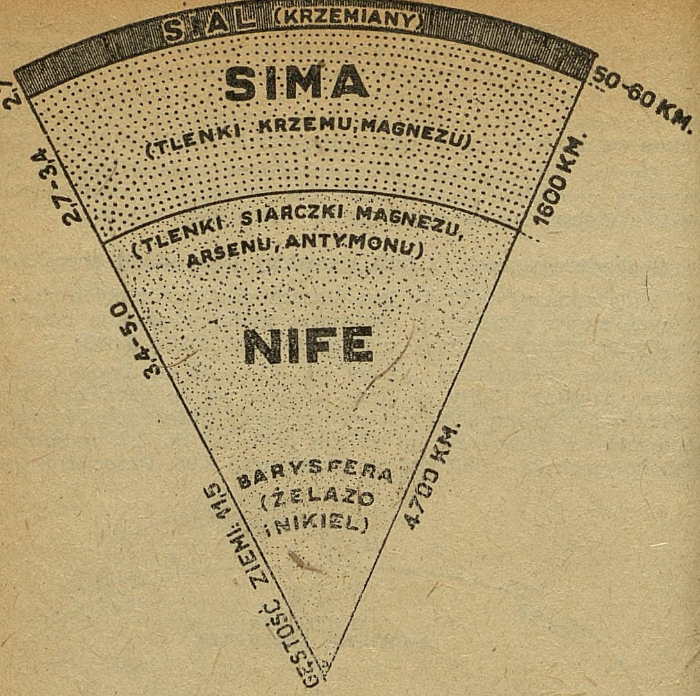
Geologiczny przekrój kuli ziemskiej i jej skład chemiczny

Kula ziemska pokryta jest płaszczem stwardniałych skał, tworzących skorupę ziemską. Wewnątrz globu występuje masa ognisto-płynna zwana magmą, o temperaturze około 5 000° C.

Płaszcz zewnętrzny, gruby na 50 — 60 km tworzy Sial (Si-krzem, Al-glin). Skały sialiczne złożone są ze związków krzemu i glinu z domieszką sodu, potasu i wapna. Gęstość skał w warstwie sialicznej na głębokości do 25 km dochodzi do 2,7, natomiast na głębokościach 25 — 60 km nie przekracza 2,95. Przeciętna gęstość

Pory roku

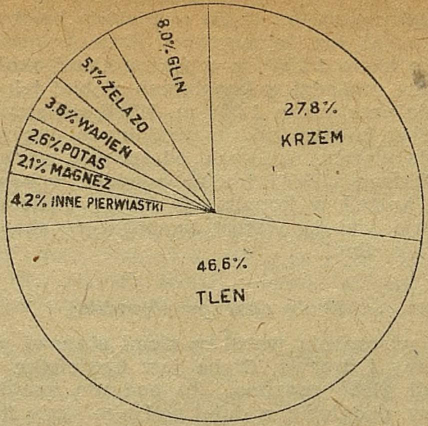

Geologiczny przekrój Ziemi

ziemi wynosi 5,52, czyli w porównaniu z gęstością wody przy temperaturze 4° C (określanej jako 1,0) jest 5½ razy większa od wody.

Bloki kontynentalne zbudowane są z powłoki sialicznej i jako twardsze, bardziej ustabilizowane, zanurzają się w następnej powłoce zwanej Sima, która składa się głównie z krzemionki, czyli tlenków krzemu (Si), magnezu (Mg), glinki, żelaza i wapienia. Gęstość Simy waha się od 3,4 — 5,0.

Między Simą a następną warstwą, określaną jako Nife, znajduje się warstwa przejściowa. Wnętrze ziemi Nife składa się głównie z żelaza (Fe) z domieszką niklu (Ni). Gęstość jądra Ziemi dochodzi do 11,5.

Skład chemiczny skorupy ziemskiej

Stosunki ilościowego występowania pierwiastków w skałach najbardziej zewnętrznej części skorupy ziemskiej do głębokości 10 km, przedstawione są na załączonym wykresie. Podstawowymi pierwiastkami skał wierzchniej skorupy jest tlen, krzem i glin. Wymienione na wykresie 78 pierwiastków tworzy 95,8 procent masy Ziemi. Spośród innych w mniejszym procencie występujących pierwiastków należy wymienić wodór, węgiel, siarkę, nikiel, chrom, kobalt, fosfor, mangan, tytan i dziesiątki innych.

Temperatura wnętrza Ziemi

Warstwa ziemi na głębokości 15 — 20 m nie wykazuje już rocznych wahań temperatury. Posuwając się od tej warstwy w głąb ziemi napotykamy na coraz wyższą temperaturę. Przeciętnie wziąwszy na każde 33 m wzrasta temperatura o 1° C. Stopień geotermiczny nie jest jednak wszędzie jednakowy, gdyż wielkość jego może się wahać od 10 — 125 m w zależności od wielu czynników. Największe wiercenie na świecie w Kalifornii doszło do głębokości 4 919 m, natrafiając na tym poziomie na temperaturę skał 130° C.

Nie można obliczać temperatury wnętrza Ziemi według schematycznej wielkości stopnia geotermicznego, gdyż znając promień ziemi i średnią wielkość stopnia doszlibyśmy do temperatury jądra

Ziemi ponad 190 tys. stopni C. co oczywiście byłoby absurdem. Na głębokości 15 — 25 km temperatura ziemi wynosi około 700° C, na 40 — 60 km około 1 200°, a w jądrze ziemi około 5 000° C.

Człowiek nie dochodzi w kopalniach głębiej jak do 3 000 m, zazwyczaj zaś nie przekracza 1 000 m. Wielkość stopnia geotermicznego zależna jest bowiem od przewodnictwa cieplnego skał, przebiegu i ułożenia warstw skalnych, od specyficznych warunków geologicznych. Dlatego głębiej dojdzie człowiek w kopalniach rud żelaza i miedzi, aniżeli w kopalniach węgla, gdzie procesy geochemiczne powodują szybszy wzrost temperatury skał w miarę posuwania się w głąb ziemi.

Skały skorupy ziemskiej

Na lądzie wierzchnią warstwę ziemi stanowi gleba, na której wzrastają rośliny i drzewa. Gleba jest żywicielką ludzkości. Gdybyśmy odsłonili glebę rodzimą, to pod nią znajdziemy warstwę przejściową tzw. podglebie, a dalej pod nim skałę litą, zbitą, z której bezpośrednio powstała gleba. Gleby dzielimy zatem na rodzime, powstałe ze zwietrzenia skał leżących w podłożu, na gleby polodowcowe, sformowane przez lodowiec lub jego wody, na gleby nawiane (lessy, czarnoziemy stepowe), w końcu na gleby napływowe — mady. Do najżyźniejszych gleb należą dwa ostatnie rodzaje.

Skały są to skupienia minerałów, powstałe na skutek działania szczególnych procesów geologicznych. Skały różnią się od siebie barwą, ciężarem, twardością, strukturą budowy, ugrupowaniem składników, właściwym składem mineralogicznym i łupliwością. W skorupie ziemi, czyli tzw. litosferze występują w największej masie skały magmatyczne (95 procent ogółu skał), metamorficzne (4 procent) i osadowe (1 procent).

Skały magmatyczne powstały z magmy, którą dziś możemy obserwować na powierzchni ziemi po wybuchu wulkanów jako tzw. lawę. Skały te są więcej lub mniej skrystalizowane w zależności od tego, na jakiej głębokości, pod jakim ciśnieniem i w jakiej temperaturze krzepła masa tworząca je, czyli magma. W tym typie skał wyraźną budowę krystaliczną mają skały jak granit, sjenit, dioryt, gabro, perydotyt. Do skał wylewnych, zastygających niezbyt głęboko pod powierzchnią ziemi należy porfir, diabaz, melafir, a z młodszych wiekiem i już bardziej powierzchniowych bazalt, andezyt i trachit. Skały magmatyczne mają duże zastosowanie w przemyśle budowlanym i brukowaniu dróg.

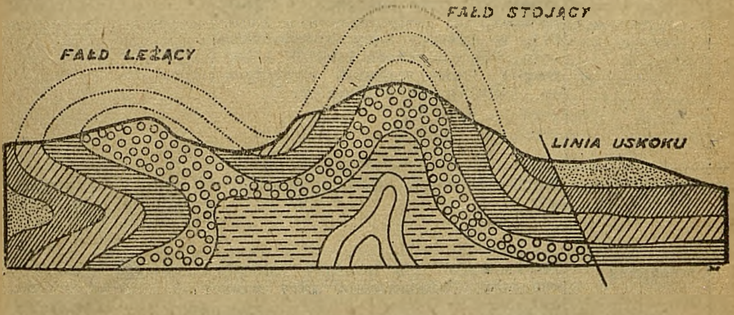
Skały metamorficzne, czyli przeobrażone, zwane inaczej łupkami krystalicznymi tworzą się ze skał magmatycznych lub osadowych w głębszych partiach skorupy ziemskiej na skutek przeobrażeń dyktowanych wysokim ciśnieniem i temperaturą. Metamorfi-

zacja polega na przekrystalizowaniu składników i wytworzeniu nowych minerałów. Do tego typu skał należą gnejsy, łupki mikowe, chlorytowe, marmury, kwarcyty itd. Najstarsze skały w Polsce to właśnie archaiczne gnejsy w Sudetach w pobliżu Wałbrzycha w tzw. Górach Sowich.

Skały osadowe powstały z osadzania się minerałów przede wszystkim w wodach morskich. Kolejna zmiana lądów i mórz zachodziła dość często w poszczególnych okresach geologicznych. Dość wspomnieć, że w okresie kredowym cała Polska z wyjątkiem Gór Świętokrzyskich i części Górnego Śląska była zalana morzem, które pozostawiło po sobie osady dochodzące do 600 m grubości.

Skały osadowe mogą być nieorganicznego pochodzenia jak np. piaskowce, łupki ilaste, zlepieńce, sól, gips i itd., albo organicznego pochodzenia, jak wapień, kreda, węgiel, torf itd. Jedne z nich tworzą się mechanicznie w wodzie lub na lądzie, inne zaś drogą chemiczną.

Skały układają się zasadniczo w poziomych warstwach w ten sposób, że wyżej leży skała młodsza, niżej starsza, o ile ruchy górotwórcze, tektoniczne, nie zaburzyły układu poziomego, powodując nie tylko sfałdowania i przesunięcia warstw, ale odwrócenie warstw w ten sposób, że starsze skały leżą na młodszych. W górach warstwy skalne powyginane są w fałdy na skutek kurczenia się skorupy ziemskiej. Część skał wierzchnich została zmyta, zdenudowana, i dzisiejszy profil terenowy nie zawsze odzwierciedla dawniejszy przebieg warstw geologicznych.

Przekrój warstw zaburzonych
(kropkowane linie oznaczają zdenudowane warstwy)

Era*	Okres	Najważniejsze zdarzenia	Skały	Rozwój świata organ.	Bogactwa kopalne	Dane o ziemiach polskich
Kenozoiczna	czwartorzęd: aluwium, dyluwium; trzeciorzęd: pliocen, miocen, oligocen, eocen	Po ustąpieniu lodowca 20 tys. lat temu, okres nanosów współcz. Zlodowacenie płn. Europy i Ameryki. Pojawienie się człowieka. Obniżenie temperatury powietrza. Spiętrzenie górskiego systemu alpejskiego (Alpy, Karpaty, Himalaje). Morze Tetydy cofa się ku brzegom dzis. Morza Śródziemnego.	Aluwia rzeczne, piaski, wydmy, torfowiska. Osady polodowcowe, moreny, glinka nawiana. Utwory fliszowe (piaskowce, łupki, zlepieńce). Wapień numulitowy.	W dyluwium pojawia się człowiek — najstarsze ślady na Jawie. W miocenie rozwój małp człekokształtnych. W trzeciorzędzie rozwój ssaków. W eocenie początki konia i słonia.	W miocenie ropa naftowa, sól, węgiel brunatny. W oligocenie formacje bursztynowe.	W aluwium nanosy rzeczne, mady, ruch wydm piaszczystych, wyrównanie linii wybrzeża. W dyluwium zlodowacenie ziem aż po Karpaty. Z okresu lodowcowego pochodzą wzgórza morenowe szczególnie rozwinięte na pojezierzu i w górach. Gleby polodowcowe przeważają w Polsce. W jednym z okresów międzylodowcowych pojawia się człowiek. W miocenie sól podkarpacka, ropa naftowa, w różnych częściach kraju występuje węgiel brunatny. Wypiętrzenie Karpat i Tatr.
Mezozoiczna	kreda, jura, trias	W górnej kredzie zarysowuje się dzis. Atlantyk. Początek ruchów górotwórczych systemu alpejskiego, następuje przerwanie połączenia Afryki z Ameryką Płd. Rozwinęło się morze Tetyda — w Azji i Europie Środkowej. Od jury występują wyraźne strefy klimatyczne.	Kredy i wapienie, margle, pstry piaskowiec, łupki.	W kredzie pojawiają się rośliny dwuliścienne. W jurze pojawia się pierwszy ptak. Olbrzymie gady dinosaury wygasają w kredzie. Maksymalny wzrost zwierząt lądowych. W triasie pierwsze zwierzęta ssące. Rozwój amonitów.	Kreda, fosforyty, łupki bitumiczna glinka ogniotrwała. Rudy żelaza i cynkowo-ołowiane.	W kredzie morze zalewa prawie całą Polskę, pozostawiając po sobie osady do 600 m grube. W jurze rafy koralowe na linii Kraków-Wieluń i w Górach Świętokrzyskich. Rudy żelazne od Częstochowy po Olkusz. W triasie tworzą się złoża rud żelaznych na Śląsku i w G. Świętokrzyskich, rud cynkowo-ołowianych w niecce bytomskiej.
Paleozoiczna	perm, karbon, dewon, sylur, kambr	Istnieje ląd Atlantydy między Ameryką Płn. a Europą. Ląd bałtycko-kanadyjski złączony jest z syberyjskim w Eurazję. Na pograniczu karbonu i permu spiętrzenie gór fazy hercyńskiej (Harc, Ardeny, G. Świętokrzyskie, Sudety), w sylurze fazy kaledońskiej (płn. Szkocja, część Irlandii i Norwegii). Duże wahania klimatyczne. Działalność wulkaniczna.	Piaskowce, wapienie, kwarcyty, łupki, węgiel.	Typowe dla ery paleozoicznej trylobity (raczki) wymierają. W karbonie najbujniejszy rozwój roślin. W sylurze pierwsze kręgowce — ryby.	Węgiel, wapienie, sole, piaskowce, rudy miedzi.	W okresie karbon - perm działalność wulkaniczna (porfiry z Miękini, porfiryty i melafiry z Tenczynka). W permie złoża solne na Kujawach (Inowrocław, Ciechocinek). W karbonie pokłady węgla i wypiętrzenie G. Świętokrzyskich. W dewonie marmury kieleckie. Sylur w G. Świętokrzyskich tworzy spąg pierwszych skał osadowych. Z kambru kwarcyty i łupki w pobliżu Sandomierza (G. Pieprzowe).
Eozoiczna		Ruchy pionowe lądów, niszczenie gór.	Granity, gnejsy, kwarcyty, piaskowce, wapienie.	Pierwsze ślady życia organicznego: (otwornice, gąbki, radiolarie). Pierwsze skamieliny.	Rudy żelaza, nikiel, grafit.	Brak zupełnie skał osadowych.
Archaiczna	oceaniczny, anhydryczny	Zarysowują się kontury mórz i oceanów. Kondensacja pary wodnej. Tworzenie się skorupy ziemskiej, ostyganie masy ognisto płynnej.	Granity, dioryty, łupki łyszczykowe, gnejsy w prastarych masywach Skandynawii, Kanady, Ukrainy, Brazylii.	Świat organiczny nie istnieje z powodu wysokiej temperatury masy.	Rudy żelaza, platyna, diamenty, grafit, nikiel, złoto.	Najstarsze skały w Polsce z ery archaicznej — gnejsy, znajdują się w Sudetach w pobliżu Wałbrzycha, w górach Sowich.

*) Ery mają nazwy pochodzenia greckiego: archaiczna: archaios — bardzo stary; eozoiczna: eos — jutrzenka, zoon — zwierzę; paleozoiczna: — palaios — stary; mezozoiczna: — mezos — średni, środkowy; kenozoiczna: kainos — nowy.

Pomimo, że dla geologa nie jest istotne określać wiek Ziemi według „ludzkich lat“, starano się jednak obliczyć długotrwałość globu ziemskiego od początku jego powstania, ażeby zaspokoić ciekawość ludzką i naukowo podać orientacyjne cyfry, bowiem w mitach, legendach, biblijnych podaniach ogólnie wziąwszy — Ziemia liczy zaledwie 5 — 6 tys. lat.

Wychodząc ze słusznego założenia, że skały osadowe zaczęły się tworzyć na zastygłej magmie, kiedy już skorupa ziemi skrzepła, zaczęły się formować morza i oceany, można było dojść przez obliczenie grubości skał osadowych i czasokresu potrzebnego do ich powstania, do cyfry prawdopodobnej wieku Ziemi. Należy pamiętać o tym, że wytworzenie oceanów musiała poprzedzić kondensacja pary wodnej, co nie mogło stać się wcześniej, aż temperatura ziemi spadła do 374° C, to zn. do temperatury krytycznej wody, ciśnienie zaś atmosferyczne wynosiło co najmniej 213 atmosfer. Przyjmując dalej, że osad gruby na 1 m tworzy się średnio wziąwszy w ciągu 10 tys. lat, grubość zaś skał osadowych dochodzi do 16 km — otrzymamy w wyniku wiek ziemi 160 mln. lat od początku formowania się skał osadowych.

Według nowej metody opartej o badanie rozpadu atomowego ciał promieniotwórczych, szczególnie uranu i toru, zawartych w minerałach radoaktywnych, wiek ziemi ocenia się na 1,6 — 2,0 miliarda lat.

W tak długim okresie istnienia globu ziemskiego zachodziły poważne zmiany w rozkładzie lądów i mórz, następowały różne fazy górotwórcze, ożywiała się działalność wulkaniczna, występowały różne wahania klimatyczne, stąd też zaistniały różne warunki bytowania dla roślin i zwierząt, których szczątki spotykamy dziś w skałach jako tzw. skamieliny. Niektóre skamieliny nazywamy przewodnimi, gdyż stanowią szczątki rośliny czy zwierzęcia żyjącego wyłącznie w danej erze lub okresie. Człowiek występuje na arenę dziejów geologicznych Ziemi bardzo późno, niejako w ostatnim momencie. Gdy przyrównamy wiek Ziemi do okresu jednej doby, to wówczas era archaiczna trwałaby od północy do godziny 15, paleozoiczna do 21, mezozoiczna do 22,30, a później kenozoiczna z tym, że okres lodowy, który faktycznie rozpoczął się około 600 tys. lat temu, trwałby w tym porównaniu ostatnie 30 sekund doby, natomiast człowiek pojawi się w ostatnich 15 sekundach, a jego dzieje historyczne rozpoczną się w ostatniej ćwiartce ostatniej sekundy.

Podział nauk biologicznych

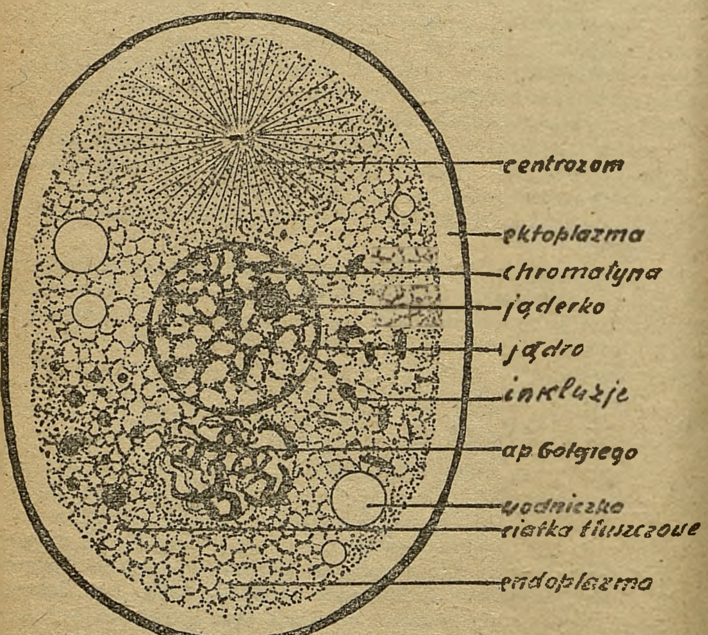
Biologia — nauka o życiu różnicuje się na szereg kierunków badań teoretycznych i stosowanych np. **Zoologia i Botanika**, obejmujące świat zwierzęcy i roślinny. **Cytologia** — nauka o komórce. **Histologia** — nauka o tkankach. **Morfologia** — nauka o budowie organizmów. **Anatomia** — nauka o budowie układów i narządów. **Fizjologia** — nauka o czynnościach narządów. **Embriologia** — nauka o rozwoju zarodka. **Genetyka** — nauka o dziedziczności. **Ekologia** — nauka o związku organizmów ze środowiskiem. **Systematyka roślin i zwierząt** — nauka o układzie porządkowym organizmów według pokrewieństwa i postępowego ich rozwoju. **Zoogeografia i fitogeografia** — nauki o rozmieszczeniu geograficznym zwierząt i roślin. **Paleontologia** — nauka o organizmach wymarłych w ciągu dziejów Ziemi. **Biologia ogólna** — nauka o prawach rządzących w świecie organizmów i o teoriach naukowych wyjaśniających ich rozwój i wzajemne stosunki. Nauk stosowanych jest bardzo dużo, opracowują one wszystkie dziedziny gospodarki człowieka, opartej na zwierzętach i roślinach, jak np. **agrobiologia** — biologia rolnicza, która się dzieli na agro i zootechnikę — nauki o hodowaniu i kształtowaniu roślin i zwierząt gospodarczych.

Nauki biologiczne, których początki sięgają do przedhistorycznych dziejów ludzkości, wyodrębniają się od czasów Arystotelesa, Teofrasta (wiek IV przed naszą erą) i Pliniusza (w. I przed naszą erą). Z wielkich uczonych, którzy przyczynili się do ich rozwoju, należy wymienić: K. Linneusza—pierwszego systematyka (1707—1778), Janssenowa (1590) i A. Loeuwenhooka (1632 — 1723), twórców pierwszych mikroskopów; Roberta Hooka — odkrywcę komórki (1667 r.), Schwanna i Schleidena (1839) — zasłużonych zoologa i botanika, którzy wykazali znaczenie komórki dla organizmu. Jana Lamarcka (1744 — 1829) i Karola Darwina (1809 — 1882) — twórców teorii ewolucji, Ludwika Pasteura (1822 — 1895) pierwszego uczonego opracującego bakterie i metody ich zwalczania. W naszej dobie naukę o rozwoju gatunków poważnie posunęli naprzód uczeni radzieccy I. Miczurin (1855 — 1935) i T. Łysenko. Fizjologię, a specjalnie badania mózgu i jego czynności opracował T. P. Pawłow (1849 — 1936). Wśród polskich uczonych na specjalne wyróżnienie zasługują, między innymi, Marian Raciborski (1863 — 1907) — twórca zasad ochrony przyrody i Emil Godlewski (1847 — 1930) — świetny fizjolog.

Komórka

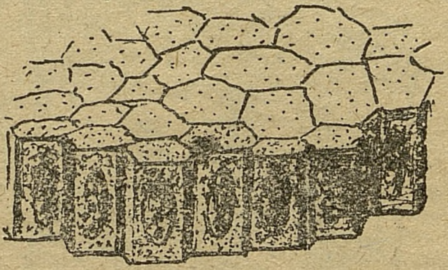
Wszystkie organizmy składają się z komórek lub są jedną komórką:. Podkreśla to jedność świata organicznego. W skład każdej komórki wchodzą drobiny związków chemicznych, które składają się z atomów różnych pierwiastków. Atom ma też skomplikowaną budowę i jest podstawową cząstką materii wszechświata — stąd wniosek, że materia w świecie organicznym i nieorganicznym jest jedna, choć w różnych postaciach i cały świat jest **materialny.**

Komórka składa się zawsze z plazmy i jądra co najmniej, roślinna zaś posiada błonę z cellulozy. Organizmy mogą **być**

Schemat komórki zwierzęcej

jednokomórkowe (pierwotniaki, glony) lub wielokomórkowe (ilość komórek, w ciele np. człowieka, dochodzi do trylionów). Wielkość komórki waha się od części mikrona ($^1/_{10}$ mm) do kilku mikronów najczęściej, jednak może być i dużo większa, np. żółtka jaj ptasich — strusia około 9 cm, włókna mięśniowe dochodzą do kilkudziesięciu cm. Kształt komórek jest rozmaity: kulisty, włókna jajowate, amebowate ze zdolnością kurczenia się i tworzenia wypustek. Plazma lub zaródź jest półpłynną bezbarwną substancją gęstszą w zewnętrznej części — jest mieszaniną związków białkowych z dodatkiem węglowodanów, tłuszczów, soli mineralnych, woda występuje — około $^2/_3$ zawartości ogólnej. Jądro stanowi pęcherzyk oddzielony od plazmy, w nim znajduje się jąderko oraz substancja silnie barwiąca się, zwana chromatyną

Tkanka nabłonkowa

i bezbarwna — achromatyną. Inne części komórki mają różne znaczenie, a niektórych części znaczenia jeszcze nie znamy.

W plaźmie komórki żywej odbywają się nieustannie procesy chemiczne: związki organiczne ulegają spalaniu — rozkładowi, a równocześnie z tych związków odbudowuje się plazma na nowo. Wszystkie te przemiany żywej substancji są źródłem energii życiowej organizmu i odbywają się przy udziale specjalnych związków białkowych, zwanych **enzymami lub biokatalizatorami.** Bez ich udziału życie zwierząt i roślin byłoby niemożliwe.

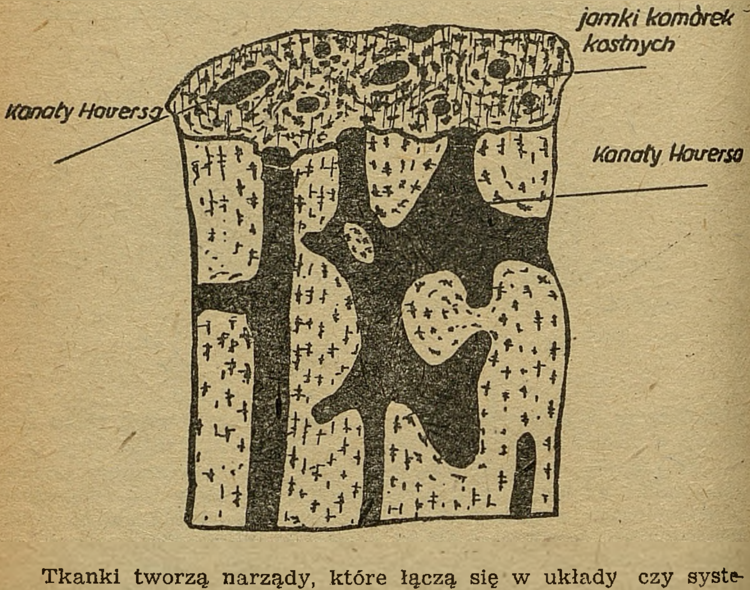
W komórkach roślinnych znajdują się często ciałka barwne lub bezbarwne zwane **plastydami.** Najczęściej są to **ciałka zieleni.**

Ciałkom zieleni zawdzięczają rośliny zdolność pochłaniania dwutlenku węgla i wiązania go z wodą i solami mineralnymi na związki organiczne, tj. węglowodany, tłuszcze i białka. Komórka rośliny zielonej jest więc **samożywna,** to znaczy, że tworzy pokar-

my samodzielnie, w odróżnieniu od niezielonej, np. zwierzęcej, która jest **cudzożywna**, tj. korzysta z pokarmu kosztem innych.

Komórka może się rozmnażać sposobem bezpłciowym, tj. drogą podziału lub płciowo przez zlewanie się dwóch komórek. Cały plan budowy komórek w zasadzie jest jednolity i ich czynności chociaż różnorodne odbywają się na wspólnych fizjologicznych zasadach. Podkreśla to jedność świata organicznego jak roślinnego tak i zwierzęcego z człowiekiem łącznie.

Komórki w organizmach łączą się w tkanki. Tkanki składają się z jednakowo zbudowanych komórek, pełniących jednakowe czynności, zależnie od przeznaczenia tkanki.

Tkanki tworzą narządy, które łączą się w układy czy systemy narządów, z których składa się organizm. Organizm jednak nie należy uważać za sumę narządów lub układów, tworzy on **spoistą, jednolitą całość**, która na drodze skomplikowanych procesów fizjologicznych uzgadnia czynności poszczególnych narządów.

Systemy naturalne

Ułożenie zwierząt i roślin w określonym porządku nazywamy **systemem**. System naturalny uwzględnia nie tylko postępowy roz-

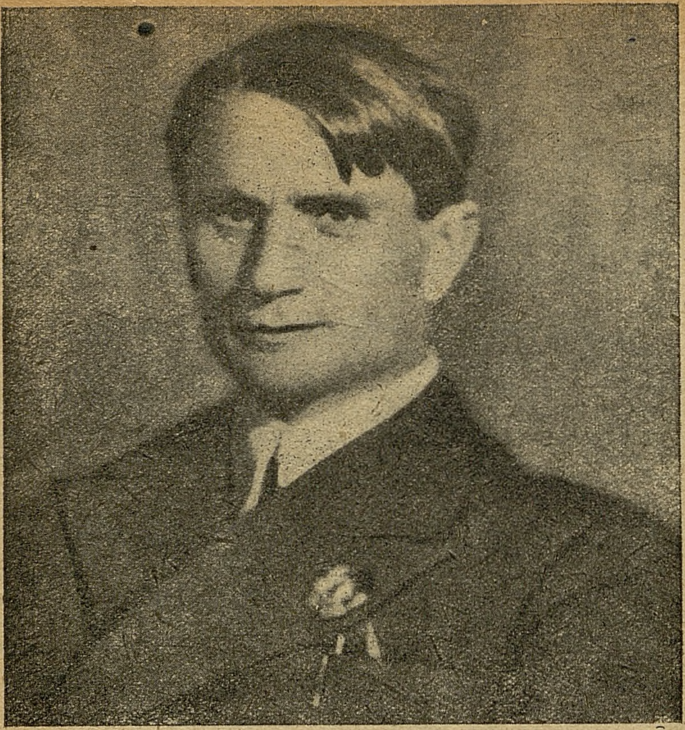
wój budowy organizmów, lecz ich pokrewieństwo i pochodzenie — a więc jest systemem podkreślającym ewolucję zwierząt i roślin.

Najniższą jednostką systematyczną jest **gatunek** (np. pszczoła miodonośna, brzoza biała, wróbel domowy, jaskier ostry itd.), gatunki łączy się w rodzaje, rodzaje w rodziny, rodziny w rzędy, rzędy w gromady, gromady w typy. W botanice łączą rzędy — w klasy, klasy w gromady. Używane są również w miarę potrzeby „podtypy", „podrzędy".

Gatunek nie jest czymś stałym, chociaż tak wygląda w danym momencie dziejów Ziemi. Gatunki w przeszłości były i w przyszłości będą inne. **Nie ma takiego gatunku, który w ciągu historii Ziemi był niezmieniony. Stałość cech gatunku jest tylko czasowa.**

CZŁOWIEK PRZEKSZTAŁCA PRZYRODĘ

Genetyka, zapoczątkowana przez Grzegorza Mendla, a rozwinięta na zasadzie teorii Weissmana przez T. H. Morgana, nie spełniła swego zadania. Przez pół wieku, opracowawszy prawie matematyczną teorię, w praktyce nie zdziałała nic dla potwierdzenia teorii ewolucji, dla produkowania nowych gatunków, dla gospodarki człowieka. Poszczególni praktycy hodowcy, na drodze własnych genialnych doświadczeń, doszli do ciekawych i nadzwyczaj ważnych wyników. Amerykański uczony-hodowca Burbank i rosyjski uczony I. Miczurin wyhodowali i wyprodukowali dużo odmian i nowych gatunków roślin użytkownych o cechach wartościowych dla człowieka. Teoretyk i myśliciel, Trofim Łysenko, na Wszechzwiązkowej Sesji Akademii Nauk Rolniczych im. Lenina w ZSRR w 1948 r., przedstawił nową teorię dziedziczności, opartą na nauce Miczurina i Darwina. Teoria ta, ściśle związana z praktyką w gospodarce rolniczej Związku Radzieckiego, została w ciągu ostatnich lat wypróbowana i dała świetne wyniki. Ozime zboża pod wpływem tzw. **jarowizacji** można wysiewać na wiosnę i otrzymywać plony w jesieni. Ziemniaki poddane specjalnym zabiegom udają się na południu, gdzie dotąd nie rosły. Pomidory owocują na północy. Bawełna rośnie na Ukrainie. Trudno wymienić wszystkie udane w szerokiej skali Związku Radzieckiego doświadczenia, dość powiedzieć, że dotyczyły one i zwierząt domowych. Na podstawie nauki uczonych radzieckich W. Dokuczajewa, W. Wiliamsa, F. Timiriaziewa i I. Miczurina agrobiolodzy radzieccy zamierzają przeprowadzić gigantyczny plan zalesienia stepowych obszarów i utworzenia leśnych pasów ochronnych nad rzekami. Od dawna wiatry zwiewają życiodajną glebę z olbrzymich połaci Ameryki i Związku Radzieckiego wyjaławiając ją i przyczyniając olbrzymie szkody; rosnący las przywróci glebie spoistość, unormuje wilgotność i wpłynie na zmianę klimatu. Ale las nie będzie rósł w stepie! —

Trofim Łysenko
Członek Akademii Nauk Rolniczych im. Lenina

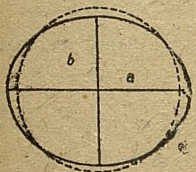
twierdzą nieprzekonani krytycy. Na to członek Akademii Nauk, Łysenko, odpowiada, że roślina, jeżeli ją się pozna może dać się przekształcać i przystosować do otoczenia. Człowiek przekształcał przyrodę od zarania dziejów ludzkości. Wszakże roślin uprawnych i zwierząt udomowionych nie można nigdzie spotkać w stanie dzikim. Prawie cały glob ziemski jest zmieniony pod wpływem człowieka. Teraz człowiek planowo, uzbrojony w zdobycze współczesnej wiedzy, przekształca przyrodę, wpływa na klimat w kierunku pożądanym. Należy jednak pamiętać, że tylko gospodarka socjalistyczna daje człowiekowi te nieograniczone możliwości.

Kształt i wielkość ziemi

Kula ziemska jest elipsoidą obrotową, geoidą, spłaszczoną na biegunach na skutek ruchu obrotowego naokoło swej osi. Ten ruch wirowy odbywa ziemia z zachodu na wschód z szybkością na równiku 465 m/sek. Natomiast średnia szybkość ziemi w ruchu naokoło słońca wynosi 29,8 km/sek.

Promień ziemi (a) w płaszczyźnie równika = 6 377 397 m
połowa osi ziemskiej (b) . . . . = 6 356 079 m

przeto spłaszczenie ziemi $c = \frac{a - b}{a} = 1/299$.

Oś ziemi jest zatem krótsza od średnicy ziemi w płaszczyźnie równika o 42,6 km. Takie spłaszczenie ziemi w porównaniu z rzeczywistymi jej wymiarami jest minimalne i na globusie o osi biegunowej długiej na 50 cm stanowi niespełna 1,7 mm.

Obwód koła południkowego	=	40 003 423 m
Obwód równika	=	40 070 368 m
Długość stopnia na południku	=	111 121 m
Długość stopnia na równiku	=	111 307 m

(1 metr = $^1/_{40}$ milionowej części koła południkowego — uchwałą Zgromadzenia Narodowego we Francji z dn. 30.IV 1790 r.). Powierzchnia kuli ziemskiej = 510 milionów km², z czego 29 procent powierzchni przypada na lądy, 71 procent na oceany. Stosunek lądów do mórz jak 1 : 2,4.

Objętość ziemi wynosi przeszło 1 bilion km³ (1 083 841 milionów km³). Niektóre planety, jak: Merkury, Wenus, Mars i Pluton są mniejsze od Ziemi, natomiast Neptun 60-krotnie większy, a Jowisz — 1 310-krotnie.

Średnia gęstość Ziemi wynosi 5,52 (gęstość wody przy temperaturze 4°C = 1,0). W warstwach powierzchniowych Ziemi gęstość waha się od 2,7 — 2,8, w jądrze Ziemi od 9,2 — 11,2.

Średnia odległość Ziemi od Słońca wynosi 149 509 000 km
Średnia odległość Ziemi od Księżyca wynosi 384 365 km

Lądy

Powierzchnia lądów ogółem wynosi 148 900 000 km². Średnie wzniesienie lądów 840 m npm

Lądy	Powierzchnia w mln. km²	Średnie wzniesienie w m npm.
Europa	10,0	330
Azja	44,2	850
Afryka	29,8	650
Ameryka Płn.	24,1	715
Ameryka Płd.	17,8	580
Australia i Oceania	9,0	350
Antarktyda	14,0	2 250

Oceany

Powierzchnia oceanów wraz z morzami przyległymi wynosi ogółem 361 000 000 km².

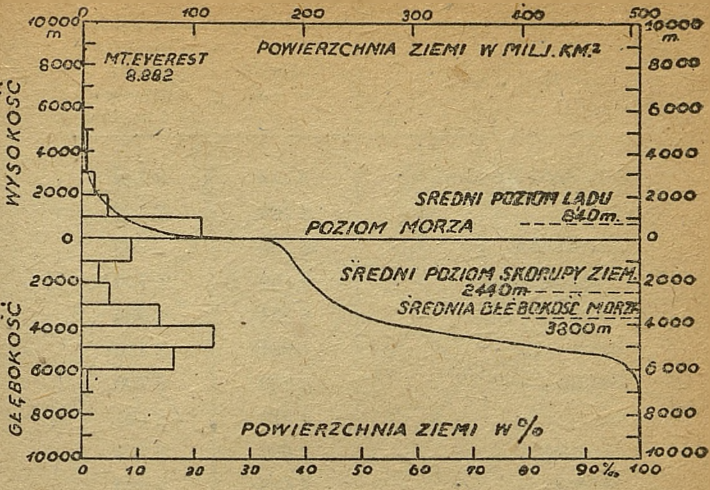
Średnia głębokość oceanów wynosi 3 800 m.

Oceany	Powierzchnia w mln km²	Największa głębokość w m	Średnia głębokość w m
Ocean Spokojny	180,1	10,793	4,028
„ Atlantycki	106,0	8,742	3,332
„ Indyjski	75,0	7,010	3,897

Krzywa hipsograficzna przedstawia stosunki wysokości lądów i głębokości mórz.

Obszary nizinne lądów wznoszą się od 0 — 200 m npm., zajmując procentowo najwięcej powierzchni, natomiast obszary górskie ponad 1 000 m npm. zajmują ¼ powierzchni Ziemi (zobacz na wykresie słupki po lewej stronie). Przeciętna wysokość lądów równa się 840 m.

Bloki kontynentalne otoczone są płytkimi morzami, niejako platformą podwodną do głębokości 200 m zwaną szelfem o łącznej powierzchni 25 mln. km². Największe powierzchnie oceanów (76 procent) zajmują wody głębokie 3 000—6 000 m. Przeciętna głębo-

Krzywa hipsograficzna

kość mórz jest znaczna, wynosi bowiem 3 800 m. Masę wody zawartą w morzach i oceanach oblicza się na 1 370 mln. km³.

Różnica poziomu najwyższego szczytu i największej głębi wynosi 19 675 m, co w porównaniu z wymiarami kuli ziemskiej dałoby na plastycznym globusie o osi długiej na 50 cm zaledwie 0,8 mm.

Szczyty górskie

Mt. Everest (Czomo-Luńmo)	Azja, Himalaje	8 882 m
Pik Stalina	Azja, Pamir	7 495 „
Aconcagua	Ameryka Płd., Andy	7 035 „
Mc Kinley	Ameryka Płn., Kordyliery	6 187 „
Kilimandżaro	Afryka Środkowa	6 010 „
Mt Blanc	Europa, Alpy	4 810 „
Garłuch	Europa, Tatry	2 663 „

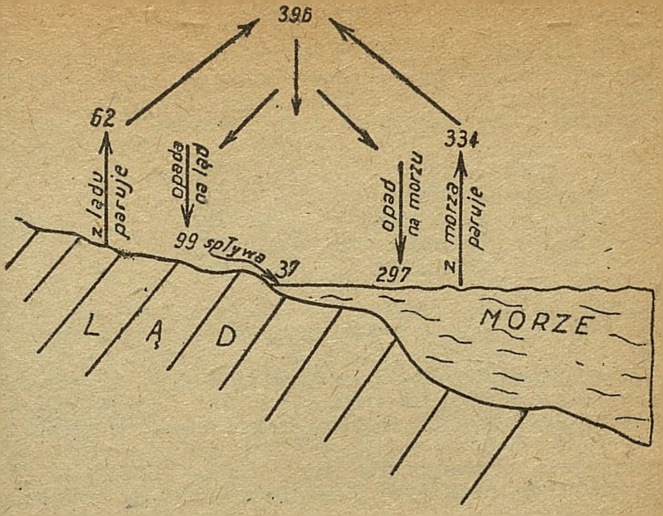
Nazwa	Długość w km	Powierzchnia dorzecza w tys. km²
Missisipi-Missouri	6 730	3 250
Nil	6 500	2 870
Amazonka	6 180	7 000
Jangtse-Kiang	5 100	1 755
Amur	4 354	1 934
Lena	4 264	2 418
Kongo	4 200	3 700
Ob	4 016	2 425
Jenisiej	3 807	2 707
Wołga	3 688	1 380
Dunaj	2 900	817
Wisła	1092	193
Odra	903	118

Wielkość obszaru dorzecza nie idzie w parze z długością rzeki. Największe dorzecze posiada Amazonka, ale najdłuższą rzeką jest Missisipi-Missouri.

Zlewisko Atlantyckie zajmuje 53 procent lądu, Pacyficzno-Indyjskie 25 procent, a obszary bezodpływowe 22 procent.

Rzeki zdzierają z lądu około 20 km³ skał rocznie i osadzają je w morzach. Wisła dostarcza rocznie do zatoki gdańskiej około 30 km³ wody i niesie w tej wodzie około 3 mln. ton mułu.

Na kuli ziemskiej odbywa się krążenie wód o objętości 396 tys. km³. Ta masa powstaje z parowania lądów i mórz i następnie w postaci opadów atmosferycznych dostaje się na powierzchnię kuli ziemskiej.

Krążenie wód na kuli ziemskiej

(przeciętne roczne w tys. km³)

Wyspy

Ze względu na położenie geograficzne dzielą się na przybrzeżne i oceaniczne, a ze względu na sposób powstawania na kontynentalne (Kreta itp.) i pierwotne, szczególnie wulkaniczne i koralowe.

Grenlandia	2 170	tys.	km²
Nowa Gwinea	785	„	„
Borneo	734	„	„
Madagaskar	585	„	„
Ziemia Baffina	530	„	„
Sumatra	420	„	„
W. Brytania	218	„	„

Półwyspy

Jedne półwyspy powstały z oddzielenia ich od głównej masy lądowej przez zmianę poziomu lądu lub morza (tzw. półwyspy odrostkowe, np. Półwysep Bałkański), drugie powstały z wysp leżących w pobliżu lądu łprzyrostkowe, np. Półwysep Pirenejski).

Półw.	Arabski	2 730	tys. km²
„	Indyjski	2 088	„ „
„	Indochiński	2 050	„ „
„	Skandynawski	800	„ „
„	Pirenejski	584	„ „

Jeziora

Jeziora powstały albo z dawnych mórz jako ich pozostałości, albo na skutek obniżeń tektonicznych w tzw. rowach, albo na skutek erozji lub akumulacji, szczególnie lodowcowej w górach i nizinach (jeziora polodowcowe).

Najgłębsze na świecie jest jezioro Bajkał (ZSRR) — 1 741 m.

Powierzchnia niektórych jezior przedstawia się następująco:

Jezioro Górne — Ameryka Płn.	83,3	tys. km²
Wiktoria — Afryka	68,5	„ „
Jezioro Aralskie — Azja	63,3	„ „
Ładoga — Europa	18,4	„ „
Bałchasz — Azja	17,3	„ „
Onega — Europa	9,9	„ „

Cieśniny

Bosfor	100	m szer.
Dardanele	1 300	„ „
Cieśn. Magellana	2 000	„ „
Gibraltarska	14 000	„ „
Wielki Bełt	15 000	„ „
Dover-Calais	31 000	„ „

Największy ruch statków między Bałtykiem a Kattegatem odbywa się w cieśninie Sund pomimo, że przeciętna głębokość Sundu nie przekracza 7,9 m. Większe jednak jednostki przechodzą przez Wielki Bełt o średniej głębokości 29 m. Mały Bełt spełnia lokalną rolę.

Kanały

Nazwa	Długość w km	Głębokość w m	Szerokość w m	Rok otwarcia
Białomorski	227,0	—	—	1933
Kiloński	98,0	11,3	10	1895
Koryński	6,3	21 - 24	8	1893
Panamski	81,3	12,5—13,7	91—300	1914
Moskwa-Wołga	128,0	5,5	85,5	1937
Sueski	162,0	11—12	71—125	1869

W kanale Sueskim przekopany odcinek ciągnie się na 123 km, resztę drogi wodnej stanowią jeziora. W kanale przechodzą statki o zanurzeniu przeszło 10 m, z szybkością nie większą jak 14 km na godzinę. Dochody z eksploatacji kanału wynoszą rocznie 18 mln funtów egipskich.

W kanale Panamskim różnica poziomu wody wynosi 25,9 m i dlatego statki przechodzą 12 śluzami.

Linie kolejowe

Długość linii kolejowych na świecie wynosi 1 336 tys. km, z czego:

Europa	415 000	km
Azja	166 000	,,
Afryka	75 000	,,
Ameryka Płn.	525 000	km
Ameryka Płd.	103 000	,,
Australia	50 000	,,

Najdłuższa linia kolejowa Lizbona — Warszawa — Moskwa — Władywostok ciągnie się na przestrzeni 13 500 km.

Ludność
(według danych z 1940 — 1947 r.)

Europa	546	mln.
Azja	1 255	,,
Afryka	167	,,
Ameryka Płn. i Środ.	217	,,
Ameryka Płd.	96	,,
Australia i Oceania	13	,,
Razem	2 294	mln.

Miasta

Największe miasta	Kraj	Ilość mieszkańców	Dane z roku
Nowy Jork	St. Zj. Am. Płn.	7.454.995	1940
Londyn	Wielka Brytania	6.781.840	1946
Tokio	Japonia	6.778 804	1940
Paryż	Francja	4.775.711	1946
Moskwa	ZSRR	4.137.018	1939
Szanghaj	Chiny	3.489 998	1936
Chicago	St. Zj. Am. Płn.	3 396.808	1940
Osaka	Japonia	3.252 340	1940
Leningrad	ZSRR	3.191.304	1939
Berlin	Niemcy	3.183.183	1940
Buenos Aires	Argentyna	2.620.827	1945
Kalkuta	Hindustan	2,108.891	1941
Rio de Janeiro	Brazylia	1 980.229	1945
Filadelfia	St. Zj. Am. Płn.	1.931.334	1940
Nankin	Chiny	1.755.300	1946
Detroit	St. Zj. Am. Płn.	1.623.452	1940
Peiping	Chiny	1.556.364	1936
Rzym	Włochy	1.551.520	1947
Warszawa	Polska	1.261.090	1939

NASZ KONKURS

Czy odgadniesz nazwy wysp, których sylwetki obok zamieszczamy?

PAŃSTWA ŚWIATA

Nazwa państwa	Część świata	Pow. w tys. km²	Ludność w mln.	Stolica
Abisynia	Afryka	900	5,5	Addis-Abeba
Afganistan	Azja	650	10,0	Kabul
Albania	Europa	28	1,1	Tirana
Arabia Saudyjska	Azja	1,108	5,3	Er Riad
Argentyna	Ameryka	2 793	13,5	Buenos-Aires
Australia	Australia	7,704	7,2	Kanberra
Austria	Europa	84	6,6	Wiedeń
Belgia	Europa	30	8,4	Bruksela
Boliwia	Ameryka	1,090	3,4	La Paz
Brazylia	Ameryka	8 511	41,3	Rio de Janeiro
Bułgaria	Europa	103	6,3	Sofia
Chiny	Azja	9.491	463,5	Pejping
Czechosłowacja	Europa	127	14,5	Praga
Dania	Europa	43	4,0	Kopenhaga
Egipt	Afryka	1,000	17,6	Kair
Finlandia	Europa	325	3,9	Helsinki
Francja	Europa	551	40,5	Paryż
Grecja	Europa	130	7,3	Ateny
Hiszpania	Europa	505	26,5	Madryt
Holandia	Europa	33	9,3	Haga
Honduras	Ameryka	154	1,2	Tegucigalpa
Indie	Azja	4,095	388,9	Delhi
Irak	Azja	302	4,6	Bagdad
Iran	Azja	1,643	13,0	Teheran
Irlandia	Europa	69	3,0	Dublin
Izrael	Azja	14	0,7	Tel-Aviv
Japonia	Azja	382	73,1	Tokio
Jugosławia	Europa	256	15,6	Belgrad
Kanada	Ameryka Płn.	9,569	12,9	Ottawa
Kolumbia	Ameryka Płd.	1,139	8,7	Bogota
Kostarika	Ameryka Środ.	51	0,6	San Jose
Liberia	Afryka	95	2,0	Monrowia
Luksemburg	Europa	3	0,3	Luksemburg
Meksyk	Ameryka Środ,	1,969	2[illegible],0	Mexico
Mongolska Rep. Lud.	Azja	1,621	2,1	Ułan Bator
Niemcy	Europa	367	6[illegible],9	Berlin
Nikaragua	Ameryka Środ.	118	1,1	Managua
Norwegia	Europa	323	3,1	Oslo
Nowa Zelandia	Ameryka Płn.	111	0,3	Wellington
Nowa Funlandia	Oceania	269	1,6	St Johns
Paragwaj	Ameryka Płd.	399	1,0	Asuncion
Panama	Ameryka Środ.	75	0,6	Panama
Peru	Ameryka Płd.	1,294	7,8	Lima
Polska	Europa	312	23,9 (spis 1946)	Warszawa
Portugalia	Europa	92	7,6	Lizbona
Rumunia	Europa	ok. 220	16,4	Bukareszt
Stany Zjednoczone	Ameryka Płn.	7,842	145,3	Waszyngton
Syjam	Azja	513	15,7	Bangkok
Szwajcaria	Europa	41	4,3	Berno
Szwecja	Europa	409	6,7	Sztokholm
Turcja	Azja	778	18,9	Ankara
Tybet	Azja	1,216	3,7	Lhassa
Unia Płd. Afryki	Afryka	1,224	11,3	Pretoria
Urugwaj	Ameryka Płd.	187	2.5	Montevideo
Wenezuela	Ameryka Płd.	1,020	3,4	Caracas
Węgry	Europa	93	9,3	Budapeszt
Wielka Brytania	Europa	245	50,0	Londyn
Włochy	Europa	310	45,7	Rzym
ZSRR	Europa-Azja	21,000	19[illegible].0	Moskwa

Co to jest analfabetyzm i półanalfabetyzm? Analfabetyzm to nieumiejętność czytania i pisania. Oto najprostsza i najkrótsza odpowiedź na postawione pytanie.

Ludzi, którzy nie umieją ani czytać, ani pisać nazywamy analfabetami. Tacy, którzy umieją czytać, ale nie umieją pisać — to półanalfabeci.

A na odwrót: czy też zaliczamy do półanalfabetów tych, co piszą a czytać nie umieją? — Gdyby tacy byli, zapewne zaliczylibyśmy ich do półanalfabetów. Takich jednak w życiu nie spotykamy. Kto pisze ten jednocześnie i czyta. Musi bowiem wiedzieć: który znak odpowiada danej głosce; czyli znać litery i umieć zestawić je w wyrazy i zdania.

Czas najwłaściwszy na naukę czytania i pisania to okres dziecięcy (od 6-7 do 14 lat). Dlatego też we wszystkich prawie cywilizowanych krajach świata określono ustawowo ten właśnie okres życia człowieka — jako wiek obowiązku szkolnego.

Im powszechniej i skuteczniej uczy się młodzież w wieku obowiązku szkolnego, tym mniejszy jest odsetek analfabetów w danym społeczeństwie.

Świadectwem wrogości burżuazji i obszarników do powszechności i skuteczności oświaty najszerszych warstw ludowych jest instrukcja dla szkół ludowych wydana w r. 1893 przez Galicyjską Krajową Radę Szkolną, w której patronat dzierżyli obszarnicy i konserwatyści (m. in. Michał Bobrzyński). Zaleca ona co następuje: „Szkoła ludowa nie powinna odwracać umysłów młodzieży od stosunków wśród których młodzież ta wzrasta i budzić w niej żądzy wydobycia się z tych stosunków, żądzy sztucznej, dla ogółu do osiągnięcia niemożliwej, pozostawiającej najczęściej po sobie gorycz i niechęć do pracy, a szkodliwej dla społeczeństwa".

Analfabetyzm w przedwrześniowej Polsce

Powszechny spis ludności w Polsce, przeprowadzony w 1921 r. wykazał, iż na ogólną liczbę mieszkańców około 27 000 000 — mieliśmy 7 150 000 analfabetów, co stanowi 33,1 procent w stosunku do liczby powyżej 10 lat. W roku 1931 na ogólną liczbę ponad 32 000 000 spis wykazał 6 545 100 analfabetów.

Stan taki nie uległ zasadniczym zmianom do 1939 roku. Poza szkołą pozostawało około 800 000 młodzieży. Zasada Galicyjskiej Krajowej Rady Szkolnej: „Szkoła ludowa nie powinna odwracać umysłów młodzieży od stosunków, wśród których młodzież ta wzrasta" — nadal odpowiadała rządom sanacyjnym. Bowiem rzetelna oświata dla mas groziła podważeniem i zniesieniem panującego ustroju kapitalistycznego.

W Polsce Ludowej

Dopiero w Polsce Ludowej przez zniesienie obszarnictwa i kapitalizmu, zaprowadzenie nowego ustroju społeczno - politycznego szkoła polska przystąpiła do realizacji nowych zadań, brama do rzetelnej wiedzy i oświaty stanęła otworem dla wszystkich.

Pierwsze lata w odrodzonej Polsce wymagały skupienia sił do utrwalenia nowego ustroju, odbudowy gospodarczej i poprawy bytu mas pracujących. Dziś, w końcowym okresie realizacji planu trzyletniego i po osiągnięciach, jakich dotąd nie mieliśmy w dziejach naszych, przystępujemy do najszerzej pojętego upowszechnienia oświaty i kultury. Pierwszym etapem na tej drodze jest likwidacja analfabetyzmu.

Ustawa o likwidacji analfabetyzmu

Czego nie chciały i nie mogły dokonać rządy kapitalistyczne, dokonuje rząd Polski Ludowej. W dniu 7 kwietnia 1949 r. uchwalona została historyczna w dziejach naszych ustawa o likwidacji analfabetyzmu.

Pierwszy jej artykuł brzmi: „W celu likwidacji analfabetyzmu, będącego spuścizną rządów burżuazji i obszarnictwa oraz zaporą na drodze Polski Ludowej do pełnego rozwoju gospodarczego i kulturalnego narodu, wprowadza się społeczny obowiązek bezpłatnej nauki dla analfabetów i półanalfabetów". Na podstawie art. 1 i 3 ustawy obowiązkiem nauki bezpłatnej objęci zostali wszyscy nie umiejący czytać i pisać w wieku od 14 do 50 roku życia. Obok obowiązku uczenia się analfabetów ustawa wprowadza (art. 4) „powszechny obowiązek pełnienia społecznej służby walki z analfabetyzmem".

Powszechny obowiązek służby społecznej

Nieumiejętność czytania i pisania u większości analfabetów nie wyniknęła z ich własnej winy, lecz z warunków społecznych i politycznych w jakich żyli. Dlatego ustawa daje wyraz pełnej sprawiedliwości ustanawiając społeczną służbę, dzięki której winniśmy stworzyć dla analfabetów i półanalfabetów takie warunki, ażeby nic nie stanęło im na przeszkodzie dla odrobienia wieloletnich zaniedbań w nauce.

W myśl art. 14 ustawy: Społeczna służba w walce z analfabetyzmem polega na obowiązku spełniania zleconych czynności w zakresie:

1) rejestracji
2) nauczania analfabetów i półanalfabetów

3) organizowania opieki społecznej, niezbędnej w związku z pobieraniem przez nich nauki.

Do wykonania tych czynności powołać może Pełnomocnik Rządu do Walki z Analfabetyzmem lub na jego zlecenie Pełnomocnik Wojewódzki i Powiatowy każdą osobę przy zachowaniu warunków przewidzianych ustawą.

Rola młodzieży szkolnej w akcji likwidacji analfabetyzmu

Nie było dotąd w dziejach naszych wypadku, ażeby w wielkich chwilach, jakie przeżywa Naród i w wielkich historycznych czynach, na które składa się wysiłek całego społeczeństwa zabrakło kiedykolwiek młodzieży polskiej. Młodzież nie tylko brała w nich udział, ale niejednokrotnie odgrywała przodowniczą rolę.

W odrodzonej Polsce Ludowej młode pokolenie wiele już razy czynami udowodniło swój głęboki patriotyzm, dając temu wyraz nie tylko w pracy nad swoim wykształceniem, lecz również w ogólnym wysiłku zmierzającym do odbudowy gospodarczej i postępu społecznego oraz kulturalnego.

Ofensywa w kierunku upowszechnienia oświaty i kultury, do jakiej obecnie przystąpił rząd Polski Ludowej, wymaga zespolonego wysiłku całego społeczeństwa. Nie może w nim zabraknąć młodzieży.

Niektóre szkoły a nawet powiaty i okręgi nie czekając na wezwanie Pełnomocnika Rządu i władz szkolnych — samorzutnie zgłosiły się do służby społecznej w walce z analfabetyzmem. Młodzież szkolna w dużej mierze przyczyniła się do ujawniania analfabetów i półanalfabetów, współdziałając w akcji rejestracyjnej. Wielu starszych uczniów podjęło już naukę indywidualną pośród własnych rodzin, krewnych i znajomych; wielu przyczyniło się do skierowania i zapisania analfabetów na kursy; nakłoniło i przekonało zainteresowanych, że uczyć się trzeba.

W niektórych miejscowościach młodzież zorganizowała opiekę nad dziećmi w tych rodzinach, gdzie ojciec, matka lub opiekuni pobierają naukę na kursie dla analfabetów.

Takie itp. czyny są najlepszym dowodem, że młodzież chce nie tylko sama się uczyć, lecz również dopomóc starszym, tym wszystkim, którzy nie mieli możliwości i nie zdobyli nawet tych podstawowych umiejętności jakimi są: czytanie, pisanie i najprostsze działania arytmetyczne.

Od 1 października 1949 r., zgodnie z planem Pełnomocnika Rządu do Walki z Analfabetyzmem, będzie zorganizowanych w całym kraju około 30 000 pięciomiesięcznych kursów oraz mniejsze zespoły i nauka indywidualna dla analfabetów.

W akcji tej nie może zabraknąć nikogo. Sami nauczyciele zawodowi nie będą mieli dość czasu i sił, ażeby całe zadanie przejąć na własne barki. Prócz związków zawodowych i organizacji społecznych duża rola w udziale przypadnie młodzieży jednolitych szkół ogólnokształcących stopnia licealnego, jak również starszych klas stopnia podstawowego oraz młodzieży średnich szkół zawodowych i wyższych. Szerokie zorganizowanie młodzieżowej służby społecznej do walki z analfabetyzmem w porozumieniu z kierownictwami i dyrekcjami szkół pod kierunkiem organizacji ideowo-wychowawczych młodzieży, przyczyni się niewątpliwie do szybszego zakończenia zwycięskiej na tym polu walki.

ROK MICKIEWICZOWSKI I ROK PUSZKINOWSKI

W bieżącym roku bratnie narody Związku Radzieckiego i Polski Ludowej obchodzą 150 rocznicę urodzin dwu wielkich poetów: Mickiewicza i Puszkina. Oba kraje czczą równocześnie obu poetów jako swoich. Bo też i jeden, i drugi stali się własnością duchową nie tylko obu narodów, ale całego postępowego świata.

Cóż jest powodem, że z tak szczególną czcią i miłością nawiązuje się dzisiaj do twórczości wielkich poetów, którzy za życia byli przyjaciółmi, a dziś przyczyniają się dziełami swymi do zacieśnienia więzów przyjaźni między obu krajami?

Mickiewicz i Puszkin
(Rzeźba artysty radzieckiego Mirbergera)

Tylko ci twórcy przechodzą do skarbnicy pamięci narodowej czy całej ludzkości, którzy w dziełach swych dali prawdy obiektywne, wiecznie żywe, „wiecznie odradzające się w następnych pokoleniach". Takie prawdy przekazali w pięknych i głębokich utworach Puszkin i Mickiewicz. Ale nie tylko piękno i głębia uczuć spowodowały, że po latach żyją wśród nas obaj poeci. To głębia myśli i prawd głoszonych sprawiła, że dzieła ich są aktualne i żywe. Bo czyż mogą zestarzeć się myśli o celach ludzkości, o „szczęściu wszystkiego"? Czy mogą być zapomniane słowa obnażające wyzysk i krzywdę człowieka? Nie przeminą nigdy słowa miażdżące fałsz i obłudę, tępotę i egoizm wyzyskiwaczy. Czy mogą być dla człowieka rzetelnego obojętne słowa o ucisku i krzywdzie zniewolonych narodów? Jakże nas krzepią słowa pisarza sprzed przeszło stu lat o przyjaźni ludzi, mimo że jeden z nich był obywatelem państwa carów — gnębicieli, a drugi pozbawiony wolnej ojczyzny, jęczącej w kajdanach carskich żandarmów. Oto, co pisze Mickiewicz „Do przyjaciół Moskali."

Wy — czy mnie wspominacie! ja, ilekroć marzę
O mych przyjaciół śmierciach, wygnaniach, więzieniach,
I o was myślę; wasze cudzoziemskie twarze
Mają obywatelstwa prawo w mych marzeniach.

Bo Mickiewicz widział dwie Rosje, Rosję carów — ciemiężycieli i Rosję — uciśnionego narodu, Rosjan walczących z caratem tak samo jak Polacy.

Puszkin — „przyjaciel-Moskal" pisał znów o Mickiewiczu:

Był tu wśród nas,
Pośród obcego mu plemienia. W duszy
Nie żywił dla nas nienawiści...
. . . . Często
Mówił o przyszłych czasach, gdy narody
Zapomną waśni — i rodziną wielką
Połączą się. Słuchaliśmy poety
Z zapartym tchem.

Dziś z zapartym tchem słuchają pięknych i głębokich słów i obywatele radzieccy, i obywatele Polski Ludowej. Słuchają w całej Słowiańszczyźnie. Zapomniały nasze narody niezawinionych przez siebie waśni. Łączą się w jedną wielką rodzinę walczącą o postęp, o sprawiedliwość społeczną, o lepszy ustrój świata.

Dziś, gdy ścierają się z sobą dwa światy — świat wyzysku i krzywdy i świat postępu, słowa Mickiewicza walczącego w poezji swej wraz z Puszkinem z despotyzmem, nabierają siły aktualności:

„...bo gdzie tylko w Europie jest ucisk wolności i walka o nią, tam jest walka o Ojczyznę i za tę walkę bić się wszyscy powinni". Albo: „Nie składajcie broni, póki despotyzm trzyma jedną piędź ziemi wolnej". Jakże prawdziwe są słowa Mickiewicza, gdy mówi:

„Lud, który walczy o swoją niepodległość albo o rozszerzenie swoich swobód, ma prawo uważać za swoich przyrodzonych wrogów wszystkie stare dynastie i wszystkich członków dynastii, choćby zresztą godni byli szacunku w swym życiu prywatnym.

Ten lud powinien nie ufać wysokim dostojnikom Kościoła, którzy wszyscy jednakowo przywiązani są do absolutyzmu".

A Puszkin w wierszu „Pismo na Sybir" pisze do zesłańców:

W głębinie syberyjskich rud
Wytrwacie dumni, niezawiśli,
Nie zginie wasz bolesny trud
I lot wysoki waszych myśli.

Obaj poeci wysławiali wolność i jej miłość, miłość wolnej ojczyzny, bez krzywdy i wyzysku, piękno swej ziemi. Obaj uczyli patriotyzmu ludowego i byli zwiastunami internacjonalizmu proletariatu. Obaj mówili o prawdziwych wzruszeniach prostych ludzi, o pięknie obyczaju ludowego. Obaj pchnęli literacki język swoich narodów na nowe tory. I obaj dzisiaj żyją w sercach obywateli obu narodów i wszystkich ludów miłujących pokój i wolność, dążących drogą postępu do sprawiedliwości społecznej.

Dlatego w Polsce Ludowej i w Związku Radzieckim przez cały rok 1949 urządza się obchody poświęcone dwu wielkim poetom — przyjaciołom, przyjaciołom wolności i człowieka. Dzięki tym obchodom, dzięki dziełom obu poetów zacieśnia się przyjaźń obu narodów, która staje się trwała i bezinteresowna, jak była nią przyjaźń obu wieszczów, jak wielką jest miłość, którą darzą oba narody obu poetów. Bo sprawdziły się słowa Puszkina, które dziś możemy zastosować do obu wieszczów:

I naród w sercu mnie po wieczny czas utwierdzi!
Za to, żem lutnią w swój nielitościwy wiek
Wysławiać wolność śmiał i wzywał miłosierdzia.
I szlachetności uczuć strzegł.

NIECH ŻYJE PRZYJAŹŃ NARODÓW POLSKIEGO I RADZIECKIEGO!

ó — u

Przez u piszemy: **zakończenia czasowników:** -uję, -ujesz, -uj, itd.

Zakończ. rzeczowników: -unek, -un, -unka, -ulec. (Piastunka, pakunek, szpikulec).

Obecnie **następujące wyrazy** piszemy przez u: bruzda, chrust, dłuto, kłuć, płukać, pruć, skuwka, żuraw, Jakub.

Wyrazy z ó niewymiennym: chór, córka, czółno, dopóki, dopóty, góra, jaskółka, Józef, kłótnia, krótki, król, mózg, ogół, ogórek, okólnik, pióro, płótno, póki, późno, próba, prócz, próżny, przepiórka, równy, rózga, róża, różny, skóra, stróż, szczegół, tchórz, wiewiórka, wiór, włóczyć, włócznia, wójt, wróbel, wróżka, źródło, żółć, żółty, żółw.

rz — ż

Rz piszemy po spółgłoskach b, p, d, t, g, k, ch, j, w.

Wyjątki: pszczoła, pszenica, bukszpan, upiększyć, wszak, wszystek.

Rzeczowniki rodzaju męskiego kończące się na — arz, erz, np. kołnierz, kalendarz itd.

Wyjątki: anyż, bagaż, bandaż, ekwipaż, furaż, garaż, jeż, kolportaż, krzyż, mariaż, masaż, miraż, nóż, pejzaż, papież, pilotaż, ryż, sabotaż, stróż, szantaż, wiraż, witraż, wojaż.

Gulasz, lemiesz, pałasz, mariasz (gra w karty).

Rzeczowniki rodzaju żeńskiego kończą się na aż, eż: grabież, młodzież itd.

Wyjątki: twarz, potwarz, macierz.

Wyrazy z rz niewymiennym: barbarzyńca, bierzmowanie, burza, jarzębina, jarzmo, korzyść, korzeń, mierzwa, Małgorzata, Murzyn, orzech, perz, pierzchać, porzeczka, rzadki, rząd, rzecz, rzeka, rzemień, rzemiosło, rzepa, rzesza, rzeszoto, rzetelny, rzewny, rzeźwy, rznąć, rzeżucha, rzępolić, rzęsa, rzęzić, rzodkiew, rzut, Rzym, świerzb, szczerzyć, towarzysz, wierzba, wierzch, wierzeja, wierzgać, zadzierzgnąć, zarzewie, zmierzch, zorza, zrzęda, zwierz.

h — ch

Na początku wyrazów **hiper, hipo** piszemy przez h.

Wykrzykniki: ha, halo, hej, hen, hm, het, hola, hop, hura, huzia, oho!

Wyjątki: ach, och, ech, cha-cha, chi-chi.

Wyrazy z h: haft, hak, hakata, hala, hall, halucynacja, hałas, hałastra, hamak, hamować, handel, hangar, hańba, haracz, hara-

kiri, harce, hardy, harcerz, harfa, harmider, harmonia, harować, hart (ducha), hasać, hasło, haust, hazard, heban, hebel, hebrajski, heca, hegemonia, hejnał, hekatomba, heksametr, hektar, heliotrop, hełm, hemoroidy, herb, herbata, herezja, hermetyczny, heroizm, herold, herszt, hetman, hiacynt, hiena, hierarchia.

Hieroglif, higiena, hipika, hipnotyzm, histeria, historia, hodować, hojny, hokej, holować, hołd, hołota, hołubce, hołysz, honor, honorarium, horda, horoskop, horendalny, hortensja, horyzont, hotel, hoży, hrabia, huba, hufiec, hufnal, huk, hulać, hultaj, humanizm, humbug, humor, huragan, hurmem, husaria, huśtać, huta, hycel, hydra, hydrant, hymn.

Alkohol, błahy, bohater, buhaj, czyhać, ekshumacja, filharmonia, fisharmonia, gehenna, inhalacja, juhas, kniahini, kohorta, kontrahent, kurhan, maharadża, mahoń, nahajka, nihilizm, ohydny, prohibicja, rehabilitacja, rozhowor, wahanie, wehikuł.

Imiona własne: Abraham, Bohdan, Drohiczyn, Hadziacz, Haga, Halicz, Halina, Hamburg, Hamlet, Hektor, Hel, Helena, Hellada, Henryk, Hercegowina, Herkules, Herman, Hieronim, Himalaje, Hindus, Hiob, Hipolit, Holandia, Homer, Horacy, Horodło, Hrubieszów, Hucuł, Humań, Hunowie, Kopenhaga, Mahomet, Podhale, Sahara, i inn.

i — j

W wyrazach obcego pochodzenia po **s, z, c piszemy j.** Np. Azja, Turcja, Persja.

Wyjątki: cyjan, Syjam, Syjon.

Można pisać triumf lub tryumf.

Po innych głoskach piszemy i np. historia — historii, geografia — geografii itd.

Po przedrostkach nad-, ob-, od-, pod-, przed-, w- piszemy j: objaśnienie, objąć, wjazd, nadjechać itd.

Rzeczowniki zakończone na ja po samogłosce: zawieja — zawiei, szyja — szyi, onomatopeja — onomatopei, idea — idei, Kamea — kamei.

om, em, on, en

Przed szczelinowymi głoskami słychać te połączenia jako ę — ą, piszemy je przez om, on, em, en. Anons, benzyna, dyspensa, cenzura, hortensja, komfort, intensywny, kondensować, konfitury, konwalia, kredens, nonsens, ofensywa, pensja, pretensja, sens.

Przed innymi spółgłoskami te grupy piszemy zgodnie z wymową: np. kontent itd.

ymi — ym

Przymiotniki i wyrazy odmieniające się jak przymiotniki w narzędniku i miejscowniku liczby pojedynczej mają końcówkę —ym, w narzędniku liczby mnogiej — ymi np. tym zgodnym wysiłkiem, tymi zgodnymi wysiłkami, tamtym pierwszym wezwaniem, tamtymi pierwszymi wezwaniami.

Wyjątki: wtem (nagle), potem (później), zatem (więc), przedtem (uprzednio).

Nazwy zakończone na e, np. w Zakopanem, w Wysokiem Mazowieckiem itd. ale w Nowym Sączu, w Nowym Dworze.

Przedrostek z występuje jako z, s, ś

Z piszemy zgodnie z wymową przed głoskami dźwięcznymi: zbierać, zjadać itd.

oraz przed **h, s, ś, sz:** np. zhardzieć, zsunąć, zsinieć, zszyć.

S piszemy zgodnie z wymową przed głoskami bezdźwięcznymi: sfrunąć, skąd itd.

Ś piszemy przed ć (ci) ściemnić, ściąć, ścierać itd.

Roz — bez piszemy zawsze w tej formie: rozstrzelić, rozciąć, bezsprzecznie, bezsenny, bezsensowny itd.

wz — ws — wez — wes

Piszemy zawsze zgodnie z wymową: wzdychać, wezbrać, wspinać, westchnąć.

Zakończenie **przymiotników -ski, -ska, -skie** piszemy zawsze przez **s:** francuski, grząski, wąski, bliski itd.

-dzki mają te przymiotniki, które wymieniają się z d, dz, dź: ludzki itd.

Zakończenie rzeczowników: stwo i skość piszemy zawsze przez s: ubóstwo boskość.

-dztwo w zakończeniu mają rzeczowniki, które wymieniają się z d, dz, dź: wychodztwo albo wychodźstwo, województwo, sąsiedztwo, dowództwo.

Zakończenie -czyzna mają rzczowniki pochodzące od przymiotników zakończonych na -cki: turecczyzna, staroświecczyzna itd.

Wyjątki: mężczyzna, krawieczyzna, greczyzna, kozaczyzna, niemczyzna.

bym, byś, by

Z czasownikami piszemy łącznie: wziąłbym, dałbyś, należałoby itd.

by

ze spójnikami i partykułami piszemy łącznie: aby, żeby, niechby, jeżeliby, gdyby, jakby, ponieważby, ażby, pókiby, jakoby, chybaby, byleby, chociażby, ażeby, kiedyby, gdzieby, skądby, skądkolwiekby itd.

z nieosobowymi formami czasownika piszemy rozłącznie: np. przeczytać by trzeba, można by to zrobić, trzeba by pojechać, warto by zbudować.

By z innymi częściami mowy piszemy rozłącznie. Np. Już byś to skończył. Pięknie by to wypadło.

Przyimki złożone piszemy zawsze łącznie: spod, znad, sprzed, spoza, zza, spopod, sponad.

Przyimki złożone z członem: -bok, -czas, -koło, -miast, -śród, -wnątrz też piszemy razem: obok, podczas, około, wkoło, zamiast, pośród, wewnątrz, wbrew, wskutek.

Przyimki: beze, nade, ode, pode, przede, we, ze piszemy rozłącznie.

Wyrażenia przyimkowe (przysłówki złożone), tj. przyimki z innymi częściami mowy piszemy rozłącznie.

Np. w ogóle, na pewno, w celu itd.

Wyjątki: dlaczego, dlatego, dopóki, dopóty, dotychczas, mimochodem, naprędce, naprzód, naraz, nawzajem, nareszcie, naumyślnie, nasamprzód, natomiast, natychmiast, nawzajem, nazad, niezadługo, naówczas, natenczas, nadto, ponadto, odkosza, odtąd, pomału, pomaleńku, pojutrze, popojutrze, potem, przedtem, wtem, wkrótce, wpół, wówczas, wprawdzie, wtenczas, wraz, wzdłuż, wzwyż, zwolna, znikąd, zewsząd, zapewne, zanim, zaraz, zgoła, zaledwie, skąd, stąd, znikąd, zarówno, zadość, zresztą, znienacka, zrazu, zatem, zwolna.

Zaimki złożone: taki sam, ten sam, tak samo.

Zaimek co przy innej części mowy piszemy rozłącznie: co dzień, co noc, co chwila.

Wyjątki: codziennie, corocznie.

Tym

przy stopniu wyższym przymiotnika i przysłówka piszemy rozłącznie: tym lepiej, tym lepszy.

Jak

przy stopniu najwyższym przymiotnika i przysłówka piszemy rozłącznie: jak najlepszy, jak najmniejszy, jak najmniej.

Partykuły pisane rozłącznie: bądź, lada, no, to, byle, indziej. Np. gdzie bądź, lada jaki, weź no, gdzieś to, byle jaki, kiedy indziej.

Wyjątek: toteż.

Partykuły pisane łącznie: że, li, indziej, kolwiek, kroć, naście, dziesiąt, set. Np. weźże, chceszli, skądinąd, stokroć, kilkanaście itd.

Nie

Z rzeczownikami łącznie: nieuwaga, nieostrożność, niesprawiedliwość.

Z przymiotnikami łącznie: nieuważny, niesprawiedliwy.

Z przysłówkami pochodnymi łącznie: nieuważnie, niesprawiedliwie.

Z przysłówkami pierwotnymi rozłącznie: nie bardzo, nie zawsze, nie całkiem, nie tylko.

Z liczebnikami i zaimkami rozłącznie: nie pierwszy, nie ten itd.

Wyjątki: niejeden, niewielu, niewiele, niejaki, niektóry, nieco, niecoś.

Z czasownikami rozłącznie: nie ma, nie wiem, nie czytasz itd.

Wyjątki: niedomagać, nienawidzieć, niepokoić, niedostawać (brakować), niewolić.

NASZ KONKURS

Odgadnij na podstawie podanych cytat z utworów Bolesława Prusa tytuł dzieł, z których cytaty pochodzą:

1) A Antek na to: — Ja będę stawiał wiatraki, co zboże mielą.
2) Bohaterem mego opowiadania jest osoba, która ma trochę więcej niż łokieć wzrostu, około 30 funtów wagi i ledwie półtora roku odbywa doczesną wędrówkę.
3) Niekiedy gorączkowe dumania sieroty przerywały wyrazy: Na herbatę! — Wówczas Jaś wstawał i szedł powoli noga za nogą.
4) Gospodarzu, prawda, że wy nie będziecie bili Magdy?... — Chłop aż się cofnął.
5) A to se pan podnieś kiedy gubisz.... Ha! ha! — śmiał się Jędrek i klaskał w ręce, ażeby lepiej spłoszyć bieguna.
6) Ze smutkiem od kilku lat uważam, że na świecie jest coraz mniej dobrych subiektów.
7) Błogosławione niech będą rządy namiestnika Herhora! Zaprawdę, bogowie przeznaczyli go na władcę, aby uwolnił Egipt od klęsk, zadanych mu przez lekkoducha Ramzesa.

Eniac — elektryczny mózg

Eniac, będący wynalazkiem lat ostatnich, można śmiało zaliczyć do najwspanialszych zdobyczy naukowych ostatniego dziesięciolecia. Zadaniem jego jest wykonywanie obliczeń matematycznych począwszy od najprostszych działań, jak dodawanie, mnożenie i dzielenie, a skończywszy na rozwiązywaniu skomplikowanych równań algebraicznych i różniczkowych. Niezwykła ta maszyna nie posiada ani jednej części ruchomej, lecz składa się wyłącznie z lamp elektronowych (zbliżonych do zwykłych lamp radiowych), kondensatorów, oporów, kabli i innych części składowych spotykanych w radiotechnice. Jej wygląd i wielkość daleko odbiega od naszych zwykłych maszyn do liczenia. Zajmuje bowiem powierzchnię około 150 metrów kwadratowych, a waży „niewiele", bo około... 30 ton. Samych lamp elektronowych posiada 18 000, kondensatorów — 70 000, a wszystkie połączenia zamykają się w okrągłej liczbie pół miliona sztuk. Jak więc widać, jest to maszyna - gigant.

Jednak w prawdziwe zdumienie wprawia dopiero jej fenomenalna szybkość pracy. Liczby kilkucyfrowe mnoży przez siebie kilka tysięcy razy w ciągu jednej sekundy. Obliczenia, które przy normalnie stosowanych metodach zabrałyby kilkanaście lat czasu, wykonywa w ciągu 2 — 3 dni. W rzeczywistości sama działalność maszyny trwa jeszcze krócej, bo kilka godzin. Resztę czasu zużywają uczeni na odbieranie i sprawdzanie wyników.

Zastosowanie Eniaca jest olbrzymie. Oddaje nieocenione usługi astronomii, fizyce, chemii, naukom technicznym itp. Pozwala na sporządzanie tablic, których obliczenie na normalnej drodze byłoby prawie niemożliwe.

Olimpiady matematyczne

Wasi koledzy w Związku Radzieckim rok rocznie biorą udział w olimpiadach matematycznych. Zwyczaj urządzania dorocznych olimpiad dla młodzieży szkolnej jest w Związku Radzieckim obecnie już tak zakorzeniony i przywiązuje się do niego tak wielką wagę, że w Leningradzie nawet w latach oblężenia, mimo ewakuowania prawie wszystkich naukowców, został on utrzymany.

Podajemy przykłady łatwiejszych zadań zaczerpniętych z materiałów „olimpijskich". Ciekawi jesteśmy, czy je rozwiążecie?!

NASZ KONKURS

Zadania matematyczne

1) Jak znaleźć fałszywą monetę?

Osiem złotych monet zewnętrznie jest jednakowych; jedna z nich jest fałszywa i lżejsza od pozostałych. Znaleźć fałszywą monetę za pomocą dwukrotnego użycia szalkowej wagi bez odważników.

2) Czy więcej jest wina w wodzie, czy też wody w winie?

Z beczki z winem przelano 1 litr do beczki z wodą, a następnie z tej drugiej beczki — nie mieszając jej zawartości — przelano 1 litr zawartości do pierwszej beczki. Czy więcej jest wina w wodzie, czy też wody w winie?

3) Prędkość prądu rzeki

Pływak płynący po rzece przeciwko prądowi zgubił przy moście A pustą flaszkę. Po 20 minutach pływak spostrzegł zgubę, zawrócił i dopędził flaszkę przy moście B. Jaka jest prędkość prądu rzeki, jeżeli odległość między mostami wynosi 2 km?

4) Jak ułożyć parkiet?

Pokazać, w jaki sposób można z przystających wypukłych czworokątów dowolnego kształtu ułożyć parkiet, tzn. pokryć całą płaszczyznę bez opuszczeń i podwójnych nałożeń.

5) Trzy pierścienie

Czy trzy pierścienie z giętkiego drutu mogą być o siebie zahaczone tak, aby żadne dwa z nich nie były ze sobą złączone?

6) Którą godzinę wskazuje zegar?

Dwa zegary rozpoczęły bicie i skończyły je jednocześnie. Pierwszy zegar bije co dwie sekundy, drugi — co 3 sekundy. Ogółem naliczono 13 uderzeń, przy czym uderzenia jednoczesne liczono za jedno uderzenie. Którą godzinę wskazuje pierwszy zegar?

FIZYKA

TABLICA JEDNOSTEK

Długość	Powierzchnia	Objętość	Masa	Siła	Praca	Moc
cm	cm^2	cm^3	1 g	1 dyna $= 1 \frac{g.cm}{sek^2}$	1 erg $= 1 \frac{g.cm^2}{sek^2}$	erg/sek
1 dm = 10 cm	$m^2 = 10000$ cm^2	$dcm^3 = 1000$ cm^3	1 kilogram(kg) = 1000 g	1 megadyna = 10^6 dyn	1 dżul = 10^7 erg	1 wat (W) = 1 dżul/sek
1 metr (m) = 100 cm	1 ar = 100 m^2	1 hektolitr = 100 l	1 tona = 10^6 g = 1000 kg	1 G (gram sił, pond) = 981 dyn	1 kilogramometr (Kgm) = 9,81 dżul	1 kilowat (kW) = 1000 W
1 kilometr(km) = 1000 m	1 hektar = 10^4 m^2	1 $m^3 = 10^6$ cm^3	1 miligram(mg) = 0,001 g	1 Kg (kilogram siły, kilopond) = 1000 G = 9,81. 10^5 dyn	1 watgodzina (Wh) = 3600 W	1 koń mechaniczny (KM) $= 75 \frac{Kgm}{sek}$
1 mikron(μ) = 0,001 cm	1 $km^2 = 10^6 m^2$				1 kWh = 1000 Wh	
1 angstrom (Å) = 10^{-8} cm						

Ciśnienie	Nabój elektryczny	Pojemność elektryczna	Potencjał elektryczny	Natężenie prądu elektrycz.
dyna/cm^2	$\frac{g^{1/2} \; cm^{3/2}}{sek}$	cm	$\frac{g^{1/2} \; cm^{1/2}}{sek}$	$\frac{g^{1/2} \; cm^{3/2}}{sek^2}$
	1 kulomb – 3.10^9 $\frac{g^{1/2} \; cm^{3/2}}{sek}$	1 farad (F) = 9.10^{11} cm	1 volt (V) $= \frac{1}{300}$ $\frac{g^{1/2} \; cm^{1/2}}{sek}$	1 amper (A) $= 1 \frac{kulomb}{sek}$ $= 3.10^9$ $\frac{g^{1/2} \; cm^{3/2}}{sek^2}$
		1 mikrofarad (μF) = 9 10^5 cm		1 weber = 10 A
		1 pikrofarad (pF) = 0.9 cm = 1 cm		

KILKA SŁÓW O OŚWIETLENIU

1 świeca jest to natężenie światła wysyłanego przez $^1/_{60}$ powierzchni 1 cm^2 platyny ogrzanej do temperatury 1 773° C, tzn. do temperatury topnienia.

Jednostką oświetlenia jest natomiast 1 luks, tj. oświetlenie wywołane przez 1 świecę z odległości 1 m.

Poniżej podajemy przykłady różnych wartości oświetleń:

latem w południe w słońcu	100 000 lx
w słoneczny dzień	1 000 „
szary mrok	1 „
Księżyc w pełni	0,2 „
gwiaździste niebo	0,0003 „
prace dokładne wymagają oświetlenia	50 — 100 „
mieszkanie	5 — 75 „
ulice wieczorem	1 — 30 „

Promienie X i światło widzialne posiadają tę samą naturę

Badania naukowe w dziedzinie fizyki pozwoliły stwierdzić, że:

bardzo przenikliwe promieniowanie wysyłane przez rad, czyli tzw. promieniowanie gamma,

promieniowanie X (Röntgena), znane z zastosowań w medycynie,

niewidzialne promieniowanie ultrafioletowe, wysyłane przez Słońce i lampy kwarcowe, mające również duże znaczenie w medycynie,

dobrze nam wszystkim znane światło widzialne,

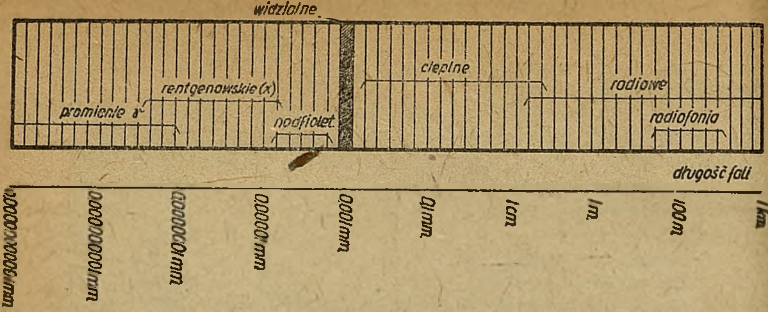
niewidzialne promieniowanie podczerwone wysyłane przez wszystkie ciała (tzw. promieniowanie cieplne), oraz

promieniowanie wysyłane przez anteny radiostacji nadawczych, dzięki któremu możemy słuchać koncertów odbywających się nawet kilka tysięcy kilometrów od nas, że wszystkie wymienione wyżej typy promieniowania posiadają tę samą naturę. Są to wszystko fale elektromagnetyczne i różnią się jedynie długością fali. Poniżej podajemy przegląd tzw. widma elektromagnetycznego.

Warto tu zaznaczyć, że fale pochodzące z elektromagnetycznych obwodów drgających o długościach takich, jakie wysyłają ogrzane ciała, otrzymała po raz pierwszy uczona rosyjska, Arkadia Głagolewa. Wykazała ona tym samym, że np. ciało ludzkie, promieniujące jak wiadomo ciepło, wysyła... fale elektromagnetyczne.

Promienie X

Promienie X, zwane też promieniami rentgenowskimi, stosowane są w medycynie do celów wykrywania stanów chorobowych (diagnostyka) i do leczenia (terapia).

Widmo elektromagnetyczne

Diagnostyka rentgenowska opiera się na zjawisku pochłaniania w różnym stopniu promieni X przez różne tkanki organizmu. Tak więc np. kości pochłaniają promienie X w większym stopniu niż mięśnie, co pozwala zobaczyć na ekranie aparatu rentgenowskiego cień kości (np. ręki) na tle tkanek mięsnych mniej pochłaniających te promienie. W ten sposób można np. wykryć złamanie kości nie dające się poznać zewnętrznie.

Promienie X posiadają właściwości niszczenia tkanek organizmu. Wyzyskuje się tę właściwość w wypadkach nowotworu złośliwego (raka) do niszczenia tkanki rakowatej położonej często wewnątrz organizmu.

W technice promienie X stosowane są do prześwietlań odlewów metalowych lub złącz w celu wykrycia ewentualnych szczelin czy pęcherzy osłabiających znacznie wytrzymałość mechaniczną metalu.

Ultrafiolet w medycynie

Promienie ultrafioletowe, występujące w promieniowaniu słonecznym, a sztucznie wytwarzane w tzw. lampach kwarcowych mają duże zastosowanie w medycynie. Naświetlania promieniami ultrafioletowymi wywołują przemiany biochemiczne w skórze, dające w efekcie witaminę D, wpływającą na przyswajanie wapnia i fosforu przez organizm. Brak tej witaminy jest powodem krzywicy występującej często u dzieci.

Zewnętrznie działanie promieni ultrafioletowych objawia się wystąpieniem tzw. opalenizny, polegającej na zgromadzeniu w skórze dużych ilości barwnika skóry (pigmentu).

NASZ KONKURS

Zadania fizyczne

1) Lód w szklance

Na stole stoi szklanka wypełniona po brzegi wodą, w której pływa kawałek lodu o objętości 10 cm^3. Część lodu oczywiście wystaje ponad powierzchnię. Ile wody wyleje się ze szklanki, gdy lód stopnieje?

2) Żarówki

Obserwujemy kilka świecących się żarówek elektrycznych, zasilanych z tego samego źródła prądu. Nie mając możliwości skontrolowania biegu przewodów, jak można w sposób szybki i prosty przekonać się, czy żarówki połączone są szeregowo, czy też równolegle?

3) Co wskaże waga?

Na wadze sklepowej równoważymy szklankę wypełnioną do około $^2/_3$ wodą. Następnie zanurzamy do wody zawieszony na cienkim sznureczku kawałek mosiądzu o objętości 8 cm^3 tak, aby zanurzył się on całkowicie i nie dotykał ścianek ani dna szklanki. Czy waga pozostanie w stanie równowagi? Jeśli nie, to ile odważników i na jaką szalkę należy dołożyć?

4) Jak korzystać z żarówek?

Rozporządzamy napięciem 220 woltów, a posiadamy kilka jednakowych żarówek przystosowanych do napięcia 110 woltów. W jaki sposób możemy z nich skorzystać? Czy moglibyśmy z nich skorzystać, gdyby nie były one jednakowe, dlaczego?

5) Rachunek za światło

Żarówka 50-watowa pali się codziennie przez 6 godzin. Obliczyć miesięczny rachunek za światło, jeśli koszt kilowatgodziny wynosi 10 zł.

6) Twardo — miękko

Czemu twardo jest spać na drewnianej ławie, a miękko na kanapie?

Samolot

Według statutu FAI (Federation Aeronautique Internationale— Międzynarodowy Związek Lotniczy) — „Samolot jest to statek powietrzny, cięższy od powietrza, zaopatrzony w zespół silnikowy nadający mu ruch postępowy. Samolot utrzymuje się w powietrzu dzięki działaniom dynamicznym powietrza na powierzchnie nośne, pozostające bez ruchu w czasie lotu".

W regulaminach sportowych określenie „samolot" jest stosowane wyłącznie do statków powietrznych, odpowiadających powyższej definicji i mogących wznieść się w powietrze tylko z ziemi oraz lądować tylko na ziemi.

Chociaż pomysły stworzenia samolotu w formie zbliżonej do obecnej sięgają połowy ubiegłego stulecia, dopiero skonstruowanie odpowiedniego silnika benzynowego umożliwiło budowę rzeczywiście latającego samolotu.

Podział samolotów

Samolot składa się z płatowca i zespołu śmigło-silnikowego. Płatowiec z kolei składa się ze skrzydeł, kadłuba, opierzenia i podwozia. Zespół śmigło-silnikowy składa się ze śmigła i silnika.

Według sposobu budowy, samoloty dzielą się na: jednopłaty (górnopłaty, średniopłaty i dolnopłaty), dwupłaty (zwykłe lub tandem) trój- lub wielopłaty.

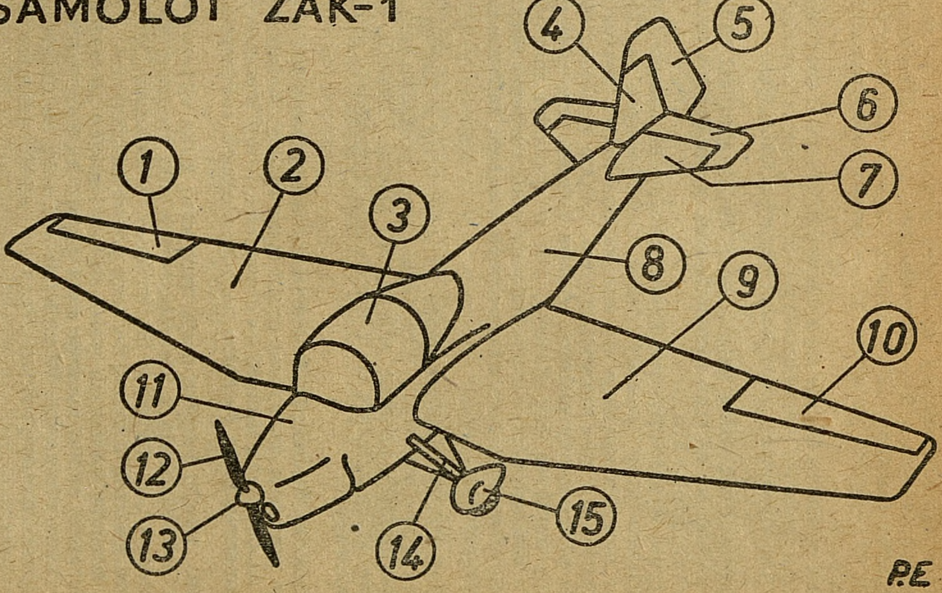
Ze względu na zastosowanie samoloty dzielą się na: cywilne (szkolne, treningowe, pocztowe, pasażerskie, sanitarne, do potrzeb gospodarczych, wyczynowe) i wojskowe (szkolne, treningowe, bojowe), które z kolei dzielą się na: obserwacyjno - rozpoznawcze, myśliwskie, szturmowe, bombardowania lekkiego, średniego i ciężkiego, łącznikowe, transportowe i sanitarne.

Z punktu widzenia sportowego (rekordy) mamy znowu podział na 4 kategorie: I o pojemności silnika — 6,5 — 91; II — 4,5 — 61; III — 2 — 41; IV — 1 — 21. Każda kategoria dzieli się na dwie podkategorie: jedno- i wielomiejscowe; według ilości silników — na jedno- i wielosilnikowe.

Opis budowy samolotu

Na rysunku perspektywicznym polskiego samolotu „Żak - 1" zaznaczono części z jakich składa się przeciętny samolot (por. str. 323).

SAMOLOT ŻAK-1

1 — Lotka prawa (patrząc z miejsca pilota), 2 — skrzydło prawe, 3 — osłona kabiny pilota (limuzyna), 4 — statecznik kierunkowy, 5 — ster kierunkowy, 6 — ster wysokości, 7 — statecznik wysokości, 8 — kadłub, 9 — skrzydło lewe, 10 — lotka lewa, 11 — osłona silnika (maska), 12 — śmigło, 13 — osłona piasty śmigła (kołpak), 14 — goleń podwozia, 15 — osłona aerodynamiczna koła (owiewka).

Części samolotu buduje się z drzewa lub metalu. Ostatnio dzięki opanowaniu techniki uszlachetnienia drzewa, coraz częściej materiał ten jest stosowany przez konstruktorów lotniczych.

Skrzydła. Płat nośny składa się z dwóch skrzydeł zamocowanych, w zależności od typu samolotu, nad, w środku lub na spodzie kadłuba (np. „Żak - 1").

Skrzydło w przekroju ma kształt profilu lotniczego, który zachowany jest przy pomocy żeber nawleczonych na dźwigary. Z przodu skrzydła znajduje się wzmocniona listwa, zwana krawędzią natarcia, a z tyłu krawędź spływu. Lekkie samoloty sportowe posiadają płat pokryty płótnem, cięższe sklejką (np. „Żak-9") lub też blachą duralową czy stalową, jak w wypadku maszyn bojowych. Na końcach skrzydeł znajdują się małe ruchome skrzydełka, tzw. lotki, służące do sterowania samolotem i do zachowania równowagi poprzecznej.

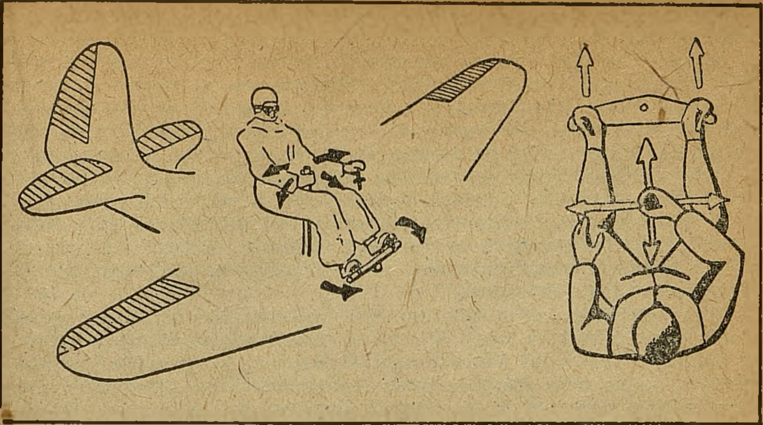
Kadłub. Szkielet kadłuba może być budowany z drzewa i sklejki lub też z rur stalowych albo duralowych, profilowanych, a następnie obciągnięty płótnem, sklejką lub blachą. Istnieją kadłuby skorupowe, które składają się z dwóch części uprzednio uformowanych i spawanych.

Stateczniki. Stateczniki budowane są analogicznie jak skrzydła, z tym, że posiadają zazwyczaj profil symetryczny. Konstrukcja, ze względu na pożądaną lekkość — drewniana. Stery wysokości i kierunku zamocowane są ruchome na odpowiednich zawiasach.

Silnik. Silniki lotnicze mają zazwyczaj kilka cylindrów. Najmniejszą ilość stanowią 2. Rozróżniamy silniki rzędowe, gwiaździste o układzie „V" (wiszące lub stojące), o układzie „X" lub też pojedynczą gwiazdę 9 cylindrów czy podwójną 18.

Moc silników lotniczych waha się dziś między 15 KM a 3 000 KM. Najczęściej silniki montuje się z przodu kadłuba lub w skrzydłach (gondole silnikowe). W układzie samolotu ze śmigłem pchającym (patrz motoszybowiec „Pegaz") silnik wmontowany jest z tyłu kadłuba.

Zbiorniki paliwa umieszcza się w kadłubie lub też w skrzydłach.

Organy sterowe. Do sterowania samolotu służą lotki i stery na statecznikach, które poruszane są następującymi urządzeniami:

Drążek sterowy (lub kierownica) znajduje się przed pilotem. Poruszając go do przodu powodujemy opuszczenie steru wysokości w dół, a więc i lot w dół; ściąganie drążka do siebie powoduje wznoszenie. Ruch drążkiem w lewo wychyla lewą lotkę na skrzydle — do góry, a prawą w dół. Następuje przechylenie się samolotu w lewo. Analogicznie, w wypadku ruchu w prawo — przechylenie nastąpi w prawo.

Do zwracania samolotu w dowolnym kierunku służą: orczyk lub pedały.

Historia lotnictwa polskiego

Polska ma wszelkie powody, by czuć się narodem o równie starych tradycjach lotniczych jak inne państwa.

Już za panowania króla Władysława IV spolonizowany Włoch Boratyni, menniczy królewski, sporządził plan trzyosobowego szybowca. Szybowiec ten co prawda nigdy nie latał, niemniej jednak od tej chwili datuje się historia polskiego lotnictwa. Nie można pominąć również Stanisława Augusta, na którego królewskie zlecenie budowano w Kamieńcu Podolskim „kulę aerostatyczną", nad którą pracowali pierwsi polscy konstruktorzy balonów — Gidelski w Warszawie i Jan Śniadecki w Krakowie.

Pierwszym jednak Polakiem, który wzbił się w powietrze, był Jan Potocki. Stare kroniki wspominają o tym pierwszym locie, który odbył się w 1788 roku w Warszawie. Potocki wzniósł się w powietrze na balonie wespół ze słynnym Blanchardem, swym służącym Turkiem i psem. Współcześnie z lotami Ottona Lilienthala wykonywał swe pionierskie loty szybowcowe Czesław Tański. W tym czasie działał także w tej dziedzinie wielki uczony Stefan Drzewiecki. Ciężkie warunki życia pod trzema zaborami nie pozwoliły na rozwinięcie się talentów polskich wynalazców, a wiele ich prac pozostało zapomnianych. Mimo to, jeszcze przed pierwszą wojną światową, powstały pierwsze organizacje lotnicze. Z tego też okresu mamy do zanotowania nazwiska polskich pilotów i pierwsze rekordy zdobywane przez Polaków.

Pierwszym polskim pilotem był Tadeusz Heyne, który przeszedł przeszkolenie w Rosji. Pierwszy polski rekord lotniczy ustalony został w 1910 r. w Petersburgu. Był to przelot długości 37 kilometrów, co na owe czasy było wyczynem nie lada. Nawiasem mówiąc, należy wspomnieć, że w ogóle pierwszy lot jaki ujrzała Warszawa, był to lot rosyjskiego pilota Utoczkina, który wzniósł się na wysokość — 30 metrów i latał 62 minuty.

Historia pierwszej wojny światowej nie zanotowała działań polskiego lotnictwa. Dopiero w listopadzie 1918 roku pojawiły się pierwsze polskie rekordy.

W roku 1926 por. pilot, Bolesław Orliński, na uszkodzonym po drodze samolocie, przeleciał z Tokio do Warszawy. W roku 1929 mjr pilot Idzikowski usiłuje dwukrotnie przelecieć Atlantyk. 8 maja 1933 r. kpt. pilot Stanisław Skarżyński na samolocie sportowym RWD-5 bis przelatuje 3 670 km z St. Luis do Maccaio w ciągu 20 godzin 15 min. i jest pierwszym pilotem, który przebył południowy Atlantyk ze wschodu na zachód.

Zwycięstwa kpt. pilota Franciszka Żwirki w Challenge'u 1932 r na samolocie RWD-6 i zwycięstwo Jerzego Bajana w 1934 r. w tymże Challenge'u — to najpiękniejsze karty w historii lotnictwa polskiego w okresie sprzed 1939 r. Wyczyny polskiego szybownictwa, rekordy Wandy Modlibowskiej, 24 godz. rekord Polski Tadeusza Góry, wyniki międzynarodowych zawodów w 1936 r. w Niemczech (w Rhön) dobitnie świadczą o osiągnięciach polskich w dziedzinie szybownictwa. Rezultaty międzynarodowych zawodów balonów wolnych o puchar Gordon-Benetta, również przynosiły Polsce zwycięstwa.

Nie można też pominąć wyników, uzyskanych przez polskie lotnictwo komunikacyjne oraz przez polską myśl konstrukcyjną. Takie konstrukcje, jak samolot PZL-24, PZL-26, P-37 (Łoś) i wiele innych — dobitnie świadczą o owocnej pracy inżyniera i konstruktora. Warto przy tym wspomnieć, że średni polski bombowiec

„Łoś“ o prędkości przelotowej 360 km/godz. przewyższał pod względem technicznym niektóre samoloty niemieckie.

W pracowniach konstruktorskich, w halach fabrycznych opracowane były nowe maszyny; wystarczy tu wymienić takie, jak myśliwiec „Jastrząb“ o prędkości 400 km/godz. i silnym uzbrojeniu oraz nowoczesne bombowce, które były w opracowaniu. Niestety, na skutek ignorancji zagadnień lotniczych, niedoceniania lotnictwa i niekompetencji naczelnych władz wojskowych, nie było dane wzbić się maszynom tym w powietrze. Lotnicy polscy w kampanii wrześniowej 1939 roku, walcząc z przeważającymi siłami wroga, latając na gorszych maszynach, potrafili zadać Niemcom poważne straty. Znaczna część personelu lotnictwa po klęsce wrześniowej przedostała się na zachód, gdzie najpierw we Francji, a później w Anglii sformowała polskie jednostki bojowe, które walczyły u boku angielskiego RAF-u. W lipcu 1943 roku na terenie Związku Radzieckiego przy Pierwszej Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki w Grigoriewskoje zaczął formować się Pierwszy Pułk Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa“. W marcu 1944 roku zostaje sformowany Drugi Pułk Nocnych Bombowców „Kraków“. W końcu sierpnia tegoż roku, już na terenach polskich, formuje się Trzeci Pułk Szturmowy.

Lotnictwo polskie, zorganizowane w Związku Radzieckim, bierze czynny udział w walce z niemieckim najeźdźcą na szlaku od Kijowa poprzez Warszawę, Bydgoszcz, Kołobrzeg aż do Berlina.

Dziś młode lotnictwo Polski Ludowej, wywodzące się z Pierwszego Pułku Myśliwskiego „Warszawa“, posiada chlubną kartę w historii walk o wolność i niepodległość ojczyzny. Lotnictwo to obecnie rozwija się i krzepnie. Wystarczy wspomnieć chociażby tylko o dwóch nowych rekordach szybowcowych, uzyskanych w trzy lata po zakończeniu wojny.

Powstanie Powszechnej Organizacji „Służba Polsce“ pozwala na wciągnięcie do lotnictwa szerokich rzesz młodzieży niezamożnej, dla której dotychczas dostęp do tej dziedziny był zamknięty.

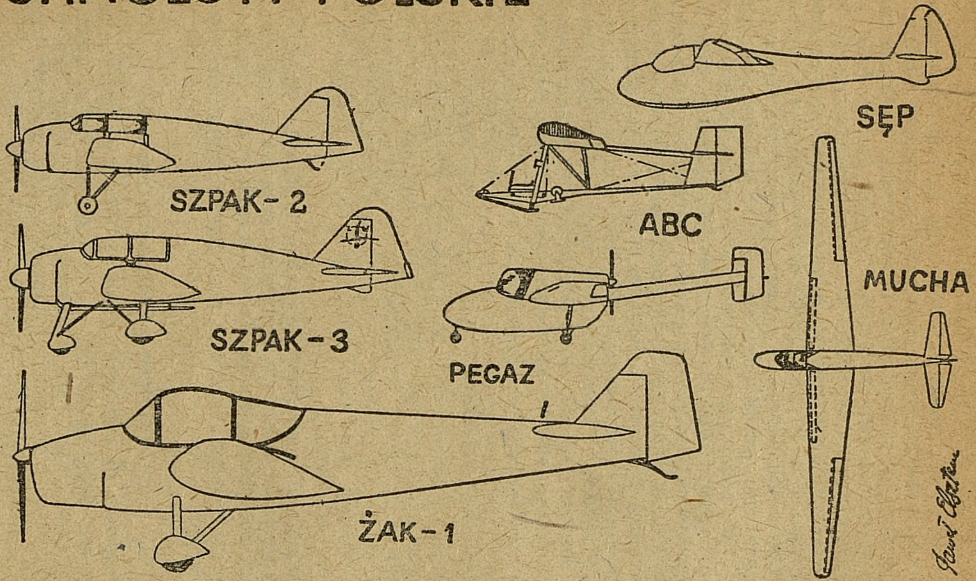
Lotnictwo polskie jest dziś poważnym czynnikiem pokoju i odbudowy kraju.

Obecne polskie samoloty

Nawiązując do chlubnych tradycji lotnictwa polskiego, natychmiast po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. konstruktorzy nasi rozpoczęli pracę nad stworzeniem krajowych typów samolotów. Jednym z pierwszych prototypów był samolot turystyczny „Szpak-2“, wykonany i oblatany w końcu 1945 roku.

Polski przemysł lotniczy dysponuje obecnie kilkoma wytwórniami samolotów, z których największe to: Państwowe Zakłady

SAMOLOTY POLSKIE

Lotnicze (PZL); Lotnicze Warsztaty Doświadczalne (LWD); Centralne Studium Samolotów (CSS) i Instytut Szybownictwa.

Dla orientacji załączamy rysunki samolotów i szybowców, wyprodukowanych w kraju. Niektóre z wymienionych znajdują się już w seryjnej budowie.

Lotnicze Warsztaty Doświadczalne

„SZPAK-2". Samolot turystyczny, czteromiejscowy, silnik Siemens SH-14 o mocy 150 KM. Rozpiętość skrzydeł — 11,3 m, długość kałuba — 8,2 m, ciężar własny (bez pasażerów i bagażu) — 650 kg. Ciężar użyteczny — 1 200 kg. Prędkość maksymalna 204 km/godz. Zasięg lotu 650 km. Konstruował inż. Tadeusz Sołtyk.

Pewną odmianą konstrukcyjną jest samolot „SZPAK-3", który posiada trójkołowe podwozie. Dane techniczne identyczne jak u „Szpaka-2".

Do celów szkoleniowych i akrobacji skonstruowano samolot „SZPAK-4". Główne dane jak wyżej.

„ŻAK-1". Uwzględniając potrzeby lotnictwa sportowego, LWD wyprodukowały lekki samolot turystyczny dwuosobowy (dwa miejsca obok siebie).

Samolot „Żak-1" posiada silnik czechosłowacki Walter-Mikron o mocy 60 KM. Rozpiętość skrzydeł — 11,5 m; długość kadłuba — 7,9 m. Ciężar własny — 380 kg. Ciężar całkowity (tzw. w locie) — 600 kg. Prędkość maksymalna 170 km/godz. Pułap, tj. osiągalna wysokość, wynosi 5 000 m.

Ulepszoną wersją jest „Żak-2" z silnikiem Continental o mocy 65 KM.

Instytut Szybownictwa

Instytut Szybownictwa zajmuje się budową prototypów szybowców. Do znanych jego maszyn należy „Sęp" — (IS-1), który brał udział w międzynarodowych zawodach szybowcowych w Samedan (Szwajcaria), 8 miejsce dla Polski zdobył pilot Adam Zientek.

IS-1 „SĘP".

Szybowiec wyczynowy, jednomiejscowy, konstrukcja drewniana. Rozpiętość — 17,5 m. Długość — 7,5 m. Ciężar całkowity — 290 kg. Prędkość w locie nurkowym — 250 km/godz. Konstruował Józef Niespał — Bielsko.

IS-2 „MUCHA".

Szybowiec wyczynowo-przejściowy, jednoosobowy. Rozpiętość — 15 m. Długość — 7 m. Ciężar całkowity — 210 kg. Konstruowali inż. inż. Kotowski i Irena Kaniewska — Bielsko.

IS-3 „ABC".

Szybowiec szkolny, do szkolenia wstępnego. Rozpiętość — 9 m. Długość — 6 m. Ciężar całkowity — 150 kg. Konstruował inż. Rudolf Matz — Bielsko.

W a r s z t a t y   M i n i s t e r s t w a   K o m u n i k a c j i

Warsztaty te opracowały prototyp motoszybowca, konstrukcji inż. Tadeusza Chylińskiego. Samolot ten zostanie zaopatrzony w silnik krajowej produkcji „Gado" o mocy 40 KM. Rozpiętość—11,7 m. Długość — 6,7 m. Ciężar całkowity — 350 kg. Prędkość maksymalna — 148 km/godz. Kabina mieści jednego pilota.

Projekt motoszybowca „Pegaz" otrzymał pierwszą nagrodę na konkursie rozpisanym w 1945 r. przez Departament Lotnictwa Cywilnego przy Ministerstwie Komunikacji.

C e n t r a l n e   S t u d i u m   S a m o l o t ó w

W opracowaniu są: CSS-10 turystyczny i CSS-12 pasażerski. Praca nad prototypami jest w pełnym toku.

Małe lotnictwo w Polsce
(Modelarstwo)

Ruch modelarski w Polsce rozpoczął się w roku 1924, dzięki inicjatywie ówczesnego pisma lotniczego „Młody Lotnik".

Pierwsze zawody ogólnokrajowe odbyły się w roku 1926. Od tej pory sport modelarski obejmował coraz to większe grupy młodzieży garnącej się do lotnictwa.

Z przedwojennych występów modelarzy polskich należy wymienić chlubny udział w Jamboree harcerskim w Holandii (rok 1937), gdzie Polacy zajęli kilka pierwszych miejsc.

Na zawodach o puchar Wakefielda w Paryżu w roku 1938 zajęliśmy 9 miejsce pozostawiając Belgię, Holandię, Czechosłowację, Norwegię i Szwecję poza sobą.

Rok 1939 przyniósł pierwszą konstrukcję silnika benzynowego dla modeli.

W okresie okupacji od 1939 do początku 1945 roku małe lotnictwo, tak jak całe życie Polaków, było brutalnie niszczone. Pomimo jednak represji, znajdowały się grupy zapaleńców, konspiracyjnie urządzających zawody i kursy modelarskie.

Natychmiast po unormowaniu się warunków w nowej Polsce, władze państwowe pomyślały i o modelarstwie.

Pierwszą placówką w 1945 roku, organizującą modelarnie i modelarstwo w ogóle, był Departament Lotnictwa Cywilnego przy Ministerstwie Komunikacji.

Przy aeroklubach zaczęły powstawać modelarnie, na razie wykorzystując poniemieckie remanenty. Dużą zachętą do pracy było ukazanie się tuż po zakończeniu działań wojennych pisma lotniczego — „Skrzydlata Polska“, które rozpoczęło powojenne publikacje modelarskie.

Pierwsze po wojnie, a jedenaste od 1926 roku, ogólnopolskie zawody odbyły się w Warszawie 9 i 10 czerwca 1946 r. dzięki inicjatywie redakcji „Skrzydlatej Polski“. W zawodach tych brało udział 160 modeli wszystkich kategorii.

Polska Ludowa rozpoczęła rozwijać swoje najmłodsze skrzydła. — Powstał tygodnik młodzieży lotniczej „Skrzydła i Motor“ posiadający stały dział modelarski. Wydano trzy plany modeli szybowców dla początkujących.

Pojawiły się nowoczesne konstrukcje silników samozapłonowych (Diesla) młodego konstruktora Felicjana Gadomskiego z Poznania. Ruch modelarski zaczął nabierać tempa, tym bardziej, że wszystkie modelarnie subsydiowane są przez państwo i szkolenie w nich jest bezpłatne.

Od 1946 roku organizację modelarstwa w kraju przejęła Liga Lotnicza, instytucja kierująca częścią lotnictwa sportowego. Liczne kursy i miejscowe zawody zdobywają z roku na rok nowe zastępy członków.

Przez Ligę Lotniczą i „Służbę Polsce“ do lotnictwa

Wielu z Was, młodzi czytelnicy, pragnie wybrać sobie zawód pilota, chce latać i zostać skrzydlatym obrońcą swego kraju. Ale wielu z Was nie zdaje sobie często sprawy, jak trudną drogę trzeba przejść, by znaleźć się za sterami samolotu sportowego czy wojskowego. Prowadzi ona od modelarstwa przez szybownictwo i spadochroniarstwo do cywilnej szkoły pilotów silnikowych czy wojskowej szkoły lotniczej.

Aby zostać pilotem, trzeba być przede wszystkim zdrowym, młodym i posiadać ogólne wykształcenie. Nieprawdą jest, że ten, który w szkole zbija bąki i chodzi na wagary, może być pilotem. Pilotaż, to nie jest machanie drążkiem, to poważna i trudna praca, do której trzeba znać wyśmienicie matematykę, fizykę i posiadać całą masę ogólnych wiadomości. Tylko najlepsi z najlepszych, ci, którzy na celująco przejdą wszystkie stopnie wyszkolenia w Lidze Lotniczej i Powszechnej Organizacji „Służba Polsce“, będą mogli zostać pilotami cywilnymi lub wojskowymi.

Chcąc zostać lotnikiem, trzeba od 12 roku życia zacząć uprawiać modelarstwo w Lidze Lotniczej.

Zapozna ono Was z prawami rządzącymi lotem samolotu, z językiem ludzi powietrza; wyszkoli w Was staranność, uwagę i cier-

pliwość. Teoretyczne kursy szybowcowe i silnikowe dadzą Wam nieodzowny zasób wiedzy do poruszania się swobodnie w powietrzu. Kurs spadochronowy I stopnia pozwoli Wam w przyszłości bez cienia obawy rzucić się w wielopiętrową przepaść i lądować z uśmiechem na twarzy.

Mając lat 16 — 18 już jako junacy-lotnicy Organizacji Powszechnej „Służba Polsce", przejdziecie w ciągu 6 tygodni wyszkolenie szybowcowe I i II stopnia i otrzymacie licencję ślizgowego pilota szybowcowego. W 17 — 19 roku życia czekać na Was będą szybowce treningowe. W szkołach górskich przejdziecie czterotygodniowe wyszkolenie szybowcowe III stopnia i po ukończeniu kursu spadochronowego II stopnia (skoki z samolotu) dostaniecie od komisji egzaminacyjnej licencję szybowcowego pilota żaglowego.

Mając licencję pilota żaglowego i 18 — 20 lat, możecie się następnie ubiegać o przyjęcie do szkoły silnikowej.

Teraz dopiero, po kolejnym przejściu stopni lotniczej „drabiny" wszystko stoi dla Was otworem: wojskowe szkoły lotnicze, szybowcowe, latanie sportowe w aeroklubach, praca na liniach komunikacyjnych i wiele innych przyjemności, o których każdy z Was często marzy.

Na szkolenie szybowcowe i silnikowe kwalifikuje tylko „Służba Polsce" i tylko junacy tej organizacji będą mogli przechodzić wyszkolenie lotnicze.

Rozumiecie więc dobrze, że droga do lotnictwa prowadzi przez dwie organizacje: Ligę Lotniczą i „Służbę Polsce".

Do Ligi Lotniczej może się zapisać każdy z Was; będzie mógł tam uprawiać modelarstwo.

Na kursy szybowcowe I i II stopnia należy się zgłaszać w Powiatowej Komendzie PO „Służba Polsce" do dnia 25 marca każdego roku.

Przy zgłoszeniu należy wykazać się: metryką urodzenia (wiek 16—18 lat), świadectwem moralności lub opinią organizacji młodzieżowej albo partii politycznej, zezwoleniem rodziców i odpisem świadectwa ukończenia 7 klas szkoły powszechnej. Szkolenie jest całkowicie bezpłatne, trwa 6 tygodni i zaczynać się będzie 1 każdego miesiąca począwszy od 1 maja do 1 września.

Na kursy szybowcowe III stopnia należy składać podania do 20 marca każdego roku na adres: Samodzielny Wydział Lotniczy Komendy Głównej PO „Służba Polsce", **Warszawa — Aleja Wyzwolenia nr 54/56, pokój 51.** Do podania należy dołączyć własnoręcznie napisany życiorys, odpis uzyskania licencji pilota ślizgowego, poświadczony przez Ligę Lotniczą, Aeroklub lub MO, świadectwo moralności, świadectwo ukończenia 7 klas szkoły powszechnej lub równoważne, metrykę urodzenia (wiek 16 — 19 lat), dwie fotografie.

Kandydaci zakwalifikowani na szkolenie, po przejściu komisji lekarskiej otrzymają karty powołania, z którymi zgłoszą się w odpowiednim czasie w Powiatowej Komendzie PO „Służba Polsce"; gdzie otrzymają rozkazy wyjazdu do szkół oraz bezpłatne bilety na przejazd tam i z powrotem. Po przejściu tego przeszkolenia możecie się następnie starać za pośrednictwem miejscowych RKU o przyjęcie do Oficerskich Szkół Lotniczych.

Droga do lotnictwa w Polsce Ludowej stoi dla każdego otworem; obojętne czy jesteście synami chłopów, robotników, czy inteligencji pracującej.

Warunkiem jednak nieodzownym dostąpienia zaszczytu latania jest nie tylko dobra chęć i zamiłowanie, ale przede wszystkim pilna nauka, praca nad sobą i szczera ofiarna praca dla Polski Ludowej.

Młodzież z różnych stron świata na Międzynarodowej Konferencji Młodzieży Pracującej w Warszawie

CHEMIA

Spis pierwiastków chemicznych

Liczba porządkowa	Nazwa pierwiastka	Symbol	Ciężar atomowy	Temperatura topnienia °C	Temperatura wrzenia °C	Wartościowość
1	Wodór	H	1,008	— 262	— 253	I
2	Hel	He	4,003	— 271	— 269	0
3	Lit	Li	6,94	179	1372	I
4	Beryl	Be	9,013	1280	2967	II
5	Bor	B	10,82	2300	2550	III
6	Węgiel	C	12,01	— *)	—	IV
7	Azot	N	14,008	— 210	— 196	III, V
8	Tlen	O	16,000	— 219	— 183	II
9	Fluor	F	19,00	— 218	— 188	I
10	Neon	Ne	20,183	— 249	— 246	0
11	Sód	Na	22,997	98	883	I
12	Magnez	Mg	24,32	657	1102	II
13	Glin	Al	26,97	658	2500	III
14	Krzem	Si	28,06	1414	2630	IV
15	Fosfor	P	30,974	44	282	III, V
16	Siarka	S	32,06	118	445	II, IV, VI
17	Chlor	Cl	35,457	— 101	— 34	I, III, V, VII
18	Argon	A	39,944	— 189	— 186	0
19	Potas	K	39,096	64	776	I
20	Wapń	Ca	40,08	850	1439	II
21	Skand	Sc	45,10	1400	2400	III
22	Tytan	Ti	47,90	1727	—	II, III, IV
23	Wanad	V	50,95	1726	3000	II, III, IV, V
24	Chrom	Cr	52,01	1920	2327	II, III, VI
25	Mangan	Mn	54,93	1221	2152	II, III, IV, VI, VII
26	Żelazo	Fe	55,85	1535	2730	II, III, VI
27	Kobalt	Co	58,94	1492	3185	II, III
28	Nikiel	Ni	58,69	1453	3177	II, III
29	Miedź	Cu	63,54	1084	2595	I, II
30	Cynk	Zn	65,38	419	906	II
31	Gal	Ga	69,72	30	2064	II, III
32	German	Ge	72,60	958	—	II, IV
33	Arsen	As	74,91	817	—	III, V
34	Selen	Se	78,96	220	685	II, IV, VI
35	Brom	Br	79,916	— 7	63	I
36	Krypton	Kr	83,70	— 157	— 153	0
37	Rubid	Rb	85,48	39	713	I
38	Stront	Sr	87,63	757	1364	II
39	Itr	Y	88,92	1475	—	III
40	Cyrkon	Zr	91,22	1860	—	IV
41	Niob	Nb	92,91	1950	2900	III, IV, V
42	Molibden	Mo	95,95	2622	4800	II — VI
43	Technet	Tc	ok. 100	—	—	VII
44	Ruten	Ru	101,70	2500	—	II, III, IV, VI, VII, VIII
45	Rod	Rh	102,91	1966	—	II, III, IV
46	Pallad	Pd	106,7	1555	—	II, IV

*) Kreska oznacza brak danych.

Liczba porządkowa	Nazwa pierwiastka	Symbol	Ciężar atomowy	Temperatura topnienia °C	Temperatura wrzenia °C	Wartościowość
47	Srebro	Ag	107,88	960	2170	I
48	Kadm	Cd	112,41	321	765	II
49	Ind	In	114,76	156	—	I, II, III
50	Cyna	Sn	118,70	232	2430	II, IV
51	Antymon	Sb	121 76	630	1635	III, V
52	Tellur	Te	127,61	452	1390	II, IV, VI
53	Jod	J	126,92	114	183	I, III, V, VII
54	Ksenom	X	131.3	— 112	— 108	0
55	Cez	Cs	132,91	28	690	I
56	Bar	Ba	137,36	710	1638	II
57	Lantan	La	138,92	885	1800	III
58	Cer	Ce	140,13	775	1400	III, IV
59	Prazeodym	Pr	140,92	932	—	III
60	Neodym	Nd	144,27	840	—	III
61	Promet	Pm	147	—	—	III
62	Samar	Sm	150,43	1300	—	II, III
63	Europ	Eu	152,00	—	—	III
64	Gadolin	Gd	156,90	—	—	III
65	Terb	Tb	152,20	—	—	III
66	Dysproz	Dy	162,46	— 255	— 253	III
67	Holm	Ho	163,50	—	—	III
68	Erb	Er	167,2	—	—	III
69	Tul	Tu	169.40	—	—	III
70	Iterb	Yb	173,04	—	—	III
71	Kasjop	Cp	174,99	—	—	III
72	Hafn	Hf	178,6	2230	—	IV
73	Tantal	Ta	180,88	3030	4100	V
74	Wolfram	W	183,92	3380	6000	II — VI
75	Ren	Re	186,31	3170	—	IV, VI, VII
76	Osm	Os	190,2	2500	—	II,III,IV,VI,VIII
77	Iryd	Ir	193,1	2454	4400	III, [illegible]
78	Platyna	Pt	195,23	1733	4400	II, IV
79	Złoto	Au	197,2	1063	2960	I, III
80	Rtęć	Hg	200,61	— 39	357	I, II
81	Tal	Tl	204,39	302	1457	I, II
82	Ołów	Pb	207,21	327	1750	II, IV
83	Bizmut	Bi	209,0	271	1560	III, V
84	Polon	Po	210	—	—	—
85	Astat	At	218	—	—	I
86	Radon	Rn	222,00	— 71	— 62	0
87	Frans	Fr	223	—	—	I
88	Rad	Ra	226,05	700	1140	II
89	Aktyn	Ac	227	—	—	III
90	Tor	Th	232,12	1827	3530	IV
91	Protaktyn	Pa	231	—	—	—
92	Uran	U	238,07	1689	—	III, IV, VI
93	Neptun	Np	237	—	—	III
94	Pluton	Pu	239	—	—	III
95	Ameryk	Am	241	—	—	III
96	Kiur	Cm	242	—	—	III

Najważniejsze rodzaje związków chemicznych

Związki nieorganiczne

Tlenki (przykłady)

1) Tlenki pierwiastków jednowartościowych. H_2O (woda), Na_2O — tlenku sodu.
2) Tlenki pierwiastków dwuwartościowych: CaO — tlenek wapnia (wapno palone), MgO — tlenek magnezu (magnezja palona).
3) Tlenki pierwiastków trójwartościowych: Al_2O_3 — tlenek glinu, Fe_2O_3 — tlenek żelazowy, As_2O_3 — trójtlenek arsenu (arszenik).
4) Tlenki pierwiastków czterowartościowych: SiO_2 — dwutlenek krzemu (krzemionka), CO_2 — dwutlenek węgla, SO_2 — dwutlenek siarki.
5) Tlenki pierwiastków pięciowartościowych: P_2O_5 — pięciotlenek fosforu.
6) Tlenki pierwiastków sześciowartościowych: SO_3 — trójtlenek siarki.
7) Tlenki pierwiastków siedmiowartościowych: Cl_2O_7 — siedmiotlenek chloru.
8) Tlenki pierwiastków ośmiowartościowych: OsO_4 — czterotlenek osmu.

Kwasy

Wykrywanie: papierek lakmusowy zmienia swą barwę z niebieskiej na różową.

Kwasy tlenowe:

tlenek niemetalu + woda = kwas

$CO_2 + H_2O = H_2\,CO_3$ — kwas węglowy

$SO_3 + H_2O = H_2\,SO_4$ — kwas siarkowy

Ważniejsze kwasy tlenowe:

H_2SO_4 — kwas siarkowy (zastosowanie: produkcja nawozów sztucznych, oczyszczanie ropy naftowej, produkcja materiałów wybuchowych, barwników, kwasu solnego, azotowego).

HNO_3 — kwas azotowy (zastosowanie: produkcja materiałów wybuchowych, lakierów, barwników mas plastycznych).

Kwasy beztlenowe:

Gazy takie, jak np. HCl — chlorowodór, H_2S — siarkowodór, rozpuszczone w wodzie, mają własności kwasów.

Ważny kwas beztlenowy: HCl — kwas solny (zastosowanie w różnych działach przemysłu chemicznego).

Zasady

Wykrywanie: papierek lakmusowy zmienia swoją barwę z różowej na niebieską, fenolftaleina z bezbarwnej staje się malinowa.

tlenek metalu + woda = zasada

$Na_2O + H_2O = NaOH$ zasada (wodorotlenek) sodowa

$CaO + H_2O = Ca(OH)_2$ zasada (wodorotlenek) wapniowa.

Gaz amoniak — NH_3, rozpuszczony w wodzie wykazuje własności zasad:

$NH_3 + H_2O = NH_4OH$ zasada (wodorotlenek) amonowa.

Ważniejsze zasady:

NaOH — w roztworze wodnym nosi nazwę ługu sodowego (zastosowanie: wyrób mydła, produkcja innych związków sodu).

KOH — zasada potasowa, wodorotlenek potasowy (w roztworze wodnym ług potasowy).

$Ca(OH)_2$ — zasada wapniowa, wapno gaszone (zastosowanie: zaprawy murarskie, wapno bielące, produkcja innych zasad).

Sole

Typowa reakcja otrzymywania soli:

zasada + kwas = sól + woda (reakcja zobojętniania)

$NaOH + HCl = NaCl + H_2O$; NaCl — chlorek sodu.

$2KOH + H_2SO_4 = K_2SO_4 + 2H_2O$; K_2SO_4 — siarczan potasu.

Ważniejsze sole:

1) Chlorki: NaCl — chlorek sodu (sól kuchenna), NH_4Cl — chlorek amonu (salmiak).
2) Siarczki; FeS_2 — siarczek żelaza (w przyrodzie występuje jako piryt). ZnS — siarczek cynku (w przyrodzie jako blenda cynkowa), HgS — siarczek rtęci (cynober).
3) Siarczany: Na_2SO_4 — siarczan sodu (sól glauberska) $CaSO_4$ — siarczan wapnia (gips), $MgSO_4$ — siarczan magnezu (sól gorzka).

4) Węglany: Na_2CO_3 — węglan sodu (soda) K_2CO_3 — węglan potasu (potaż), $(NH_4)_2CO_3$ — węglan amonu (używany jako proszek do pieczenia).

5) Azotany: $NaNO_3$ — azotan sodu (saletra sodowa), KNO_3 — azotan potasu (saletra potasowa), NH_4NO_3 azotan amonu (saletra amonowa).

Związki organiczne

Węglowodory

Łańcuchowe: 1) nasycone (parafiny): CH_4-metan, C_2H_6-etan, C_3H_8-propan, C_4H_{10}-butan. . . C_nH_{2n+2} (n = 1, 2, 3, 4. . . 60),

2) nienasycone: C_2H_4-etylen, C_2H_2-acetylen.

Pierścieniowe, np. aromatyczne: C_6H_6-benzen, $C_{10}H_8$-naftalen.

Alkohole

Cecha charakterystyczna: grupa OH zamiast atomu wodoru w cząsteczce węglowodoru.

CH_3OH — alkohol metylowy (spirytus drzewny).
C_2H_5OH — alkohol etylowy (spirytus).
C_6H_5OH — fenol (karbol).
$C_3H_5(OH)_3$ — gliceryna.

Aldehydy

Grupa charakterystyczna. — C = O
\H

H · C = O aldeh. mrówkowy
\H

CH_3C = O aldeh. octowy
\H

Ketony

Grupa charakterystyczna: > C = O

CH_3—C—CH_3 aceton
||
O

Kwasy organiczne

Grupa charakterystyczna: COOH (— C = O)
\OH

HCOOH — kwas mrówkowy.
CH_3COOH — kwas octowy (ocet).

Estry

Kwas organiczny + alkohol = ester + woda.

$$CH_3COOH + C_2H_5OH = CH_3 . COOC_2H_5 + H_2O$$

$CH_3 . COOC_2H_5$ — ester etylowy kwasu octowego (octan etylu).

Grupa charakterystyczna: NH_2

Aminy

Kwasy

CH_3NH_2 — metyloamina.

$C_2H_5NH_2$ — etyloamina.

Inne ważne związki organiczne:

chloroform — $CHCl_3$; jodoform — CHJ_3; eter — $(C_2H_5)_2O$; anilina $C_6H_5NH_2$; kwas szczawiowy $(COOH)_2$; kwas masłowy — C_3H_7COOH; kwas olejowy — $C_{17}H_{33}COOH$; glukoza (cukier gronowy) — $C_5H_{12}O_6$; sacharoza (cukier trzcinowy, buraczany) — $C_{12}H_{22}O_{11}$; chinina $C_{20}H_{24}O_2N_2$.

Młodzież odbudowuje Warszawę

Dymitr Mendelejew

Uczony rosyjski Mendelejew pierwszy ułożył pierwiastki chemiczne według ich właściwości chemicznych w tablicę zwaną tablicą układu okresowego pierwiastków. Tablica ta z niewielkimi zmianami jest po dziś dzień podstawą systematyki chemicznej. Pierwiastki o zbliżonych właściwościach chemicznych są umieszczone w tej samej kolumnie (np. Li, Na, K, Rb, Cs lub F, Cl, Br, J itd.), zaś masy atomowe, poza nielicznymi wyjątkami, wzrastają z lewa na prawo (np. od Li do Na lub od Na do A itd.). Charakterystyczną cechą pierwiastków uwidaczniającą się dobitnie w tablicy Mendelejewa jest okresowość, tzn. gdy przechodzimy kolejno od pierwiastków o małych masach atomowych do pierwiastków o coraz większych masach atomowych, to co 8 względnie 18 pierwiastków znajdujemy pierwiastki o podobnych właściwościach. Np idąc od trzeciego pierwiastka Li, przez Be, B, C itd., napotykamy na jedenasty (licząc od Li — ósmy!) pierwiastek o podobnych właściwościach chemicznych — jest nim Na. Podobnie idąc dalej przez Mg, Al, Si itd. napotykamy na dziewiętnasty (licząc od Na — znowu ósmy!) pierwiastek znowu o podobnych właściwościach — jest nim K. Następny o podobnych właściwościach spotkamy mijając nie 8 lecz 18 pierwiastków — będzie nim Rb, a w odległości następnych 18 — Cs. Prawidłowość istotnie zadziwiająca!

Zamieszczona tablica przedstawia układ okresowy pierwiastków. Liczby umieszczone z lewej strony symbolu chemicznego oznaczają liczbę porządkową czyli „numer" pierwiastka, zaś liczby zamieszczone pod symbolem — masę atomową. Nie umieszczono w tablicy tzw. ziem rzadkich i pierwiastków o „numerach" 93, 94, 95 i 96.

Tablica okresowa pierwiastków chemicznych

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII			O
1 H 1 008										2 He 4,003
3 Li 6,940	4 Be 9,02	5 B 10,82	6 C 12,01	7 N 4,008	8 O 16,000	9 F 19,000				10 Ne 20,183
11 Na 22,997	12 Mg 24,32	13 Al 26,97	14 Si 28,06	15 P 30,98	16 S 32,06	17 Cl 35,47				18 A 39,944
19 K 39,096	20 Ca 40,08	21 Sc 45,10	22 Ti 47,90	23 V 50,95	24 Cr 52 01	25 Mn 54,93	26 Fe 55,81	27 Co 58,94	28 Ni 58,69	
29 Cu 3,57	30 Zn 65,38	31 Ga 69,72	32 Ge 72,60	33 As 74,91	34 Se 78,96	35 Br 79,916				36 Kr 83,7
37 Rb 85,48	38 Sr 876,3	39 Yt 88,92	40 Zr 91,22	41 Cb 92,91	42 Mo 95,95	43 Ma 97,8	44 Ru 101,7	45 Rh 102 91	46 Pd 106,7	
47 Ag 107,88	48 Cd 112,41	49 In 114,76	50 Sn 118,7	51 Sb 121,76	52 Te 127,61	53 I 126 92				54 Xe 131,3
55 Cs 132,91	56 Ba 137,36	* 57 La 138,92	72 Hf 178,6	73 Ta 180,88	74 W 183,92	75 Re 186,31	76 Os 190,2	77 Ir 193,1	78 P 195,23	
79 Au 197,2	80 Hg 200,6	81 Tl 204,39	82 Pb 207,21	83 Bi 209,00	84 Po 210	85 Ab 2 1,0				86 Rn 222
89 Vi 223,0	88 Ra 226,05	** 89 Ac 227								

BUDOWA ATOMU I ENERGIA ATOMOWA

Wszechświat zbudowany jest z około stu pierwiastków chemicznych. Pierwiastki składają się z atomów. Każdy z 96 poznanych pierwiastków ma swój specyficzny atom, ale wszystkie atomy zbudowane są z tych samych części składowych (elektrony, protony i neutrony) w rozmaitych kombinacjach.

W rozważaniach dotyczących budowy atomu ładunek elektronu (ujemny) przyjmujemy jako jednostkę ładunku, zaś masę protonu za jednostkę masy (to ostatnie jest pewnym przybliżeniem).

Składniki atomu

Nazwa	Masa	Ładunek
elektron	1/1840	— 1
proton	1	+ 1
neutron	1	0

Każdy atom — to jakby miniaturowy układ słoneczny. Słońcem tego układu jest znajdujące się wewnątrz jądro, stosunkowo ciężkie, o ładunku elektrycznym zawsze dodatnim. Jądro atomowe składa się z protonów i neutronów. Każdą z tych cząstek nazywamy nukleonem.

Ładunek jądra równa się sumie ładunków protonów.

Dookoła jądra krążą po orbitach elektrony, przy czym w atomie obojętnym elektrycznie ilość elektronów na zewnątrz jądra równa się ilości protonów w jądrze.

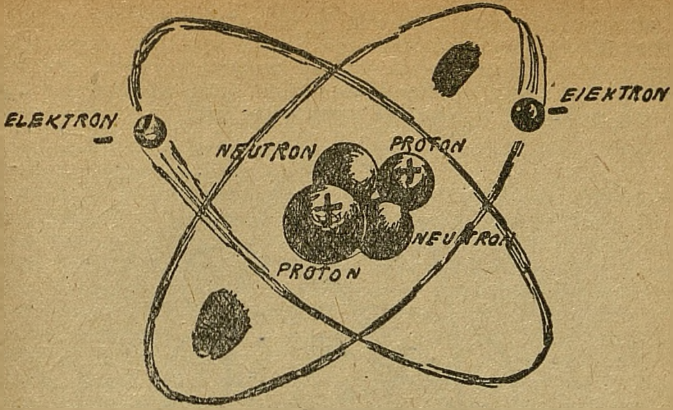
Masa atomowa równa się sumie mas protonów i neutronów (niezmiernie małą masę elektronów można pominąć), to jest ilości nukleonów.

Liczba porządkowa danego pierwiastka w układzie okresowym Mendelejewa równa się ilości protonów w jądrze.

Wodór zajmuje miejsce nr 1; atom jego = jądro (1 proton) + 1 elektron.
Hel zajmuje miejsce nr 2; atom jego = jądro (2 protony + 2 neutrony) + 2 elektrony.
Uran zajmuje miejsce nr 92; atom jego = jądro (92 protony + 146 neutronów) + 92 elektrony.

Masa atomowa uranu równa się sumie mas 92 protonów i 146 neutronów, wynosi więc 238.

Wiemy obecnie, że większość pierwiastków może posiadać po kilka rodzajów atomów, różniących się ilością neutronów w jądrze;

Atom helu

takie odmiany pierwiastków nazywamy izotopami. Poza uranem o ciężarze atomowym 238 istnieją izotypy uranu o ciężarze atomowym 235 i 234.

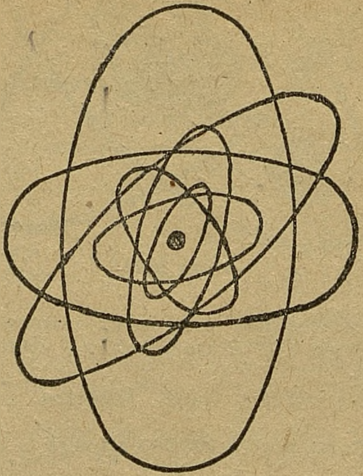
Atomy są niezmiernie małe. Średnica atomu jest rzędu $\frac{1}{100\,000\,000}$ cm. Trzeba ułożyć 500 000 atomów w szereg, aby otrzymać długość równą grubości włosa.

Atom właściwie stanowi pustą przestrzeń; cząstki materialne— elektrony i jądro, zajmują w nim bardzo mało miejsca. Gdybyśmy powiększyli atom 10 miliardów razy, przedstawiałby się jako pusta przestrzeń, w środku której można byłoby dopiero, przy pomocy lupy, dostrzec jądro o średnicy 0,1 mm, zaś w odległości 50 cm od jądra (promień powiększonego atomu) bardzo szybko krążące naokoło jądra elektrony. Jeżeli powiększymy w myśli atom tak, by jądro było wielkości ziarnka grochu, to w tej skali elektrony krążyłyby w odległości od jądra równej 25 m. Granice przestrzenne atomu zakreślone są przez tory elektronów. Elektrony i składniki jądra zajmują objętość 1000 miliardów razy mniejszą niż objętość zajmowana przez cały atom. Reszta — to próżnia, w której działają potężne siły elektryczne.

Reakcje chemiczne między pierwiastkami obejmują tylko strefę zewnętrznych elektronów atomu.

Zmiany energetyczne zachodzące przy tych procesach są niezwykle małe w porównaniu z ilością energii zawartej w jądrze.

Protony i neutrony związane są ze sobą potężnymi siłami jądrowymi. Energię jądra atomowego można wyzwolić przez uderzenie jądra odpowiednim pociskiem, np. poruszającym się protonem, który rozluźni więzy między składnikami jądra atomowego. Jądro wtedy się rozpada i wydzielona zostaje energia.

Schemat struktury atomu

Jądra atomowe większości pierwiastków są trwałe. Tylko ciężkie jądra ostatnich pierwiastków w układzie periodycznym posiadają nietrwałą budowę i zdradzają skłonności do samorzutnego rozpadu. Pierwiastki takie nazywamy promieniotwórczymi. Jądra tych atomów rozpadają się samorzutnie wyrzucając z wielką prędkością cząstki „alfa", (jądra helu = 2 protony + 2 neutrony), cząstki „beta" (elektrony powstałe z neutronów jądrowych) i energię w postaci fal elektromagnetycznych (promienie „gamma").

Rozpad jąder pierwiastków promieniotwórczych był pierwszą reakcją jądrową jaką człowiek poznał. Wtedy powstała myśl o energii jądrowej i jej wykorzystaniu. Jednak droga do tego była jeszcze bardzo daleka. Jądro radu rozpada się bardzo powoli: całkowity rozpad 1 g musiałby trwać wiele tysięcy lat.

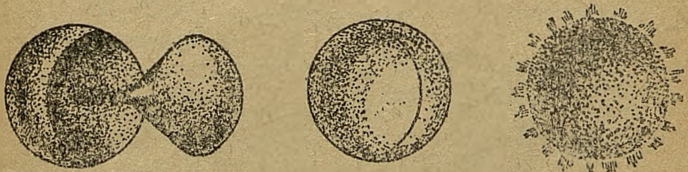
Wszczęto więc poszukiwania sposobu sztucznego rozbijania jąder atomowych. Początkowo używano pocisków naturalnych,

w postaci cząstek „alfa", wyrzucanych przez preparaty promieniotwórcze, później zaczęto stosować jako pociski protony, przyspieszane w polu elektrycznym.

Gdy jednak w 1932 r. odkryto neutron, okazał się on pociskiem znacznie lepszym; będąc elektrycznie obojętny, nie jest odpychany przez protony jądra. Neutrony otrzymuje się w dużej ilości drogą bombardowania pierwiastka berylu promieniami „alfa" (wysyłanymi przez preparaty promieniotwórcze).

W 1939 r. odkryto nowy typ reakcji jądrowej, która wywołała przewrót w metodach rozbijania jądra. Stwierdzono, że atom uranu, trafiony przez neutron, rozpada się na dwie części z wydzieleniem dużej ilości energii. Ale na tym nie koniec. Przy rozpadzie uranu powstają dwa jądra mniejsze, a poza tym rozpadające się jądro wyrzuca z wielką prędkością kilka nowych neutronów. Neutrony te uderzają w jądra sąsiednich atomów i tam cały proces powtarza się: z rozbitych jąder wylatują nowe neutrony, które atakują dalsze jądra itd. Rozpad narasta jak lawina i obejmuje całą masę uranu. Reakcję taką, ze względu na jej przebieg, nazwano łańcuchową. Proces ten wyzwala olbrzymią ilość energii atomowej.

Ciekawą jest rzeczą, że reakcja łańcuchowa przebiega tylko wtedy, jeżeli masa uranu przekracza pewną najmniejszą wartość,

1 2 3

1) kawałki uranu, z których każdy ma masę mniejszą niż krytyczna;
2) masa krytyczna uranu zostaje osiągnięta po złożeniu obu kawałków;
3) wybuch.

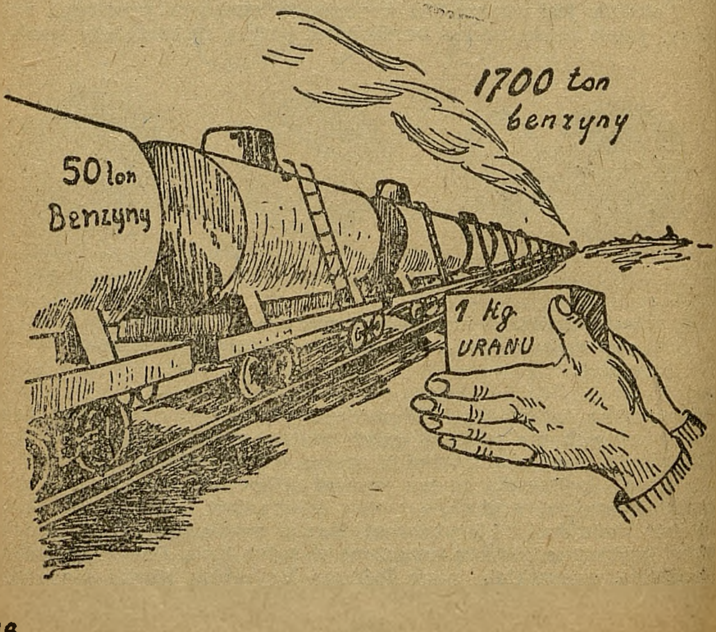
zwaną masą krytyczną. W mniejszych kawałkach uranu samorzutny wybuch nie nastąpi, gdyż neutrony, przed rozbiciem jąder atomowych, będą wylatywać z uranu w otaczającą przestrzeń.

Masa krytyczna uranu wynosi kilka kilogramów. Wybuch bomby atomowej następuje wtedy, kiedy dwa bloki uranu, każdy o masie mniejszej od krytycznej, lecz w sumie przekraczające rozmiary krytyczne zostaną połączone w jeden blok. Energia uzyskana z rozbicia wszystkich jąder jednego kg uranu równa się energii

wybuchu 20 000 ton materiału wybuchowego. Rozpad jądrowy 1 kg uranu wydziela więcej energii niż 1 000 000 kg węgla przy spaleniu. Energia atomowa (jądrowa) zawarta w 1 kg uranu równa się energii chemicznej zawartej w 1 700 000 kg benzyny. Energii jądrowej z 1 kg uranu wystarczy do napędu w ciągu 7 lat bez przerwy samolotu zaopatrzonego w silnik o mocy 2 500 KM.

Energia atomowa, którą początkowo wykorzystano tylko dla celów niszczycielskich w bombie atomowej, znajduje coraz to większe zastosowanie dla dobra ludzkości. Związek Radziecki użył ostatnio energii atomowej przy wielkich robotach ziemnych. Przy jej pomocy rozsadzono „Bramę Turgajską" dzielącą dorzecza Obi i Jeniseju od basenu Morza Aralskiego. W ten sposób powstała możliwość przeprowadzenia kanału, który zmieni klimat olbrzymich połaci Azji Środkowej.

Prawdopodobnie, już w bliskiej przyszłości, powstaną wielkie elektrownie napędzane energią atomową zamiast paliwa. Specjalne urządzenia korzystają z rozpadu jąder atomowych do wytwarzania na wielką skalę sztucznych pierwiastków promieniotwórczych dla celów badawczych i leczniczych.

IZOTOPY W MEDYCYNIE

Izotopy danego pierwiastka są to jego odmiany różniące się masą atomową, a posiadające prawie identyczne właściwości chemiczne, tj. posiadające tę samą liczbę porządkową w układzie Mendelejewa. Tak np. fosfor posiada izotopy o masach atomowych 29, 30, 31, 32 i 34. Niektóre z izotopów mogą być promieniotwórcze. Obok innych np. fosfor o masie atomowej 32 jest promieniotwórczy — wysyła mianowicie szybkie elektrony.

Pierwiastki, z których zbudowane są tkanki organizmu, posiadają również swoje izotopowe odmiany promieniotwórcze. Istnieje więc np. promieniotwórczy węgiel, wapń, wspomniany wyżej fosfor itp. Te promieniotwórcze izotopy produkowane są obecnie w reaktorach (stosach) atomowych i przez „bombardowanie" atomów protonami, neutronami i innymi cząstkami o dużej energii uzyskiwanymi przy pomocy wielkich maszyn zwanych akceleratorami.

Wprowadzając do organizmu zamiast np. zwykłego fosforu wspomniany już dwukrotnie fosfor promieniotwórczy o masie atomowej 32 i obserwując za pomocą odpowiednich przyrządów promieniowanie tego fosforu, możemy prześledzić drogi, jakimi odbywa się w organizmie wędrówka tego pierwiastka oraz gdzie zostaje w tej wędrówce zatrzymany. Podobne badania przeprowadzane z izotopami promieniotwórczymi innych pierwiastków pozwalają zbadać znaczenie poszczególnych pierwiastków dla życia organizmu, ich umiejscowienie itp.

Izotopy promieniotwórcze służą nie tylko do śledzenia (stąd ich polska nazwa śladowniki), ale również do leczenia. W wypadku stanu chorobowego jakiejś tkanki, np. w przypadku nowotworu złośliwego (raka), możemy wprowadzić do organizmu izotop promieniotwórczy takiego pierwiastka, który zatrzymywany jest w danej tkance, i promieniowaniem tego izotopu wywołać zniszczenie tkanki rakowatej.

MIKROSKOP ELEKTRONOWY

Prócz przedmiotów, które obserwujemy bezpośrednio, istnieje świat istot i przedmiotów o tak małych wymiarach, że gołym okiem zobaczyć go nie podobna. Dopiero zastosowanie soczewki lub zespołu soczewek pozwala na obserwowanie tego świata, zwanego niekiedy mikrokosmosem. Do niedawna, do najlepszych w tej dziedzinie przyrządów optycznych należał mikroskop, pozwalający widzieć przedmioty w powiększeniu 3 000-krotnym. Poza tę granicę za pomocą przyrządów optycznych wyjść już nie można. Teoria mikroskopu podaje bowiem, że odległość dwóch najbliższych punktów, które można jeszcze rozróżnić przez mikroskop, nie może być

mniejsza od rzędu (w przybliżeniu) wielkości długości fali światła, którym oświetlamy dany przedmiot. Ponieważ w mikroskopie optycznym stosujemy światło widzialne o długości fali zawartej w granicach 0,0004 — 0,0008 mm, więc najmniejsze przedmioty obserwowane przez mikroskop optyczny są z rzędu 0,0004 mm.

Konieczność głębszego badania mikrokosmosu zmusiła fizyków do szukania nowych dróg i nasunęła myśl, aby zamiast promieni świetlnych użyć strumienia elektronów. Jeżeli strumień taki rozpędzić napięciem 50 000 voltów, to zachowa się on jak fala o bardzo małej długości rzędu 0,000 000 005 mm. Cała trudność polegała na skonstruowaniu odpowiednich soczewek, bo jasne jest, że soczewki szklane nie mogą tu mieć zastosowania. Po wielu próbach popartych żmudnymi rachunkami skonstruowano 2 typy soczewek: elektrostatyczne i magnetyczne. Soczewkę elektrostatyczną może stanowić naelektryzowany pierścień, soczewkę zaś magnetyczną stanowi cewka, przez którą płynie prąd elektryczny. Budowa mikroskopu elektronowego nasuwa jeszcze inne trudności. Mianowicie strumień elektronów musi biec w próżni, a jak wiadomo otrzymywanie wysokiej próżni nie jest rzeczą łatwą. Poza tym w próżni nie możemy oglądać preparatów żywych. Jeśliby np. biolog zechciał oglądać bakterie przez mikroskop elektronowy, to musiałby je najpierw zasuszyć. Niezależnie od tego preparaty muszą być bardzo cienkie, gdyż strumień elektronów znacznie trudniej przenika przez materię niż promień świetlny.

Kłopoty te wynagradza w zupełności osiągnięte powiększenie. Przeciętny mikroskop elektronowy daje powiększenie około 30 — 50 000 razy, a istnieją obecnie mikroskopy dające powiększenie 100 000-krotne. Za pomocą takich mikroskopów można oglądać nawet wirusy i duże cząsteczki organiczne.

ZEGAR KWARCOWY

Podstawowym wzorcem czasu jest zegar ziemski oparty na ruchu obrotowym Ziemi dookoła własnej osi.Przy wszelkich pomiarach czasu uciekamy się ostatecznie do tego naturalnego prawzorca podającego nam czas astronomiczny, który obecnie możemy określić z dokładnością do 0,00000001. Tak wysoka dokładność przy określaniu czasu została osiągnięta w związku z coraz to szybszym rozwojem nauki i techniki, wymagającym coraz to większej dokładności przy wszelkich pomiarach. Wspomniana wyżej dokładność (osiągnięta zegarami wahadłowymi o specjalnie skomplikowanej konstrukcji) nie mogła zaspokoić rosnących wymagań odnośnie metod pomiaru czasu. Pomijając kwestię budowy samych zegarów, ciężką ich konstrukcję, uzyskiwana dokładność przestała wystarczać. Szczególnie ujawniło się to w radiotechnice, gdzie np. stacja

nadawcza musi wysyłać fale o częstotliwości określonej z większą dokładnością niż wzmiankowana wyżej. Toteż właśnie ze strony radiotechniki przyszło rozwiązanie problemu dokładniejszego zegara. Zastosowano układ elektryczny, którego równomierność pracy okazała się daleko lepsza od dotychczasowych zegarów astronomicznych. Jest to wypadek, że wzorzec sztuczny jest dokładniejszy od wzorca naturalnego, jakim jest zegar ziemski. Takim układem elektrycznym jest generator piezoelektryczny, stanowiący podstawę działania zegara kwarcowego o dokładności 10 razy większej od dokładności zegara astronomicznego. Zamiast wahadła mamy drgającą płytkę kwarcową i jeżeli spełnimy pewne warunki, to możemy osiągnąć taki stan, w którym płytka kwarcowa będzie drgała ze ściśle określoną częstotliwością, nie zmieniającą się w czasie. Gdybyśmy teraz takim idealnym urządzeniem napędzali zegar elektryczny, to i ten wskazywałby czas z taką samą dokładnością. Drgająca płytka kwarcu np. o częstotliwości milion okresów na sekundę wytwarza prąd również o tej samej częstotliwości. Pewnymi metodami możemy tę częstotliwość obniżyć np. do 50 okresów na sekundę, a prądem o takiej częstotliwości możemy już zasilać zwykły zegar elektryczny, który będzie wskazywał czas z taką dokładnością z jaką drga kwarc, a więc z dokładnością do 0,00000001. Tak wielkiej dokładności odpowiada np. zważenie 100 ton z dokładnością do 1 grama.

BŁYSKAWICZNA FOTOGRAFIA

Fotografią błyskawiczną określamy fotografię, przy której czas naświetlania jest krótszy od jednej dziesięciotysięcznej części sekundy. Dla błyskawicznych fotografii ruchomych przyjmuje się liczbę około 300 zdjęć na sekundę. Fotografia błyskawiczna oddaje bardzo duże usługi w badaniach naukowych i przemysłowych. Konieczność fotografowania części maszyn obracających się z dużą szybkością, obracającego się śmigła samolotowego, pocisków w locie oraz wytworzonych przez nie fal zmusza do fotografowania z tak wielką szybkością, aby praktycznie przedmiot zdawał się „stać" w miejscu. Zdjęć tak szybkich nie można było osiągnąć na drodze normalnej. Zwykle aparaty fotograficzne rzadko posiadają migawkę o czasie krótszym od jednej tysiącznej sekundy. Na przeszkodzie dalszemu skróceniu czasu stoi zazwyczaj trudność związana z urządzeniem mechanizmu migawkowego oraz konieczność dostarczenia w bardzo krótkim czasie dostatecznej ilości światła wymaganej przez płytę fotograficzną. Problem fotografii w czasie np. jednej pięćdziesięciotysięcznej części sekundy byłby przy użyciu dotychczasowych metod zupełnie niemożliwy. Z pomocą przychodzi nowo wynaleziona lampa błyskowa. Metoda zastosowana przy uży-

ciu lampy błyskowej wyklucza użycie mechanizmu migawkowego. Zamiast migawki regulujemy bowiem czas naświetlania przez ograniczenie czasu działania źródła światła. Wobec powyższego lampa ta musi dać niesłychanie krótki błysk światła np. o czasie jednej pięćdziesięciotysięcznej części sekundy. Ponadto błysk ten musi być dostatecznie silny, aby zdążył naświetlić błonę aparatu fotograficznego. Zasada działania lampy błyskowej jest prosta. W lampie wypełnionej gazem szlachetnym (neonem lub argonem) powodujemy wyładowanie elektryczne o dużej energii, którą czerpiemy z odpowiednich kondensatorów. Natężenie błysku światła nie zależy od czasu trwania błysku, a jedynie od energii elektrycznej zawartej w kondensatorach. W stosowanych obecnie lampach błyskowych wyładowanie elektryczne odbywa się pod napięciem 10 000 wolt. Otrzymujemy światło kilka razy jaśniejsze od słonecznego. Istnieją lampy do celów fotografii błyskawicznej dające błysk rzędu 10 000 000 lumenów w czasie $^1/_{50\,000}$ sek. Czas trwania samego błysku możemy określić z bardzo dużą dokładnością, gdyż zależy on od przebiegów elektrycznych, które możemy regulować i wyznaczać bardzo dokładnie. Jest to zaleta bardzo istotna, gdyż przy tak szybkich fotografiach, błysk spóźniony o $^1/_{1000}$ sek może dać zdjęcie zupełnie nieodpowiednie. Przy zastosowaniu specjalnych lamp elektronowych działających pod wpływem wysokiego napięcia możemy dokonywać zdjęć o charakterze specjalnym w czasie $^1/_{1\,000\,000}$ sek.

RADIOLOKACJA

O dowolnej porze dnia i nocy, niezależnie od warunków widoczności stacja radiolokacyjna może dokładnie oznaczyć położenie samolotu lub okrętu. Zagadnienie radiolokacji zjawiło się jeszcze na parę lat przed wojną, bo około r. 1932. Przy badaniach radiowych stwierdzono, że w odbieranych sygnałach występują zakłócenia ilekroć w pobliżu przelatuje samolot. Wywnioskowano, że wysyłane fale odbijając się od przelatującego samolotu, wracają i powodują owe zakłócenia. Poczęto zastanawiać się nad wykorzystaniem tego zjawiska, w celu ustalenia położenia samolotu bez użycia wzroku ludzkiego. Rozpoczęto pierwsze próby i badania nad magicznym okiem-radarem.

Radar w obecnej swej postaci jest stacją nadawczo-odbiorczą pracującą na bardzo krótkiej fali, rzędu centymetrów, dziesiątków centymetrów lub co najwyżej kilku metrów. Część nadawcza wysyła fale elektromagnetyczne w pożądanym kierunku. Część odbiorcza zaś odbiera falę odbitą rejestrując ją na ekranie specjalnego przyrządu zwanego oscyloskopem. Przy pomocy odpowiednich urządzeń można nawet otrzymać na ekranie oscyloskopu obrazy świetl-

ne przedmiotów od których odbiła się wysłana przez nas fala elektromagnetyczna.

Jak już wspomniano, wytwarzane przez aparaturę nadawczą fale elektromagnetyczne mają długość od kilku centymetrów do kilku metrów. Ta długość fali nie jest prawie pochłaniana przez mgłę, chmury czy deszcz i dlatego właśnie „oko magiczne" może widzieć mimo niekorzystnych warunków atmosferycznych. Fale te ulegają natomiast odbiciu od ciał stałych dając w zależności od ich rodzaju echa o różnym natężeniu. Woda np. nie daje żadnego echa i na ekranie otrzymujemy miejsce ciemne. Najsilniejsze echa dają obszary zabudowane jak miasta i osiedla. Radar zainstalowany na samolocie dostarcza nam od razu mapy terenu, ponad którym przelatuje samolot.

Zastosowanie radaru podczas ostatniej wojny było olbrzymie. Urządzenia celownicze na okrętach, samolotach, przy bateriach przeciwlotniczych itp. zaopatrzone były w radar i za pomocą niego nastawiane były automatycznie, wykluczając prawie możliwość nietrafienia. Obecnie wykorzystanie radaru dla celów pokojowych ogromnie ułatwiło komunikację lotniczą i morską, pozwalając prowadzić samoloty i okręty we mgle i w nocy. Astronomowie wykorzystali radar do obserwacji meteorów, szczególnie podczas niekorzystnych warunków atmosferycznych. Każdy prawie rok przynosi nowe i ciekawe zastosowania radaru.

SILNIK ODRZUTOWY

Żadne ciało nie może samo wprawić się w ruch. Nie możemy sami siebie podnieść do góry, ciągnąć się za włosy. Siły wewnętrzne nie mogą zmienić położenia środka masy danego ciała (układu).

Ciało może jednak zmusić część swej masy do poruszania się w jedną stronę, odrzucając pozostałą część masy w stronę przeciwną. Jeżeli z łodzi, będącej na wodzie, będziemy rzucali ciężkie kamienie w jednym kierunku, to łódź posunie się na skutek tego w kierunku przeciwnym. Przy wystrzale z karabinu lub działa, karabin lub działo ulegają odrzutowi w kierunku przeciwnym, niż wylatuje pocisk.

Zjawisko odrzutu znajduje zastosowanie w silnikach odrzutowych. Najprostszym silnikiem odrzutowym jest rakieta używana do ogni sztucznych. Ruch rakiety spowodowany jest siłą odrzutu gazów wytwarzających się w rakiecie na skutek spalania prochu, i wydostających się gwałtownie przez otwór w tylnej ścianie rakiety.

Głównym elementem silnika rakietowego jest komora spalania. Jest to skrzynka, przeważnie cylindryczna, z otworem w tylnej ściance; w otworze tym umieszczona jest lejkowatego kształtu

rurka, zwana dyszą wylotową. Paliwo doprowadzone pod ciśnieniem do komory zostaje tam spalone, wytwarzając gazy spalinowe o wielkiej prężności. Gazy te wydostają się przez dyszę z olbrzymią siłą i prędkością. Wypływ gazów daje właśnie tę siłę odrzutu, która napiera na przednią ściankę komory spalania.

Jeżeli silnik jest częścią jakiegoś aparatu zdolnego do poruszania się, siła odrzutu wprawi go w ruch o prędkości zależnej od masy całego aparatu i od masy oraz prędkości wypływających przez dyszę gazów. Silnik odrzutowy daje wielką siłę napędową, zużywa jednak bardzo dużo paliwa. Można przy jego pomocy uzyskać olbrzymie prędkości. Warunkiem jednak dobrej wydajności silnika jest, aby nie pracował on zbyt długo, gdyż wobec olbrzymiego zużycia paliwa, ponad 95 procent pojemności aparatu zajęłyby zbiorniki z paliwem. Na ciężar użyteczny, załogę itp., pozostałoby bardzo mało miejsca. Tym niemniej ze względu na prostotę konstrukcji i prędkości, jaką może rozwinąć, samolot zaopatrzony w silnik odrzutowy wypiera z lotnictwa myśliwskiego samoloty z silnikami tłokowymi.

Stosowane obecnie silniki odrzutowe można podzielić na dwie grupy:

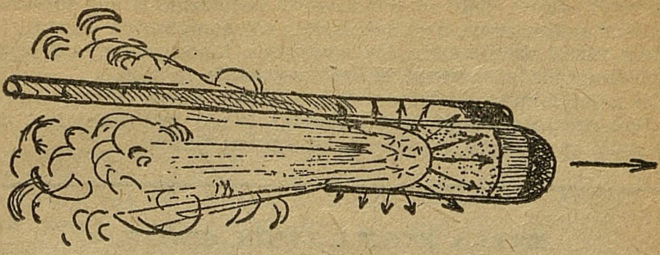
1. silniki rakietowe, korzystające przy spalaniu z tlenu zawartego w zbiornikach w samym silniku;
2. silniki przepływowe, pobierające tlen z otaczającego powietrza.

Pamiętać należy, że aparat zaopatrzony w silnik rakietowy jest jedynym aparatem, który potrafi się poruszać w próżni. Śmigło samolotu musi mieć powietrze, śruba okrętowa — wodę, koło samochodu — twarde podłoże. Silnik odrzutowy w działaniu swoim nie wymaga żadnego oparcia. Posiada on przy tym jeszcze jedną zaletę, która go predystynuje do użycia w aparatach przyszłości przeznaczonych do lotów międzyplanetarnych, mianowicie siła odrzutu w próżni jest o wiele większa niż w powietrzu. Gazy, wypływające z komory spalania, już w dyszy gwałtownie się rozprężają dzięki różnicy ciśnień panujących w komorze i w atmosferze. W próżni różnica ta będzie większa niż w powietrzu. Wypływ gazów będzie więc jeszcze gwałtowniejszy, a co za tym idzie, siła odrzutu — o wiele większa.

Silniki rakietowe mogą być napędzane paliwem stałym lub ciekłym. Czas działania ich ograniczony jest ilością paliwa i tlenu zmagazynowanych w silniku i dlatego czas ten jest na ogół krótki. Jest to jedną wadą tych silników. Drugą jest mała sprawność. Używane są do napędu rakiet sygnalizacyjnych, bomb latających itp.

Jednym z najlepiej zrealizowanych technicznie pomysłów aparatu odrzutowego, był pocisk rakietowy stosowany przez Niemców do bombardowania Anglii, tzw. „V-2". Rakieta ta wznosiła się na

wysokości 100 km i miała donośność 250 km. Posiadała kształt wydłużonego cygara o bardzo zaostrzonym przodzie. Wymiary jej: długość — 14 m, średnica — 1,7 m. Ciężar całkowity — 13 ton. Najwięcej miejsca zajmowały w niej zbiorniki z paliwem i substancją utleniającą. Jako paliwa używano spirytusu, jako substancji

Siły działające na rakietę

utleniającej — ciekłego tlenu. Ciężar paliwa i tlenu — 8,5 tony. Paliwo wtłaczano do komory spalania przy pomocy potężnej turbiny o mocy 600 KM. Cały zapas paliwa wynoszący 8,5 tony był przetłaczany i spalany w komorze spalania w ciągu 60 sek. Siła odrzutu po spaleniu 8,5 tony paliwa i tlenu nadawała pociskowi po 60 sekundach prędkość 6 000 km/godz., czyli 1,7 km/sek. Szereg automatycznych przyrządów stabilizacyjnych i kierujących regulowało lot pocisku w czasie całej drogi.

Silniki przepływowe wyzyskujące do spalania tlen z otaczającego powietrza mają ograniczony zasięg stosowania do obszarów, gdzie powietrze nie jest zbyt rzadkie. Znalazły one zastosowanie do napędu samolotów. Silniki te dzielą się z kolei na:

a. silniki ze sprężarkami,

b. silniki bez sprężarek.

Pierwsza grupa silników posiada turbosprężarki napędzane gazami spalinowymi. W ten sposób gazy te wyzyskujemy dwojako: do wywołania odrzutu i do sprężenia powietrza potrzebnego do spalenia paliwa.

Jak to widać z rysunku, gazy spalinowe w komorze spalania napotykają na swej drodze do dyszy łopatki turbiny, którą wprawiają w ten sposób w ruch. Wał tej turbiny obraca jednocześnie śmigło sprężarki, która wtłacza do komory spalania zgęszczone powietrze. Turbina osłabia wprawdzie siłę odrzutu, lecz umożliwia uniknięcie obciążenia aparatu dodatkowym zbiornikiem tlenu.

W drugiej grupie silników przepływowych działa tylko ciśnienie powietrza zwiększone na skutek działania dynamicznego przy szybkim locie. Powietrze to wchodzi do komory spalania, gdzie spotyka się z wtryśniętym paliwem i daje wybuch. Zależnie od typu silnika dopływ powietrza może być ciągły lub przerywany.

Silniki odrzutowe znajdują obecnie duże zastosowanie w lotnictwie. Wyzyskana jest tu właściwość zwiększania się sprawności wraz ze zwiększaniem szybkości lotu. W samolotach napędzanych śmigłem rzecz przedstawia się odwrotnie i poczynając od szybkości 800 km/godz sprawność śmigła wyraźnie maleje.

Do zalet silników odrzutowych zaliczyć trzeba lekkość silnika oraz jego prostotę konstrukcji i obsługi. Wadą jest natomiast niska sprawność, co pociąga za sobą duże zużycie paliwa.

Piorun

Czoło głównego wyładowania pioruna posuwa się z zawrotną szybkością rzędu 60 000 km/sek, zaś czas trwania głównego wyładowania wynosi „aż“ kilkadziesiąt milionowych części sekundy!

Miejsce uderzenia pioruna zostaje wyznaczone dopiero wtedy, gdy czoło zbliży się do powierzchni ziemi. O miejscu tym decyduje nie tylko wzniesienie uziemionego punktu nad powierzchnią ziemi, ale również oporność uziemienia.

Pioruny mogą być wielokrotne; najczęściej trzykrotne a maksimum 60-krotne w odstępach od 0,0006 sek. do 0,5 sek. W każdym bądź razie najdłuższy czas całkowitego wyładowania nie przekracza 0,9 sek. Statystyka wykazała, że istnieją „gniazda burz“, czyli miejsca specjalnie narażone na uderzenia piorunów. Badania naukowe zdają się wskazywać na fakt, że dużą rolę obok oporności ziemi odgrywa jonizacja powietrza przy powierzchni ziemi, wywołana przez substancje radioaktywne znajdujące się w jej głębi.

Dopiero w ostatnich latach wykryto nową formę pioruna, tzw. wyładowanie piorunowe długotrwałe, polegające na długim przepływie małego prądu już po przeminięciu dużego prądu zwykłego wyładowania. Właśnie pioruny długotrwałe są przyczyną pożarów przy uderzeniu w łatwopalne budynki w przeciwieństwie do piorunów krótkotrwałych, które na ogół nie powodują pożarów. Istnieje nawet terminologia korzystająca z tego faktu i klasyfikująca pioruny jako „gorące“ i „zimne“.

Ciekawą jest rzeczą, że większość piorunów „bije“ z ziemi do chmury, a nie odwrotnie.

Potencjał „chmury piorunowej“ względem ziemi wynosi od kilkudziesięciu do kilkuset milionów woltów. Prąd wyładowania wynosi od 1 000 do 200 000 amperów, zaś energia pioruna, ze względu na krótkotrwałość zjawiska, wynosi zaledwie kilkanaście kilowatgodzin.

Elektryczność w atmosferze a rozwój roślin

Jak wykazały badania, w pogodny dzień w atmosferze płynie bardzo mały prąd elektryczny, skierowany ku ziemi. Przez cm^2 powierzchni równoległej do ziemi przepływa zaledwie prąd o natężeniu 0,0000000000001 ampera! Podczas burzy prąd ten nieco wzrasta, czasem zmienia kierunek, a to ze względu na zachodzące zjawiska burzowe i wiatry, które powodują przesuwanie się jonów, stanowiących w tym wypadku nośniki elektryczności atmosfery. Jak z tego widzimy, rośliny rozwijają się podczas ciągłego przepły-

wania prądów elektrycznych wokół nich. Jeśli jeszcze dodamy, że krople deszczu są również obdarzone, jakkolwiek bardzo małymi, ładunkami elektrycznymi, to zrozumiemy, że życie roślin jest mocno związane ze zjawiskami elektrycznymi. Jeszcze w r. 1870 Bertholon we Francji przekonał się o tym na drodze doświadczenia, oblewając hodowane przez siebie rośliny „elektryfikowaną" wodą. Ogrodnik stojący na płycie z izolacyjnego materiału trzymał w ręku konewkę z wodą, przy czym konewka była połączona przewodnikiem z maszyną elektrostatyczną. W ten sposób roślina była skrapiana wodą naelektryzowaną. Skutkiem tego procesu, bardzo dziwnego w owym czasie, Bertholon, którego uważano za czarodzieja, otrzymywał sałatę o wyjątkowej wielkości.

Zwiększenie prądów elektrycznych w atmosferze można wywołać przez rozpięcie przewodów wysokiego napięcia nad ziemią. Zastosowanie tej metody w radzieckim laboratorium doświadczalnym w Taszkiencie spowodowało zwiększenie urodzajów bawełny o 23 procent.

Nowy sposób wykrywania złóż

Zjawiska elektryczne znajdują obecnie zastosowanie do wykrywania różnego rodzaju złóż. Np. przy poszukiwaniu rudy wykorzystuje się jej dobrą przewodność elektryczną. Przy wykrywaniu ropy oraz gazów ziemnych wykorzystuje się właściwości izolacyjne ropy oraz gazów ziemnych pozwalające odróżnić te ciała od dobrze przewodzącego otoczenia. Pomaga tu szczęśliwy zbieg okoliczności, że na wszystkich terenach naftowych znajdują się poziomy solanek, które są na ogół dobrymi przewodnikami elektryczności.

Silnik — gigant

W kopalni węgla na Górnym Śląsku znajduje się jedno z najbardziej nowoczesnych i największych urządzeń wyciągowych świata. Główny silnik, wydobywający węgiel z głębokości 500 m, posiada moc 2 400 kW i umieszczony jest nad szybem na wieży, której konstrukcja stalowa waży 1 500 ton. Wirnik silnika posiada 6 m średnicy i waży 38 ton.

Silnik — liliput

Student jednego z instytutów radzieckich zbudował silnik o mocy wynoszącej zaledwie $^1/_7$ wata. Silnik ten składa się z 31 części i jest tak lekki, że może być z łatwością utrzymywany na paznokciu swobodnie wyciągniętej dłoni. Napięcie potrzebne do uruchomienia silnika wynosi 4 wolty. Uzwojenie stojana składa się z 2 250 zwojów

nawiniętych drutem miedzianym o średnicy 0,05 mm. Uzwojenie wirnika składa się z 380 zwojów takiego samego drutu. Średnica wirnika wynosi 4 mm.

Jak wielka jest ilość ciepła wytwarzana w Słońcu?

Energia mechaniczna dostarczana turbinie przez 1 kg wody spadającej z wysokości 1 000 m jest około 3 000 razy mniejsza od energii pochodzenia chemicznego, otrzymywanej przy spaleniu 1 kg węgla lub ropy naftowej. Ta zaś energia jest około 20 milionów razy mniejsza od energii, która wywiązuje się w Słońcu przy przemianie 1 kg wodoru na hel. Ta ostatnia reakcja ma oczywiście charakter jądrowy. W każdej sekundzie przetwarza się w Słońcu na hel 500 miliardów kg wodoru.

Nowe komórki fotoelektryczne

Niedawno skonstruowano komórki fotoelektryczne czułe na promieniowanie podczerwone. Oznacza to, że za pomocą takiej komórki można wykryć w ciemności ciała o temperaturze wyższej od otoczenia zaledwie o 100 — 200° C. Za pomocą takich komórek można np. wykryć w nocy samolot z odległości kilku kilometrów, korzystając z faktu, że rura wydechowa silników samolotowych jest rozgrzana.

Na podobnej zasadzie zbudowane są przyrządy, zwane noktowizorami, pozwalające widzieć w ciemności.

Lampy sodowe

Stosowane do oświetlenia dróg lampy sodowe, dające światło barwy żółtej, posiadają wydajność 3 — 5 razy większą niż normalne żarówki. Tak np. lampa sodowa, zawieszona nad szosą, pobierająca moc 70 watów, posiada taką samą wydajność, co żarówka 220 watów. Światło sodowe jest poza tym słabiej pochłaniane przez mgłę niż światło białe i dlatego jest używane do oświetlania dróg, a w szczególności mostów.

Atmosfera chroni przed śmiercią

Atmosfera otaczająca Ziemię absorbuje większą część promieniowania kosmicznego przychodzącego do Ziemi z Wszechświata. Chroni to istoty żywe od niechybnej śmierci, gdyż silne promieniowanie kosmiczne działałoby w analogiczny sposób jak promieniowanie rentgena lub ciał promieniotwórczych, a jak wiadomo stosujemy te rodzaje promieniowania do zabijania tkanek (choroba raka, nowotwory).

„Małe“ gęstości

Gęstość wody wynosi 1 g/cm³. Oznacza to, że 1 cm³ wody posiada masę jednego grama. Pierwiastkiem o największej gęstości jest osm. Jeden cm³ osmu waży 22,5 g. Wydaje się, że gęstość ta jest znaczna, gdyż walec zrobiony z osmu wielkości szklanki ważyłby około 9 kilogramów! Tymczasem istnieją gwiazdy, tzw. białe karły, których wnętrze posiada gęstość 70 ton/cm³. Taki sam walec zrobiony z materiału „gwiazdy“ ważyłby około 15 000 ton!

Turbinka do skraplania powietrza

Skraplanie powietrza do niedawna było procesem mało wydajnym i wymagającym wielkich urządzeń. Dzięki pracom znakomitego radzieckiego fizyka Piotra Kapicy udało się znacznie zwiększyć wydajność tego procesu przy jednoczesnym zmniejszaniu aparatury. Myśl Kapicy jest prosta. Powietrze pod stosunkowo niewielkim ciśnieniem (około 9 atmosfer) porusza maleńką turbinkę i dzięki wykonywaniu pracy traci energię, czyli oziębia się. Tak oziębione powietrze chłodzi nowe porcje powietrza wchodzące do turbinki, te ochładzają się jeszcze bardziej itd., itd., aż następuje skroplenie.

Termin „turbinka“ jest całkowicie usprawiedliwiony, gdyż masa całego mechanizmu wynosi „aż“ 250 gramów, a średnica wirnika 8 cm. Szybkość obrotów jest natomiast zawrotna, gdyż przekracza 40 000 na minutę. Przez turbinkę tę przechodzi w ciągu godziny przeszło ½ tony powietrza w stanie gazowym. W ciągu tego czasu otrzymuje się około 30 kg ciekłego powietrza. Ilość otrzymywanego w ten sposób ciekłego powietrza jest bardzo duża, jeśli się zważy nie tylko „mikroskopowe“ wymiary turbinki, ale również porówna z wydajnością innych skraplarek, które przy tej samej mocy dostarczają zaledwie kilku kilogramów ciekłego powietrza.

Czy wiecie, że...

Spadochrony znano już 4 000 lat temu, mianowicie cesarz chiński Shun, żyjący w latach 2258 — 2208 przed naszą erą, uprawiał sport spadochronowy dla rozrywki. Następnie „wynajdywano“ spadochron jeszcze kilkakrotnie (Leonardo da Vinci, Veranzio i inni).

*

Kombajn jest to maszyna, która jednocześnie kosi zboże, młóci je i oczyszcza ziarno. Skonstruował tę maszynę uczony radziecki Własenko.

*

Przypływy i odpływy mórz są spowodowane przyciąganiem Księżyca.

W Związku Radzieckim skonstruowano telefon telewizyjny, w którym rozmówcy wzajemnie się widzą.

*

O szybkości rozchodzenia się wiadomości w średniowieczu może świadczyć fakt, że w Polsce dowiedziano się o odkryciu Ameryki przez Kolumba dopiero w r. 1506 t. j. w 14 lat po odkryciu.

*

Pierwszą kolej uruchomił Stephenson w r. 1829 w Anglii. W Polsce pierwszy pociąg parowy został uruchomiony w r. 1845.

*

Mózg ludzki wysyła fale elektromagnetyczne, które są notowane przez aparat zwany encefalografem.

*

Najgenialniejszym wynalazkiem jest dotychczas niewątpliwie... koło. „Wiek" tego wynalazku ocenia się na 15 000 lat.

*

Pierwszy film na świecie wyświetlony został w Paryżu 23 marca 1895 r. i trwał... 1 minutę.

*

Przez żarówkę elektryczną przepływa w ciągu sekundy około 3 000 000 000 000 000 000 elektronów.

*

Istnieją samoloty poruszające się z prędkością większą od prędkości głosu. Samolotu takiego, gdy nadlatuje, zupełnie nie słychać. Słyszymy go dopiero, gdy jest bezpośrednio obok nas lub poczyna się od nas oddalać.

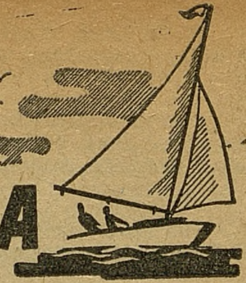
*

Gdyby nie zachodziło w przyrodzie zjawisko tarcia, życie byłoby niemożliwe. Pociągi, samochody, rowery nie mogłyby się poruszać, ludzie by się przewracali, a ubranie np. rozpadłoby się na elementy poszczególnych nitek.

*

Promieniowanie gamma (zbliżone właściwościami do promieniowania X) z łatwością przenika przez wodę, a ulega silnemu pochłanianiu w ołowiu i innych metalach ciężkich. Neutrony zaś z łatwością przechodzą przez ołów i metale ciężkie, ulegając silnemu zahamowaniu w wodzie.

SPORT i TURYSTYKA

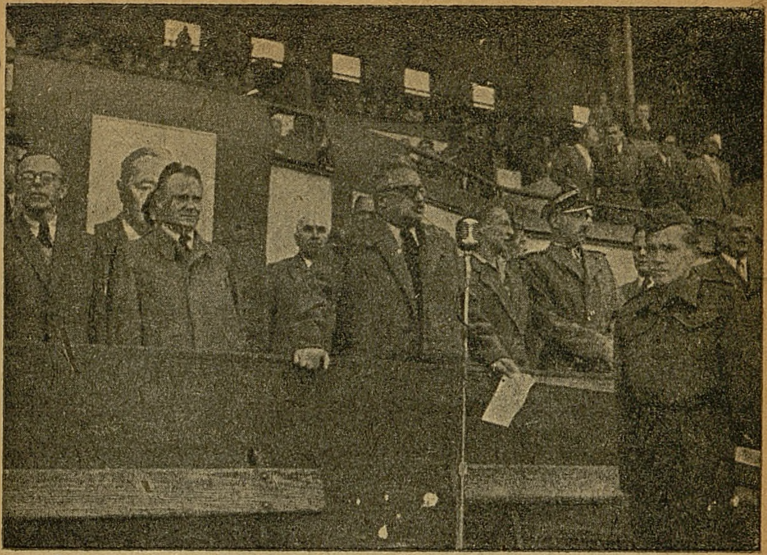
I OGÓLNOPOLSKIE IGRZYSKA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ W WARSZAWIE

17 — 19 czerwca 1949 r.

Najważniejszym wydarzeniem w życiu sportowym polskiej młodzieży szkolnej w r. 1949 były I Ogólnopolskie Igrzyska Młodzieży Szkolnej, które odbyły się w Warszawie w dniach 17 — 19 czerwca 1949 r. Protektorat nad nimi objął minister Oświaty dr Stanisław Skrzeszewski, podkreślając tym samym ważność kultury fizycznej i zainteresowanie się sportem w szkolnictwie średnim. Organizacja Igrzysk, którym nadano nazwę Warszawskich, spoczywała w rękach Komitetu, powołanego do pracy przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Warszawskiego. Na czele tego Komitetu stanął kurator okręgu szkolnego Dobosiewicz i naczelnik wydziału SP Szymańska. Przy organizacji i przeprowadzeniu Igrzysk pracowało 7 komisji, członkami których byli dyrektorzy i dyrektorki szkół, wizytatorzy wydziału SP oraz nauczycielstwo wychowania fizycznego Warszawy. Przy przeprowadzeniu samych Igrzysk dużą pomoc okazało nauczycielstwo wychowania fizycznego z innych okręgów. W Igrzyskach uczestniczyła młodzież wszystkich 14 okręgów szkolnych, wyeliminowana do Igrzysk na zawodach okręgowych a uprzednio rejonowych i powiatowych.

Igrzyska objęły swoim programem lekkoatletykę, pływanie, siatkówkę dziewcząt i chłopców, koszykówkę i szczypiorniak chłopców. W ramach Igrzysk rozegrany został także turniej w jordance i turniej piłki wodnej. Ponadto rozegrane zostały międzymiastowe zawody w piłce nożnej Kraków — Warszawa.

Igrzyska zostały uroczyście otwarte w dniu 17 czerwca 1949 roku na stadionie WP, na boisku którego znalazło się 1 359 za-

Przemówienie min. dra Skrzeszewskiego w czasie otwarcia Igrzysk

wodników i zawodniczek z całej Polski. Na froncie kolumny ustawiła się młodzież, która reprezentowała barwy Polski lub która zdobyła zaszczytne tytuły mistrzów Polski. Reprezentacyjny ten szereg składał się z 27 dziewcząt i chłopców, z których dwoje dokonało ceremoniałów wciągnięcia flagi narodowej na maszt.

Igrzyska trwały dwa dni. W ciągu tych dwu dni rozegrano 32 konkurencje lekkoatletyczne, rozegrano 174 zawody w grach i przeprowadzono 82 konkurencje pływackie. Był to ogrom pracy i gigantycznego wysiłku organizacyjnego i sędziowskiego. Nie sposób w Kalendarzu podawać przebiegu Igrzysk Warszawskich — ograniczymy się tylko do rejestrowania wyników końcowych.

I tak: Wielką nagrodę Ministra Oświaty zdobyła młodzież Krakowa, osiągając w sumie 805½ punktów. Na dalszych miejscach Łódź — 798 pkt, Warszawa — 721 pkt, Toruń — 685 pkt, Katowice — 630 pkt, Poznań — 593 pkt, Wrocław — 579 pkt,

Gdańsk — 566½ pkt, Lublin — 420 pkt, Rzeszów — 392 pkt, Kielce — 394 pkt, Szczecin — 309 pkt, Olsztyn — 279 pkt, Białystok — 124½ pkt.

Poszczególne konkurencje wygrali:

a) Lekko-atletyka

Uczennice:

Bieg 60 m	1) Adamska (Poznań) — 8"
	2) Ilwicka (Olsztyn) — 8,3"
Skok w dal	1) Orsztynowicz (Toruń) — 494 cm
	2) Kowalska (Toruń) — 484 cm
Skok wzwyż	1) Borowcówna (Kraków) — 146 cm
	2) Białkowska (Poznań) — 144 cm
Kula 4 kg	1) Konikówna (Kraków) — 10,39 m
	2) Kozłowska (Białystok) — 9,72 m
Dysk 1 kg	1) Konikówna (Kraków) — 32,60 m
	2) Królikowska (Łódź) — 28,83 m
4 × 75 m	1) Wrocław (Mazurówna — Lipińska — Ronczewska — Machowska) — 40,3"
	2) Toruń (Orsztynowicz — Bartkowiak — Szwejkowska — Zakrzewska) — 40,5"

Uczniowie:

Bieg 100 m	1) Adamski (Poznań) — 11,5"
	2) Walendzik (Toruń) — 11,5"
Bieg 1 500 m	1) Widel (Kraków) — 4,16"
	2) Werner (Katowice) — 4,17,8"
Skok w dal	1) Ohusorge (Poznań) — 6,47 m
	2) Poleszczuk (Lublin) — 6,37 m
Skok wzwyż	1) Zagacki (Poznań) — 175 cm
	2) Ohusorge (Poznań) — 170 cm
Kula 5 kg	1) Soroka (Wrocław) — 14,46 m
	2) Zajączkowski (Łódź) — 14,45 cm
Dysk 1 kg	1) Walczak (Poznań) — 51,55 m
	2) Tyll (Warszawa) — 50,65 m
Oszczep 600 gr	1) Walczak (Poznań) — 54,11 m
	2) Sidło (Katowice) — 53,73 m
4 × 100 m	1) Katowice (Klukas — Wójtowicz — Czajkowski — Będkowski) — 45,9"
	2) Toruń (Walendzik — Kwiatkowski — Arczyński — Augsburg) — 46"
Olimpijska	1) Katowice (Warbliński — Chałupka — Wójtowicz — Czajkowski) — 3,30,6"
	2) Kraków (Wideł — Kołodziejczyk — Kaprjan — Kubacki) — 3,32,4"

b) Pływanie

Uczennice:

50 m st. dow.	1) Dzikówna (Katowice) — 35,7"
	2) Żurkówna (Poznań) — 37"
50 m st. grzb.	1) Fijałkowska (Wrocław) — 42,9"
	2) Budziszówna (Gdańsk) — 44"
100 m st. kl.	1) Proniewicz (Łódź) — 1,38,2"
	2) Brysińska (Poznań) — 1,38,5"
3 × 50 m st. zm.	1) Katowice (Mateja — Blejarska — Dzikówna) — 2,10,2"
	2) Łódź — 2,11,5"

Uczniowie:

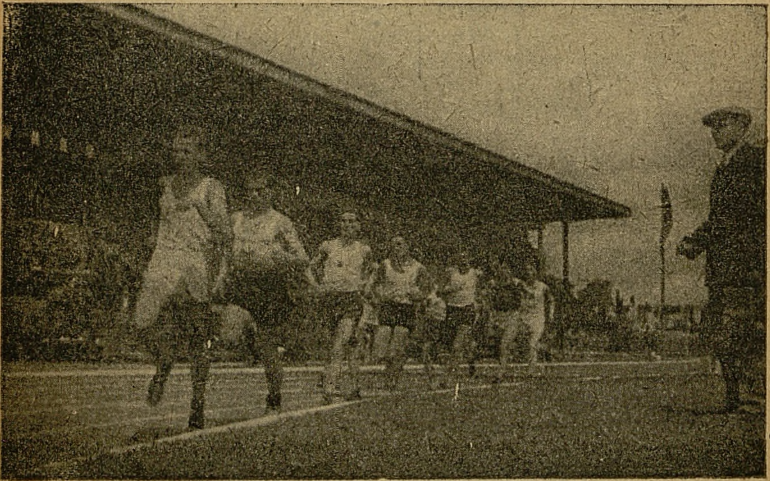
100 m st. dow.	1) Zimny (Katowice) — 1,06"
	2) Jera (Łódź) — 1.07,3"
100 m st. grzb.	1) Jabłoński (Warszawa) — 1,15,7"
	2) Kękuś I (Kraków) — 1,20"
200 m st. klas.	1) Dobrowolski (Łódź) — 3,01,5"
	2) Rodkiewicz (Wrocław) — 3,05,3"
3×100 m st. zm.	1) Warszawa (Jabłoński — Zelman — Ludwikowski) — 3.47"
	2) Łódź — 3,57,2"
5× 50 m st. dow.	1) Warszawa (Mroczkowski — Korolkiewicz — Marassek—Jabłoński—Ludwikowski) — 2,26"
	2) Kraków — 2,32,8"

c) Gry

siatkówka uczniów:	1) Toruń
	2) Gdańsk
	3) Kielce
jordanka uczennic:	1) Warszawa
	2) Kraków
	3) Toruń
siatkówka uczniów:	1) Łódź
	2) Gdańsk
	3) Warszawa
koszykówka uczniów:	1) Toruń
	2) Kraków
	3) Lublin
szczypiorniak:	1) Kraków
	2) Łódź
	3) Wrocław

Tabelarycznie zawody dały miejsca:

Miasta	Lekkoatletyka		Pływanie		Siatkówka		Koszyk.	Szczyp.	Jordanka
	chłop.	dziew.	chłop.	dziew.	chłop.	dziew.			
Kraków	4	1	3	7	5	6	2	1	2
Łódź	2	13	2	2	1	5	7	2	—
Warszawa	8	6	1	4	3	4	4	6	1
Toruń	5	3	8	5	7	1	1	5	3
Katowice	1	4	5	1	9	11	12	12	5
Poznań	3	11	6	3	14	9	5	7	—
Wrocław	2	7	4	6	10	12	8	3	—
Gdańsk	6	5	10	8	2	2	9	8	—
Lublin	11	7	12	11	11	7	3	4	—
Rzeszów	10	12	11	10	4	8	6	10	—
Kielce	13	14	7	12	6	3	13	9	4
Szczecin	12	9	9	9	8	—	10	11	—
Olsztyn	9	8	13	13	13	12	11	13	—
Białystok	14	10	—	—	12	—	14	14	—

Fragment z finału na 1 500 m

Zakończenie Igrzysk odbyło się bardzo uroczyście w niedzielę 19 czerwca br. na Stadionie WP. Zostały one połączone ze Świętem Wychowania Fizycznego młodzieży szkół warszawskich. Imponująca defilada, w której wzięło udział 1 300 sportowców z całej Polski i ponad 5 000 młodzieży warszawskiej, otworzyła właściwy pokaz, w którym młodzież szkół podstawowych współzawodniczyła o lepsze z młodzieżą szkół średnich. Barwny pokaz tańców narodowych, zademonstrowany przez 800 uczennic klas licealnych, był przepięknym zakończeniem wspaniałego pokazu.

Uroczystość zakończona została rozdaniem cennych nagród i dyplomów zwycięskim okręgom i zawodnikom.

TABELE
punktacyjne wielobojów lekkoatletycznych

(Czy osiągniesz 100 punktów?)

Zagadnienie ujęcia własnej sprawności w liczby jest trudnym problemem. Rozwiązywano go rozmaicie. Najczęstszym miernikiem u starszych jest tzw. tabelka fińska, przedstawiająca osiągnięte wyniki lekkoatletyczne w punktach liczbowych. Tabelka ta nie liczy się jednak ani z warunkami pracy szkolnej, ani z wiekiem.

W roku ubiegłym spróbowaliśmy ułożyć tabelki, obejmujące pięciobój lekkoatletyczny **chłopców i trójbój dziewcząt**, urodzonych w latach 1929 — 1932, a więc, czterech roczników, obejmujących zdecydowaną większość nowych uczennic i uczniów klas 9 — 9a, 10 i 11 szkół ogólnokształcących. Na podstawie wieloletnich doświadczeń i praktyki szkolnej wytypowaliśmy dla jednych i drugich **minima**, które młodzież w tym wieku **powinna** osiągnąć bez specjalnej zaprawy i minima, osiągnięcie których stanowić może o ocenieniu ich uzdolnień lekkoatletycznych, albo dać obraz ich pracy nad doskonaleniem własnej sprawności.

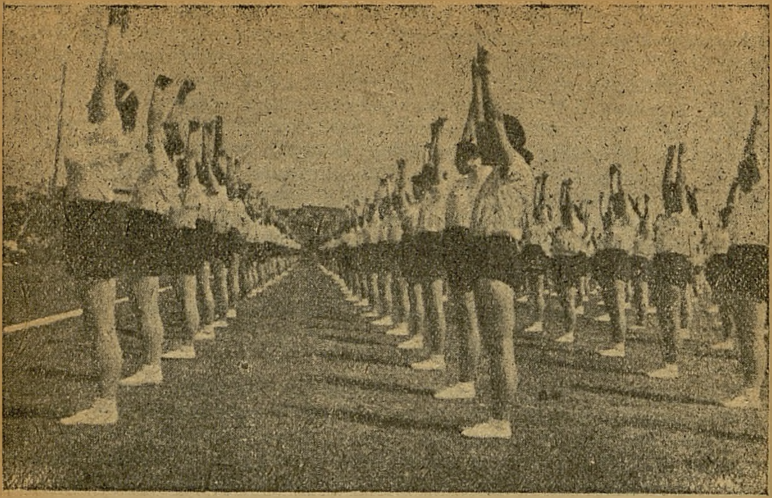
Jako minimum tzw. **sprawności podstawowej** przyjęliśmy **100 punktów** w pięcioboju chłopców i **90 punktów** w trójboju dziewcząt. Co składa się na te punkty?

U chłopców: 13,8" na 100 m, 410 cm w skoku w dal, 8,50 m w pchnięciu kulą 5 kg, 20 m w rzucie dyskiem 1 kg i 1,20 m w skoku wzwyż.

U dziewcząt: 10,5" na 60 m, 95 cm w skoku wzwyż i 6,50 w pchnięciu kulą 4 kg.

Za wymienione minima ustaliliśmy dla chłopców po 20 punktów, dla dziewcząt po 30 punktów. W sumie dadzą one 100 względnie 90 punktów.

Nieuzyskanie odpowiedniej ilości punktów w jednej dyscyplinie można nadrobić lepszym wynikiem w innej, przy czym w biegach—

Ćwiczenia gimnastyczne

$^1/_{10}$ sekundy daje 2 punkty, w skoku w dal każde 5 cm — 1 punkt, podobnie w skoku wzwyż 1 punkt daje każdy 1 cm, w kuli — 10 cm, w dysku — 50 cm. Oczywiście in plus lub in minus.

Ogłoszone tabelki w dziale „Szkoła ma głos" czasopisma „Sport i Wczasy" obudziły duże zainteresowanie wśród młodzieży, przede wszystkim męskiej. Dziesiątki szkół w całej Polsce zorganizowały próby i zawody w pięcioboju i trójboju. Stworzyły one pewną tabelę osiągnięć naszej młodzieży. Najlepszy wynik osiągnął w pięcioboju uczeń gimnazjum w Czarnkowie Wielkopolskim, Antoni Nowak — 345 punktów, drugim wynikiem było 338 punktów Walczaka, ucznia gimnazjum w Rawiczu. U uczennic notowane wyniki osiągnęły 148 punktów, ale wiemy skądinąd, że uczennice zdolne są osiągnąć już dziś 180 — 200 punktów.

Tabelki zdały swój egzamin i mogą być podstawą do wyciągania wniosków o sprawności każdej uczennicy i każdego ucznia: sprawności podstawowej, sprawności lekkoatletycznej i sprawności wyborowej. Dokonywane próby z początkiem każdego roku szkolnego i z końcem roku mogą być obrazem dokonanej pracy nad usprawnieniem lekkoatletycznym młodzieży.

Jakie są minima dla trzech wymienionych sprawności?

Popisy zespołów tanecznych

U chłopców minimum sprawności podstawowej stanowić będzie 100 punktów, u dziewcząt — 90 punktów. 200 punktów u chłopców i 120 punktów u dziewcząt w trójboju — to minimum sprawności lekkoatletycznej i legitymacja do udziału w pracach sekcji lekkoatletycznych Szkolnych Kół Sportowych; 250 punktów u chłopców i 180 punktów u dziewcząt — to minimum, a równocześnie dowód sprawności wyborowej.

Przejdźmy do konkretów. Jakie wyniki złożą się na minimum sprawności lekkoatletycznej? U chłopców—12,8" na 100 m, 510 cm w skoku w dal, 140 cm w skoku wzwyż, 10,50 m w pchnięciu kulą, 5 kg i 30 m w rzucie dyskiem, u dziewcząt — 10" na 60 m, 105 cm w skoku wzwyż i 7,50 m w pchnięciu kulą 4 kg. Najtrudniej będzie u dziewcząt z kulą, ale przecież przy 7 m w kuli (a to już każda mocniejsza uczennica powinna osiągnąć) wystarczy wtedy 110 cm wzwyż lub 9,7" na 60 m i — 4 minimum — 120 punktów — jest.

Ostatnie Igrzyska Ogólnopolskie młodzieży szkolnej wprowadziły rewolucyjne zmiany w nastawieniu do sportu właśnie uczen-

nic. Dały im do ręki dysk i dlatego obok trójboju dla uczennic zaistniała możliwość wprowadzenia również pięcioboju dziewcząt, przy czym zasadą tych prób musi być odbycie wszystkich konkurencji w ciągu 2 dni.

Poza tym należy i najmłodszym chłopcom dać możność porównania swoich sprawności. Przyjmuje się dla chłopców, urodzonych w latach 1933 — 1935 punktację pięcioboju taką samą jak pięcioboju dziewcząt, przy czym minimum sprawności podstawowej stanowić tu będzie uzyskanie 150 punktów tak dla uczennic jak i chłopców. 200 punktów da nam minimum sprawności lekkoatletycznej i 250 punktów będzie dowodem sprawności wyborowej.

Trójbój dziewcząt (1930 — 1934 r.)

Bieg 60 m

Sekund — Pkt	Sek. — Pkt	Sek. — Pkt	Sek. — Pkt
11" — 20	10,2" — 36	9,4" — 52	8,6" — 68
10,9" — 22	10 / — 38	9,3" — 54	8,5" — 70
10,8" — 24	10" — 40	9,2" — 56	8,4" — 72
10,7" — 26	9,9" — 42	9,1" — 58	8,3" — 74
10,6" — 28	9,8" — 44	9" — 60	8,2" — 76
10,5" — 30	9,7" — 46	8,9" — 62	8,1" — 78
10,4" — 32	9,6" — 48	8,8" — 64	8" — 80
10,3" — 34	9,5" — 50	8,7" — 66	

Skok wzwyż

cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt
85 — 20	97 — 32	109 — 44	121 — 56
86 — 21	98 — 33	110 — 45	122 — 57
87 — 22	99 — 34	111 — 46	123 — 58
88 — 23	100 — 35	112 — 47	124 — 59
89 — 24	101 — 36	113 — 48	125 — 60
90 — 25	102 — 37	114 — 49	126 — 61
91 — 26	103 — 38	115 — 50	127 — 62
92 — 27	104 — 39	116 — 51	128 — 63
93 — 28	105 — 40	117 — 52	129 — 64
94 — 29	106 — 41	118 — 53	130 — 65
95 — 30	107 — 42	119 — 54	131 — 66
96 — 31	108 — 43	120 — 55	132 — 67

itd. za każdy następny cm — 1 pkt
a zatem 135 cm — 70 pkt, 140 cm — 75 pkt, 145 cm — 80 pkt.

Kula 4 kg

m — pkt	m — pkt	m — pkt	m — pkt
5,50 — 20	6,60 — 31	7,70 — 42	8,80 — 53
5,60 — 21	6,70 — 32	7,80 — 43	8,90 — 54
5,70 — 22	6,80 — 33	7,90 — 44	9,00 — 55
5,80 — 23	6,90 — 34	8,00 — 45	9,10 — 56
5,90 — 24	7,00 — 35	8.10 — 46	9,20 — 57
6,00 — 25	7,10 — 36	8,20 — 47	9,30 — 58
6,10 — 26	7,20 — 37	8,30 — 48	9,40 — 59
6,20 — 27	7,30 — 38	8,40 — 49	9,50 — 60
6,30 — 28	7,40 — 39	8,50 — 50	9,60 — 61
6,40 — 29	7,50 — 40	8 60 — 51	9,70 — 62
6,50 — 30	7,60 — 41	8,70 — 52	9,80 — 63

itd. za każde następne 10 cm — 1 pkt
a zatem 10 m—65 pkt, 10,50 m—70 pkt, 11 m—75 pkt, 11,50 m—80.

Pięciobój chłopców (1930 — 1933)

Bieg 100 m

Sek. — Pkt	Sek. — Pkt	Sek. — Pkt
13,8 — 20	12,7 — 42	11,6 — 64
13,7 — 22	12,6 — 44	11,5 — 66
13,6 — 24	12,5 — 46	11,4 — 68
13,5 — 26	12,4 — 48	11,3 — 70
13,4 — 28	12,3 — 50	11,2 — 72
13,3 — 30	12,2 — 52	11,1 — 74
13,2 — 32	12,1 — 54	11,0 — 76
13,1 — 34	12,0 — 56	10,9 — 78
13,0 — 36	11,9 — 58	10,8 — 80
12,9 — 38	11,8 — 60	
12,8 — 40	11,7 — 62	

Skok w dal

cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt
410 — 20	490 — 36	570 — 52	650 — 68
415 — 21	495 — 37	575 — 53	655 — 69
420 — 22	500 — 38	580 — 54	660 — 70
425 — 23	505 — 39	585 — 55	665 — 71
430 — 24	510 — 40	590 — 56	670 — 72
435 — 25	515 — 41	595 — 57	675 — 73

cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt
440 — 26	520 — 42	600 — 58	680 — 74
445 — 27	525 — 43	605 — 59	685 — 75
450 — 28	530 — 44	610 — 60	690 — 76
455 — 29	535 — 45	615 — 61	695 — 77
460 — 30	540 — 46	620 — 62	700 — 78
465 — 31	545 — 47	625 — 63	705 — 79
470 — 32	550 — 48	630 — 64	710 — 80
475 — 33	555 — 49	635 — 65	
480 — 34	560 — 50	640 — 66	
485 — 35	565 — 51	645 — 67	

Kula 5 kg

m — pkt	m — pkt	m — pkt	m — pkt
8,50 — 20	10,10 — 36	11,70 — 52	13,30 — 68
8,60 — 21	10,20 — 37	11,80 — 53	13,40 — 69
8,70 — 22	10,30 — 38	11,90 — 54	13,50 — 70
8,80 — 23	10,40 — 39	12,00 — 55	13,60 — 71
8,90 — 24	10,50 — 40	12,10 — 56	13,70 — 72
9,00 — 25	10,60 — 41	12,20 — 57	13,80 — 73
9,10 — 26	10,70 — 42	12,30 — 58	13,90 — 74
9,20 — 27	10,80 — 43	12,40 — 59	14,00 — 75
9,30 — 28	10,90 — 44	12,50 — 60	14,10 — 76
9,40 — 29	11,00 — 45	12,60 — 61	14,20 — 77
9,50 — 30	11,10 — 46	12,70 — 62	14,30 — 78
9,60 — 31	11,20 — 47	12,80 — 63	14,40 — 79
9,70 — 32	11,30 — 48	12,90 — 64	14,50 — 80
9,80 — 33	11,40 — 49	13,00 — 65	
9,90 — 34	11,50 — 50	13,10 — 66	
10,10 — 35	11,60 — 51	13,20 — 67	

Skok wzwyż

1.20 m — 20 punktów; każdy następny cm przynosi jeden punkt. w ten sposób za 125 cm — 25 pkt, 130 cm — 30 pkt, 135 cm — 35 pkt. itd. Za 180 cm — 80 pkt

Dysk 1 kg

m — pkt	m — pkt	m — pkt	m — pkt
20 — 20	28 — 36	36 — 52	44 — 68
20,50 — 21	28,50 — 37	36,50 — 53	44,50 — 69
21 — 22	29 — 38	37 — 54	45 — 70
21,50 — 23	29,50 — 39	37,50 — 55	45,50 — 71
22 — 24	30 — 40	38 — 56	46 — 72
22,50 — 25	30,50 — 41	38,50 — 57	46,50 — 73

m — pkt	m — pkt	m — pkt	m — pkt
23 — 26	31 — 42	39 — 58	47 — 74
23,50 — 27	31,50 — 43	39,50 — 59	47,50 — 75
24 — 28	32 — 44	40 — 60	48 — 76
24,50 — 29	32,50 — 45	40,50 — 61	48,50 — 77
25 — 30	33 — 46	41 — 62	49 — 78
25,50 — 31	33,50 — 47	41,50 — 63	49,50 — 79
26 — 32	34 — 48	42 — 64	50 — 80
26,50 — 33	34,50 — 49	42,50 — 65	—
27 — 34	35 — 50	43 — 66	—
27,50 — 35	35,50 — 51	43,50 — 67	—

Pięciobój dziewcząt i chłopców
(roczniki 1934, 1935 i 1936)

Bieg 60 m
Skok wzwyż
Kula 4 kg
} Punktacja jak w trójboju dziewcząt

Skok w dal

cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt	cm — pkt
340 — 20	385 — 35	430 — 50	475 — 65
343 — 21	388 — 36	433 — 51	478 — 66
346 — 22	391 — 37	436 — 52	481 — 67
349 — 23	394 — 38	439 — 53	484 — 68
352 — 24	397 — 39	442 — 54	487 — 69
355 — 25	400 — 40	445 — 55	490 — 70
358 — 26	403 — 41	448 — 56	493 — 71
361 — 27	406 — 42	451 — 57	496 — 72
364 — 28	409 — 43	454 — 58	499 — 73
367 — 29	412 — 44	457 — 59	502 — 74
370 — 30	415 — 45	460 — 60	505 — 75
373 — 31	418 — 46	463 — 61	508 — 76
376 — 32	421 — 47	466 — 62	511 — 77
379 — 33	424 — 48	469 — 63	514 — 78
382 — 34	427 — 49	472 — 64	517 — 79
			520 — 80

Dysk 1 kg

m — pkt	m — pkt	m — pkt	m — pkt
10 — 20	13,50 — 27	17 — 34	20,50 — 41
10,50 — 21	14 — 28	17,50 — 35	21 — 42
11 — 22	14,50 — 29	18 — 36	21,50 — 43
11,50 — 23	15 — 30	18,50 — 37	22 — 44

m — pkt	m — pkt	m — pkt	m — pkt
12 — 24	15,50 — 31	19 — 38	22,50 — 45
12,50 — 25	16 — 32	19,50 — 39	23 — 46
13 — 26	16,50 — 33	20 — 40	23,50 — 47

itd. każde 50 cm — 1 pkt, a zatem 25 m — 50 pkt, 30 m — 60 pkt, 35 m — 70 pkt, 40 m — 80 pkt.

Według tych tabelek sprawdźcie swoje możliwości i sprawności, jeżeli nie osiągacie minimum, pracujcie czy to nad zwiększeniem szybkości, czy to skoczności (odbicia), czy wreszcie siły.

Ludowe zespoły sportowe

JORDANKA I SZCZYPIORNIAK

Obie te gry, przewidziane w programie klas 9 — 11 szkół żeńskich należą do gier bieżnych; obie toczą się na boiskach zaopatrzonych w bramki; w obu celem gry jest strzelenie w czasie 2 × 15 minut przeciwniczkom jak największej ilości bramek; w obu — jeżeli mówimy o zespołach żeńskich, — liczba zawodniczek jednej drużyny wynosi siedem, z których jedna gra w bramce (bramkarka), jedna w obronie, dwie na pomocy i trzy w ataku (napastniczki). Obie gry należą do grupy gier, objętych ogólną nazwą piłki ręcznej, w obu gra polega na przerzucaniu piłki od zawodniczki do zawodniczki, prowadzeniu piłki przez tzw. kozłowanie i strzały do bramki. W obu grach zdobycie bramki jest ważne tylko w tym wypadku, jeśli piłka została strzelona spoza pola bramkowego. Reguła ta jest ściśle przestrzegana, tak dalece, że już samo postawienie nogi na linii pola bramkowego stanowi o nieuznaniu bramki. Wyjątek stanowią wypadki, gdy własna bramkarka lub obrona skieruje piłkę do bramki.

Różnica w obu grach polega na tym, że w jordance mamy ściśle określone i wyznaczone liniami pola działania poszczególnych formacji.

Przekroczenie tych linii jest karane rzutem wolnym na korzyść przeciwniczek. W jordance zawodniczki ataku mają możność operowania i poruszania się na polu bramkowym, to samo prawo przysługuje obronie, w szczypiorniaku natomiast gra na polu bramkowym dozwolona jest tylko bramkarkom. W jordance ponadto dozwolone jest w zasadzie podrzucanie piłki w górę przy prowadzeniu jej przez którąkolwiek z zawodniczek. w szczypiorniaku podrzucanie nie jest dozwolone. W Polsce na ogół podrzucania się nie stosuje, w niektórych okręgach szkolnych podrzucanie piłki wyeliminowano zupełnie jako niebezpieczne dla zawodniczek. Ponadto różne są wymiary bramek i pola bramkowego.

Obie gry, choć mają nazwy czysto polskie, przywędrowały do nas z zagranicy. — Ojczyzną szczypiorniaka jest Austria (handball), jordanki — Czechosłowacja (hazena). — W Polsce zaczęto te gry uprawiać bardzo dawno, przy czym najwcześniej na ziemiach dawnej Małopolski Już w r. 1923 i 1924 rozgrywano tam zawody w hazenę (jordankę). W Samborze grano w szczypiorniaka 9-osobowego i tam w roku 1925 rozegrano pierwsze w Polsce międzyszkolne zawody o mistrzostwo szkół żeńskich z udziałem 9 drużyn. W tym samym roku dwa kluby warszawskie „Polonia“ i „Warszawianka“ wprowadzają hazenę na boisko. Za ich przy-

kładem idą kolejno „Grażyna", „Varsovia", „Skra" i „Syrena" w Warszawie; potem Łódź i Śląsk. Do spopularyzowania tej gry przyczynił się walnie ówczesny Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie, którego studentki a potem absolwentki z zamiłowaniem uprawiały tę grę. Zamiłowanie swoje przerzuciły na teren szkół, w których pracowały jako nauczycielki. Dzięki ich pracy coraz to więcej szkół uprawiało jordankę, przede wszystkim w Warszawie i Łodzi. Mistrzostwa szkolne Warszawy gromadziły rokrocznie od 12—16 drużyn jordanki, łódzkie 6—10. Od roku 1933 rozgrywane są międzyszkolne zawody międzymiastowe. Obok szkół kilkanaście klubów sportowych Warszawy, Łodzi, Krakowa i Poznania zawiązało sekcję hazeny.

Sekcja hazeny powstaje w Polskim Związku Piłki Ręcznej. Rozgrywane są mecze międzymiastowe i międzypaństwowe. W roku 1948 Związek Piłki Ręcznej przechodzi na szczypiorniak 7-osobowy, jordanka pozostaje tylko w szkołach.

Po wojnie pierwsza Warszawa odnowiła zawody w jordance. Jordanka bowiem pozostała podstawową grą naszych żeńskich szkół średnich ogólnokształcących. Ale programy nie pominęły szczypiorniaka, umieściły tę grę w ostatniej klasie szkół średnich żeńskich obok koszykówki.

Już w najbliższym roku szkolnym przeprowadzone będą zawody uczennic w koszykówce i szczypiorniaku 7-osobowym.

Na Igrzyskach Ogólnopolskich w Warszawie w turnieju jordanki o mistrzostwo Polski, w którym uczestniczyły reprezentacje 5 okręgów szkolnych, niezwykły sukces odniosły Warszawianki, zdobywając tutuł w sposób imponujący. Nie tylko pokonały wszystkie pozostałe okręgi, ale osiągnęły stosunek bramek 44 : 2.

W czym tkwiła tajemnica sukcesu Warszawianek? W przemyślanej grze ataku, precyzyjnych, celnych strzałach, kapitalnym operowaniu napastniczek na polu bramkowym i skutecznej grze pomocy i obrony. „Warszawa" miała każdą akcję przemyślaną i uprzednio przygotowaną, czy to przy rozpoczynaniu gry ze środka boiska, czy przy wypadach solowych, czy na polu przeciwniczek. Warszawianki miały przemyślane akcje, gdy piłkę rozgrywały z rzutu rożnego czy autowego, czy wolnego, czy wreszcie gdy piłkę wprowadzała do gry bramkarka.

Bo jordanka i szczypiorniak — aby były skuteczne — muszą być uprzednio rozpracowane w swoich wszystkich szczegółach. Tak zawodniczki z ataku jak i z pomocy muszą umieć przeprowadzać akcję na 3, 4 i 5 podań, bezpośrednio po sobie. Każda zmiana pozycji, każde ustawienie się, sposób podania i uchwytu piłki muszą być celowe.

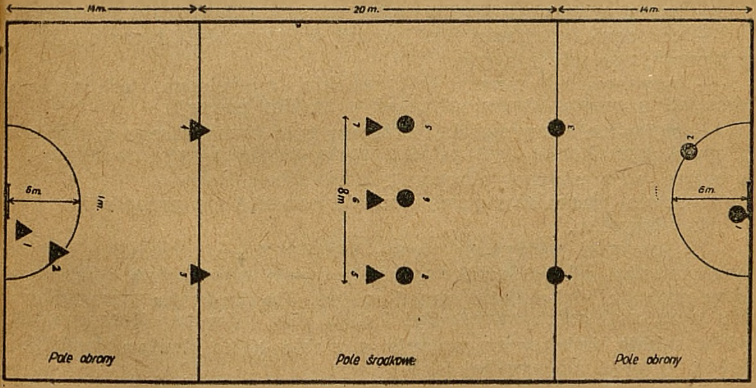
Jordanka — podobnie jak i każda inna gra — da przyjemność i zadowolenie młodzieży wtedy, gdy zostanie opanowana technika ruchów i chwytów piłki oraz strzałów. — Bez tego będzie tylko chaos i bezcelowa, męcząca, nieciekawa bieganina. Chwyty i rzuty muszą być opanowane w miejscu i w ruchu, z dobiegu i doskoku. Podobnie — zanim przystąpicie do gry — musicie nauczyć się prowadzenia piłki kozłowaniem, plasowania piłki dokładnie do adresata, wybiegania na pozycję, zawodów i prawidłowego wyrzucania piłki z autu.

Nie inaczej jest w szczypiorniaku.

Dopiero po technicznym opanowaniu piłki — na co nie potrzeba koniecznie wyznaczonego boiska, wystarczy sala i łąka — przystępujemy do gry, trenując początkowo na jedną bramkę. Po pewnym otrzaskaniu się z tajnikami gry, rozpoczynamy grę na dwie bramki — i teraz dopiero, gdy już zawodniczki zasmakują w tej frapującej grze, przystępujemy do rozwiązywania spraw taktycznych.

W jordance musicie pamiętać, że —

— boisko rozplanowane jest następująco:

— bramkarce i obronie wolno grać w całej strefie własnej obrony z polem bramkowym łącznie; pomocy w strefie własnej obrony bez pola bramkowego i na polu środkowym, atakowi na polu środkowym i na całym polu obrony przeciwniczek z polem bramkowym łącznie;

— piłka musi być rzucona do koleżanki dokładnie i miękko tak, aby ta mogła piłkę z łatwością złapać;

— piłkę należy podawać tej koleżance, która nie ma przy sobie przeciwniczki;

— strzelać należy tylko wtedy, gdy strzał daje możliwość uzyskania bramki, w innym wypadku jest bezcelową stratą piłki;

— pole karne musi być wykorzystane przez zawodniczki ataku;

— biegać z piłką nie wolno (dozwolone są dwa kroki):

— stać z piłką można najwyżej trzy sekundy;

— rzut wolny wykonuje się w miejscu, w którym przeciwniczki popełniły błąd i dopiero na sygnał sędziego;

— rzut wolny na polu własnej obrony powinna wykonywać „obrona", a na polu jedna z przeciwniczek;

— rzut wolny, jeśli ma być baza dla przeciwniczek i zaskoczeniem ich, musi być wykonany szybko;

— rzut z rogu może wykonywać tylko drużyna atakująca;

— pomoc gra nie tylko defensywnie, ale i ofensywnie, tzn współpracuje z atakiem;

— nie należy czekać na piłkę, ale wybiec do niej;

— pomocniczki i obrona muszą znajdować się stale między powierzoną sobie przeciwniczką i bramką, tak własną (gdy atakują przeciwniczki) jak i obcą (gdy atakują własne);

— bramkarka musi być wysoka, zwinna i doskonale sprężysta;

— pomocniczki muszą być bardzo wytrzymałe fizycznie i grać „z głową", one kierują grą;

— napastniczki muszą być szybkie, energiczne, bojowe, no i wszystkie muszą umieć strzelać z każdej pozycji;

— obrona nie trzyma się kurczowo pola bramkowego zastawiając sobą bramkarkę, ale pilnuje sobie powierzoną przeciwniczkę na całym polu własnej obrony;

— zanim zacznięcie grać, musicie nauczyć się przepisów.

To wszystko.

Od jordanki zaczynała swoją karierę nasza olimpijka Maria Kwaśniewska, od jordanki zaczynały swoje zwycięstwa wszystkie nasze czołowe lekkoatletki przed wojną. Bo jordanka i szczypiorniak uczą szybkości, zwrotności i dają siłę wyrzutu. Zatem niech każda szkoła żeńska zorganizuje u siebie kilka drużyn jordanki. Można ją grać na zwykłej łące.

Osiem zwykłych chorągiewek wyznaczy wam pole gry i jego strefy; cztery, dwu i półmetrowe żerdzie zastąpią z powodzeniem bramkę.

Tylko pamiętajcie, że jordanka, to gra mocna, trzeba biegać, dużo biegać, więc niech nie porywają się na nią wypieszczone panieneczki. To gra dla mocnych, zdrowych, silnych dziewczynek. Ale takich jest w Polsce dużo, trzeba więc, aby one zaczęły grać nareszcie w jakąś pełną ruchu i życia grę.

A takimi są: jordanka, szczypiorniak i koszykówka.

O CZYM MUSI WIEDZIEĆ MŁODY TURYSTA

Zanim rozpoczniesz samodzielne wędrówki, musisz nauczyć się wielu rzeczy. A więc:

1. Pierwsze wycieczki odbywaj pod dobrym i doświadczonym kierownictwem — ucz się jak należy wycieczki prowadzić.
2. Bierz udział w organizowaniu wycieczek — pod kierunkiem — bo od dobrego i szczegółowego opracowania wycieczki zależy, czy będzie udana.
3. Stopniowo staraj się zaopatrzyć we właściwy strój i ekwipunek turystyczny.
4. Zanim ruszysz w świat poznaj swoje miasto, okolice, powiat, województwo.
5. Rozpoczynaj od wycieczek krótkich, a zdobędziesz zaprawę i umiejętności do wycieczek długotrwałych.
6. Na trasie twojej wycieczki leży dużo ciekawych obiektów, lecz oglądaj tylko tyle, ile możesz obejrzeć dokładnie i bez przemęczenia. Zwiedź najciekawsze i najważniejsze, a resztę pozostaw na następne wycieczki.
7. Pilnie studiuj przewodniki, poradniki i korzystaj ze wszystkich wskazówek, które ci ułatwią realizację twoich zamierzeń wycieczkowych.
8. Zachowuj się kulturalnie nawet tam, gdzie nikt na ciebie nie patrzy. Nie śmieć, nie zostawiaj po sobie żadnych pamiątek w formie podpisów na kamieniach, schroniskach, ławkach itp., nie rób niepotrzebnych zbiorów.

Ekwipunek turysty

1. Wygodne i dostosowane do pory roku ubranie.
2. Buty mocne, roznoszone (nie nowe), o grubej, możliwie skórzanej podeszwie.
3. Koc i prześcieradło.
4. Zapasowa bielizna osobista, kostium kąpielowy i chustki do nosa.
5. Płaszcz nieprzemakalny i sweter.
6. Przybory do mycia: ręcznik, mydło, szczoteczka do zębów i pasta.
7. Przybory do czyszczenia: szczotka i pasta do butów.
8. Przybory do jedzenia.

9. Przybory do szycia: igły, nici i guziki.
10. Pożądane: latarka elektryczna, pantofle nocne, kompas, mapy, informatory, świece, aparat fotograficzny.

Wszystko ułożone w plecaku (prawdziwy turysta inaczej nie wędruje), przy tym miękkie przedmioty od strony pleców.

Żywność najlepiej umieścić osobno w chlebaku.

Jeśli na wycieczce znajduje się większa grupa, trzeba koniecznie zaopatrzyć się również w apteczkę polową, w której powinna się znaleźć: gaza wyjałowiona, bandaże, wata, przylepiec, jodyna (we flaszce z korkiem szklanym lub gumowym), nadmanganian potasu, krople waleriana i inoziemcowa, wazelina, talk, agrafki, nożyce.

Jeśli wybieramy się samotnie, trzeba mieć przy sobie co najmniej pakiecik z polowym opatrunkiem.

Jak należy przygotowywać się do wycieczki

1. Wytrawny turysta planuje wycieczki na kilka lat.
2. Pamiętając o tym, że dobre przygotowanie wycieczki to 90 procent powodzenia, do wycieczki dłuższej przygotowuje się już na początku roku szkolnego — tzn.:
   a) gromadzi środki finansowe
   b) uzupełnia ekwipunek
   c) studiuje trasę i te wszystkie wydawnictwa, które ułatwią mu poznanie ludzi i ich wytwórczości, krajobrazu, zabytków, muzeów itp.
3. Rozbija trasę wycieczkową na etapy możliwe do pokonania bez przemęczenia w ciągu jednego dnia. Unika jazdy nocą i dłuższych przejazdów niż 10 godzin dziennie.
4. Z chwilą ustalenia rozkładu jazdy aktualnego dla czasu wycieczki, po zebraniu innych informacji komunikacyjnych, oraz

---

TURYSTYKĘ MOŻNA UPRAWIAĆ Z ZAMIŁOWANIEM I WIELKĄ PRZYJEMNOŚCIĄ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

---

po obliczeniu odległości i czasu potrzebnego na zwiedzenie projektowanych obiektów robi szczegółowy — minutowy — plan wycieczki.

5. Nie później niż na miesiąc przed wyjazdem zamawia miejsca w schroniskach wycieczkowych.
6. W ostatnim miesiącu przygotowań przegląda ekwipunek i gromadzi takie zapasy żywnościowe, które nie ulegają szybkiemu psuciu się.
7. Jeżeli zamierza wyjechać w góry i uprawiać wspinaczkę, udaje się do lekarza celem stwierdzenia, czy stan zdrowia na to pozwala.

Turystyka górska

Wycieczki w góry należą do atrakcyjniejszej formy wycieczkowania. Ze względu jednak na specjalny charakter tego rodzaju turystyki i ze względu na różne niebezpieczeństwa, jakie się w górach kryją, należy pamiętać o następujących zasadach:

1. Na wycieczki w góry może iść tylko ten, kto jest zupełnie zdrowy.
2. Wycieczki górskie muszą być poprzedzone szeregiem wycieczek nizinnych.
3. Młodzież od lat 12 do 14 może jedynie zwiedzać Beskidy i Sudety, młodzież w wieku od lat 14 do 16 może udawać się w Tatry, ale chodzić tylko łatwymi dolinnymi trasami.

Młodzież powyżej lat 16 może chodzić w góry, ale tylko pod odpowiednim kierownictwem i oznaczonymi trasami. Przy czym kwalifikacje zdrowotne muszą być bez zarzutu. Nie można też wybierać się na tego rodzaju wycieczki, jeśli się nie odbyło przedtem szeregu łatwiejszych wycieczek. Dla tej kategorii młodzieży dozwolone są następujące trasy:

a) Z Zakopanego przez Halę Gąsienicową — Zawrat — Pięć Stawów — Świstówkę do Morskiego Oka lub też z Pięciu Stawów przez Przełęcz Szpiglasową do Morskiego Oka. Powrót szosą pieszo, końmi lub samochodem.
b) Na Granaty z Hali Gąsienicowej od Czarnego Stawu Gąsienicowego i z powrotem tą samą drogą.
c) Z Hali Gąsienicowej przez Dolinę Pańszczycy na Krzyżne i albo zejście do Doliny Pięciu Stawów, albo powrót tą samą drogą.
d) Na Świnicę z Kasprowego przez Beskid — Skrajnią — i Pośrednią Turnię, powrót tą samą drogą, albo zejście z Przełęczy Świnickiej lub Liliowego na Halę Gąsienicową.
e) Na Giewont przez Kalatówkę i Kondratową Halę — powrót jedynie tą samą drogą.

Inne wycieczki mogą odbywać się tylko w małych grupach — do pięciu osób — i pod kierownictwem zawodowych przewodników tatrzańskich.

4. Należy wychodzić na wycieczki wczesnym rankiem, a wracać na dwie godziny przed zmierzchem.
5. Ekwipunek konieczny dla tego typu wycieczek to: sweter, nieprzemakalna wiatrówka, mocne i wygodne o grubej podeszwie z gwoździami, sznurowane obuwie lub o karbowanej gumowej podeszwie.
6. Brać żywność łatwostrawną i nie psującą się.
7. Nie kąpać się w zimnych rzekach i strumykach górskich.
8. Nie hałasować zarówno ze względów kulturalnych, jak i bezpieczeństwa (zimą lawiny, latem osypywanie się kamieni). Ponadto krzyk w górach oznacza wezwanie na pomoc — sześć razy na minutę w odstępach 10 sekund, odpowiedź na wezwanie — trzy razy na minutę w odstępach 20 sekund.
9. Najlepiej nadają się na wycieczki w góry miesiące: od połowy czerwca do końca września.
10. Nie strącać kamieni.
11. Chodzić tylko oznaczonymi trasami, nie robić żadnych skrótów.
12. Nie łamać gałązek kosodrzewiny lub limby, nie zbierać szarotek i nie rozpalać ognisk w miejscach, gdzie istnieje zakaz.

Instytucje i organizacje turystyczne

1. Referaty Turystyki w Wydziałach „Służby Polsce" we wszystkich Kuratoriach Okręgów Szkolnych.
2. Referaty Turystyki w Wydziałach Komunikacyjnych w Urzędach Wojewódzkich.
3. Referaty Turystyki w Wydziałach Ruchu Dyrekcji Kolejowych.
4. Miejscowe Oddziały Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.
5. „ „ „ „ Tatrzańskiego.
6. „ „ „ Związku Narciarskiego.
7. Oddziały Polskiego Związku Kajakowego.
8. Polskie Biuro Podróży „Orbis".

WYCIECZKOWANIE MOŻE I POWINNO STAĆ SIĘ NAWYKIEM KAŻDEGO OBYWATELA

Czasopisma i prasa turystyczna

„Ziemia“ — miesięcznik Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.
„Orli Lot“ — wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.
„Wierchy“ — rocznik Polskiego Towarzyswta Tatrzańskiego.
„Taternik“ — wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.
„Sport i Wczasy“ — ukazuje się dwa razy w tygodniu, wydawnictwo „Czytelnik“.

Czy wiesz, że

1. Wystawę Ziem Odzyskanych zwiedziło — 279 493 młodzieży szkolnej.
2. W roku 1948 było wycieczek — 18 315 i wzięło w nich udział 925 660 młodzieży szkolnej.
3. W roku 1948 korzystało ze szkolnych schronisk wycieczkowych wycieczek:

szkolnych	nauczycielskich	innych	Razem
857	78	410	1.345

było 2 827 miejsc w schroniskach szkolnych i udzielono 59 060 noclegów.

4. Stan szkolnych schronisk wycieczkowych jest następujący:

	ilość schronisk	ilość miejsc w schroniskach:
w roku 1948	47	2 827
w roku 1949	85	4 035

POZNANIE ZIEMI, KULTURY, TRADYCJI POSTĘPOWYCH I LUDZI BUDUJĄCYCH LEPSZE JUTRO, TO CELE TURYSTYKI I DROGA DO PRAWDZIWEJ MIŁOŚCI OJCZYZNY

NASZ KONKURS

Jeśli pragniesz wziąć udział w tegorocznym konkursie „Kalendarza Uczniowskiego", zwróć uwagę na następujące stronice Kalendarza:

Str.	Zadanie	Ilość punktów
167	Łamigłówka geograficzna	20
178	Typy statków żaglowych	10
178	Przedstawiciele fauny Bałtyku	10
302	Czy odgadniesz nazwy wysp?	Po 3 punkty za jeden rysunek; za całość 65 punktów.
315	Cytaty z utworów Bolesława Prusa	Po 5 punktów za jeden cytat; za całość 45 punktów.
3;7	Zadania matematyczne	Po 10 punktów za jedno zadanie; za całość 80 punktów.
321	Zadania fizyczne	Po 10 punktów za jedno zadanie; za całość 70 punktów.

Do udziału w konkursie uprawnia zdobycie minimum 150 punktów. Między uczestnikami konkursu, mającymi jednakową ilość punktów, nagrody zostaną rozlosowane.

Rozwiązania z załączeniem oryginalnego kuponu (str. 383) należy nadsyłać do dnia 1 marca 1950 r. pod adresem: Spółdzielnia Wydawnicza „Książka i Wiedza", Warszawa, Smolna 13. Redakcja „Kalendarza Uczniowskiego".

Publiczne rozlosowanie nagród odbędzie się w dniu 1 kwietnia 1950 r. o godzinie 2^{30} po południu w lokalu Redakcji, Warszawa, Smolna 13. Lista nagrodzonych ogłoszona zostanie w prasie („Rzeczpospolita", „Trybuna Ludu") w dniu 15 kwietnia 1950 r.

Nagrody

I nagroda — aparat radiowy
II „ — zegarek na rękę
III „ — aparat fotograficzny
IV „ — buty narciarskie
V „ — narty
VI „ — teczka skórzana
VII „ — piłka nożna
VIII „ — łyżwy
IX „ — wieczne pióro
X „ — album do znaczków pocztowych

oraz 100 nagród książkowych.

KUPON KONKURSOWY
KALENDARZA UCZNIOWSKIEGO
na rok szkolny 1949-50

IMIĘ I NAZWISKO ....

....

ADRES ....

LISTA NAGRODZONYCH NA KONKURSIE „KALENDARZA UCZNIOWSKIEGO“ ZA ROK 1948-49

Redakcja „Kalendarza Uczniowskiego“ podaje do wiadomości, iż w dniu 19 marca 1949 r. odbyło się w lokalu Redakcji (Smolna 13) publiczne rozlosowanie i wręczenie nagród na konkursie „Kalendarza Uczniowskiego“ za r. 1948-49 z wynikiem następującym:

I nagroda (zegarek) — J. PAWŁOWSKI, Poznań, Gajowa 4;
II nagroda (teczka skórzana) — LESZEK HUMIĘCKI, Mława, ul. Sienkiewicza 42;
III nagroda (cyrkle) — ANDRZEJ WALENDZIK, gm. Wilanów, wieś Powsinek nr 3a;
IV nagroda (rakieta tenisowa)—K. SEGIT, Złotów, ul. Jadwigi 62;
V nagroda (piłka nożna) — LUDIWK BEDNARZ, Bąków, pow. Kluczbork;
VI nagroda (łyżwy) — WACŁAW SZYMAŃSKI, Wągrowiec, ul. Kryńska 83;
VII nagroda (ping-pong) — STANISŁAW ZAWODNIK, Warszawa, ul. Krajowej Rady Narodowej 43;
VIII nagroda (laubzega) — JAN FILIPECKI, Częstochowa, ul. Wieluńska 18;
IX nagroda (latarka elektryczna) — JERZY WITT, Świecie k/Wisły, ul. Mickiewicza 23;
X nagroda (album do znaczków pocztowych) — JANUSZ ZAKRZEWSKI, Warszawa, ul. Łochowska 59 m. 4

oraz 50 nagród książkowych.

Za szczególnie piękne i staranne wykonanie graficzne rozwiązania konkursu otrzymali cenne nagrody książkowe:

1. WŁODZIMIERZ MOCHNACKI, pow. N. Sącz, Nowa Wieś;
2. MIECZYSŁAW CZERNIK, Ostrzeszów Wlkp., Zamkowa 35, pow. Kępno;
3. JAN SIBIELAK, Będzin, ul. Kołłątaja 24 m. 38.

LITERATURA POPULARNO-NAUKOWA DA CI WIADOMOSCI Z RÓŻNYCH DZIEDZIN WIEDZY

BRAŻNIN — **W barwach czerwieni.** (W przyg.)

BYKOW K. — **Życie i twórczość Pawłowa.** W-wa 1949 „Książka i Wiedza" . . . . 50.—

DEMBOWSKI J. — **Historia naturalna jednego pierwotniaka.** Wyd. 3. W-wa 1948. „Wiedza" . . . 350.—

— **Psychologia małp.** W-wa 1947 „Książka" . . 270.—

— **Z zagadnień biologii.** (W przygotowaniu).

FARADAY M. — **Dzieje świecy.** W-wa 1948 „Wiedza". Biblioteczka popularno naukowa „Wiedzy" nr 5 . 125.—

JARZĄBEK D. — **Skamieniałości.** W-wa 1949 „Książka i Wiedza". Nauka i życie. Seria 2, nr 1 . . 160.—

KELLER B. A. — **Narodziny życia.** W-wa 1947 „Książka". Biblioteka popularno-naukowa „Książki" nr 11 70.—

KOSZTOJANC — **Opowieść z życia Pawłowa.** Nauka i życie. Seria 2. (W przygotowaniu).

MICHAJŁOW WŁ. — **Niektóre zagadnienia biologii współczesnej w świetle materializmu dialektycznego.** W-wa 1949 „Książka i Wiedza". Świat i człowiek . . . . 180.—

MOŁODCZIKOW A. N. — **O Miczurinie i Łysence.** W-wa 1949 „Książka i Wiedza" . . . . . 45.—

MYDLARSKI J. — **Pochodzenie człowieka.** W-wa 1948 „Wiedza". Biblioteczka popularno naukowa „Wiedzy" nr 9 . . . . 120.—

— **Z dziejów odkryć człowieka kopalnego.** W-wa 1948 „Książka". Biblioteka popularno-naukowa „Książki" nr 21 . . . . 100.—

NIKOLSKI W., JAKOWLEW N. — **Jak ludzie nauczyli się mówić.** W-wa 1949 „Książka i Wiedza". Nauka i życie. Seria 1, nr 1 . . . . 60.—

OBRUCZEW W. A. — **Pochodzenie gór i lądów.** W-wa 1948. „Książka". Biblioteka popularno - naukowa „Książki" nr 25 . . . . 100.—

POŁAK I.—**Budowa wszechświata.** W-wa 1946 „Książka". Biblioteka popularno-naukowa „Książki" nr 8 60.—

SAFONOW — **Ziemia w kwiatach.** (W przygotowaniu).

SUBBOTIN M. F. — **Pochodzenie i wiek ziemi.** W-wa 1949 „Książka i Wiedza". Nauka i Życie. Seria 1 . 60.—

TIMIRIAZJEW — **Życie roślin.** (W przygotowaniu).

WORONCEW, WILIAMINOW — **Wszechświat.** (W przyg.)

WYKAZ WYDAWNICTW „KSIĄŻKI I WIEDZY" ZATWIERDZONYCH PRZEZ MINISTERSTWO OŚWIATY

ADAMCZEWSKI ST. — **Bajka polska wieku Oświecenia** — uzupełn. dla klas licealnych . . . . . 120.—

ARSENIEW W. — **Dersu Uzała** — pożądana w bibl. licealnych . . . . 360.—

ASNYK A. — **Wybór poezji** — pożądana w bibl. licealnych . . . . 290.—

— **Wybór poezji** — pożądana w bibliot. szkolnych. (VIII — XI). . . . . 180.—

BAŁUCKI M.—**Grube ryby**—pożądana w bibl. licealnych 120.—

BIERUT B., CYRANKIEWICZ J. — **Podstawy ideologiczne PZPR** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 70.—

BLASCO IBANEZ — **Ziemia przeklęta** — dozwolona w bibl. kl. X — XI . . . . 250.—

BLUMIN J. G., TRACHTENBERG I. A. — **Współczesne** teorie burżuazyjnej ekonomii politycznej — pożądana w bibl. szkolnych licealnych i bibl. nauczyc. . 100.—

BOBIŃSKA C. — **O prostym człowieku w ZSRR** — pożądana w bibl. kl. VII — XI . . . . . . 150.—

BOBIŃSKA H. — **Lipniacy** — zalecona dla bibliotek szkół podstawowych . . . . 250.—

BOGUSZEWSKA H. — **Nigdy nie zapomnę** — zatwierdzona dla bibliotek szkolnych i nauczycielskich . 200.—

BOHUSZEWICZ Z. — **Jean-Henri Fabre** — polecona do bibl. licealnych . . . . 150.—

BRONIEWSKI WŁ. — **Komuna paryska** — polecona do bibl. kl. VI — VIII . . . . 100.—

— **Krzyk ostateczny** — zatwierdzona dla bibl. szkolnych i nauczycielskich . . . . . . 80.—

BRUS W. — **ZSRR a wojna polsko-niemiecka** — polecona dla bibl. szkół podst., licealn. i naucz. . . 25.—

BUDZYK K. — **Stylistyka teoretyczna w Polsce** — pożądana w bibl. nauczycielskich . . . . . 420.—

CERVANTES M. — **Don Kichot** — uzupełn. dla szkół średnich, polecona dla bibl. szkół podstawowych . 500.—

COLLODI C. — **Pinokio** — pożądana w bibl. szkolnych kl. IV — V . . . . 350.—

de COSTER K. — **Osobliwe przygody Dyla Sowizdrzała** — pożądana w bibl. nauczycielskich . . . 360.—

CUNOW H. — **Pochodzenie religii i wiary w Boga** — dozwolona w bibl. licealnych i nauczycielskich . . 200.—

DANISZEWSKI T. — **Wielki Proletariat** — pożądana w bibl. szkolnych i powiatowych . . . . . . 250.—
DEMBOWSKI J.—**Historia naturalna jednego pierwotniaka** — dla bibl. licealnych i nauczycielskich . . 350.—
DOBROWOLSKI A. B. — **Amundsen, Nansen i wikingowie polarni** — zatwierdzona . . . . . . 65.—
DORABIALSKA A. — **Maria Skłodowska Curie** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . 125.—
ENGELS FR. — **Anty-Düring** — konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 300.—
— **Pochodzenie rodziny, własności prywatnej i państwa**—konieczne w bibl. licealnych i nauczycielskich 150.—
— **Zasady komunizmu** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 50.—
FABRE J. H. — **Z życia owadów** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . 400.—
FARADAY H. — **Dzieje świecy** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . 125.—
FIESENKOW B. G. — **Kosmogonia układu słonecznego** — pożądana w bibl. licealnych . . . . 150.—
FELIŃSKI A. — **Barbara Radziwiłłówna** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . . . 120.—
FRANCE A. — **Wspomnienia mego przyjaciela** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . 320.—
FREDRO A. — **Dożywocie** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 100.—
— **Śluby panieńskie** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 200.—
— **Zemsta** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 160.—
GAŁAJ J. — **Mystkowice, t. I — III** — dopuszczona do bibl. nauczycielskich . . . . 850.—
GARAUDY R. — **Komunizm i moralność** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 150.—
GARDECKI J. — **Było nas trzech** — dla bibl. szkolnych i nauczycielskich . . . . 300.—
GAYÓWNA D. — **Dobroczyńca ludzkości** — pożądana w bibl. szkolnych . . . . 165.—
— **Sosna** — dozwolona w bibl. szkół podstawowych i gimnazjów . . . . 75.—
GĄSIOROWSKA N. — **Górnictwo i hutnictwo w Polsce** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich 275.—
— **Polska na przełomie życia gospodarczego**—dla szkół podstawowych, licealnych i nauczycielskich . 220.—

GĄSIOROWSKI W. — **Huragan** — dla szkół podstawow. 800.—

GORBATOW B- — **Dusze nieujarzmione** — konieczna w bibl. VII — XI kl. . . . . 160.—

GROSFELD L. — **Z dziejów kapitalizmu** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 150.—

GROTOWSKI M. — **M. Faraday, jego życie i dzieło** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . . . 125.—

JABŁONSKI H. — **U źródeł teraźniejszości** — zalecona do bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 220.—

JEFIMOW A., TARLE E. — **Francuska rewolucja burżuazyjna 1789 r.** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 290.—

JUSTA K. — **Z bagna i kamieni** — dozwolona w bibl. nauczycielskich . . . . 250.—

KALINOWSKI ST., KALINOWSKA Z. — **Magnetyzm ziemski** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . 195.—

KASPROWICZ J. — **Księga ubogich** — dopuszczona do bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . . 180.—

— **Wybór poezji** — dopuszczona do bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 200.—

KASSIL L. — **Moi drodzy chłopcy** — konieczna w bibl. szkolnych . . . . 350.—

KAUTSKY K. — **Tomasz More i jego „Utopia“** — pożądana w bibl. nauczycielskich . . . . . 300.—

KONOPNICKA M. — **Olimpijczyk** — pożądana w bibl. szkół podstawowych kl. VI — VIII . . . . 220.—

— **Poezje** — dla III klasy—pożądana w bibl. szkół podstawowych kl. II — IV i nauczycielskich . . . 60.—

— **Poezje** — dla VI kl., pożądana w bibl. szkół podstawowych kl. VI — VIII, nauczycielskich i świetlicach 50.—

KORZENIOWSKI J. — **Kollokacja** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 160.—

KOTT J. — **O „Lalce“ Bolesława Prusa** — pożądana w bibl. szk. X — XI i naucz. . . . . . . 180.—

KOZŁOW G. A. — **Początki kapitalizmu. Produkcja towarowa. — Pieniądz** — pożądana w bibl. szkół licealnych X — XI kl. i w bibl. nauczycielskich . 170.—

KRASICKI I. — **Utwory wierszowane w wyborze** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . . 130.—

KRYMOW J. — **Statek „Derbent“** — pożądana w bibl. licealnych . . . . 360.—

KULA W. — **Historia gospodarcza Polski 1864—1918**, t. I, polecona do bibl. licealnych i nauczycielskich . 280.—

KUZNIECOW A., OSTROWITIANOW K. — **Kapitał i wartość dodatkowa. Płaca robocza i dzień robo-**

czy — pożądana w bibl. licealnych, konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 100.—

KUZNIECOWA O. — **Wróg pod mikroskopem**—uzupełn. dla VIII kl. szkół podstawowych . . . . . . 350.—

LARSEN E. — **Czarodziej z Menlo Park** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . 60.—

— **Człowiek lżejszy od powietrza** — pożądana w bibl. szkolnych . . . . 60.—

— **Para i stal**—dozwolona w bibl. szkolnych . . . 100.—

— **Ujarzmienie piorunów**—dozwolona w bibl. szkolnych 80.—

— **Władcy morza** — dozwolona w bibl. szkolnych . . 50.—

— **Samolot transatlantycki w chmurach** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . 70.—

LENIN W. — **Co robić?** — pożądana w bibl. nauczycielskich i licealnych . . . . 170.—

— **Dwie taktyki** — pożądana w bibl. nauczycielskich

— **Dziecięca choroba „lewicowości“ w komunizmie** — pożądana w bibl. licealnych, konieczna w bibl. naucz. 80.—

— **Ekonomika i polityka w epoce dyktatury proletariatu** — konieczna w bibl. nauczycielskich . . . 60.—

— **Imperializm** — konieczna w bibl. naucz. i licealnych 80.—

— **Marks, Engels, marksizm**—konieczna w bibl. licealn. i nauczycielskich . . . . 350.—

— **Marksizm a rewizjonizm** — konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 60.—

— **O Komunie Paryskiej** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 100.—

— **O literaturze**—pożądana w bibl. licealnych, konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . . . 100.—

— **O państwie** — zatwierdzona dla bibl. szkół licealnych i nauczycielskich . . . .

— **O związkach zawodowych**—konieczna w bibl. naucz. 80.—

— **Państwo a rewolucja** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 140.—

— **Referat o rewolucji 1905** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . . . 25.—

LIDER J. — **ZSRR w odbudowie** — pożądana w bibl. licealnych . . . . 125.—

LOFTING H. — **Cyrk dra Dolittle** — dozwolona w bibl. kl. IV — V . . . . 300.—

— **Opera dra Dolittle** — dozwolona w bibl. kl. V — VI 350.—

— **Poczta dra Dolittle** — dozwolona w bibl. kl. IV — V 300.—

LONDON J. — **Biały kieł** — polecona do bibl. kl. VII — VIII i licealnych . . . . 300.—

— **Martin Eden** — pożądana w bibl. licealn. i naucz. . 400.—
ŁUKASZEWICZ W. — **Klaudiusz Franciszek Łazowski** — dozwolona w bibl. nauczycielskich . . . . . 600.—
MANTEUFFEL T. — **Średniowiecze** — dopuszczona do bibl. szkolnych i bibl. dla dorosłych . . . . . 260.—
MARKS K. — **Dzieła wybrane, t. I — II** — konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 800.—
— **Krytyka programu Gotajskiego** — konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 50.—
— **Nędza filozofii** — konieczna w bibl. nauczycielskich 220.—
— **Płaca, cena, zysk** — konieczna w bibl. nauczycielskich 40.—
— **Walki klasowe we Francji 1848—1850** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 120.—
MARKS K., ENGELS F. — **Manifest Komunistyczny** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . 200.—
MARTIN DU GARD — **Rodzina Thibault** — pożądana w bibl. nauczycielskich . . . . 750.—
MICHALSKA M. — **Stary** — dozwolona w bibl. kl. V—VII 290.—
MICKIEWICZ A. — **Pan Tadeusz** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 140.—
MILL J. ST. — **Autobiografia** — zatwierdzona do bibl. szkolnych . . . . 350.—
MILLNE A. A. — **Chatka Puchatka** — pożądana w bibl. szkół podstawowych III — V . . . . . . 400.—
— **Kubuś Puchatek** — zatwierdzona do użytku III kl. szkoły podstawowej . . . . 300.—
MINC H. — **Osiągnięcia i plany gospodarcze** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . 50.—
MOLIER — **Mizantrop** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 120.—
— **Skąpiec** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . 90.—
MORTON J. — **Inkluzowe wiano** — pożądana w bibl. szkół średnich . . . . 280.—
MELCER W. — **6 tygodni w ZSRR** — pożądana w bibl. nauczycielskich i licealnych . . . . . . 180.—
MERŻAN J. — **Moja praca w Domu Dziecka** — dozwolona w bibl. naucz., pożądana w bibl. placówek opieki nad dzieckiem . . . . 150.—
MYDLARSKI J. — **Pochodzenie człowieka** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . . 120.—
— **Z dziejów odkryć człowieka kopalnego** — pożądana w bibl. licealnych . . . . 100.—
OLBRACHT I. — **Anna proletariuszka** — dozwolona w bibl. nauczycielskich . . . . 350.—

OROT — **Światek dziecięcy** — zatwierdzona do użytku szkolnego dla II kl. szkoły podstawowej . . . 350.—

ORZESZKOWA E. — **Dziurdziowie** — uzupełn. dla kl. VIII, polecona do bibl. licealnych . . . . . 250.—

— **Jędza. Pieśń przerwana** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 300.—

OSSOWSKI S. — **Ku nowym formom życia społecznego** — dla bibl. szkolnych i nauczycielskich . . .

PASEK J. CH. — **Pamiętniki** — dozwolona w bibl. nauczycielskich . . . . 430.—

PAUSZER - KLONOWSKA — **Jednością silni** — pożądana w bibl. szkolnych . . . . 290.—

PIOTROWSKI ST. — **Sprawozdanie Juergena Stroopa (Likwidacja ghetta warszawskiego)** — dopuszczona do bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 200.—

PLECHANOW J. — **O roli jednostki w historii** — pożądana w bibl. nauczycielskich i licealnych . . . 60.—

PRÓCHNIK A. — **Demokracja Kościuszkowska** — zatwierdzona dla bibl. szkolnych . . . . . 300.—

— **Kim był Tadeusz Kościuszko** — zatwierdzona dla bibl. szkolnych . . . . 50.—

PRUS A. — **Antek** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 35.—

— **Drobiazgi**—pożądana w bibliotekach nauczycielskich 300.—

— **Emancypantki** — konieczna w bibl. licealnych . . 1.100.—

— **Na wakacjach. Katarynka** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 30.—

— **Placówka** — zatwierdzona do użytku szkolnego . 250.—

— **Placówka** (wyd. zbiorowe) — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 300.—

— **Powracająca fala** — dla kl. III . . . . . . 75.—

— **Sen. Cienie** — pożądana w bibl. licealnych . . . 25.—

— **Szkice i obrazki, t. I, II, IV** — pożądana w bibl. nauczycielskich . . . . 870.—

PRUSZYŃSKI K. — **Droga wiodła przez Narvik** — zatwierdzona do użytku szkol. i naucz. . . . . 350.—

PUSZKIN A. — **Dramaty** — polecona do bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 550.—

ROLLAND ROMAIN — **Colas Breugnon** — pożądana w bibl. licealnych. X — XI. . . . . 550.—

ROMANOWSKI M. — **Wybór poezji** — uzupełn. dla kl. II liceal. . . . . 125.—

RUDNICKI A. — **Szekspir** — pożądana w bibl. X — XI, konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 320.—

RZADKOWSKA H. — **Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej** — dozwolona w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 300.—
PRENANT M. — **Darwin** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 320.—
SCHAFF A. — **Pogadanki o materializmie historycznym** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich 60.—
— **Wstęp do teorii marksizmu** — konieczna w bibl. nauczycielskich . . . . 260.—
SIMONOW K. — **Dni i noce** — konieczna w bibl. licealnych . . . . 400.—
SINCLAIR U. — **Nafta** — konieczna w bibl. X — XI . 800.—
SIENKIEWICZ H. — **Bartek zwycięzca** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 60.—
— **Szkice węglem** — pożądana w bibl. kl. IX — X . . 60.—
SŁOWACKI J. — **Anhelli** — zatwierdzona do użytku szkolnego . . . . 80.—
— **Balladyna** — zatwierdzona do użytku szkolnego . 120.—
SMOLEŃSKI W. — **Kuźnica Kołłątajowska** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 320.—
SOBOLEW L. — **Dusza morska** — dozwolona w bibl. licealnych . . . . 150.—
SOKOŁOWSKI J. — **Orzeł, król ptaków** — polecona dla bibl. szkół podstawowych i gimnazjów . . . . 60.—
STALIN J. — **Klasa proletariuszy a partia proletariuszy** — konieczna w bibl. licealnych . . . . 20.—
— **Marksizm a kwestia narodowo-kolonialna** — konieczna w bibl. szkół licealnych i bibl. nauczycielskich 300.—
— **Międzynarodowy charakter Rewolucji Październikowej** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich 40.—
— **Socjaldemokratyczna partia Rosji i jej najbliższe zadania** — do użytku w bibl. nauczycielskich . . 30.—
— **Zagadnienia leninizmu** — konieczna w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 250.—
STEVENSON R. L. — **Wyspa skarbów** — dozwolona w bibl. szkoły podstawowej . . . . . . 380.—
STRUG A. — **Ludzie podziemni** — dozwolona w bibl. szk. VII — XI . . . . 260.—
SZANIAWSKI J. — **Diesterweg i wiosna ludów** — pożądana w bibl. naucz. i bibl. zakł. kształc. naucz. . 260.—
SZOBER ST. — **Słownik poprawnej polszczyzny** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . 2,000.—
SZULKIN M. — **Moskwa, stolica ZSRR** — pożądana w bibl. szkolnych . . . . 175.—

TARLE — **Napoleon** — zatwierdzona dla szkół ogólnych i nauczycielskich . . . . 650.—

TURNAU-MORAWSKA M.—**Tajemnica wnętrza ziemi**—dozwolona w bibl. szkolnych . . . . . . 100.—

TUWIM J. — **Słoń Trąbalski** — pożądana w bibl. szkół podstawowych IV — V . . . . 700.—

TYROWICZ M. — **Sprawa ks. Piotra Ściegiennego** — dozwolona w bibl. szkolnych . . . . . . 230.—

WASILEWSKA W. — **Płomień na bagnach** — konieczna w bibl. licealnych . . . . 500.—

WINOGRADOW A. — **Potępienie Paganiniego** — pożądana w bibl. szkół średnich . . . . 700.—

WITKIEWICZ S.—**Mickiewicz jako kolorysta**—uzupełn. dla liceów . . . . 65.—

— **Na przełęczy** — pożądana w bibl. licealnych i nauczycielskich . . . . 200.—

WYGODZKI S. L. — **Kapitał handlowy i zysk handlowy. Kapitał pożyczkowy i kredyt** — pożądana w bibl. nauczycielskich . . . . 100.—

ZAMBROWSKI R., ŚWIĄTKOWSKI H. — **O statucie i zadaniach PZPR** — konieczna w bibl lic. i naucz. 45.—

ŻDANOW A. — **Przemówienie wygłoszone w dyskusji nad książką J. Aleksandrowa „Historia zachodnio-europejskiej filozofii"** — pożądana w bibl. naucz. . 60.—

22 VII 1944 — 22 VII 1949
PIĘĆ LAT POLSKI LUDOWEJ

Około 320 stron druku, w tym połowa pięknie ilustrowanych. Omówione wszystkie zagadnienia na przestrzeni 5 lat istnienia Polski Ludowej. Wszelkie dane cyfrowe. Dokumenty.

Spis treści

SPIS TREŚCI

Str.

Str.

FOTOGRAFIE

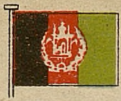
Foto — FILM POLSKI: Dąbrowiecki, Kondracki, Raplewski, Urbanowicz

Foto — API: Franckowiak

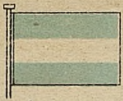
Foto — WAF: Koszewski, Uklejewski

Foto — Walczak

Foto — Bylicki

Afganistan

Argentyna

Australia

Belgia

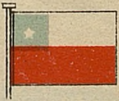
Boliwia

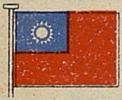
Brazylia

Bułgaria

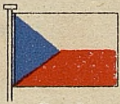
Chile

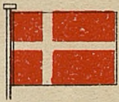
Chiny

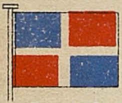
Costa Rica

Czechy

Dania

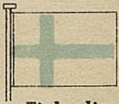
Dominik.
Republik

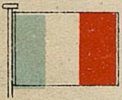
Ekwador

Egipt

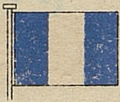
Finlandia

Francja

Grecja

Guatemala

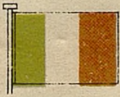
Hiszpania

Holandia

Iran

Irlandia

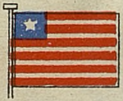
Islandia

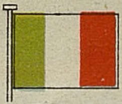

Jugosławia

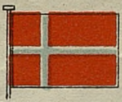

Kanada

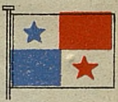

Kolumbia

Kuba

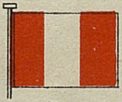

Liberia

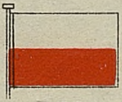

Meksyk

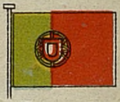

Norwegia

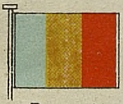

Panama

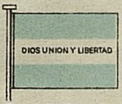

Paragwaj

Peru

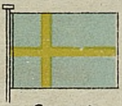

Polska

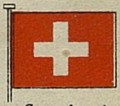

Portugalia

Rumunia

San Salwador

Szwecja

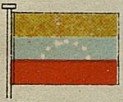

Szwajcaria

Syjam

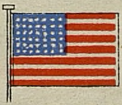

Turcja

Urugwaj

Unia Pd. Afryk.

Wenezuela

Wielka Brytania

Stany Zjedn.
Am. Pn.

ZSRR.